

2

ANALELE ȘTIINȚIFICE

ALE

UNIVERSITĂȚII „AL. I. CUZA”
DIN IAȘI

(SERIE NOUĂ)

SECȚIUNEA III

(Științe sociale)

b. Științe filozofice, economice și juridice

TOMUL IX, ANUL 1963

4010620
Periodice

fol 3748
Bibl. Facultății de
Științe Juridice
~~X-85~~

COMITETUL DE REDACȚIE

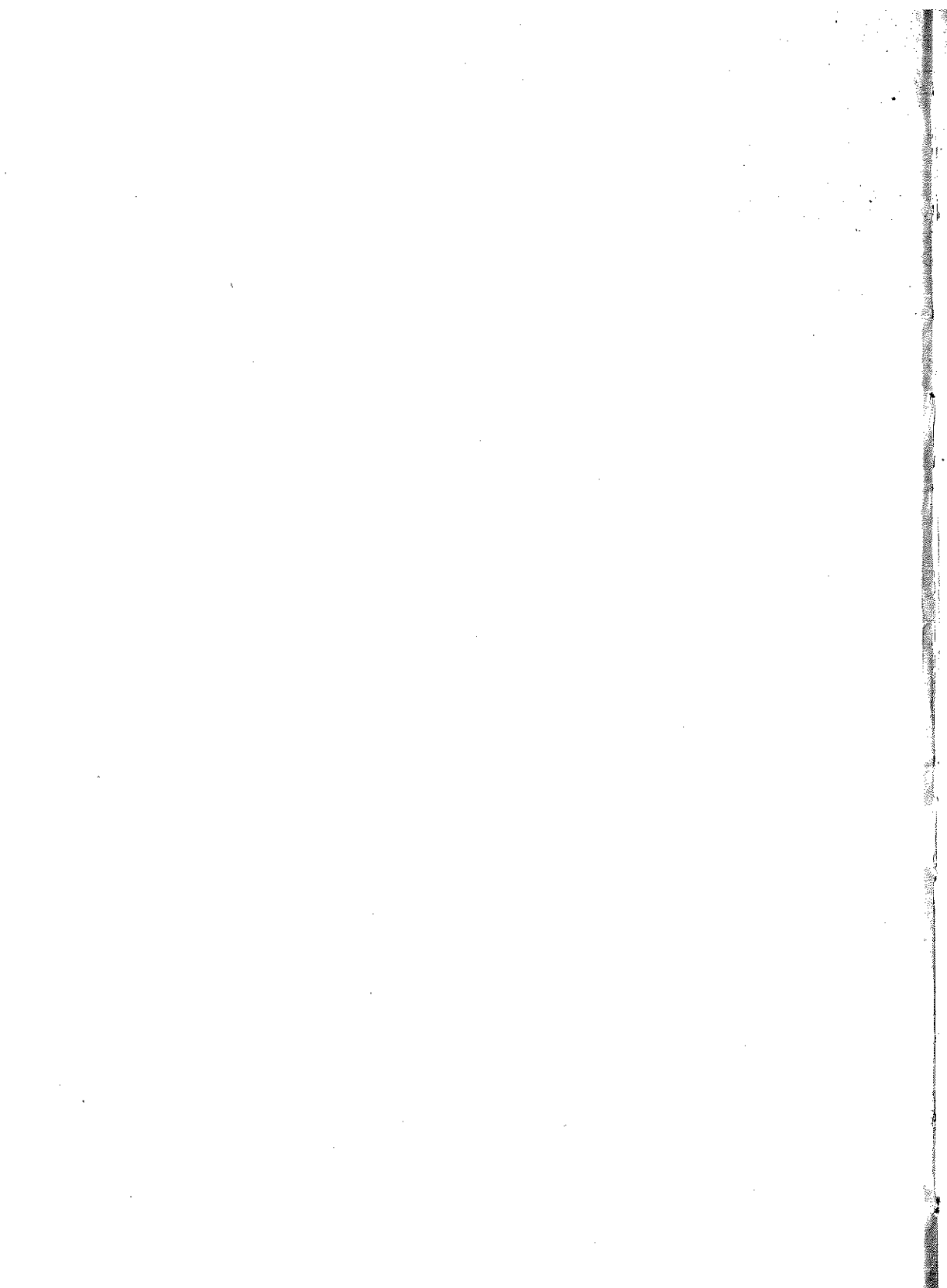
Conf. D. BERLESCU, Prof. I. DAVIDSOHN, Prof. GH. GHEORGHIEV,
Prof. A. HAIMOVICI, Prof. G. ISTRATE, Conf. E. JEANRENAUD,
Prof. P. JITARIU, Prof. V. NECULCE, Prof. E. PAPA FIL,
Prof. N. I. POPA, Prof. M. SAVUL, Prof. I. ȘANDRU,
Conf. N. ȚĂTOMIR, Prof. T. VESCAN

Acad. O. MAYER }
Prof. I. CREANGĂ } *Redactori responsabili*

T. GALAN *Secretar de redacție*
V. DUMISTRĂCEL *Tehnoredactor*

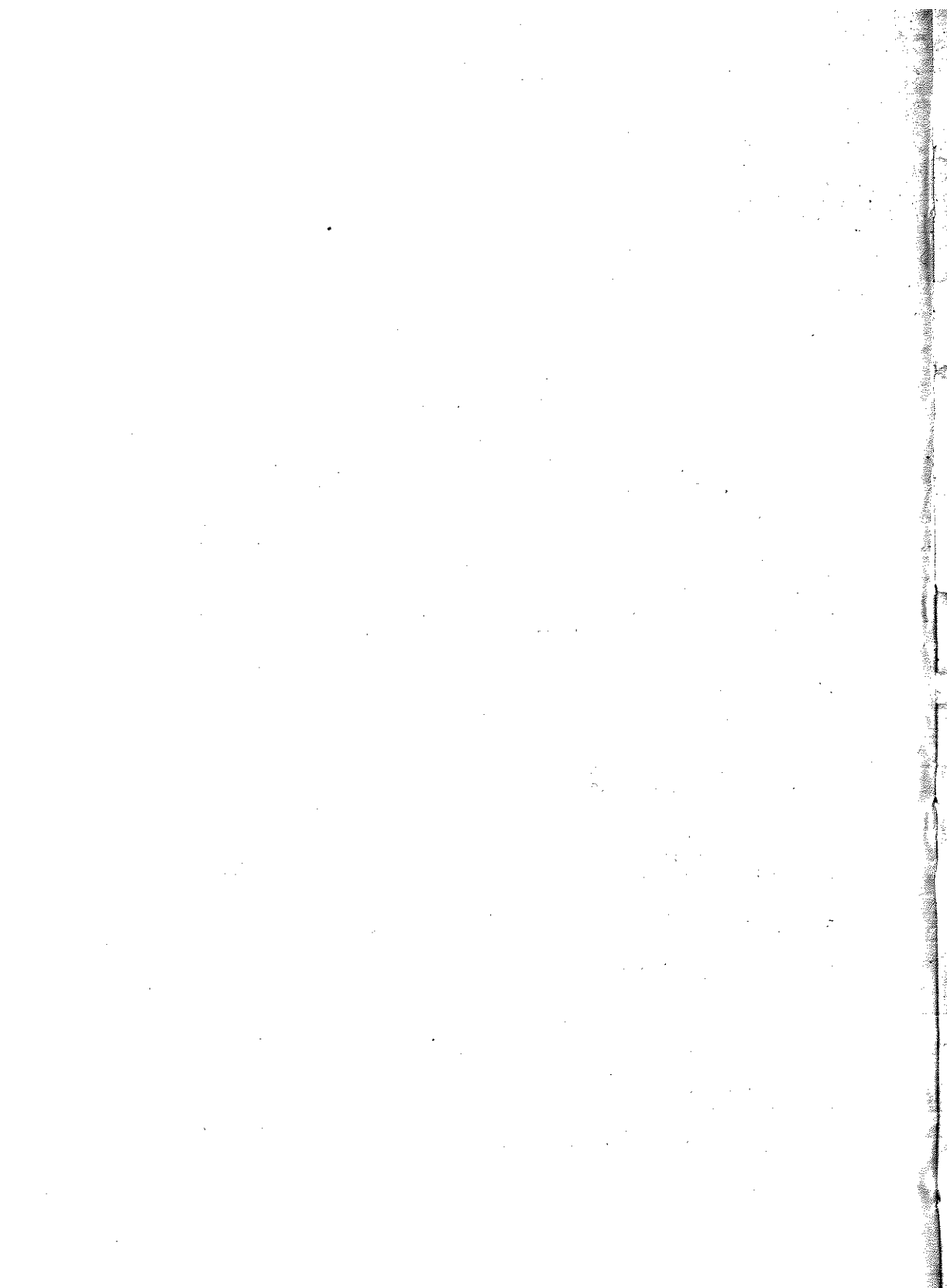
S U M A R

	Pag.
N. ȚĂȚOMIR, I. BENDITER, A. LOGHIN, C. ZOTTA — Crearea și dezvoltarea statului democrat-popular, instrumentul principal al construirii și desăvârșirii socialismului în Republica Populară Română	1— 12
M. SĂRMĂȘANU — Critica iraționalismului în presa progresistă (1934—1936)	13— 28
I. NATANSOHN și CL. CIAGLIC — Cu privire la structura conștiinței sociale în condițiile construirii socialismului și comunismului.	29— 38
V. PAVELCU — Examenul critic al noțiunii de „complex al frustrației“	39— 45
A. COSMOVICI — Interes și perspectivă în învățămînt	47— 55
ȘT. BÎRSĂNESCU și N. C. ENESCU — Oxenstiern și mișcarea pedagogică din Moldova în cea de a doua jumătate a sec. al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea	57— 68
S. GĂINA — Cu privire la principiile învățămîntului	69— 75
M. TODOSIA, V. NECULCE, GH. CILIBIU — Unele aspecte ale situației economice a muncitorimii ieșene în timpul crizei economice din 1929—1933	77— 89
N. ȚĂȚOMIR — Elemente noi în termenii definiției și în domeniul criteriilor de clasificare a tratatului internațional	91— 99
S. CIUREA — Contribuția evidenței contabile la păstrarea, spărarea și dezvoltarea proprietății socialiste de stat în R. P. R.	101— 112
I. BENDITER — Perfecționarea activității organelor reprezentative ale puterii de stat pe linia dezvoltării și adîncirii continue a democrației socialiste în Republica Populară Română	113— 121
M. DVORACEK — Aplicarea învățaturii marxist-leniniste cu privire la principiul centralismului democratic în conducerea economiei noastre naționale	123— 132
V. NEGRU — Contribuția practicii judiciare în dezvoltarea unor principii ale dreptului civil socialist	133— 141
R. SANILEVICI — Unele probleme ale întinderii răspunderii contractuale a organizațiilor socialiste	143— 149
D. RADU — Unele aspecte privind raporturile juridice procesual civile	151— 159
V. NICOLCIOIU — Unele considerațiuni asupra raportului de cauzalitate, ca element al răspunderii juridice civile	161— 171
ȘT. RĂUSCHI — Răspunderea materială a colectivităților	173— 179
B. BRAUNSTEIN — Considerații asupra unor probleme privind lupta împotriva infracțiunilor	181— 189
GR. GR. THEODORU — Cu privire la natura și trăsăturile recursului în supraveghere în dreptul procesual penal al R. P. R.	191— 199
M. ZOLYNEAK — În legătură cu concursul real de infracțiuni	201— 208

СОДЕРЖАНИЕ

	Стр.
Н. ЦАЦОМИР, И. БЕНДИТЕР, А. ЛОГИН, К. ЗОТТА — Создание и развитие народно-демократического государства — главное оружие строительства социализма	1— 12
М. СЭРМЭШАНУ — Критика иррационализма в передовой румынской печати 1934 — 1936 гг.	13— 28
И. НАТАНЗОН и КЛ. ЧАГЛИК — К вопросу о структуре общественного сознания в условиях построения социализма и коммунизма	29— 38
В. ПАВЕЛКУ — Критическое рассмотрение „комплекса фрустрации“	39— 45
А. КОСМОВИЧ — Интерес и перспектива в процессе обучения.	47— 55
ШТ. БЫРСЭНЕСКУ и Н. К. ЕНЕСКУ — Оксенштерн и педагогическое движение в Молдавии во второй половине XVIII-го и первой половине XIX-го вв.	57— 68
С. ГЭИНА — Относительно принципов просвещения	69— 75
М. ТОДОСИЯ, В. НЕКУЛЧЕ, Г. ЧИЛИБИУ — Некоторые аспекты экономического положения яских рабочих в период экономического кризиса 1929—1933 годов	77— 89
Н. ЦАЦОМИР — Новые критерий классификации и новые элементы определения международного договора	91— 99
С. ЧУРЯ — Вклад бухгалтерского учёта, в сохранение и развитии государственной социалистической собственности	101—112
И. БЕНДИТЕР — Усовершенствование деятельности представительных органов государственной власти по линии развития и непрерывного углубления социалистической демократии в РНР.	113—121
М. ДВОРАЧЕК — Применение принципа демократического централизма в руководстве нашего народного хозяйства, в свете марксистско-ленинского учения	123—132
В. НЕГРУ — Вклад судебной практики в дело развития некоторых принципов гражданского права при социализме	133—141
Р. САНИЛЕВИЧ — Некоторые вопросы размера договорной ответственности социалистических организаций	143—149
Д. РАДУ — Некоторые аспекты гражданско-процессуальных отношений	151—159
В. НИКОЛЧОЮ — К вопросу причинного отношения как элемента гражданской ответственности	161—171
ШТ. РЭУСКИ — Имущественная ответственность членов коллективных хозяйств	173—179
Б. БРАУНШТАЙН — К вопросу борьбы с преступностью	181—189
ГР. ГР. ТЕОДОРУ — Относительно природы и черт протеста в порядке надзора в процессуальном уголовном праве РНР	191—199
М. ЗОЛИНЯК — К вопросу о реальной совокупности преступлений	201—208

S O M M A I R E

	<u>Pages</u>
N. ȚĂTOMIR, I. BENDITER, A. LOGHIN, C. ZOTTA — La création et le développement de l'état démocrate et populaire — instrument de premier ordre dans l'édification du socialisme en Roumanie	1— 12
M. SĂRMĂȘANU — La critique de l'irrationalisme dans la presse progressiste de 1934 à 1936	13— 28
I. NATANSOHN et CL. CIAGLIC — Sur la structure de la conscience sociale dans les conditions de l'édification du socialisme et du communisme	29— 38
V. PAVELCU — L'examen critique du „complexe de frustration“	39— 45
A. COSMOVICI — L'intérêt et „la perspective“ dans l'enseignement	47— 55
ȘT. BÎRSĂNESCU et N. C. ENESCU — Oxenstiern et le mouvement pédagogique de Moldavie pendant la deuxième moitié du dix-huitième siècle et la première moitié du dix-neuvième siècle	57— 68
S. GĂINA — A propos des principes de l'enseignement	69— 75
M. TODOSIA, V. NECULCE, GH. CILIBIU — Aspects de la situation économique des ouvriers de Jassy pendant la crise économique des années 1929—1933	77— 89
N. ȚĂTOMIR — Nouveaux éléments dans les termes de la définition et dans le domaine des critères de classification du Traité International	91— 99
S. CIUREA — Contribution de l'évidence comptable au maintien, à la défense et à l'accroissement de la propriété socialiste d'état	101—112
I. BENDITER — Le perfectionnement de l'activité des organes représentatifs du pouvoir d'État en vue du développement et de l'élargissement continu de la démocratie socialiste	113—121
M. DVORACEK — L'application du centralisme démocratique dans la direction de l'économie nationale	123—132
V. NEGRU — La contribution de la jurisprudence au développement de quelques principes du droit civil socialiste	133—141
R. SANILEVICI — Sur l'étendue de la responsabilité contractuelle des organisations socialistes	143—149
D. RADU — Quelques aspects relatifs aux rapports juridiques de la procédure civile	151—159
V. NICOLCIOIU — Considérations sur le rapport de causalité comme élément de la responsabilité juridique civile	161—171
ȘT. RĂUSCHI — La responsabilité matérielle des membres d'une ferme agricole collective	173—179
B. BRAUNSTEIN — Considérations sur quelques problèmes concernant la lutte contre les infractions	181—189
GR. GR. THEODORU — Au sujet de la nature et des traits du recours en surveillance dans la procédure pénale de la R. P. Roumaine	191—199
M. ZOLYNEAK — Au sujet du concours réel d'infractions	201—208

CREAREA ȘI DEZVOLTAREA STATULUI DEMOCRAT-POPULAR, INSTRUMENTUL PRINCIPAL AL CONSTRUIRII ȘI DESĂVÎȘIRII SOCIALISMULUI ÎN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

DE

N. ȚĂTOMIR, I. BENDITER, A. LOGHIN, C. ZOTTA

*Referat susținut în cadrul simpozionului organizat de Filiala Academiei R.P.R.
și institutele de învățămînt superior din Iași, cu ocazia celei de a XV-a aniversări
a Republicii Populare Romîne*

I

La 30 Decembrie 1962 s-au împlinit 15 ani de la răsturnarea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Romîne. În întîmpinarea acestui eveniment, poporul român a obținut noi și importante succese în munca plină de însuflețire, pe drumul realizării sarcinilor trasate de Congresul al III-lea al P.M.R., în opera de desăvîrșire a construcției socialiste în patria noastră.

Acum 15 ani, poporul român, condus de partid, a obținut una din cele mai însemnate victorii din istoria sa. Zdrobind manevrele reacțiunii, care se grupase în jurul ultimului ei sprijin, — monarhia —, masele, conduse de partid, l-au obligat pe rege să abdice și a fost proclamată Republica Populară Romînă.

Instituție perimată a feudalismului, monarhia a folosit reacțiunii în încercarea ei de a împiedica prin orice mijloace dezvoltarea țării. Noile schimbări survenite pe plan politic și social impuneau în mod imperios înlăturarea ei și instaurarea unei noi forme de stat corespunzătoare, menite să contribuie la consolidarea și dezvoltarea cuceririlor obținute prin lupta maselor conduse de partid.

În tot timpul existenței ei, dinastia Hohenzollernilor a constituit un exponent sîngeros al dominației burgheziei și moșierimii. După 23 August 1944, monarhia a devenit centrul în jurul căruia gravitau toate forțele contrarevoluționare. Ea s-a împotrivit cu îndrîjire reformelor democratice propuse, în numele și în interesul maselor, de partidul

comunist și guvernul democratic, încercînd prin toate mijloacele să împiedice desfășurarea luptelor revoluționare.

În primii ani, după 23 August 1944, condițiile istorice concrete de desfășurare a revoluției în țara noastră nu au permis înlăturarea monarhiei. De aceea, formal ea a fost menținută pînă la 30 decembrie 1947, cînd datorită cuceririlor obținute de oamenii muncii sub conducerea partidului, stadiului de dezvoltare a revoluției, s-au opt condițiile ce au făcut posibil ca monarhia să fie lichidată, curmîndu-se în felul acesta adinca nepotrivire dintre conținutul nou al puterii de stat și forma de stat învechită.

Răspunzînd cerințelor revoluționare și năzuinței maselor populare, Adunarea Deputaților, în istorica ședință din 30 decembrie 1947, la propunerea și din inițiativa deputaților comuniști, a adoptat legea nr. 363, prin care a fost consfințit actul istoric al abolirii monarhiei și proclamării Republicii Populare Romîne.

„Republicii noastre i se spune populară. — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — pentru că ea nu are nimic comun cu republicile capitaliste... Ea este o formă nouă de stat, deoarece nu numai în comparație cu monarhia, dar și în comparație cu orice republică burgheză, republica populară reprezintă un nou pas înainte în evoluția socială... Republica noastră populară este un instrument de apărare a poporului muncitor împotriva oricărei exploatare și asuprii”¹.

Înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Romîne a marcat momentul istoric al încheierii primei etape a revoluției populare din țara noastră, în cadrul căreia au fost desăvîrșite sarcinile revoluției burghezo-democratice și s-a asigurat trecerea la cea de a doua etapă, al cărei obiectiv este înlăturarea revoluției socialiste.

Statul democrat-popular s-a transformat dintr-o formă a dictaturii revoluționare-democratice a proletariatului și a țărănimii. — cum fusese pînă atunci. — într-un stat al dictaturii proletariatului — Republica Populară Romînă, care a devenit instrumentul principal de construire a socialismului în țara noastră.

„Instaurarea Republicii Populare Romîne. — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, a constituit unul din cele mai importante momente ale luptei oamenilor muncii sub conducerea partidului pentru transformarea revoluționară a Romîniei, a marcat încheierea etapei strategice de desăvîrșire a revoluției burghezo-democratice și trecerea la o nouă etapă istorică — a înlăturării sarcinilor revoluției socialiste, a construirii socialismului în patria noastră!”².

Desfășurarea revoluției socialiste și dezvoltarea statului nostru democrat-popular au demonstrat o dată în plus justetea tezei marxist-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, Ed. IV, p. 138, 139.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-u aniversare a Republicii Populare Romîne*, Edit. politică, Buc., 1962, p. 13.

leniniste că dictatura proletariatului reprezintă o necesitate istorică obiectivă, o lege obligatorie a trecerii de la capitalism la socialism.

Dictatura proletariatului reprezintă o etapă obligatorie în evoluția statului socialist, pînă se maturizează toate condițiile obiective și subiective, care duc la încetarea necesității de exercitare a dictaturii de către clasa muncitoare. Pe măsura înaintării societății pe drumul construcției socialiste, dictatura proletariatului își mărește neconținut baza ei social-politică și numai atunci cînd dispar condițiile care au generat-o, iar sarcinile pe care societatea le putea rezolva în mod exclusiv cu ajutorul ei au fost epuizate, are loc, sub conducerea clasei muncitoare, transformarea statului dictaturii proletariatului într-o organizație a întregului popor.

Ca formă a dictaturii proletariatului, statul nostru democrat-popular întruhidează puterea politică a clasei muncitoare — clasa cea mai înaintată a societății noastre și singura în stare să conducă pe toți oamenii muncii pe calea socialismului și a comunismului. În anii care au urmat instaurării dictaturii proletariatului, clasa muncitoare din țara noastră și-a manifestat din plin forța creatoare, demonstrînd, în toiul luptei pentru consolidarea socialismului, rolul ei de clasă conducătoare. Relevînd contribuția istorică a clasei muncitoare la progresul patriei noastre, tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus: „Este meritul istoric al clasei muncitoare de a se fi dovedit promotorul consecvent al politicii de industrializare și transformare socialistă a țării, de a fi înfruntat cu abnegație lipsurile și greutățile începutului, de a fi dat întregului popor un înalt exemplu de eroism, de credință neșrămutată în partid, în cauza socialismului. Clasa muncitoare s-a dovedit demnă de glorioasele ei tradiții revoluționare și își îndeplinește cu succes misiunea de clasă conducătoare a societății și statului nostru”³.

Înfrîngînd prin muncă devotată și eforturi perseverente greutățile începutului, clasa muncitoare, oamenii muncii conduși de partid, în urma istoricului act al naționalizării principalelor mijloace de producție din industrie, din 11 iunie 1948, au ridicat în întreaga țară sute de noi întreprinderi, înzestrate cu tehnica modernă, au imprimat un ritm înalt dezvoltării industriei și celorlalte ramuri ale economiei. În felul acesta, ei au înfăptuit sarcinile trasate de partid în domeniul industrializării socialiste, al făuririi bazei tehnico-materiale a socialismului.

Principiul care stă la baza statului nostru democrat-popular, ca formă a dictaturii proletariatului, este alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare. „Baza puterii populare în Republica Populară Română — se spune în art. 2 al Constituției noastre — este alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, în care rolul conducător aparține clasei muncitoare”.

Alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare s-a făurit în focul luptelor pentru înfăptuirea reformei agrare și democratizarea țării și s-a dezvoltat continuu în procesul construcției socialiste.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, 1959—1961. Ed. politică, 1961, p. 16—17.

Aplicînd cu fermitate politica justă trasată de istorica plenară a C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949, statul nostru democrat-popular a înregistrat succese importante în întărirea continuă a alianței muncitorești-tărănești, care au culminat cu victoria istorică obținută prin încheierea colectivizării agriculturii. Astăzi socialismul a învins definitiv în patria noastră la orașe și sate.

II

Chezășia succeselor obținute în opera de construire a socialismului și de desăvîrșire a construcției socialiste o constituie rolul conducător al partidului marxist-leninist în societate și stat.

Conducerea de către partid a operei de construcție a socialismului este o lege a dezvoltării socialiste: ea este o condiție obligatorie, universal-valabilă a revoluției și construcției socialiste. Ca forță conducătoare în statul socialist, partidul unește, sub îndrumarea sa, munca întregului aparat de stat și a tuturor organizațiilor care intră în compunerea sistemului dictaturii proletarietului, îndreptînd-o spre țelul unic: construirea socialismului.

Rolul conducător al partidului în statul democrat-popular se manifestă în faptul că întreaga politică internă și externă a statului, sarcinile sale imediate, ca și cele de perspectivă sînt stabilite și rezolvate în conformitate cu linia politică generală trasată de partid.

Partidul acordă o atenție deosebită perfecționării organelor statului și a întregului aparat de stat socialist. „Partidul — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la a 40-a aniversare a înființării P.C.R. — se ocupă cu cea mai mare grijă de întărirea continuă a orînduirii noastre noi, de perfecționarea funcționării organelor noastre de stat și a activității de conducere economică, de dezvoltarea democrației socialiste prin atragerea tot mai largă a oamenilor muncii la conducerea treburilor obștești, sporirea rolului organizațiilor obștești în viața socială”⁴.

După proclamarea Republicii Populare Romîne, Partidul a pus problema schimbării aparatului de stat cu unul nou. Un prim obiectiv îl constituia înlăturarea elementelor reacționare, ostile intereselor poporului și înlocuirea lor cu elemente legate de popor. Apoi s-a trecut la lichidarea instituțiilor de stat, a organelor vechi, burgheze și la înlocuirea lor cu altele noi, care să corespundă sarcinilor construirii socialismului în țara noastră. Instituțiile politice, aparatul de stat, legislația veche, trebuiau înlocuite, pentru a le pune de acord cu noile condiții istorice create prin preluarea întregii puteri de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare.

⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a partidului*. Edit. polit., 1961, p. 32.

Pornind de la teza leninistă că sfărîmarea vechiului aparat de stat și crearea organelor statului clasei muncitoare este obligatorie pentru țările care trec de la capitalism la socialism, partidul a acordat o atenție deosebită făuririi noilor organe ale statului socialist, desfășurînd o vastă activitate în domeniul construcției de stat socialiste.

Prin legea 363 din 30 decembrie 1947, prin care a fost proclamată Republica Populară Romînă, au fost abrogate în întregime vechea Constituție din 1923, și o serie de instituții politice și juridice. Conform prevederilor legii au avut loc, în martie 1948, primele alegeri pentru Marea Adunare Națională, organul suprem al puterii de stat, fundamental deosebit față de parlamentele burgheze. Rezultatul alegerilor a constituit un succes definitiv al forțelor democratice grupate în Frontul Democrației Populare. Deputații Frontului Democrației Populare au obținut 93,2% din totalul voturilor exprimate, ceea ce reprezintă un procentaj de voturi ce nu fusese obținut de nici o altă formație politică pînă atunci în țara noastră. Rezultatul alegerilor a însemnat înfrîngerea totală a reacțiunii interne și a cercurilor imperialiste străine ce stăteau în spatele ei. Alegerile au dovedit din nou că regimul democrat popular este emanația voinței maselor populare, care au votat pentru republică, pentru noua Constituție a Republicii Populare Romine, pentru socialism. La 13 aprilie 1948 a fost adoptată prima constituție a Republicii Populare Romine, a cărei istorică importanță constă în faptul că a consfințit cuceririle și victoriile maselor populare în direcția smulgerii puterii de stat din mîna claselor exploatare, în direcția instaurării și dezvoltării puterii democrat-populare.

După adoptarea constituției, au fost elaborate o seamă de legi care au contribuit la făurirea noilor organe ale statului democrat popular. Astfel, în locul vechilor organe de oprimare a maselor au fost create noile organe de apărare a statului socialist, miliția și armata populară, care constituie scutul de nădejde al păcii și liniștii poporului, al independenței naționale și securității statului nostru, a fost înfăptuită reforma judecătorească prin decretul nr. 132/1949 și raionarea administrativ-economică a teritoriului țării noastre prin legea nr. 8/1950.

Cea mai însemnată realizare în domeniul construcției de stat a constituit-o crearea sfaturilor populare, organe locale de tip nou ale puterii, care sînt legate prin mii de fire de poporul muncitor.

Împreună cu Marea Adunare Națională, ele constituie baza politică a statului nostru. Reprezentînd o formă nouă de organizare a puterii revoluționare a clasei muncitoare, sfaturile populare sînt, ca și Marea Adunare Națională, cele mai reprezentative organe ale oamenilor muncii, care reprezintă autentic interesele și voința întregului popor.

Ca organe locale ale puterii de stat și totodată cele mai largi organizații ale oamenilor muncii, sfaturile populare au un rol foarte important în opera de construire a socialismului.

Avînd în vedere necesitățile construcției economice și social-culturale, partidul manifestă o grijă deosebită pentru continua îmbunătățire a activității lor.

Astfel, pe baza hotărîrilor Congresului al II-lea al P.M.R. și ale plenarei C.C. al P.M.R. din decembrie 1956, atribuțiile lor au fost considerabil lărgite.

Ca urmare a transunerii în viață a liniei politice a partidului, după Congresul al III-lea al P.M.R. au fost luate o seamă de noi și importante măsuri privind îmbunătățirea funcționării sfaturilor populare și a tuturor organelor statului, precum și a înmulțirii formelor de participare directă a maselor la conducerea statului.

III

Supunînd unei analize profunde și multilaterale condițiile construirii socialismului în țara noastră, Congresul al III-lea al P.M.R. a tras concluzii de o deosebită însemnătate teoretică și practică, relevînd ceea ce este caracteristic etapei actuale de dezvoltare a construcției socialiste în țara noastră.

Perioada istorică pe care o străbate în prezent țara noastră, a cărei sarcină este desăvîrșirea construcției socialiste, se caracterizează prin aceea că în cadrul ei se interpătrund fenomenele specifice primei etape a dezvoltării societății socialiste — etapa dictaturii proletariatului — cu cele ale etapei următoare, etapa transformării statului dictaturii proletariatului în statul întregului popor.

De reținut în această privință este modul în care se dezvoltă și se lărgeste democrația socialistă. Dictatura proletariatului — arăta V. I. Lenin — aduce cu sine în mod inevitabil, nu numai o schimbare în general a formelor și instituțiilor democratice, ci tocmai o schimbare a lor care permite o extindere fără precedent în lume a folosirii efective a democratismului de către clasele de oameni ai muncii, de către cei asupriți de capitalism.

Încă în prima etapă a dezvoltării societății socialiste, are loc o lărgire continuă a bazei sociale a dictaturii clasei muncitoare și o dată cu aceasta democratismul socialist devine tot mai cuprinzător, clasa muncitoare sprijinindu-se pe participarea din ce în ce mai largă a maselor la opera de construire a socialismului.

În etapa de desăvîrșire a construcției socialiste are loc, după cum s-a mai amintit, un proces de continuă perfecționare a organelor de stat și concomitent, un proces de lărgire permanentă a participării directe a maselor și a organizațiilor obștești la rezolvarea treburilor de stat și obștești.

Apar forme noi, în cadrul cărora se împletește direct activitatea de stat cu cea cetățenească.

Crearea Consiliului de Stat, în martie anul trecut, înființarea Consiliului Superior al Agriculturii și a Consiliilor agricole regionale și

raionale, reorganizarea unor ministere și a altor organe centrale de stat, înființarea Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, se înscriu tocmai pe linia perfecționării aparatului de stat socialist în direcția lărgirii continue a participării maselor direct, sau prin organizațiile obștești, la conducerea statului, la rezolvarea treburilor obștești.

Semnificativă pentru adincirea democratismului socialist este găsirea unor forme democratice noi, cum a fost Sesiunea Marii Adunări Naționale din aprilie 1962, care a consfințit evenimentul istoric al încheierii procesului de colectivizare a agriculturii și la care au participat, alături de deputații Marii Adunări Naționale, peste 11.000 delegați ai oamenilor muncii de pe ogoare, din unitățile agricole socialiste, din întreprinderile industriale producătoare de mașini agricole, din instituțiile științifice din întreaga țară.

Edificator pentru modul în care se dezvoltă elementele democrației socialiste, ca democrație a întregului popor, este și faptul că au fost create organe de stat în cadrul cărora activează alături de funcționarii de stat, cetățeni, activiști obștești, care își aduc contribuția lor voluntară pentru rezolvarea cu mai multă competență a sarcinilor ce se pun în fața organului de stat respectiv. Exemplu în această direcție avem Consiliile agricole și Comitetele de cultură și artă, în compunerea cărora intră specialiști din diferite domenii de activitate ce au competență cu ramura agricolă sau cu munca cultural-artistică.

IV

Democratismul organizării statului nostru democrat-popular se manifestă în mod deosebit în funcțiile sale.

Spre deosebire de statul capitalist, care este un instrument al dominației minorității exploatare, de oprimare a imensei majorități a societății, statul socialist are funcții principial noi, urmărește realizarea unor obiective puse în slujba intereselor maselor largi de oameni ai muncii.

Ca instrument principal de construire a socialismului, statul democrat-popular este folosit de clasa muncitoare și de toți oamenii muncii pentru înfăptuirea reorganizării socialiste a societății, reorganizare care necesită transformări radicale ale întregii vieți sociale pe plan economic, social și politic. De aici decurg și funcțiile statului, care reprezintă direcțiile fundamentale ale activității sale în vederea realizării sarcinilor de construire a socialismului.

Conținutul funcțiilor statului socialist, sfera lor de activitate, depind de condițiile existente în diferitele etape ale construcției socialiste, de dezvoltarea bazei economice și evoluția structurii de clasă, de raportul forțelor de clasă la un moment dat.

Împrejurările istorice interne și externe în care s-a dezvoltat țara noastră pe drumul socialismului au creat condițiile ca îndată după

proclamarea Republicii Populare Romine și instaurarea dictaturii proletariatului, pe măsura creării și lărgirii sectorului socialist în economia națională, a trecerii micii producții pe făgașul socialismului și eliminării sectorului privat capitalist, să cunoască o puternică dezvoltare funcțiile interne economico-organizatorică și cultural-educativă.

Aceste funcții capătă o dezvoltare și mai mare în perioada istorică în care țara noastră se găsește în prezent, care se caracterizează prin aceea că bazele socialismului fiind deja construite, are ca obiectiv imediat desăvârșirea construcției socialiste.

Realizarea obiectivelor planului șesenal stabilit de Congresul al III-lea al P.M.R. va constitui premisa materială, condiția obiectivă, necesară pentru desăvârșirea noilor relații sociale și a regulilor de conviețuire socialistă, a creșterii nivelului material și cultural al oamenilor muncii, perfecționării democrației, formelor și gradului de participare a maselor la conducerea statului.

Schimbările din economia țării noastre în ultimii 15 ani au modificat radical structura economică a societății noastre. Dintr-un stat înapoiat economic, cu un specific agrar, producător de materii prime pentru statele imperialiste a căror anexă era România burghezo-moșierească, am devenit astăzi un stat cu o industrie dezvoltată, cu largi perspective de dezvoltare în viitor.

Dezvoltarea industriei grele, constructoare de mașini, a determinat, în cei 13 ani de economie planificată, dezvoltarea corespunzătoare a tuturor ramurilor economiei naționale în chip armonios. În anul 1962, întreaga producție a României anului 1938 a fost realizată de 6 ori mai mult.

Dezvoltarea rapidă a industriei a determinat implicit profunde modificări în agricultură.

Politica trasată de partid la Plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 s-a realizat astăzi în întregime prin încheierea procesului de colectivizare a agriculturii.

Pentru realizarea unor prefaceri de anvergură, statul nostru socialist desfășoară și o importantă activitate cultural-educativă, de culturalizare organizată a poporului muncitor.

În scurt timp, după instaurarea puterii populare în țara noastră, analfabetismul care era răspândit în proporție de 25% din populație, a fost lichidat în întregime, numărul școlilor a crescut de 10 ori față de anul 1938 și s-a trecut la învățământul general, obligatoriu și gratuit, de 8 ani.

În domeniul învățământului superior, de la cele 16 instituții cu 33 facultăți câte erau în 1938, avem astăzi 46 de instituții de învățământ superior cu 164 facultăți și aproximativ 100 mii de studenți, adică un număr egal de studenți cu al Angliei, care numără peste 50 de milioane de locuitori. Peste 12.000 de cadre didactice activează în instituturile de învățământ superior.

Importante succese s-au obținut și în domeniul artelor, al răspîndirii cărții în mase, al educării gustului artistic al maselor celor mai largi populare.

Trebuie menționată în această privință contribuția importantă pe care o aduce intelectualitatea noastră care, educată de partid, își pune cunoștințele și talentele în slujba poporului, pentru ridicarea continuă a nivelului cultural al maselor, pentru înflorirea artelor și științei în slujba socialismului.

Dacă funcțiile economico-organizatorică și cultural educativă s-au dezvoltat și se dezvoltă continuu, funcția represivă cunoaște o restrîngere treptată.

Așa cum subliniază documentele celui de al III-lea Congres al P.M.R., victoriile însemnate ale socialismului în toate domeniile, forța de nezdrucinat a orînduirii noastre de stat, unitatea moral-politică a poporului muncitor, o dată cu desființarea claselor exploatoare, au dus la îngustarea tot mai mult a terenului de acțiune a elementelor dușmane socialismului, determinînd un proces de treptată restrîngere a funcției represive a statului, care rămîne în continuare îndreptată împotriva dușmanilor socialismului.

Pe măsura înaintării țării noastre pe drumul construcției socialiste, cresc însă sarcinile constructive ale statului democrat-popular, principalul în dictatura clasei muncitoare fiind, după cum arată V. I. Lenin, acțiunea creatoare de construire a orînduirii socialiste.

V

Cei 15 ani de existență a R. P. R. ne oferă ocazia să trecem în revistă nu numai minunatele succese obținute de oamenii muncii prin realizarea funcțiilor statului nostru pe plan intern, ci și în domeniul relațiilor internaționale.

Fundamentul unității și solidarității lagărului socialist, interesele comune ale apărării independenței naționale și cuceririlor revoluționare socialiste îl constituie caracterul comun al orînduirii de stat a țărilor socialiste, comunitatea căilor de dezvoltare social-economică, unitatea scopurilor, ideologia comună a marxism-leninismului.

Politica externă a R.P.R. trebuie privită în ansamblul politicii externe a statelor socialiste, care, consecvente politicii de pace și securitate mondială, luptă pentru respectarea principiilor de drept internațional, unanim recunoscute și pentru consolidarea principiului coexistenței pașnice.

Politica externă, fiind o continuare a politicii interne a statului, principiile care călăuzesc în permanență activitatea R.P.R. în relațiile externe cu celelalte state sînt, printre altele: egalitatea dintre state, dreptul națiunilor la autodeterminare, inviolabilitatea teritoriului, neamestecul în afacerile interne ale altui stat, coexistența pașnică, co-

laborarea dintre state indiferent de regimul lor social-economic, executarea tuturor obligaţiilor.

Menirea principală a tratatelor încheiate între R.P.R. şi celelalte state socialiste, constă în faptul că părţile, pe baza unei depline egalităţi, îşi asumă obligaţia să participe în spiritul celei mai sincere colaborări, la toate acţiunile internaţionale, avînd ca scop asigurarea păcii şi securităţii.

În toate actele de alianţă, ca şi în alte convenţii încheiate între statele socialiste, se pun temelile formării unui nou drept internaţional, ale cărui principii democratice unanim recunoscute sînt aplicate de statele socialiste în mod consecvent şi cu totală bună credinţă.

În afară de Tratatul de la Varşovia din 14 mai 1955, de prietenie, colaborare şi ajutor reciproc, statele socialiste europene sînt legate prin tratate bilaterale de prietenie, colaborare şi ajutor reciproc, la care participă Republica Populară Romînă.

Iese în evidenţă în mod pregnant importanţa rolului de factor activ al ţării noastre pentru dezvoltarea progresivă a dreptului internaţional contemporan, mai ales de cînd R.P.R. a devenit, începînd din decembrie 1955, membru cu drepturi egale al Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Raporturile mutuale economice dintre R.P.R. şi celelalte state socialiste nu au caracterul obişnuit al relaţiilor de comerţ şi de afaceri existente între ţările burheze sau între R.P.R. şi ţările capitaliste.

Aceste relaţii sînt de tip nou, ele luînd naştere între ţările socialiste pe baza unei depline încrederi reciproce şi a prieteniei dezinteresate, pe baza colaborării paşnice şi echitabile şi a ajutorului reciproc.

Expresia juridică a acestor raporturi sînt tratatele cu caracter socialist, tratate în care principiile enunţate au o aplicaţie practică reală (credite şi împrumuturi avantajoase, comerţ extern reciproc avantajos, ajutor în domeniul explorării resurselor naturale, ajutor ştiinţific şi tehnic, schimb de experienţă etc.).

Comerţul exterior al ţărilor de democraţie populară se caracterizează prin mărirea schimbului de mărfuri şi lărgirea legăturilor comerciale cu alte ţări. În procesul colaborării economice au apărut noi forme de colaborare şi ajutor reciproc, care înseamnă o treaptă superioară a relaţiilor contractuale reciproce între ţările socialiste, bazate pe încredere şi prietenie reciprocă şi pe avantajele economice reciproce.

Respectarea obligaţiilor internaţionale este unul din principiile esenţiale ale politicii externe a R.P.R., acest principiu constituind o condiţie indispensabilă a dezvoltării colaborării internaţionale.

Ţara noastră susţine principiul unanimităţii marilor puteri în activitatea Consiliului de Securitate şi se ridică împotriva regimului de tutelă, folosit în scopul opresiunii coloniale, apărînd dezvoltarea progresivă a principiilor internaţionale şi luptînd pentru consolidarea O. N. U. şi respectarea principiilor prevăzute de Charta Organizaţiei Naţiunilor Unite.

În toate problemele fundamentale ale vieții internaționale contemporane — problema dezarmării, problema utilizării energiei atomice numai în scopuri pașnice, problema neutilizării spațiului cosmic în scopuri militare, problema promovării în rândurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare etc. — reprezentanții țării noastre, efectuând analiza științifică de pe poziții marxist-leniniste a problemelor de drept internațional și a situației internaționale, luptă alături de statele socialiste pentru consolidarea păcii în lume, pentru respectarea principiilor unanim admise de dreptul internațional și întărește din ce în ce mai mult prestigiul țării noastre.

Desfășurându-și întreaga activitate sub conducerea partidului, atrăgând mase tot mai largi de oameni ai muncii la conducerea treburilor obștești, statul nostru democrat-popular se va dezvolta și întări continuu, contribuind din plin la înaintarea victorioasă pe drumul desăvârșirii construcției socialiste și a trecerii treptate la comunism.

СОЗДАНИЕ И РАЗВИТИЕ НАРОДНО-ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ГОСУДАРСТВА—ГЛАВНОЕ ОРУДИЕ СТРОИТЕЛЬСТВА СОЦИАЛИЗМА

Краткое содержание

Доклад представленный на симпозиуме посвященном XV-ой годовщине провозглашения Румынской Народной Республики содержит в первой части краткий взгляд на исторические условия осуществления знаменительного в истории румынского народа события: ликвидация монархии, последний оплот реакции в нашей стране и основание Румынской Народной Республики как политической государственная форма в рамках которой вся власть принадлежит народу, всем трудящимся города и деревни.

Во второй части доклада подчеркивается ведущая роль партии, мобилизующей и руководящей народными массами в борьбе за ликвидацию старой буржуазной государственной машины и за создание государственного аппарата нового социалистического типа, способного осуществлять задани строительства социалистического общества. Партийное руководство всей общественной и государственной деятельностью является закономерной необходимостью объективно обуславливающей революционное развитие в переходной период от капитализма к социализму.

Третья часть доклада занимается вопросами расширения и углубления социалистического демократизма как одним из объективных закономерностей развития социалистического общества.

Четвертая и пятая, последняя, часть доклада рассматривают аспекты осуществления народно-демократическим государством внутренних и внешних функций в целях завершения социалистического строительства в нашей стране.

LA CRÉATION ET LE DÉVELOPPEMENT DE L'ÉTAT DÉMOCRATE ET POPULAIRE
- INSTRUMENT DE PREMIER ORDRE DANS L'ÉDIFICATION DU SOCIALISME
EN ROUMANIE

Résumé

Ce travail, présenté au symposium consacré au XVe anniversaire de la proclamation de la République Populaire Roumaine, comprend, dans la première partie, une analyse succincte des conditions historiques qui ont abouti à l'événement le plus important de l'histoire du peuple roumain : la liquidation de la monarchie, dernier appui de la réaction en Roumanie, et l'instauration de la république populaire comme forme politique d'état où le pouvoir appartient au peuple, à la masse ouvrière des villes et des villages.

Dans la deuxième partie du travail, on insiste sur le rôle directeur du parti qui a mobilisé la masse du peuple à la lutte en vue de la liquidation de l'ancien appareil d'état bourgeois et de la création d'un nouveau type d'état, socialiste, capable de mener à bout les tâches de l'édification de la nouvelle société socialiste.

La direction de toute activité sociale et politique par le parti, c'est là une nécessité, une condition objective dont dépend le déroulement de la révolution pendant la période de transition du capitalisme au socialisme.

Dans la troisième partie du travail, on examine l'ampleur et l'approfondissement réalisés par le système socialiste en Roumanie.

La pénultième et la partie finale de l'étude s'occupent de la manière dont l'état populaire accomplit, par ses fonctions internes et externes, les tâches de l'édification du socialisme dans notre pays et de l'achèvement de ce processus.

CRITICA IRAȚIONALISMULUI ÎN PRESA PROGRESISTĂ (1934—1936)

DE

M. SĂRMĂȘANU

Orientarea politicii regimului burghezo-moșieresc pe făgașul fascizării țării și a pregătirii războiului antisovietic a fost susținută printr-o largă răspândire a concepțiilor filozofice reacționare. Iraționalismul, baza filozofică a fascismului, cu apelul la credință și apologia groazei, a disperării, a instinctelor, a intuiției mistice a fost împins în primele rînduri. Recrudescența misticismului, reclama zgomotoasă în jurul celor mai reacționare concepții filozofice, la modă în țările fasciste, indicau limpede tendința burgheziei de a discredita rolul gândirii, al științei în viața socială. Ținta tuturor atacurilor o constituie filozofia marxist-leninistă, materialismul dialectic și istoric, expresia cea mai înaltă a rațiunii umane. Apologetii ortodoxiei și denigratorii științei, cu ajutorul unor sofisme ticluite, învăluite într-un limbaj siropos, metaforic, bogat în imagini, dar, ca orice sofisme, lipsite de temeii, au încercat să cultive scepticismul și pesimismul social, să sădească neîncredere în puterea gândirii științifice de a pătrunde tainele naturii, de a înțelege rosturile orînduirii sociale și cerințele legilor ei de dezvoltare. Este meritul istoric al Partidului Comunist din România de a fi atras atenția asupra pericolului ce amenința libertatea... „de profesie și de cugetare”¹, drepturile și libertățile cele mai elementare ale oamenilor muncii și de a fi mobilizat masele populare la luptă pentru apărarea lor. În repetate rînduri, el a arătat că, reacțiunea urmărește să lipsească masele de oameni ai muncii de concepția științifică despre lume, în stare să le călăuzească în lupta pentru satisfacerea revendicărilor lor fundamentale. Iraționalismul, subliniau revistele conduse de Partid sau aflate sub influența sa, tinde să salveze imperialismul prin narcotizarea maselor

¹ Documente din istoria P.C.R., 1934—1937, p. 339.

și transformarea lor în unelte docile puse în slujba scopurilor criminale urmărite de guvernele fasciste. Frontul filozofic marxist a opus o dîrză rezistență avalanșei concepțiilor idealiste și barbariei inspirate de ele. Ancorate în actualitate, elementele înaintate au demascat caracterul de clasă al ideologiei imperialismului — produs al crizei generale a capitalismului, demonstrînd totodată că filozofia oglindește contradicțiile de neîmpăcat ale societății capitaliste. „Linia care separă clasele în viața socială și politică a societății — se scria în „Cuvîntul liber” — pătrunde și în toate manifestările ei culturale. De o parte proletariatul, filozofia materialistă, știința și privirea liberă spre viitorul societății; — de cealaltă, burghezia, speculațiile idealiste, misticismul, religia și frica de orice cunoaștere obiectivă a lumii”².

Campania de denigrare a rațiunii s-a desfășurat sub semnul luptei împotriva materialismului în general și a marxism-leninismului în special. Cu prilejul celei de-a 300-a aniversări a lui Spinoza, cugetătorul olandez a fost proslăvit în toate felurile, numai de materialismul lui nu s-a pomenit nimic. Mai mult decît atât, „primul european fără confesiune (ateist — M.S.) ... care a elaborat un sistem filozofic în esență materialist devine în epoca noastră de decadentă un mistic”³. Pe bună dreptate, un publicist cu vederi înaintate, explicînd schimbarea atitudinii burgheziei față de știință, remarcă cu amărăciune următoarele: „Filozofia materialistă în vremurile de azi a devenit subversivă și anti-palnică claselor dominante, pentru că ea ne arată adevărul, atît în interpretarea și explicarea naturii cît și istoriei”⁴. Teama de adevărul științific împinge reacțiunea spre negurile eyului mediu, unde va căuta temeiurile unei concepții despre lume, corespunzătoare intereselor și aspirațiilor ei la eternizarea exploatării omului de către om. Paralel cu intensificarea propagandei clericaliste, s-a făcut o mare zarvă în jurul doctrinelor lui Maritain, Murras, Bulgakov, Berdeaev, Keyserling, Spengler etc. Leitmotivul comentariilor lor este apologia valorii etice a forței, a instinctelor dezlănțuite, justificarea cultului morții și al singelui ca și a celui „vivere periculosamente” prezentat drept formula dinamică a tineretii. Pătrunsă de ură față de om, maculatura filozofică fascistă sau profascistă căuta să cultive în oameni „voluptatea morții”. Adepții lui Heidegger în România, huliganii, devin astfel „niște glosari macabri; ei cred că toate marile epoci sînt rezultante ale unei conștiințe colective a morții și mai cred că epoca lor este una la fel”⁵. Acești nevropați, subliniau revistele progresiste, „trebuie cît mai repede izolați pentru că prezintă un spectacol sinistru și contagios”⁶. Propagarea iraționalismului, cu elogiul arbitrarului, violentei și crimei viza înainte de toate tineretul, căruia i se inocula sistematic scepticismul și pesimismul, cultivîndu-i totodată dezgustul de gîndire și preferința pentru așa-numita

² „Cuvîntul liber” din 27 iulie 1935.

³ „Cuvîntul liber” din 1 ianuarie 1934.

⁴ Ibidem.

⁵ «Era nouă», nr. 1, 1936, p. 140.

⁶ „Bluze albastre” din 5 iunie 1932.

acțiune. Idolatrizarea „acțiunii” exprima tendința politicianilor fasciști de a se „dezrobi” de conducerea cugetului și de a da curs liber manifestărilor instinctive.

Dezmățul ideologic și justificarea bestialităților legionare au căpătat un caracter oficial încă din anii crizei economice. Fundația Carol organiza în toamna anului 1933 două cicluri de conferințe cu teme: *Frica și Criza rațiunii în gândirea europeană*. „Subiectele acestea — explica revista «Critica» — nu sînt întimplătoare. Ele reflectă psihologia unei clase intrată în descompunere și care nu găsește altă soluție de a ieși din criză decît distrugerea bunurilor și cursa înarmărilor. Exponenții burgheziei au luat calea iraționalismului, căci „dacă ar judeca cu rațiunea, ar trebui să constate îngrozitoarele nebulii ale unei lumi nebune”; cantități enorme de alimente aruncate în mare, în timp ce milioane de oameni flămînzesc, înarmări înfiorătoare prin puterea lor de ucidere, cînd toate popoarele doresc pacea. „Gîndirea filozofică a acestora nu vrea să cerceteze aceste lucruri, îi este frică să le adîncească, de aceea ea renunță la știință și rațiune și se refugiază în împărăția născocirilor, în irațional”⁷. O dată cu această orientare orice contribuție pe terenul culturii este exclusă, deoarece „atunci cînd o pătură socială este cuprinsă de frică în fața realității, ea nu poate produce nimic în domeniul științific”⁸. Filozofii burgheziei decrupite părăsesc tot mai mult cercetarea gîndirii reale, lansîndu-se în speculații scolastice privitoare la presupusa existență a unui spirit absolut care, chipurile, plutește deasupra meschinilor frămîntări sociale. Sub pretext că se preocupă de probleme independente de teluric, așa-numita „tînăra generație” constituită în asociația „Criterion”, în fruntea căreia se afla Mircea Eliade, pretindea că ocupă o poziție de mijloc, în afara luptei dintre curentele filozofice. Arborarea lozincii neutralității îi servea drept paravan pentru a înșela opinia publică asupra telurilor ascunse pe care le urmărea. Demascînd adevăratul sens al apolitismului afișat, M. R. Parăschivescu atrăgea atenția că gruparea amintită reprezintă „o avangardă a intelectualității fasciste în România”⁹, care refuză să recunoască adeziunea sa la legionari. Reprezentantii ei, se spunea în articolul *Reabilitarea spiritualității*, sînt agenți de propagandă ai fascismului ce lucrează camuflați sub protecția siguranței statului, care le oferă deplină libertate de acțiune. Indiferentismul aristocratic față de problemele vieții sociale constituia o cursă periculoasă întinsă maselor. Conștiente de acest lucru, elementele progresiste îndrumate de Partidul Comunist din România au chemat pe intelectuali să se situeze ferm pe pozițiile apărării democrației. La această atitudine obligau însesii condițiile desfășurării luptei de clasă, în noua etapă a dezvoltării sale, după instalarea lui Hitler la putere în Germania. „Pro sau contra

⁷ «Critica» din 14 februarie 1935.

⁸ Ibidem.

⁹ „Cuvîntul liber” din 16 martie 1935.

fascismului, pentru sau împotriva războiului imperialist nu mai sînt probleme care privesc o singură categorie de oameni. Ele condiționează viața de zi cu zi, atît a muncitorului de fabrică, cît și a savantului sau poetului¹⁰.

Singura atitudine justă a fiecărui om al muncii era încadrarea lui în rîndurile forțelor democratice conduse de Partidul Comunist din România, și reacția de împotrivire promptă la tentativele rafinate de otrăvire a conștiinței maselor. „Și ne impunem ca o supremă datorie să-l curățim — scriau revistele vremii despre organismul social — de orice cangrenă, care i-ar putea fi funestă și i-ar întîrzia evoluția¹¹. Chemări la luptă au fost adresate în repetate rînduri îndeosebi tineretului studios. „Datoria tinerilor intelectuali este azi apărarea rațiunii umane¹². Formulînd acest imperativ, marxistii subliniau totodată că nu este vorba de rațiunea impersonală, de o forță pură de sine stătătoare, suspendată și evoluînd după legi exclusiv interne, ci despre gîndirea creatoare a oamenilor, legată de efortul lor conștient spre rezolvarea problemelor izvorite din adîncurile societății. Tineretul intelectual n-are nici un interes să renunțe la gîndirea lucidă, dimpotrivă, el trebuie să gîndească și să acționeze în sensul „pe care conjunctura socială de azi îl impune minții majorității oamenilor¹³.

Ideologii burgheziei imperialiste au interpretat lupta de clasă proletară pentru socialism ca un atentat împotriva ordinii prestabilite de divinitate și au prezis omenirii un viitor sumbru. Conștienți de caducitatea și lipsa de influență a formulelor lor filozofice, au lansat ideea declinului fatal, a descompunerii civilizației europene. „Clasa care moare vrea să creadă că toată omenirea va muri¹⁴. Agitația reacțiunii filozofice în jurul așa-numitului amurg al Europei a apărut presei progresiste ca un fenomen firesc. Burghezia și-a epuizat de mult potențialul său revoluționar. Ca urmare, rolul său progresist s-a încheiat definitiv. În aceste condiții nu-i mai rămîne decît să se opună cu îndirjire înzecită progresului social. Dar, oricîte forțe vor fi puse în joc, ele nu vor fi în stare să stăvilească „cursul istoriei care este dinainte trasat și a cărui îndeplinire poate fi cel mult întîrziată¹⁵. Teoriile lui Nietzsche și Spengler agitate sau prezentate obiectivist de filozofii burghezi se întemeiau pe un sofism bine cunoscut: ideii prăbușirii iminente a capitalismului și a culturii sale i se substituie teza falsă a declinului și descompunerii omenirii. Amurgul Europei avea loc numai în capetele bolnave, speriate de succesele repurtate de popoarele sovietice pe frontul construcției socialismului și de creșterea influenței ideilor marxist-leniniste asupra maselor populare. Risipind atmosfera de

¹⁰ „Șantier” din 1 noiembrie 1934.

¹¹ „Bluze albastre” din 5 iunie 1932.

¹² „Cuvîntul liber” din 23 februarie 1935.

¹³ Ibidem.

¹⁴ „Cuvîntul liber” din 4 ianuarie 1935

¹⁵ Ibidem.

scepticism și pesimism social, revista «Era nouă» demonstrează că adevărata descompunere afectează nu civilizația în general, ci imperialismul și ideologia sa. Revistele progresiste explicau că rădăcinile marasmului și decăderii filozofiei burgheze trebuie căutate în contradicțiile de neîmpăcat ale orînduirii capitaliste. Lincezeala în domeniul creației spirituale și lunecarea gîndirii filozofice spre misticismul medieval, întreaga orientare șovinist-agresivă sînt determinate de criza generală a capitalismului. În acest sens revista «Critica» sublinia că „criza” rațiunii „nu este decît o manifestare a crizei profunde care a cuprins întreaga societate”¹⁶. Publiciștii marxisti și-au exprimat credința că va veni o vreme cînd criza culturii va lua sfîrșit și va începe o epocă de adevărată creație spirituală. Speranțele lor au fost pe deplin satisfăcute după insurecția armată de la 23 August care a deschis larg perspectivele revoluției culturale, a progresului științei, artei, literaturii.

După cum rezultă din conținutul articolelor, nu toți publiciștii marxisti au înțeles, în suficientă măsură, opoziția radicală dintre sistemele filozofice iraționaliste și filozofia marxist-leninistă. În articolul *Natura și perspectivele psihanalizei* se reproșează marxistilor intransigenții faptul că nu manifestă suficientă înțelegere pentru achizițiile „științei” moderne și, că prin aceasta fac jocul adversarilor marxismului care văd în materialismul dialectic o nouă religie. „Marxismul — se scrie în articol — a adus o metodă, o algebră... destul de largă pentru a îmbrățișa toate noile aporturi, teorii și descoperiri ale științei”¹⁷. Argumentul invocat în sprijinul ideii că marxismul este o concepție deschisă oricărei „noutăți” științifice se bazează pe o înțelegere neștiințifică a categoriei de nou, pe confundarea concluziilor teoretice, generalizatoare a adevăratelor descoperiri cu reprezentările științifice despre natura obiectelor și fenomenelor reale. În secolul nostru, marxismul nu s-a dezvoltat, însușindu-și atomistica modernă și teoria relativității, cum se arată în articolul menționat, ci prin generalizarea lor filozofică. Neînțelegîndu-se acest lucru, se cerea recunoașterea psihanalizei ca o contribuție științifică, întrucît, chipurile, teoriile freudiste ar introduce cauzalitatea, determinismul în sfera fenomenelor psihice. Se afirma că prin adoptarea tezelor lui Sigmund Freud în psihologie, „Hazardul a fost înlăturat din lumea psihică ca și din cea fizică. Un determinism stringent, legi precise guvernează lumea interioară”¹⁸. Din aceste premise neîntemeiate se trăgea concluzia că metoda subiectivistă psihanalitică dobîndeste un „caracter obiectiv de egală valabilitate cu cea a științelor fizico-mecanice”¹⁹.

Metoda materialist-dialectică, infailibilă și universală, aplicată tuturor fenomenelor, „oricărei manifestări vitale”, „nu este un tipar în

¹⁶ «Critica» din 14 februarie 1935.

¹⁷ «Era nouă», nr. 3, 1936, p. 35.

¹⁸ Ibidem, p. 37.

¹⁹ Ibidem.

care totul e strins pînă la acomodare²⁰. Dar sesizînd caracterul creator al filozofiei marxiste, opus dogmatismului, autorul articolului *Fascism și spiritualitate*, înțelege cerința analizei multilaterale ca un principiu care ar îngădui încorporarea în marxism a unor așa-zise elemente pozitive din concepțiile lui Husserl, Heidegger etc. Unii publiciști marxisti, deși vorbeau adesea de transformarea burgheziei dintr-o clasă progresistă într-o clasă reacționară și chiar legau acest proces de intrarea țărilor capitaliste în stadiul imperialist, totuși n-au dovedit suficientă forță de combativitate în critica făcută concepțiilor idealiste, reacționare. S-a emis părerea eronată că este chiar posibilă o apropiere între Nietzsche, filozoful imperialismului german și Marx dascălul proletariatului internațional²¹. Încercarea de a găsi cu orice preț idei democratice, antirasiste în lucrările lui Nietzsche dovedește neînțelegerea esenței concepției unuia din precursorii fascismului. Revista «Manifest» prin articolul *Fr. Nietzsche și gîndirea greacă* arătase că teoria despre „supraom” pornește de la premisa falsă a selecției celor puternici și înlăturarea celor slabi pe calea războiului și „ajunge la teoria ideii de rasă pe care conducătorii actuali ai Germaniei au pus-o în practică”^{21a}.

Subliniînd necesitatea unei atitudini combative, ferme față de concepțiile idealiste, Ilie Constantinovschi în articolul *Freudismul — discernăminte dialectice* atrăgea atenția că marxismul „este o știință profund partinică... și anume teoria clasei și avangardei proletare”²² incompatibilă cu filozofia burgheză. El mai demonstra că, chiar în așa-numita parte științifică, freudismul „nu este în fond decît o nouă variantă a psihologiei subiective”²³ care, în ultimă analiză, ne duce la idealism. Într-adevăr pentru Freud și discipolii săi, viața psihică nu este legată de raporturile omului cu lumea exterioară, de eforturile sale de a stăpîni natura. Psihicul, cu laturile sale: conștientul și inconștientul, se manifestă ca un principiu autonom. După Freud, conștiința camenilor nu se dezvoltă în procesul activității practice, ci este determinată și influențată de modul în care fiecare om învață să se adapteze vieții. Comportarea individului ar fi condiționată de lupta ce are loc înlăuntrul eului între conștient și inconștient. Adeseori, impulsurile și manifestările instinctive tind să pătrundă în conștiință, dar sînt respinse de către un așa-numit cenzor, societatea cu normele ei juridice, etice și religioase, pe care le impune subiectului. Procesul psihic, observa Ilie Constantinovschi, este, astfel, redus „la o luptă între motivele conștiinței”²⁴. Freud a enunțat teza filozofică potrivit căreia realitatea este determinată de viața psihică, în care rolul precumpănitor

²⁰ „Cuvîntul liber” din 30 martie 1935.

²¹ Ibidem.

^{21 a} «Manifest» din nov.—dec. 1934.

²² „Cuvîntul liber” din 29 august 1936.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

il are inconștientul. Conștientul, ego-ul conștient, deși are rațiune, nu îndeplinește decît ordinele camuflate ale inconștientului, obscurului, iraționalului, incognoscibilului. „Viața noastră, declară Freud, este pusă în mișcare de forțe invizibile”. Inconștientul în concepția freudistă nu poate fi determinat; acest compartiment al fenomenelor psihice nu este supus cauzalității. Aici, omul poate să cunoască numai propriile sale reacții, modul în care impulsurile, dorințele, pătrund în conștiință și sînt refulate. Procesul cunoașterii este redus astfel la o simplă trăire, la o „cunoaștere internă”. Freudismul — psihologia elementelor decedente — cum just a fost caracterizat, reprezintă o variantă a idealismului subiectiv. Cercetările făcute asupra reflexelor sistemului nervos și în special a creierului nu numai că au relevat inconsistența acestei concepții iraționaliste, dar au dat și o explicație științifică consecvent materialistă celor mai complexe fenomene sufletești. În lumina teoriei lui Pavlov pot fi stabilite cauzele atît ale actelor conștiente, cît și ale celor inconștiente. „Inconștientul”, căruia idealistii îi dau o semnificație mistică, are în realitate un suport material. O mare parte din semnalele de autoreglare ale organelor interne nu sînt însoțite de procese psihice. Ele nu sînt percepute conștient și de aceea actele, care se săvîrșesc pe baza lor intră în sfera a ceea ce se numește astăzi inconștient. Fără să fi realizat o demascare științifică a substratului idealist, articolul lui Ilie Constantinovschi, este totuși important mai ales prin afirmarea categorică a faptului că fenomenele psihice pot fi cunoscute, aplicînd metoda pavlovistă întemeiată pe materialismul dialectic.

Materialele care demonstau originea și caracterul material al conștiinței, pe baza tezelor marxist-leniniste, conțin și sugestii prețioase pentru orientarea marxistă a cercetărilor științifice în domeniul fiziologiei sistemului nervos și al psihologiei. Articolul *Științele naturale și materialismul dialectic* sublinia necesitatea unor studii temeinice asupra condițiilor în care s-a produs „nașterea materiei vii din materia moartă și trecerea de la simplele reflexe ale animalelor inferioare la viața psihică conștientă”²⁵. În teoriile despre apariția vieții pe pămînt, a evoluției formelor de reflectare biologică precum și a apariției și dezvoltării conștiinței umane există încă multe locuri albe pe care știința încă n-a putut să le acopere. Dificultățile întîmpinate în explicarea științifică a vieții și conștiinței se datoresc faptului că „experiențele în aceste domenii nu sînt destul de înaintate”²⁶. Tocmai pe existența lor parazitează idealismul. Filozofii burghezi speculează problemele „neelucidate pentru a clădi pe ele tot felul de ipoteze, care de care mai contrarii spiritului gîndirii științifice”²⁷. Concepțiile lor vor putea fi infirmate numai mergînd „pe linia aceluiași determinism științific care stă

²⁵ „Cuvîntul liber” din 27 iulie 1935.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

la baza tuturor științelor moderne" ²⁸. Cercetările efectuate asupra reflexelor condiționate și necondiționate, baza fiziologică a vieții psihice, se află tocmai pe acest drum. Progresul lor este relativ încet (comparativ cu ritmul speculațiilor idealiste), întrucît orice „cunoștință nouă cere sute și mii de experiențe costisitoare și greu de realizat. De fiecare dată însă... confirmă... concepția materialist-dialectică a lumii și surpă și mai mult fundamentul filozofiilor burgheze" ²⁹.

Presa progresistă a privit conștiința nu numai ca un produs al activității scoarței cerebrale, ci și al vieții sociale. Asupra acestei laturi a stăruit în mod deosebit Atanase J o j a. Studiul său *Note asupra teoriei cunoașterii*, consacrat demonstrării ideii că rațiunea nu este o entitate înăscută, ci produsul activității sociale a oamenilor se sprijină pe lucrările marxiste care relevă rolul hotărîtor al muncii în formarea conștiinței. Autorul arăta că însăși capacitatea de abstractizare și generalizare a omului, gîndirea și formele ei („tehnica cugătărilor”) sînt rezultatul interacțiunii dintre om și natură. Nevoia de a se orienta în mediul înconjurător, de a-și procura hrană și adăpost l-au silit pe om să acționeze asupra obiectelor naturii. Aici, treptat, pe măsură ce se desprinde de lumea animală, iar viața socială capătă forme tot mai organizate, permițîndu-i omului să treacă de la consumația nemijlocită, de-a gata de la natură, la consumația mediată de producție, se formează reprezentările de spațiu și timp, ideea de cauză ca o consecință a repetiției de nenumărate ori a experienței de muncă.

Tot în procesul de producție omul observă că natura, o dată cu evoluția societății, cedează tot mai mult la eforturile sale; începe să constate existența independentă a lumii înconjurătoare, să distingă subiectivul de obiectiv; se formează cu alte cuvinte conștiința de sine. Modificînd natura, omul se transformă pe sine însuși. Își lărgeste orizontul reprezentărilor despre obiectele și fenomenele materiale. Viața socială, munca și limbajul l-au diferențiat pe om de animal. Organismele, situate pe scara viețuitoarelor pînă la om, nu cunosc distincția dintre eu și non-eu. Conștiința de sine, eul, voința, personalitatea, apar pe baza activității sociale, productive.

În procesul muncii rezidă și izvorul cunoștințelor. «Din „schimbul de materii între om și natură” nu țîșnește numai rezultatul material, tangibil, ci și scînteia cunoștinței. Homo faber creează pe homo sapiens» ³⁰. Cunoașterea nu este altceva decît materialul transpus în capul omului prin intermediul muncii. Aceste precizări erau îndreptate împotriva tezei fideiștilor, după care cunoașterea ar avea ca premisă o așa-numită scînteie divină.

Noțiunile și propozițiile științifice, care la prima vedere par a fi apriorice, s-au format în cursul existenței sutelor de mii de generații.

²⁸ „Cuvîntul liber” din 27 iulie 1935.

²⁹ Ibidem.

³⁰ „Cuvîntul liber” din 10 august 1935.

La baza lor nu stă presupusa predispoziție a omului spre explicație sau contemplare a naturii și cu atât mai puțin intuiția mistică, ci activitatea de producere a bunurilor materiale. Abordarea istorică a cunoașterii conduce la concluzia că rațiunea, gândirea logică, n-a apărut în chip misterios; ea s-a dezvoltat ca o consecință firească din formele de reflectare primitivă. A. Joja demonstrează că în procesul muncii, printr-o dialectică internă, cunoștința evoluează de la forma alogică, spre contrariul ei, forma logică. „Din modul de gândire alogic s-a născut cel logic, nu ca o simplă negare a celui dintii, ci simultan ca o negare, conservare și verificare a lui...”³¹. Noțiunea de gândire alogică, Joja nu o identifică cu pseudonoțiunea de gândire „prelogică”, introdusă în sociologie de Levy Brühl. El are în vedere gândirea concretă, în imagini, presupusă a fi existat pe primele trepte ale dezvoltării omului primitiv. Ideea trecerii de la forma alogică la cea logică a gândirii exprimă teza marxistă potrivit căreia conștiința nu este o entitate veșnică, ci un produs al materiei, superior organizate, apărută pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății și perfecționată de-a lungul existenței sutelor de mii de generații.

Conștiința, ansamblul de reprezentări, noțiuni și idei, îndeplinește un rol activ în viața socială. „Cunoașterea dialectică — remarca A. Joja — aduce transformarea societății”³², ridică cunoașterea pe o treaptă superioară. Însemnătatea deosebită a acestor considerații filozofice apare mai limpede, dacă se ține seama că ele au fost făcute într-o perioadă de intensă mistificare a influenței exercitată de societate asupra vieții psihice.

Publiciștii marxști au dezvoltat cu multă perspicacitate cauzele care au determinat orientarea filozofilor burghezi spre iraționalism. Biserica cu dogmele sale despre „dreptul divin al domnitorului sau al proprietății” începe să piardă tot mai mult din aderenții săi. Minunile născocite, pelerinajele organizate la locurile „sfinte” și propaganda clericalistă despre „datinile străbunilor” și „credința strămoșească” au putut să se bucure de o anumită influență îndeosebi în rîndurile păturilor sociale sistematic ținute departe de comorile culturii. Dar, chiar și acestea nu s-au lăsat prea ușor antrenate de misticism, după cum rezultă din relatările presei. Articolul *Religie sau fascism* sublinia „eforturile claselor privilegiate, de a strînge cu forța jandarmilor masele și de a umple cu ele bisericile goale”³³, unde să li se spună oamenilor că bunurile pămîntesti sînt trecătoare și de aceea trebuie să se pregătească pentru viața de apoi.

În aceste condiții a început goana după formule filozofice care, fără a înlătura religia, trebuia să-i consolideze pozițiile. Se cerea „o nouă mistică, o nouă teologie care să se opună progresului social, pre-

³¹ „Cuvîntul liber“ din 16 august 1935.

³² „Cuvîntul liber“ din 24 august 1935.

³³ „Cuvîntul liber“ din 23 noiembrie 1935.

lungind cu un minut agonia" ³⁴ capitalismului muribund. Religia nu putea face față exigențelor păturilor mai instruite, înclinate către ateism. Se cerea „altceva, un concept nou, savant și simplu, în același timp, care să atragă masele” și să le abată de pe calea adevăratei eliberări sociale și naționale. Bergsonismul a fost găsit, de către unii exponenți ai ideologiei burgheze ca fiind sistemul filozofic cel mai potrivit pentru România, întrucât are avantajul de a fi „colorat cu tinctură de doctă filozofică” și este îmbrăcat într-o terminologie științifică. „Formulă de mijloc repudiind valorile rațiunii și aducînd în loc concepțiile intuiționiste ale elanului vital, această filozofie reacționară” — scria M. R. Paraschivescu — „prezintă toate valențele necesare unei gândiri tulburi care să fie aplicată unor vremuri tulburi” ³⁵.

Bergsonismul, concepție filozofică la modă în Europa, păru să fie adaptat vieții și curgerii. În fond, însă, el este o dogmă rigidă, „o teologie laică” cu atât mai periculoasă, cu cit ia infățișarea unui rezultat al cercetării obiective. Potrivit concepției bergsoniene, întreaga evoluție a universului ar fi determinată de elanul vital, principiu unic și etern de natură spirituală, suprapămîntească.

Adepții bergsonismului în România au răspîndit ideea că vitalismul dobîndește un nou temei în lucrările filozofului francez. Elanul vital trece ca un fluid de la un germen la altul, organismul nefiind decît produsul necesar asigurării continuității vieții.

Asemenea sofisme au fost respinse prin argumente convingătoare de oamenii de cultură cu vederi marxiste. Ei au opus explicațiilor mistificatoare teoria materialistă care privește apariția și complicarea organelor ca rezultat firesc al interacțiunii organismului cu mediul ambiant. Totodată au avertizat că admiterea teoriilor despre existența unor forțe oculte echivalează cu introducerea prin contrabandă a clericalismului în știință. Vitalismul, sub orice formă s-ar infățișa, tinde să creeze o prăpastie de netrecut între lumea organică și lumea anorganică și face loc recunoașterii intervenției divinității în procesele biologice. Revista „Era nouă” ³⁶ aprecia că teoria lui Bergson reprezintă un exemplu de infiltrație a misticismului în știință, iar revista „Critica” atrăgea atenția că „întreaga filozofie a lui Bergson nu e decît o reîntoarcere la religie, reîntoarcere care încearcă să se pună pe baze științifice (sic!)” ³⁷.

Critica burgheză așa-zisă raționalistă, deși și-a exprimat uneori dezacordul cu bergsonismul, a încercat să-l prezinte ca o concepție superioară filozofiei lui Kant. Anton Dumitriu afirma că „Bergson... a acordat totuși spiritului o facultate specială, transcendentală și, prin această inexplicabilă, prin care se poate ajunge la existența în sine a lucrurilor” ³⁸. El ignora predilecția lui Bergson pentru incognoscibil.

³⁴ „Cuvîntul liber” din 25 iulie 1936.

³⁵ Ibidem.

³⁶ „Era nouă”, nr. 3, 1936, p. 30.

³⁷ „Critica” din 14 februarie 1935.

³⁸ A. Dumitriu, *Valoarea metafizică a rațiunii*, p. 159.

teza potrivit căreia viața, mișcarea, sînt principial inaccesibile rațiunii. Primirea elogioasă care făcea din Bergson „cel mai mare filozof contemporan” și chiar critica binevoitoare de pe pozițiile idealismului raționalist dovedesc că ideologiile burgheziei au intuit faptul că atotputernicia rațiunii, a științei în domeniul cercetării evenimentelor sociale duce în cele din urmă la materialismul istoric, la o concepție științifică despre lume, pe care atît Bergson cit și adepții săi au ocolit-o cu grijă. Așa se explică prețuirea nejustificată a intuiției în dauna gândirii.

Ignorarea rațiunii sub pretext că ar fi improprie pentru a cuprinde cu ajutorul conceptelor curgerea continuă a evenimentelor, într-o epocă cînd gîndirea științifică era tot mai mult confirmată de progresele tehnicii, însemna părăsirea acelor poziții pe care se aflau cugetătorii iluminiști și materialiști ai secolului al XVIII-lea. Declinul și descompunerea ideologică a burgheziei veacului nostru s-a reflectat și în apelul repetat la credință, la autoritatea bisericii „pentru a opri cursul istoriei”³⁹ și a evita prăbușirea capitalismului devenită iminentă. Gnoseologia bergsoniană a fost una din teoriile mistice care apar ca ciupercele otrăvitoare după ploaie. Unicul ei merit, remarcă cu ironie revista „Critica”, este „de a fi declarat cunoașterea rațională incapabilă să dea un tablou just al lumii externe și de a fi încercat să o înlocuiască cu cunoașterea intuitivă”⁴⁰. Bergson cerea filozofiei să abandoneze „obișnuințele științifice, corespunzătoare cerințelor fundamentale ale gândirii și să se meargă pe calea înclinațiilor firești ale minții”.

Îndemnul la părăsirea metodelor de lucru consacrate în știință, cum sînt: demonstrația logică, experimentul, observația reprezintă o jignire grosolană la adresa eforturilor rațiunii numeroaselor generații de a elabora procedee eficiente de descoperire a adevărului. Prin el se urmărea să se asigure prioritate intuiției mistice, credinței, în rezolvarea principalelor probleme filozofice.

Elementele progresiste demascînd caracterul irațional al bergsonismului s-au străduit totodată să stabilească punctele cardinale ale teoriei marxiste a cunoașterii. Articolele care dezbat teme de gnoseologie, deși nu sînt totdeauna suficient de clare, abundă în noțiuni abstracte, greu accesibile publicului larg, precum și teze contradictorii, eclecticice, totuși, în linii mari, ele abordează cu curaj probleme destul de complexe. Teza, potrivit căreia tot ce știm despre lume aflăm prin intermediul simțurilor, era familiară autorilor lor. Important nu e atît sublinierea ei cît mai ales avertismentul asupra pericolului pe care-l prezintă situarea pe pozițiile solipsismului care neagă existența independentă de subiect a obiectelor⁴¹ și duce de fapt la faliment sistemul.

Publiciștii A. Joja, M. R. Paraschivescu, Silviu Iosifescu ș.a. au relevat că trăsătura caracteristică fundamentală a gnoseologiei marxiste

³⁹ „Cuvîntul liber” din 25 iulie 1936.

⁴⁰ „Critica” din 14 februarie 1935.

⁴¹ „Cuvîntul liber” din 8 iunie 1935.

este recunoașterea primordialității materiei față de spirit, a realității materiale independentă și anterioară conștiinței. „Există o lume reală și independentă de subiectul care percepe”⁴². Ascuțișul acestui prim „postulat” e îndreptat împotriva tezelor idealiste de tipul celor susținute de filozofii burghezi care consideră fie că primordialitatea materiei ar fi nedemonstrabilă (Max Adler), fie că neagă pur și simplu existența materiei independentă de spirit și afirmă că „lumea externă nu există pentru noi decât prin conștiință”⁴³. Precizarea privitoare la premisa teoriei științifice a cunoașterii era cu atât mai necesară, cu cât chiar la unii publiciști marxști nu exista suficientă claritate. În articolul *Criza culturii moderne*, C. Mîcu referindu-se la lucrarea lui Marx, *Contribuții la critica filozofiei hegeliene a dreptului*, atribuia pe nedrept întemeietorului materialismului dialectic, ideea potrivit căreia obiectul nu e decât aparența obiectului. Evident, autorul, neînțelegînd opoziția radicală dintre materialism și idealism, ajungea să pună pe același plan marxismul cu filozofia hegeliană. Or, înlăturarea unei asemenea confuzii era cu atât mai necesară cu cât filozofii burghezi specializați în gnoseologie încercau să șteargă orice urmă de legătură dintre cunoaștere și realitate.

Mistificarea raportului obiect-subiect a fost dusă pînă la absurd în concepțiile filozofice din epoca imperialismului. Realitatea în sine la Husserl încetează de a mai fi abstracțiunea realității: ea devine o zonă ce se constituie deasupra ideii de realitate. Reprezentantul fenomenologiei nu se împacă nici cu sensul pe care l-a dat Hegel naturii. Apropierea relativă a noțiunii de teluric i se pare lui Husserl că ar face-o impură. De aceea realitatea în sine la el nu mai este nici măcar abstracțiunea realității, ci ideea abstracției de realitate, abstracțiunea abstracției. „Obiectele nu mai au existență reală, se făcea o remarcă justă, fiindcă ele sînt numai aparența obiectelor, o existență reală nu au nici ideile despre obiecte și lume, ci numai ideea despre ideea de obiecte”⁴⁴. Astfel, iraționalismul, pe plan filozofic, ajunge nu numai la construcții neconforme cu datele științifice, ci de-a dreptul absurde și ridicole.

Articolul *Inadvertențe* atrăgea atenția că neglijența în formularea ideilor și insuficiența aprofundare a filozofiei marxiste duc inevitabil la confuzii. Întemeietorii marxism-leninismului au rezolvat problema raportului obiect-subiect de pe poziții materialist-dialectice. Obiectul și subiectul se află în conexiune dialectică, după cum rezultă, de altfel, din însuși procesul muncii. Omul nu poate trăi fără să-și însușească obiectele naturii existente independent de sine, iar pentru a și le însuși, el este silit să cheltuiască energie fizică, cerebrală etc. Prin muncă omul umanizează natura. Dar acest lucru nu ne îndreptățește să considerăm produsul muncii ca fiind conștiința de sine alienată, așa cum

⁴² „Cuvîntul liber” din 22 iunie 1935.

⁴³ Rădulescu-Motru, *Elemente de metalizică pe baza filozofiei kantiene* Buc., 1928, p. 11.

⁴⁴ „Cuvîntul liber” din 9 noiembrie 1935.

procedează Hegel, deoarece ar însemna să identificăm obiectul cu subiectul, să substituim gândirea realității.

Articolul citat mai sus, cu toate inconsecvențele inerente și explicabile, dacă ținem seama de condițiile deosebit de grele, în care putea fi studiată literatura marxistă, are totuși meritul de a fi apărut ideea că Marx n-a identificat niciodată obiectul cu noțiunea de obiect și cu atât mai puțin obiectul cu aparența de obiect. Dimpotrivă, de pe poziții consecvent științifice, el a combătut tezele idealiste hegeliene. Articolul se încheie, arătând necesitatea impusă de moment „de a ne supune unei cit mai scrupuloase discipline, pentru a lichida un trecut cultural și politic tumefiat de mistică, suficiență și falsificare”⁴⁵.

Cel de-al doilea „postulat” menționat în articolul *Materialismul și teoria cunoașterii* se referă la izvorul material al cunoștințelor omenești. „Toate elementele cunoașterii noastre sînt în ultimă instanță de natură empirică și-si au originea în experiența practică umană”⁴⁶. Dovezile aduse de etnografi, privitoare la formarea noțiunilor de număr, figură, volum la popoarele rămase în urmă din punct de vedere economic și cultural, infirmă apriorismul kantian și confirmă întru totul justetea teoriei marxiste.

Ideea elaborării abstracțiunilor științifice, în procesul practicii, este dezbătută pe un plan mai larg în *Criza științei*, unde se demonstrează, pe baza a numeroase fapte, că științele, inclusiv cele mai abstracte, cum sînt matematica, astronomia etc. s-au dezvoltat pe baza activității de producție a oamenilor. Știința nu e „un produs esoteric al cîtorva inițiați”, ci s-a dezvoltat „prin efortul zecilor de generații ce ne-au precedat, în lupta aprigă și neconținută cu forțele naturii și cele sociale”⁴⁷. Progresul cunoașterii nu se poate explica exclusiv prin legile gândirii. Factorul determinant îl constituie practica social-istorică. „Nevoile economice și frămîntările politice, lupta chinuitoare cu natura și antagonismele de clasă... au format spiritul omesc și l-au îndrumat în scrutarea fenomenelor și legilor naturale și sociale pentru a le putea supune și utiliza în folosul său”⁴⁸.

Elaborarea noțiunilor, proces de lungă durată, nu se face pe baza „activității individului izolat, ci pe baza aceleia a întregii societății”⁴⁹. Practica social-istorică asigură cunoștințelor „o autoritate mult mai mare și o siguranță mult mai puternică”⁵⁰. Cunoașterea omenească datorită limitelor naturale ale indivizilor, cit și caracterului contradictoriu al lumii materiale, nu poate dezvălui legile acesteia dintr-odată și în întregime. Acesta este și sensul celui de-al treilea „postulat” menționat de articolul citat. „Cunoașterea noastră empirică (aici empiricul

⁴⁵ „Cuvîntul liber” din 9 noiembrie 1935.

⁴⁶ „Cuvîntul liber” din 22 iunie 1935.

⁴⁷ „Era nouă», nr. 1, 1936, p. 113.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ „Cuvîntul liber” din 22 iunie 1935.

⁵⁰ Ibidem.

are semnificație de real, autentic) este o oglindire mai mult sau mai puțin exactă a lumii care există independent de noi”⁵¹.

Filozofii idealiști, apărători ai criteriului adevărului prin raportarea ideilor la idei, a noțiunilor la noțiuni, au căutat să dea autoritate ideii false potrivit căreia adevărul reprezentărilor despre lumea externă nu poate fi controlat. În concepția lor se pot verifica senzațiile și noțiunile „pure”. Cel de-al patrulea „postulat” dărimă construcțiile idealiste. „Dovada și criteriul adevărului cunoștințelor noastre este activitatea practică și în special procesul de producție”⁵². Aceasta înseamnă că piatra de încercare a autenticității categoriilor și propozițiilor științelor naturii o constituie tehnica, producția. Capacitatea omului de a construi motoare, avioane, fabrici se sprijină pe concordanța categoriilor și principiilor științifice cu legile obiective. Practica, ca criteriu al adevărului, se extinde și asupra fenomenelor sociale, cărora filozofii burghezi le-au dat explicații neștiințifice. Publiciștii marxști subliniau că instaurarea dictaturii proletarietului și succesele popoarelor sovietice sînt „dovezi indiscutabile ale posibilității unei cunoașteri juste a realităților sociale”⁵³. Referirile la situația din U.R.S.S. reprezintă și o aluzie, atît cît era posibil, în condițiile fascizării țării, la faptul că oamenii, cunoscînd legile dezvoltării societății, pot să o și transforme. În sprijinul acestei concluzii pledează și discutarea în diverse articole a ultimei teze din lucrarea lui Marx, *Teze asupra lui Feuerbach*.

Cerința leninistă de a raționa dialectic în orice domeniu, inclusiv cel al teoriei cunoașterii, își găsește expresia, insuficient de precisă, în cel de-al cincilea „postulat”: „Nu există nimic static. Tot ce există se află în permanentă mișcare”⁵⁴. Adevărul acestei teze, ni se spune mai departe, e confirmat atît de fenomenele naturale cit și de cele sociale.

Materialele publicate în presa progresistă fac adesea remarcă întemeiată că „burghezia are tot interesul să nege caracterul dinamic al fenomenelor sociale”⁵⁵. Într-adevăr, actuala orînduire socială bazată pe proprietatea privată îi asigură dominația politică în stat și exploatarea singeroasă a maselor muncitoare. Preferința filozofilor și sociologilor burghezi pentru categoriile „statice”, „eterne” explică tocmai tendința reacțiunii de a întretine iluzia „că în viața socială cel puțin lucrurile esențiale sînt veșnice și nu pot fi schimbate”. Marxism-leninismul a sfărîmat toate construcțiile filozofice burgheze despre caracterul natural și veșnic al societății capitaliste, demonstrînd, pe baza legilor dezvoltării sociale, caracterul istoricește trecător al acestei orînduiri, prăbușirea ei inevitabilă și triumful socialismului, fapt

⁵¹ „Cuvîntul liber” din 22 iunie 1935.

⁵² Ibidem.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Ibidem.

confirmat de triumful ideilor marxiste pe a șasea parte a globului pământesc.

Ultimul „postulat”, strins legat de primordialitatea materiei față de conștiință și de metodologia cunoașterii îl constituie determinismul, ocolit cu grijă de iraționaliști. Recunoașterea faptului că nu există fenomen care să nu fie determinat de o cauză obiectivă conferă marxismului puterea de a respinge orice speculații idealiste și mistice.

Prin enunțarea acestor „postulate”, însoțite pe alocuri de comentarii concise, s-a dat o schiță destul de cuprinzătoare a teoriei marxiste a cunoașterii.

Rezultă că demascarea substratului de clasă al iraționalismului de către presa progresistă s-a făcut în strinsă legătură cu răspindirea lilo-zofiei marxiste, cu abordarea curajoasă a problemelor legate de formarea conștiinței și rolul ei activ, de procesul cunoașterii și izvoarele sale. Articolele, prin soluțiile date în spiritul materialismului dialectic, au ajutat pe oamenii muncii să găsească răspunsul științific la întrebările ridicate de lupta ideologică și de frământările sociale. Eficiența lor ar fi fost incomparabil mai mare, dacă fermitatea, combativitatea și claritatea ideilor ar fi fost mai pronunțate. Cu toate lipsurile ei care poartă pecetea timpului: forma abstractă, terminologia pretențioasă, maniera concesivă care trădează influența ideologiei social-democrate de stînga, caracterul aluziv, determinat de măsurile teroriste luate de regimul burghezo-moșieresc împotriva comuniștilor și a luptătorilor antifasciști, revistele legale progresiste, alături de publicațiile de partid ilegale, au contribuit la formarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii.

КРИТИКА ИРРАЦИОНАЛИЗМА В ПЕРЕДОВОЙ РУМЫНСКОЙ
ПЕЧАТИ 1934—1936 гг.

Краткое содержание

После экономического кризиса 1929—1933 гг. в румынской культуре всё больше стал выдвигаться буржуазный иррационализм с его разновидностями: интуитивизмом, фрейдизмом, и др. Распространение ультрареакционных взглядов среди буржуазных идеологов отражало распад господствующих классов, их стремление доказать немощь разума и укрепить обскурантизм.

Представители передовой румынской культуры, сознавая, что в деле воспитания масс апология инстинкта, бессознательного и т. д. представляет опасность, подвергали критике иррационалистические течения. Наряду с разоблачением классовой сущности данных течений обсуждались важные философские вопросы как например: отношение между материей и сознанием, возможность человеческого познания, роль практики в процессе познания и др. Под влиянием и руководством Румынской Коммунистической Партии, благодаря деятельности представителей передовой культуры, многие основные положения марксистско-ленинской философии стали известны румынской общественности.

LA CRITIQUE DE L'IRRATIONALISME DANS LA PRESSE
PROGRESSISTE DE 1934 À 1936

Résumé

Après la crise économique de 1929—1933 la bourgeoisie a commencé à propager, d'une manière soutenue, dans la culture roumaine l'irrationalisme avec ses variantes: le bergsonisme, le freudisme, etc. La préférence des idéologues bourgeois pour ces conceptions ultra-réactionnaires reflète la décomposition des classes dominantes, leur préoccupation de dénigrer la raison et de renforcer l'obscurantisme.

Afin d'instruire les masses sur le danger engendré par l'apologie de l'instinct, de l'inconscient, etc., les intellectuels progressistes ont attaqué ces courants irrationalistes. Tout en mettant à nu le substrat de classe de ces courants, on a abordé des problèmes philosophiques tels: le rapport entre la matière et la conscience, la capacité de connaître de l'homme, le rôle de la pratique dans le processus de la connaissance etc. Guidés ou influencés par le P.C.R., les gens progressistes ont fait connaître à l'opinion publique de nombreuses thèses fondamentales de la philosophie marxiste-léniniste.

CU PRIVIRE LA STRUCTURA CONȘTIINȚEI SOCIALE
ÎN CONDIȚIILE CONSTRUIRII SOCIALISMULUI
ȘI COMUNISMULUI

DE

I. NATANSOHN și CL. CIAGLIG

În ultimii ani au apărut numeroase studii, articole și materiale consacrate conștiinței sociale. Această atenție deosebită de care se bucură în prezent problemele conștiinței sociale din partea sociologilor marxști este explicabilă. Sarcinile concrete ale construcției desfășurate a comunismului în U.R.S.S., sarcinile desăvârșirii construcției socialismului în țara noastră și în alte țări socialiste ridică pe o treaptă nouă munca politică pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii, munca pentru făurirea omului nou, multilateral dezvoltat. Documentele partidelor comuniste și muncitorești acordă o tot mai mare importanță problemelor dezvoltării conștiinței politice și juridice, educării oamenilor muncii în spiritul moralei comuniste, formării opiniei publice, ridicării artei și culturii pe o treaptă nouă, promovării științei, combaterii și lichidării rămășițelor trecutului din conștiința oamenilor.

Numeroasele studii apărute în ultimii ani au abordat problemele cele mai importante, din punct de vedere teoretic, în legătură cu dezvoltarea conștiinței sociale: problema raportului dintre conștiința socială și ideologie, problema independenței relative în dezvoltarea formelor conștiinței sociale, problema raportului dintre momentul cognitiv și cel ideologic în cadrul conștiinței sociale, problema raportului dintre conștiința socială și cea individuală etc.

Este interesant de subliniat faptul că — direct sau indirect — majoritatea acestor studii abordează și problema structurii conștiinței sociale. Unele materiale se ocupă în mod direct de această problemă, arătând importanța deosebită a rezolvării ei.

Materialele care se ocupă de problema raportului dintre momentul cognitiv și cel ideologic, sau de raportul dintre învățătura despre

conștiința socială și teoria cunoașterii, abordează implicit și problema structurii conștiinței sociale. Studiarea tuturor aspectelor dezvoltării conștiinței sociale aduce un aport însemnat și în rezolvarea problemei structurii conștiinței sociale. Totodată abordarea directă a problemei structurii conștiinței sociale, constituie un sprijin în rezolvarea celorlalte probleme legate de dezvoltarea conștiinței sociale.

În cele ce urmează ne vom ocupa de unele aspecte ale structurii conștiinței sociale. În această direcție, socotim necesar să arătăm, pentru început, următoarele concluzii importante la care au ajuns sociologii marxști :

1) Sociologii marxști studiază astăzi formele conștiinței sociale nu numai în secțiune orizontală ci și în secțiune verticală. Cu alte cuvinte, există o fragmentare a conștiinței sociale în ideologie politică, conștiință juridică, morală, artă, știință, religie, filozofie — adică o segmentare în secțiune orizontală — și o segmentare în linie verticală adică : psihologie socială, conștiință comună, conștiință sistematizată. Dacă există discuții între sociologii marxști cu privire la ordinea, la diferitele forme ale conștiinței sociale, sau cu privire la treptele segmentării verticale, în schimb există unanimitate asupra necesității acestei duble segmentări. Sociologii marxști se referă la clasici, în mod deosebit la Marx și Lenin, care au atras atenția asupra existenței diferitelor niveluri ale conștiinței sociale.

2) În literatura filozofică se subliniază existența unui proces istoric al acestei segmentări, diferențieri ale formelor conștiinței sociale. Cu cât omenirea a înaintat mai mult pe calea progresului, cu atât a apărut necesitatea acestei segmentări. Procesul segmentării nu numai pe linie verticală, ci și pe linie orizontală este legat, — prin urmare — de întreaga dezvoltare a societății omenesti. Ar fi greșit însă, să se deducă de aici că este vorba de o complicare neîntreruptă în structura conștiinței sociale. În realitate, pe o anumită treaptă a dezvoltării societății omenesti, anumite forme ale conștiinței sociale pot dispărea. Esențial este numai faptul că fiecărei trepte de dezvoltare a societății omenesti, fiecărei orinduirii sociale cu clasele ei determinate, îi corespunde o anumită structură a conștiinței sociale.

3) În sfârșit, dacă până nu de mult, categoria de conștiință socială era apreciată ca atare, raportînd-o doar la categoria de existență socială, în prezent, se acordă o deosebită atenție corelației dintre conștiința socială și conștiință, în genere. Desigur și înainte se sublinia faptul că între conștiința socială și cea individuală este un raport de la general la singular, că și conștiința individuală este conștiință socială, dar nu se arătau aspectele concrete ale acestei corelații. Acum, problema se pune într-un mod mai plin de conținut. Astfel, G. M. Gak în lucrarea *Învățătura despre conștiința socială în lumina teoriei cunoașterii*, arată — în mod cât se poate de just — că fără concepția despre conștiința socială, teoria cunoașterii este incompletă, că este „imposibil a studia deplin și adînc teoria cunoașterii separat de concepția despre conștiința socială”. Mai mult decît atît, G. M. Gak susține că învățătura

marxistă despre conștiința socială este o parte componentă a teoriei cunoașterii. De asemenea, studiile cu privire la conștiința individuală arată existența a trei trepte în dezvoltarea acestei conștiințe, identice, în esență, cu treptele conștiinței sociale.

Am subliniat aceste concluzii, deoarece ele ni se par deosebit de importante în abordarea problemei structurii conștiinței sociale în perioada construirii socialismului și comunismului.

În ceea ce privește structura conștiinței sociale, este greu de prezentat o sinteză a punctelor de vedere ale diversilor autori. Discuții există atât în ceea ce privește segmentarea orizontală, cât mai ales în ce privește segmentarea verticală. Considerăm că esențialul în înțelegerea structurii conștiinței sociale este lămurirea acestei diviziuni verticale a conștiinței sociale. Viile dezbateri în jurul raportului dintre conștiința socială și ideologie, precum și în jurul definirii psihologiei sociale sînt legate tocmai de această segmentare verticală.

Potrivit lui V. Kelle și M. Kovalson, conștiința socială se împarte în conștiință comună și ideologie socială. Totuși ei critică materialele mai vechi, care identificau conștiința comună cu psihologia socială. În concepția lor, sfera conștiinței comune este mai largă decît cea a psihologiei sociale, dar este deosebită de ideologie.

Punctul de vedere al lui Kelle și Kovalson a fost criticat de Gak pentru ruperea psihologiei sociale de ideologie, ca și pentru distingerea, în cadrul formelor conștiinței sociale, a celor două momente: cognitiv și ideologic.

Viciul principal al clasificării lui Kelle și Kovalson este — după părerea noastră — același ca și al numeroaselor materiale publicate în urmă cu cîțiva ani: confundarea — deși nu pe de-a-ntregul — a conștiinței comune cu psihologia socială. În felul acesta este estompată deosebirea esențială dintre psihologia socială și ideologie. Psihologia socială apare cu precădere în mod spontan, fiind o reflectare nemijlocită a condițiilor sociale, în timp ce ideologia este reflectarea mijlocită a acestora, și este elaborată conștient de către un anume grup de oameni, de către ideologi.

Majoritatea sociologilor marxisti definesc psihologia socială prin sentimentele, concepțiile, iluziile, tradițiile, obiceiurile, normele de comportare care s-au format în mod spontan în sinul diferitelor clase și grupări sociale. Psihologia socială apare, asadar, ca un ansamblu de impresii și de reprezentări nemijlocite privitoare la mediul social¹.

În ceea ce privește conștiința comună, ea reprezintă o treaptă superioară a conștiinței sociale, față de psihologia socială, dar deosebirea față de aceasta nu se poate reduce numai la creația artistică populară, așa cum ar apărea din clasificarea lui Kelle și Kovalson.

O încercare de prezentare a structurii conștiinței sociale, deosebit de interesantă, care arată modul cum trebuie înțeleasă corelația

¹ Definiția aceasta se găsește în lucrarea lui V. V. Juravlev, *Marxism-leninismul despre independența relativă a conștiinței sociale*, Moscova, 1961.

dintre psihologia socială și conștiința comună, se găsește în articolul lui A. V. Baranov, *Despre structura conștiinței sociale*. Trebuie subliniat, în primul rând, faptul că Baranov, pornind de la necesitatea dublei segmentări a conștiinței sociale, încadrează toate elementele conștiinței sociale, în diviziuni corespunzătoare atât segmentării orizontale, cât și segmentării verticale. În ceea ce privește segmentarea verticală, Baranov aduce de asemenea unele elemente noi. Astfel, pentru a sublinia faptul că psihologia socială se formează nemijlocit sub influența mediului social, și că este formată în special din sentimentele apărute spontan, el denumește această stare a conștiinței sociale, emoțională. Starea următoare a conștiinței sociale o constituie conștiința practică, care se manifestă în rezolvarea problemelor vieții curente. Conștiința practică cuprinde atât conștiința nesistemată, sau comună, cât și conștiința sistematizată. Baranov atrage atenția că în societatea contemporană conștiința practică nu se poate limita la conștiința comună nesistemată.

Ceea ce este deosebit de valoros, după părerea noastră, în tabloul prezentat de Baranov este existența unei trepte superioare conștiinței sistematizate și anume conștiința teoretică. În special în condițiile contemporane, în condițiile construirii socialismului și comunismului într-o însemnată parte a lumii, sublinierea existenței acestei noi stări în conștiința socială are o profundă semnificație. Baranov aduce în sprijinul afirmării necesității acestei trepte, indicațiile extrem de prețioase date de Marx în *Contribuții la critica economiei politice*. Considerăm necesar să ne oprim asupra acestor indicații, întrucât ideea fructuoasă a conștiinței teoretice trebuie dezvoltată.

După cum este cunoscut, în capitolul *Metoda economiei politice*, Marx abordează problema ridicării de la abstract la concret în procesul cunoașterii științifice. El arată necesitatea de a face distincție dintre concretul din realitate, concretul senzorial și concretul din gândire. Concretul este sinteza a numeroase determinări, unitatea diversității și de aceea, în gândire el apare ca un proces de sinteză, ca un rezultat și nu ca punct de plecare pe drumul cunoașterii (așa cum este concretul real). Ideea ridicării de la abstract la concret apare și la Hegel, dar aici concretul din gândire este confundat cu concretul din realitate și deci acest proces apare ca un proces de naștere al concretului însuși. Marx subliniază că rezultatul cunoașterii științifice este concretul, dar nu concretul din realitate, deoarece concretul din gândire nu poate fi decât un produs al gândirii, al prelucrării și sintetizării materialului cunoașterii.

În literatura filozofică au fost dezbătute aceste indicații ale lui Marx, subliniindu-se faptul că procesul cunoașterii implică atât ridicarea de la concretul senzorial la generalul abstract cât și de la generalul abstract la universalul concret (concretul din gândire). Din păcate însă, în literatură n-au fost folosite încă în mod suficient aceste

indicații pentru analiza structurii conștiinței sociale. A. V. Baranov are meritul de a atrage atenția tocmai asupra acestui lucru.

„Totalitatea, așa cum apare în minte, ca o totalitate gândită, — arată Marx — este un produs al minții care gîndește, care-și însușește lumea în singurul mod posibil, într-un mod care diferă de însușirea artistică, religioasă, practic-spirituală a lumii. Subiectul real rămîne ca și mai înainte independent, în afara minții, bineînțeles, atîta timp cît mintea se limitează la o activitate pur speculativă, teoretică. De, aceea, chiar cu metoda teoretică, subiectul — societatea — trebuie să fie tot timpul prezent în minte ca o premisă”².

Iată de ce — pe bună dreptate — Baranov a denumit cea de a doua stare a conștiinței sociale — conștiința practică (nesistemată și sistematizată) și a făcut distincția dintre această stare și conștiința teoretică. În procesul reflectării existenței sociale de către conștiința socială, conștiința teoretică apare ca o treaptă mai profundă decît conștiința sistematizată.

În condițiile societății împărțite în clase antagoniste, existența ideologiei de clasă este o frînă în reflectarea de către conștiință a lumii „în singurul mod posibil”. Dar și în aceste condiții există o excepție.

În condițiile orînduirii capitaliste ia naștere ideologia clasei muncitoare, marxism-leninismul. Dacă ideologia celorlalte clase sociale putea să cuprindă mai mult sau mai puțin unele teze științifice, marxism-leninismul cunoaște o coincidență deplină a momentului cognitiv și a celui ideologic. Natura și rolul deosebit al clasei muncitoare, fac ca ideologia acestei clase să aibă în întregime un caracter științific. Pentru prima dată, un domeniu al conștiinței sociale este ideologie și știință în același timp.

Răspîndirea ideologiei marxist-leniniste, rolul ei extrem de important în procesul construirii socialismului și comunismului, ne explică profundele transformări care au loc în structura conștiinței sociale.

Tocmai de acest lucru trebuie să ținem seama, atunci cînd ne referim la necesitatea unei noi trepte în structura conștiinței sociale. De altfel, în tabloul prezentat de Baranov se dau și exemple concrete a ceea ce face parte din conștiința teoretică. Așa, de pildă, în domeniul moralei, dacă din conștiințe emoțională face parte simțul moral, din conștiința comună, morala comună, cotidiană, iar din conștiința sistematizată face parte morala oficială și alte sisteme morale, atunci, din conștiința teoretică face parte etica. La fel despre domeniul artei. Psihologia socială cuprinde simțul estetic, conștiința comună nesistemată — folclorul și arta populară aplicată, conștiința sistematizată — arta, iar conștiința teoretică, estetica.

În tabloul lui Baranov apar însă și unele inconsecvențe, iar pe de altă parte, considerăm că unele forme ale conștiinței sociale nu sînt just încadrate.

² K. Marx, *Contribuție la critica economiei politice*. EPLP, 1954, p. 227.

În primul rînd, trebuie să remarcăm că simpla încadrare a eticei, esteticei, teoriei dreptului, teoriei politice etc. în conștiința teoretică este insuficientă. Ca științe, toate acestea sînt cuprinse într-una din formele conștiinței sociale. Dar, pentru a se încadra în treptele conștiinței teoretice, ca fiind superioare moralei, artei, sistemelor juridice etc. trebuie să se precizeze că este vorba de etică marxist-leninistă, estetică marxist-leninistă etc. Numai pe baza marxism-leninismului, aceste științe pot cunoaște o coincidență deplină între momentul ideologic și cel cognitiv. În al doilea rînd, este greșită — după părerea noastră — încadrarea teologiei în conștiința teoretică. Baranov consideră că, în ceea ce privește religia, în starea emoțională se încadrează simțul religios, adică frica și sentimentul neputinței în fața forțelor stihinice ale naturii și societății, în conștiința practică nesistemată se încadrează magia, vrăjitoria, superstițiile, în conștiința sistematizată, cultul religiei oficiale, iar în conștiința teoretică, teologia.

Teologia nu poate fi pusă pe același plan cu etica, estetica etc. deoarece — în ciuda denumirii — ea nu este o știință. Faptul că admitem religia printre formele conștiinței sistematizate, nu ne dă în nici un caz dreptul de a încadra teologia în conștiința teoretică. Religia face parte din conștiința practică, sistematizată, deoarece are un caracter sistematizat și este o reflectare — denaturată, fantastică, dar totuși reflectare — a existenței sociale.

În conștiința teoretică nu-și poate avea locul reflectarea denaturată sau unilaterală, exagerată a existenței sociale, a lumii în ansamblu. Deosebindu-se de lumea reală, pe care o reflectă prin însuși actul reflectării, conștiința teoretică reprezintă treapta cea mai înaltă a acestei reflectări, care implică „totalitatea gândită”, adică concretul din gândire și care nu poate admite deformări, exagerări, ale acestei reflectări. Tocmai de aceea, spune Marx, că la acest nivel conștiința „își însușește lumea în singurul mod posibil” și că acest mod diferă „de însușirea artistică, religioasă, practic spirituală a lumii”. Iată de ce considerăm că în nici un caz teologia nu poate fi trecută printre formele conștiinței teoretice.

În al treilea rînd, Baranov a ocolit problema felului cum s-ar încadra filozofia la nivelul conștiinței teoretice. Părerea noastră este că la acest nivel trebuie încadrată filozofia marxist-leninistă, materialismul dialectic și istoric, deoarece numai o dată cu apariția marxismului, filozofia s-a transformat într-o știință. Dacă la nivelul conștiinței sistematizate, filozofia poate fi idealistă sau materialistă, după conținutul de clasă al ei, fiind împletirea în diferite moduri a momentelor ideologic și cognitiv, la nivelul conștiinței teoretice, filozofia nu poate fi decît o știință care să reflecte realitatea într-un singur mod și care să reprezinte acea suprapunere perfectă între cognitiv și ideologic.

În sfîrșit, vrem să relevăm că și în ceea ce privește știința, rezolvarea dată de Baranov nu este cea mai fericită. Baranov încadrează în conștiința teoretică — știința teoretică, în timp ce în conștiința

practică sistematizată este încadrată știința aplicată, cunoștințele tehnice etc. Această încadrare duce de fapt la o ruptură între teorie și practică. Este adevărat că starea teoretică a conștiinței sociale este distinctă și superioară conștiinței practice. Dar această denumire nu trebuie să ne înșele asupra sensului ei profund. În nici un caz nu este vorba de accepțiunea generală a termenilor teorie și practică, așa cum o întâlnim în procesul cunoașterii. Marx denumește conștiința practică însușirea practic-spirituală a lumii, deoarece ea se formează și se manifestă cu precădere în rezolvarea problemelor vieții curente, ale vieții practice. Aceasta face ca, la acest nivel al conștiinței sociale, apartenența de clasă să-și pună o deosebit de puternică amprentă asupra tuturor concepțiilor, ideilor încadrate aici. Conținutul de clasă nu diminuează cu nimic caracterul sistematizat al conștiinței practice, sistematizate. Atâta doar că, în funcție de clasa pe care o servește, aceste concepții, idei, au un caracter mai mult sau mai puțin deformat, unilateral, reflectă mai exact, sau mai puțin exact existența socială. La nivelul conștiinței teoretice nu mai poate fi vorba de această unilateralitate. Dar nici aici conținutul de clasă nu se volatilizează. Dispariția unilateralității se datorește faptului că poziția de clasă (clasa muncitoare) conferă concepțiilor, ideilor, o deplină concordanță între momentul ideologic și cel cognitiv. Prin aceasta și nu prin altceva, conștiința teoretică este superioară conștiinței practice. Iată de ce considerăm că este nejust de a încadra în conștiința teoretică — știința teoretică, spre deosebire de știința aplicată, care este încadrată în conștiința sistematizată. În realitate, toate concepțiile științifice trebuie încadrate în conștiința sistematizată, deoarece acestea vin în contact direct cu concepția despre lume și conțin — așa cum se subliniază în cartea *Formele conștiinței sociale* sub redacția lui G. M. Gak — elemente de ideologie.

În conștiința teoretică trebuie încadrată nu numai știința teoretică, ci și știința ca atare, dar știința care are la bază materialismul dialectic și istoric și care este eliberată de balastul influențelor ideologice burgheze, ale idealismului, metafizicii, obiectivismului burghez etc.

Tabloul lui Baranov ar comporta, desigur, și alte discuții. Noi ne-am oprit asupra citorva idei mai importante pentru înțelegerea structurii conștiinței sociale în etapa actuală.

Din cele arătate aici, se poate desprinde și marea însemnătate pentru activitatea practică — în opera de construire a socialismului și comunismului — a justei abordări a structurii conștiinței sociale în etapa contemporană.

În primul rând, am putut constata că noua treaptă, superioară, în structura conștiinței sociale este nemijlocit legată de răspîndirea marxism-leninismului, de așezarea materialismului dialectic și istoric la baza construcției tuturor formelor conștiinței sociale. Aceasta ne arată deosebita însemnătate a răspîndirii în mase a învățaturii marxist-leniniste, necesitatea însușirii materialismului dialectic și istoric,

pentru formarea conștiinței socialiste, corespunzătoare actualelor transformări revoluționare ale societății.

În al doilea rând, am observat că apariția și dezvoltarea conștiinței teoretice, nu înseamnă estomparea caracterului de clasă al formelor conștiinței sociale, nu înseamnă ștergerea semnificației ideologice, caracteristice conștiinței sistematizate. La nivelul conștiinței teoretice, reflectarea lumii, a existenței sociale, are loc într-un „singur mod posibil”, momentul ideologic coincidând cu cel cognitiv. Aceasta înseamnă că în procesul formării și dezvoltării conștiinței socialiste trebuie să se acorde toată atenția lichidării rămășițelor burgheze din conștiința camenilor, influențelor ideologiei burgheze, care împiedică însușirea lumii „în singurul mod posibil”. Lupta împotriva ideologiei străine este o necesitate în făurirea conștiinței socialiste.

În sfârșit, în al treilea rând, din însăși faptul că în condițiile contemporane ale construirii socialismului și comunismului, structura conștiinței sociale se îmbogățește cu o nouă treaptă, superioară, rezultă însemnătatea deosebită a conștiinței sociale în epoca contemporană, creșterea extraordinară a rolului ei activ în opera de construire a socialismului și comunismului.

К ВОПРОСУ О СТРУКТУРЕ ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ В УСЛОВИЯХ ПОСТРОЕНИЯ СОЦИАЛИЗМА И КОММУНИЗМА

Краткое содержание

В данной работе изучаются некоторые аспекты структуры общественного сознания в условиях построения социализма и коммунизма. Сначала авторы выявляют важное значение этого вопроса и подчёркивают общие выводы, к которым пришли марксистские социологи в отношении структуры общественного сознания. В частности, авторы останавливаются на классификации различных форм общественного сознания, сделанной А. В. Барановым.

Правильный подход к вопросу о структуре общественного сознания на современном этапе имеет исключительно важное значение, поскольку лишь такой подход ведёт к пониманию объективной необходимости распространения марксистско-ленинского учения в целях формирования и развития социалистического сознания и выявляет необходимость борьбы против влияния буржуазной идеологии. Лишь путём обогащения общественного сознания новой и высшей ступенью, а именно, теоретическим сознанием, можно активизировать общественное сознание в деле построения социализма и коммунизма.

SUR LA STRUCTURE DE LA CONSCIENCE SOCIALE DANS LES CONDITIONS DE L'ÉDIFICATION DU SOCIALISME ET DU COMMUNISME

Résumé

Après avoir relevé l'importance du sujet, les auteurs rappellent les conclusions générales auxquelles sont arrivés les sociologues marxistes dans le domaine de la structure de la conscience sociale.

Les auteurs s'arrêtent ensuite à la classification des formes de la conscience sociale, d'après Baranov.

Aborder d'une manière juste la structure de la conscience sociale, voilà un problème extrêmement important pour l'étape actuelle; cela nous démontre la nécessité de répandre le marxisme-léninisme dans le but de former et de développer la conscience socialiste, la nécessité de la lutte contre les influences de l'idéologie bourgeoise ainsi que l'augmentation du rôle actif de la conscience sociale, dans l'action d'édification du socialisme et du communisme, grâce à son enrichissement par une étape supérieure, la conscience théorique.

Anexa I

Formele conștiinței sociale

după A. V. Baranov

Teoretică	Teologia	Etica	Estetica	Teoria dreptului	Teoria politică	Știința teoretică	
Practică	Sistemată	Cultul religiei oficiale	Morala oficială și alte sisteme ale moralei	Arta	Sistemele juridice	Constituțiile, programele de partid și alte programe politice, statute, declarații etc.	Știința aplicată, cunoștințele tehnice etc.
	Nesistemată	Magia, vrăjitoria, superstițiile	Morala comună, cotidiană	Folclorul, arta populară aplicată	Reprezentările populare despre dreptate și altele	Concepțiile politice nesistemate și reprezentările maselor despre politică	Cunoștințele populare empirice, de exemplu medicina populară
Emoțională	Social-psihologia	Simțul religios, adică frica, sentimentul nepuținței în fața forțelor stihinice ale naturii și societății	Simțul moral	Simțul estetic		Simpatiile și antipatiile de clasă sau simțul politic	Curiozitatea de a ști pe, baza „realismului naiv” Simțul intelectual

Anexa II

Formele conștiinței sociale

Conștiința teoretică	Teoria marxist-leninistă a politicii	Teoria marxist-leninistă a dreptului	Etica marxist-leninistă	Estetica marxist-leninistă	X	Știința bazată pe mat. dial. și ist. elib. de ideal obiectivism. și metaf.	Filozofia marxist-leninistă (Mat. dial. și ist.)
Conștiința practică	Constituțiile, programele de partid și alte progr. politice, decararții etc.	Sistemele juridice	Morala oficială și alte sisteme ale moralei	Arta	Cultura religioasă oficială	Conceptiile științifice	Conceptiile filozofice (mat. și ideal.)
Nesistemată	Concept. politice nesistem. și reprez. maselor despre politică	Reprez. populare despre dreptate	Morala comună cotidiană	Folclorul, arta populară aplicată	Magia, vrăjitoria superstit.	Cunoștințele populare știința aplicată	Reprezentări nesistemate asupra lumii și societății
Conștiința emoțională sau Psihologia socială	Simpatia și antipatia de clasă sau simțul politic	X	Simțul moral	Simțul estetic	Simțul religios adică frica, sentimentul neputinței în fața forțelor stihnice ale naturii și societății	Curiozitatea de a ști pe baza „realismului naiv”	X

EXAMENUL CRITIC AL NOTIUNII DE „COMPLEX AL FRUSTRĂȚIEI”

DE

V. PAVELCU

Fenomenului de frustrație i se acordă în lumea apuseană o mare importanță și aproape în toate ramurile psihologiei: normale și patologice, generale și tipologice, sociale și individuale. Interesul pentru acest fenomen este legat mai cu seamă de interpretarea psihanalitică a fenomenelor psihice. Un psihanalist ortodox va rămâne fidel interpretării lui Freud a fenomenului de supt al copilului și importanței acordate de școala psihanalitică înțărării copilului de către mamă. Reacțiile violente ale copilului înțărcat ne situează în centrul situației de frustrație. Sint cunoscute, de asemenea, analizele freudiste ale reacțiilor unui copil cu prilejul nașterii în familie a unui alt copil și al deplasării afecțiunii părintești asupra noului născut.

Fenomenul frustrației, generalizat, a constituit punctul de plecare în elaborarea unor teorii asupra personalității, afectivității, cât și asupra nevrozelor și psihozelor. O nevroză, afirmă unii psihologi, este o stare permanentă de frustrație (Maier) și chiar orice manifestare psihopatologică nu este decît o consecință a frustrației (French). Frustrația tinde a deveni sursă de explicație chiar a unor fenomene sociale, cum este războiul. Unii psihologi îi acordă un loc central în problema fericirii cotidiene a omului; o persoană nefericită sau deprimată este o persoană frustrată (Nina Bull).

Nu este de neglijat aspectul practic, terapeutic sau pedagogic, al teoriilor, precum și deosebita importanță ideologică, politică, a unor asemenea teorii. Iată de ce un examen atent al acestui fenomen merită osteneală din partea psihologiei noastre.

Literatura psihologică apuseană din ultimele două decenii a sporit cu numeroase lucrări, mai ales în limba engleză, consacrate fenomenului de frustrație. În dicționarele mai noi, acestui cuvînt i se acordă un loc de seamă.

Ce se înțelege prin fenomenul de frustrație ?

Unele definiții se limitează la determinarea fenomenului prin „blocarea unei activități orientate spre un scop” (English) sau prin „condiția unui organism care întâlnește în fața satisfacției unei trebuințe un obstacol mai mult sau mai puțin de neînving, exterior sau interior” (H. Piéron).

Definiția lui Piéron ne permite să desprindem următoarele elemente : (1) trebuința, (2) contrarierea trebuinței, (3) caracterul aproape de neînving al obstacolului și (4) două forme de obstacol : extern și intern. O definiție a lui English ne permite să mai adăugăm un element : (5) „stare motivațională și afectivă, rezultată din blocarea tendinței”.

Așadar, nu orice blocare a unei trebuințe dă naștere la frustrație : *blocarea trebuie să fie însoțită de un afect puternic și de conștiința unui obstacol de mari proporții.*

Până acum nimic nou : fenomenul se încadrează în noțiunea de *conflict* sau de *contradicție*, înțeles care se află la baza oricărei explicații științifice, materialist-dialectice, a conduitei, animale sau umane.

Înțelesul începe să se diferențieze și să se precizeze, la unii autori, prin accentuarea aspectului biologic, a celui psihanalitic sau a ambelor aspecte împreună.

Astfel Dollard și alții încearcă să demonstreze relația necesară dintre frustrație și agresiune. Oriunde se ivește un obstacol în fața unei tendințe, trebuie să aibă loc un act de agresiune împotriva obstacolului respectiv și reciproc : oriunde apare un act de agresiune, trebuie să aflăm în mod necesar și antecedentul ei — frustrația. Atât frustrația, cât și agresiunea, pot avea, afară de forme acute, și forme cronice. Wittenborn și Lesser au căutat să aducă dovezi cu privire la corelația pozitivă dintre agresivitatea unor copii între 9 și 13 ani și atitudinea de respingere a lor din partea părinților. Această corelație a fost confirmată de unii autori (Hollenberg și Sperry) și respinsă de alții (Sears).

Simplismul ipotezei frustrație-agresiune este prea vădit, spre a insista asupra lui. Este probabil că reacția agresivă în fața unei piedici este un fenomen din cele mai frecvente în lumea animală, atunci când obstacolul vine din partea unui animal, iar îndepărtarea lui nu depășește net limitele unui efort posibil ; un iepure nu ar acționa prin act de agresiune împotriva unui lup sau urs care s-ar afla în calea satisfacerii unei trebuințe a lui, dar poate deveni o forță agresivă în fața unui rival al său din aceeași specie.

Un copil mic, lovindu-se de masă, va reacționa prompt prin „pedepsirea” mesei, mai ales încurajat fiind în pornirea lui agresivă. La fel, el poate reacționa în fața altui copil, care-i sustrage o păpușă din mână. Nu va îndrăzni, însă, să ridice mâna în fața unei forțe net superioare a părinților săi. Nașterea unui nou copil este uneori prilej de reacții agresive, îndreptate împotriva noului născut, din partea copilului mai mare, care se simte deposedat de bunurile sale. Aceste reacții

biologice, simple, pot fi, însă, transformate în reacții de protecție și colaborare, printr-o atitudine adecvată și înțeleaptă din partea părinților, care știu să formeze în conștiința copilului un sens nou și adecvat noii situații. Mânia sau frica în fața unei rezistențe sau obstacol sînt reacții primare, de ordin biologic. Este clar că nu orice obstacol ivit în fața satisfacerii unei trebuințe provoacă un act de agresiune și că același obstacol poate da naștere la stări afective diferite, în funcție de structura individuală a subiectului și, deci, în funcție de sensul atribuit barierei ivite. Astfel, Nina Bull, de ex., elaborează o întreagă teorie a emoțiilor pe baza fenomenului de frustrație, deosebind, afară de cele două afecte fundamentale posibile: mânia (în agresiune cu orientare spre obstacol) și frica (cu orientare de la obstacol), alte afecte, ca repulsia, deprimarea, gelozia, ura, resentimentul sau triumful — în caz de lichidare a obstacolului. Rosenzweig, la rîndul său, clasifică reacțiile la conflict în trei grupe mari: extrapunitive (agresiune împotriva altora), intrapunitive (autopedepsirea) și impunitive (renunțare la agresiune și căutarea altor forme de lichidare a obstacolului).

Este vădit, însă, că, dacă o interpretare mecanicistă prin relația simplă: obstacol-agresiune, nu poate fi admisă, nici rămînerea pe planul biologic nu poate reprezenta o soluție satisfăcătoare. Dacă în lumea animală competiția duce inevitabil la conflict și agresiune, în lumea umană și civilizată, unde satisfacerea unuia este uneori legată de eșecul altuia, lupta se poate efectua în cadrul celor mai cordiale sentimente. Așadar, nu orice obstacol în fața unei satisfacții dă naștere în mod necesar unei stări de privațiune și nici orice privațiune nu provoacă reacția de agresiune. Ceea ce poate fi valabil pentru lumea animală nu este aplicabil lumii umane.

Aceasta nu înseamnă, însă, că blocarea unor forțe afective, contrarierea sau lezarea unor tendințe firești ale copilului, rămîn fără însemnătate asupra dezvoltării ulterioare a acestuia. Psihologul Spitz relatează rezultatele observațiilor sale asupra unui număr de 34 de copii, care, după o jumătate de an de la nașterea lor, au fost incredințați spre îngrijire unor persoane străine. Dezvoltarea lor psihică a încetinit în mod sensibil. Copiii, care, după 3—4 luni de izolare, au revenit la îngrijirea maternă, s-au redresat, întirzierea fiind recuperată, în timp ce la alții oprirea în dezvoltare a rămas ireversibilă [7, p. 262]. Același autor semnalează efectele nocive ale îngrijirii copiilor spitalizați, separați de mama lor și îngrijiți de personal străin. Schraml arată un număr de cazuri, cînd copiii, separați de timpuriu de mamele lor, efectuează mai tîrziu mult mai dificil contactul afectiv social cu persoanele din jurul lor [7, p. 263]. Beres și Obers, urmărind un număr de copii dintr-un cămin, în situația de a fi privați în tendințele lor de afecțiune, ne relatează că patru din ei devin psihotici, iar patru întirziați min-tai (ibid.).

Toate aceste cazuri, însă, nu ne demonstrează atît efectele nocive ale așa-numitei frustrații, cît urmările unei educații greșite și mai ales

ale lipsei din ambianța copilului a anumitor stimuli de ordin social, ele sînt în special urmări ale carenței afective.

Am afirmat că unii psihologi apuseni interpretează conflictele și contradicțiile din lumea infantilă prin prisma doctrinei psihanalitice. Însuși termenul de „complex” folosit de unii autori (Nina Bull) are rezonanță psihanalitică. Școala psihanalitică a lansat deja un număr de complexe: de castratie, al lui Oedip, al Electrei, al înțărării, de inferioritate, al intruziunii, al lui Jehova și nuclear. Nina Bull socotește că fenomenul frustrației reprezintă un complex. Este adevărat că înțelesul psihanalitic de complex cuprinde nu numai sistemul de idei accentuate emoțional, ci și faptul refulării lor, sursa unor conduite morbide. Chiar dacă înțelesul conturat de Nina Bull nu conține explicit toate elementele inerente psihanalizei ortodoxe (motivație inconștientă, conflict și simbolism), totuși Nina Bull și alți autori înțeleg prin frustrație un factor inconștient, rezultat din conflict și susceptibil să ia și forme simbolice (în joc și, pe plan verbal, în fantezia copilului).

Nu este locul aici de a lua poziție critică împotriva psihanalizei (poziție pe care am luat-o cu douăzeci de ani în urmă), nici de a constata dacă trăirii afective de deposedare i se potrivește termenul de complex de frustrație. Ne limităm la următoarele observații.

Ansamblul structural al trăirii unei privațiuni, compus din reflecția unui anumit tip de situație, din anumite reacții afective și motorii, deși este în genere dobîndit în copilărie, nu devine în mod necesar inconștient și nu implică cu necesitate un proces de refulare. Acestui ansamblu i se potrivește cel mai bine sensul de *stereotip dinamic*, iar explicația lui se încadrează perfect în doctrina reflexelor condiționate. Termenul de complex îl socotim deci cel puțin inutil, dacă nu chiar dăunător pentru înțelegerea științifică a fenomenului.

Termenul de frustrație, în lumea umană, implică, după părerea noastră, un raport social și conștient între ceea ce ni se cuvine și ceea ce datorăm noi, între drept și obligație. Putem vorbi de frustrație numai în cazul cînd ne simțim deposedați de un drept. Această deposedare creează o reacție firească în sensul de restabilire a dreptului respectiv cu ajutorul acțiunii de revendicare, de luptă, care nu înseamnă negreșit agresiune. Privit în felul acesta, fenomenul frustrației se ridică pe un plan specific uman și social, cu înțeles de contradicție între a dori și a trebui, trebuință și normă. Astfel, problema frustrației se plasează în problematica educației și a formării personalității.

Dezvoltarea copilului poate fi privită ca o afirmare progresivă a independenței personale, legată de conștiința răspunderii și a obligațiilor față de societate. Acest proces neconținut se dezvoltă și se afirmă, după cum știm, prin muncă și în colectiv.

Condițiile de educație sînt menite să transforme reflexul biologic de agresiune într-o reacție reflexivă de rezolvare a contradicției, cu respectarea normelor sociale și însoțită de sentimentul respectiv de adeziune a conștiinței individuale.

Nașterea copilului este o trecere de la faza parazitară și „paradi-ziacă”, în care copilul numai primește, la faza extrauterină, cu oarecare exigențe din partea copilului în privința satisfacerii trebuințelor sale. În timpul alăptării, raportul dintre a da și a primi îl menține pe copil în situația de debitor, încă aproape desăvârșit. Întărcarea copilului este primul act mai hotărât spre eliberarea copilului de sub starea sa de dependență. Etapele mai importante ale dezvoltării copilului reprezintă etape de contradicții și de „crize”, în timpul cărora stereotipele vechi se destramă și noi stereotipe se formează. Apar noi semnificații și noi motivații ale comportării. Atunci când o constrângere din partea mediului, școlar sau familial, nu este interiorizată de copil, nu este acceptată de el, ea este trăită ca un obstacol și, în mod natural, provoacă o tendință de a evita obstacolul, fie prin înfruntare directă și ostilă, fie prin ocol. Rezolvarea conflictului se mai poate efectua la copil pe cale simbolică, verbală, prin joc, sau pe planul de fantezie și vis. Partea cea mai dificilă din opera educativă este formarea conduitei de „obligativitate”, de sentiment al datoriei și răspunderii. Reacțiile infantile, perseverarea așa-ziselor „complexe de frustrație” nu sînt decît stereotipe vechi, refractare normelor sociale acceptate de lumea adultă. Așa după cum la o ciocnire cu masa, copilul lovește masa în semn de pedeapsă, ca fiind vinovată de durerea simțită, așa, mai târziu, dacă aceste deprinderi nu se vor transforma, ele vor face pe individul respectiv să nu-și găsească niciodată vreo vină în acțiunile lui neizbutite și să dea vina pe alții, sursa delirului de revendicare. Conduita de lamentare perpetuă, în alte cazuri, de imprecatii neconținute la adresa anturajului, nu sînt decît rămășițe ale deprinderilor infantile, obișnuinței de a primi mai mult și a da mai puțin.

În concluzie, fenomenele de frustrație se integrează în problema mai vastă a contradicțiilor pe care le are de rezolvat omul în cursul dezvoltării sale. Interpretarea biologică și psihanalitică nu rezistă criticii psihologiei științifice, axată pe filozofia materialist-dialectică. Mecanismele psihologice se explică cu ajutorul doctrinei reflexelor condiționate, iar variatele moduri pe care le pot oferi multiplele contradicții se pot explica prin atitudini diferite ce se formează la copil datorită influențelor educative, familiale și școlare.

Ne aflăm în pragul marilor probleme de educație în familie și în școală în special, al celor două metode extreme și deopotrivă de dăunătoare: pe de o parte, a educației prea indulgente, de răsfățare, a lipsei de exigență, de susținere nelimitată a copilului, și pe de altă parte, a educației prea severe, prin constrîngerii, a exigențelor peste măsură de grele și a interdicțiilor fără angajarea voinței copilului.

Orînduirea socialistă oferă condițiile optime în educația unei personalități echilibrate, robuste, viguroase; pedagogia socialistă ne arată căile și mijloacele de formare a caracterului prin muncă și în condițiile de viață în colectiv. Numai în astfel de condiții se formează echilibrul just dintre drepturi și datorii, înalta conștiință a răspunderii și o conștiință înaltă a drepturilor de om și cetățean, într-o lume liberă, în plină construcție a comunismului.

BIBLIOGRAFIE

1. Bull Nina, *The Mecanism of goal orientation and the manner of its disruption*, 1955.
2. " " *The Complex of frustration*, 1956.
3. " " *Emotion as frustrational behavior*, 1957.
4. " " *An Introduction to attitude psychology*, 1960.
5. English Horace and English Ava C., *A comprehensive Dictionary of psychological and psychoanalytical terms*, Longmans, 1961.
6. Piéron Henri, *Vocabulaire de la Psychologie*, Presses Univ. 1951.
7. Thomae Hans, *Entwicklung und Prägung; Handbuch der Psychologie*, B 3, 1959. Göttingen.

КРИТИЧЕСКОЕ РАССМОТРЕНИЕ „КОМПЛЕКСА ФРУСТРАЦИИ“

Краткое содержание

Предметом обсуждения статьи является „комплекс фрустрации“ понятие, занимающее центральное место, в психоаналитических теориях Запада. Вопрос связан с теорией о бессознательном Фрейда. Понятие служит объяснением агрессивных поступков не только детей, но и взрослых. Социально-политический смысл этой теории отражает, во всей своей полноте, мировоззрение капиталистического общества и представляет собой биологическое разрешение естественных противоречий, возникающих в отношениях человека, с окружающей его социальной средой.

Если агрессивная реакция на препятствия, лишения или запреты со стороны окружающих, может считаться свойственной ребенку, она становится не только не обязательной, но даже и ненормальной на высоких уровнях сознания, где отношения между долгом и правом, обязанностью и личными требованиями, разрешаются на почве норм справедливости, личной ответственности и гармонических отношений, между личными и общественными интересами.

Агрессивная реакция является таким образом не только отражением общественных отношений капиталистического строя но и результатом серьезных недочетов воспитания.

L'EXAMEN CRITIQUE DU „COMPLEXE DE FRUSTRATION“

Résumé

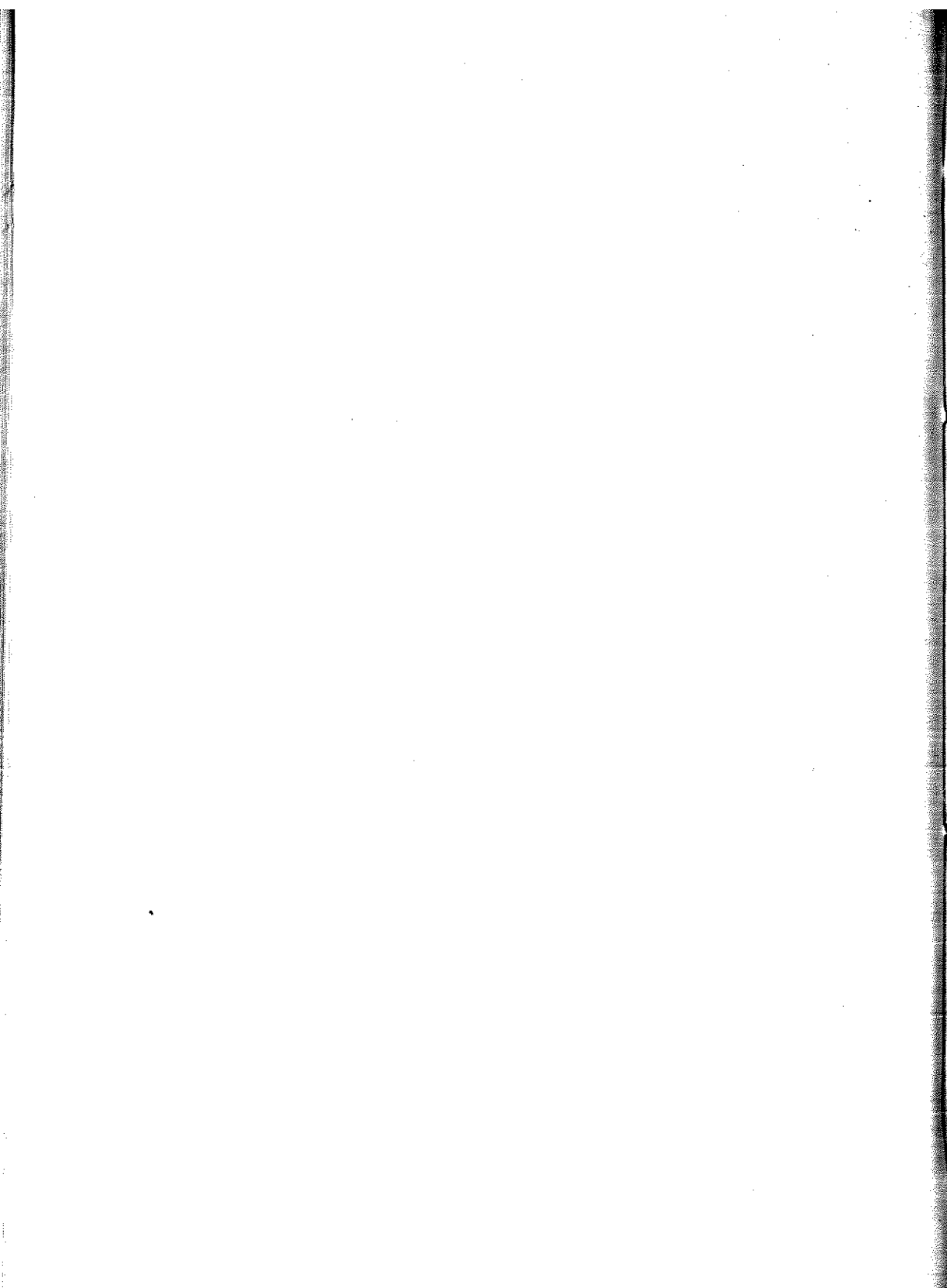
La notion du complexe de frustration — objet de l'examen critique de l'auteur — occupe une place centrale dans les théories psychanalytiques de l'Occident. La question se rattache à la théorie de Freud sur l'inconscient.

Cette notion tend à expliquer le comportement agressif de l'enfant et de l'adulte. Le sens social et politique de cette théorie reflète, dans toute sa plénitude, la mentalité et la conception philosophique de la

société capitaliste. Elle représente la solution biologique des contradictions normales qui apparaissent dans les relations de l'individu avec son milieu social.

Si la réaction agressive aux interdictions ou aux obstacles peut être considérée comme normale, pour l'enfant, elle devient tout à fait éloignée des niveaux supérieurs de la conscience, où les contradictions entre devoir et droit, obligation et exigence personnelle sont résolues sur le terrain des principes de l'équité, de la responsabilité et des rapports harmonieux entre les intérêts personnels et sociaux.

La conduite agressive manifeste ou réprimée, reflète ainsi non seulement les relations sociales déterminées, mais aussi les défauts de l'éducation.

INTERES ȘI PERSPECTIVĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÎNT *)

DE

A. COSMOVICI

Natura psihologică a interesului constituie una din chestiunile aflate încă în discuția specialiștilor. Totuși, îndeobște, se recunoaște strînsa legătură dintre interese și trebuințe. Pe drept cuvînt mulți îl socotesc ca fiind o formă de manifestare a trebuințelor¹. Se poate deci afirma că interesul constituie o mobilizare a activității psihice, exprimîndu-se îndeosebi prin tendința concentrării atenției asupra unui anume obiect și avînd drept cauză corespondența obiectivă existentă între acest obiect și trebuințele noastre.

Relațiile intrinseci ale intereselor cu trebuințele pun în lumină existența unor esențiale legături între interese și motivele, cerințele, aspirațiile, sentimentele noastre. În adevăr nu poate fi conceput un puternic și constant interes nemijlocit care să nu aibă la bază un afect durabil. De aceea formarea intereselor nu poate fi separată nici cum de educarea afectelor, sentimentelor superioare, sarcină de mare însemnătate. A urmări formarea patriotismului, de exemplu, implică și preocuparea de interesele corespunzătoare, căci dacă acestea vor întîrzia să apară putem fi siguri că nu poate fi vorba încă de autentic patriotism.

Însemnătatea intereselor decurge mai întîi din cele arătate mai sus: educația comunistă cere cristalizarea unor interese superioare, în concordanță cu aspirațiile oamenilor muncii.

Tov. N. S. Hrușciov, în raportul ținut la Congresul al XXI-lea extraordinar al P.C.U.S., arăta: „Noi luptăm pentru ca munca făuri-

---

* Acest studiu are la bază o comunicare prezentată la cea de a VI-a sesiune științifică a Universității.

¹ Г. А. Фортунатов и А. В. Петровский, *Проблема потребностей в психологической личности*. «Вопросы психологии», 4/1956.

toare a tuturor bunurilor materiale și culturale să se transforme într-o necesitate vitală, primordială a oamenilor”².

Așadar, educarea unei atitudini comuniste față de munca productivă este o sarcină fundamentală. Dar cum învățătura este munca principală pe care o desfășoară elevul în școală decurge în mod logic și obligația de a transforma și studiul într-o necesitate psihică, morală — cu atât mai mult cu cât de el depinde posibilitatea ridicării continue a calificării.

Însemnătatea deosebită a dezvoltării unor autentice interese pentru învățatură apare limpede și în lumina analizei efectuate de eminentul savant sovietic A. N. Leontiev³. El arată că sensul celor învățate depinde de motivul acțiunii; schimbându-se motivul învățaturii se modifică și sensul. Dar cum motivele și interesele sînt indisolubil legate se subliniază importanța primordială a intereselor — primordială fiindcă de sensul pe care-l au cele învățate depinde nu numai trăinicia cunoștințelor, dar și locul pe care îl pot dobîndi în viața fiecărui tînar: dacă vor deveni ele sau nu factori determinanți ai dezvoltării lui intelectuale și morale în activitatea profesională și socială. „Prezența interesului pentru obiectul de studiu este hotărîtoare pentru însușirea obiectului respectiv”, arată el „iar în lipsa lui, materialul este însușit numai formal și rămîne în mintea elevului ca un balast sortit uitării”⁴.

Așadar, *legătura învățămîntului cu practica, cu viața, nu depinde doar de conținutul activității școlare, ci și de natura motivelor, intereselor ce dinamizează pe elevi.*

Interesul este deosebit de important și în ce privește randamentul învățării. Se știe că existența unui interes, fie numai mijlocit, slab este indispensabil învățării, iar interesele puternice duc la o asimilare facilă, rapidă și totodată traicică, fapt constatat de toți cei care au studiat problema interesului⁵.

S-a observat, pe bună dreptate, că „supraincercarea depinde mai puțin de volumul și dificultatea cunoștințelor și mai mult de orientarea profesorului respectiv, de interesul pe care-l trezește la elevi”⁶. În adevăr interesul duce la o sporire remarcabilă a randamentului lecțiilor.

Rezultă că atât din punct de vedere instructiv cât și educativ formarea interesului este de fundamentală importanță. Viața însăși, sar-

² N. S. Hrușciov, *Cu privire la cifrele de control ale dezvoltării economiei naționale a U.R.S.S. pe anii 1959—1965*, Ed. Pol. Buc., 1953, p. 70.

³ A. N. Leontiev, *Probleme psihologice ale atitudinii conștiente în învățare* (în *Probleme de psihologia înțelegerii* sub red. A. A. Smirnov, Ed. de stat, 1951).

⁴ A. N. Leontiev, *Trebuințele și motivele activității*, în *Psihologia*, sub red. A. A. Smirnov ș.a. E.S.D.P., 1959, p. 395.

⁵ Д. Е. Бауман, *Познавательные интересы учащихся как средство активизации учебного процесса*. «Советская Педагогика», 9/1958. I. Cerghit, *Unele aspecte ale dezvoltării intereselor pentru învățatură și munca practică la elevi*. «Revista de Pedagogie», 3/1959 ș.a.

⁶ Vezi I. Ciobanu, *Rolul colectivului pedagogic în prevenirea supraincercării elevilor*, «Rev. de ped.» 8/1958 și A. Manolache, *Unele concluzii la discuții în legătură cu supraincercarea elevilor*. «Revista de ped.» 11/1958.

cinile imediate ale școlii noastre puse în slujba desăvîrșirii construcției societății socialiste cer să fie situată în primul plan și problema educării interesului.

Valoarea deosebită a interesului a fost observată de mult în pedagogie, dar multe interpretări greșite au avut drept urmare elaborarea unor norme pedagogice eronate, profund dăunătoare.

J. Fr. Herbart a vorbit despre importanța interesului și a „multilateralității” sale. Dar, mai întii, el socotea drept valoros numai interesul direct. Cel mijlocit îl vedea ca o manifestare a egoismului (!?). considerînd că ar fi specific oamenilor care văd în toate numai ceea ce le folosește personal⁷ (de ce nu și folosul altora? Herbart cunoștea se vede numai individualismul specific păturilor exploatoare). Apoi interesul nemijlocit era caracterizat confuz și interpretat în mod intelectualist, idealist.

Herbart și succesorii lui au tratat abstract, idealist, fără o perspectivă socială chestiunea dezvoltării interesului; în practică ei luau în considerație așa-zisele „interese naturale”, fără preocuparea de a forma noi interese și efectuînd o educație în spiritul individualismului burghez.

La sfîrșitul veacului al XIX-lea denaturările s-au accentuat potrivit intereselor reacțiunii imperialiste, în cadrul concepțiilor pedocentriste de tot felul. Cu variate nuanțe, J. Dewey, M. Montessori, Ed. Claparède și alții, tind să privească interesele ca manifestări ale instinctului, ca fiind spontane și minimalizează astfel la maximum posibilitățile (de fapt ca și nelimitate) de a forma, de a educa noi interese potrivit scopurilor instructiv-educative. Aceasta este eroarea fundamentală din care decurg, în mod firesc, toate concluziile lor reacționare.

De aceea, în loc să se preocupe de felul în care școala poate educa interesele de care avem nevoie, propuneau transformarea ei în conformitate cu interesele „naturale” ale elevilor.

Cum a dovedit experiența bogată a școlii sovietice, toate aceste „metode”, toate concepțiile pedocentriste n-au alt rol decît acela de a compromite învățămîntul: elevii ajung fie la un număr mult prea mic de cunoștințe, fie la cunoștințe lipsite de orice trăinicie. În plus se formează un om individualist, cu tendințe anarhice, un caracter tipic burghez. Fiind însă în concordanță cu interesele burgheziei imperialiste, ele continuă să aibă o răspîndire destul de largă în occident (diferite școli noi, care aproape toate pot fi înglobate în așa-numita pedagogie pragmatică).

Desigur în afara concepțiilor idealiste și împotriva lor, mulți pedagogi progresiști au pus această chestiune dintr-un început în făgașul ei firesc, trăgînd concluzii judicioase. Așa de pildă K. D. Ușinski considera că una din cele mai importante sarcini ale didacticii este ace-

⁷ J. Fr. Herbart, *Allgemeine Paedagogik...*, Leipzig, 1902. II-es Buch., p. 64.

ea de „a face munca de învățămînt cît mai interesantă pentru copil, fără însă a transforma această muncă într-o simplă distracție”⁸.

K. D. Ușinski a sesizat și calea principală de formare a intereselor, cerînd ca „învățătura să fie interesantă nu numai prin conținutul ei, ceea ce uneori nu este posibil, ci și prin ușurința cu care pot fi dobîndite succesele”⁹. Și aceasta fiindcă „Educatorul trebuie să fie perfect convins că o activitate încununată de succes îi este întotdeauna plăcută copilului și trebuie să aibă grijă să-i prilejuiască un astfel de succes în orice domeniu de activitate ar dori să-l introducă”⁹. Astfel marele pedagog și-a dat seama de importanța intereselor, de posibilitatea educării lor, indicînd și calea principală — succesul.

Observațiile sale substanțiale au rodit deplin în gîndirea și activitatea genialului pedagog A. S. Makarenko. A. S. Makarenko a arătat că nu poate fi vorba ca unui copil să i se dea să efectueze numai acele activități care l-ar interesa¹⁰, el acorda o deosebită importanță educării voinței, a capacității de a te înfrîna. Dar, deși cerea ordine, disciplină și copiii efectuau deseori munci puțin agreabile, ba chiar grele și monotone, cu toate acestea în coloniile sale domnea veselia, optimismul. Aceasta se explică prin aceea că A. S. Makarenko nu s-a mulțumit să ceară multe ci, în permanență, s-a preocupat de satisfacerea aspirațiilor copiilor (desigur a celor pozitive) de „bucuria zilei de mîine”, de crearea unor „linii de perspectivă”.

„A educa un om înseamnă a forma în el perspectiva”¹¹ subliniază eminentul pedagog sovietic. De aici rezultă, în primul rînd, însemnătatea deosebită atribuită perspectivei. Apoi se desprinde unul din înțelesurile acestui termen: aici „perspectivă” denotă năzuințele, aspirațiile omului. Mult mai frecvent însă folosește A. S. Makarenko cuvîntul perspectivă în sensul de *obiect al aspirației cuiva, de scop atrăgător, mobilizator*, de „bucuria zilei de mîine”. Cum o năzuință are totdeauna un obiect, această oscilație de înțeles n-are nici un inconvenient.

Clarificînd noțiunea de „perspectivă” reiese în mod evident strînsa relație pe care o are cu cea de interes. Așa cum am definit mai sus interesul, ca o „mobilizare a psihicului”, el este efectul imediat al unei aspirații. Astfel interesul nu e totuna cu perspectiva (în primul sens), dar e indisolubil legat de ea: *orice perspectivă declanșează cel puțin un interes*. Acest lucru devine și mai evident cînd ne referim la cel de-al doilea înțeles al „perspectivei”: un anume scop, repre-

⁸ K. D. Ușinski, *Opere pedagogice alese*, vol. I, Ed. de Stat, 1956, p. 604.

⁹ *Ibidem*, p. 608.

¹⁰ A. S. Makarenko, *Pedagogii dau din umeri*, (Opere ped. alese, vol. I, București, 1949, p. 33).

¹¹ A. S. Makarenko, *Metodica organizării procesului educativ*, (Opere pedagogice alese, vol. II, Ed. de Stat, 1950, p. 190—191).

zentarea. imaginarea unui eveniment nu constituie o „perspectivă” decît dacă implică un succes, o satisfacție individuală sau colectivă, *decît dacă prezintă un interes evident* (este obiectul unui viu interes).

A. S. Makarenko ocupîndu-se de „perspectivă” căuta de fapt să trezească un autentic interes pentru viața din colonie. — problemă vitală, întrucît acolo erau aduși copii delincvenți ce doreau la început să fugă cît mai repede.

De aceea el acorda atenție unor perspective ce pot fi numite „neprovocate”, care decurg din satisfacerea trebuințelor firești, a intereselor naturale (din plăcerea cauzată de o masă bună, de lectura unor povestiri frumoase, de jocuri etc.). Dar desigur Makarenko se preocupă deosebi de formarea unor interese noi folosind perspective „provocate”, pe care educatorul, în mod intenționat, le trezește în conștiința copiilor și a căror realizare impune o muncă (de durată mai scurtă sau mai îndelungată); de exemplu se anunță că la vară se va petrece vacanța într-o tabără care va trebui să fie amenajată de copii. În cursul acestei activități, dacă e bine organizată, apar treptat sentimente și interese noi: plăcerea de a lucra în colectiv, interesul pentru o anumită muncă etc.

Folosirea perspectivelor constituie deci *un mijloc de a trezi interesele pozitive ale copiilor și de a forma noi interese valoroase din punctul de vedere al moralei comuniste.*

Eminentul pedagog ne-a dat indicații prețioase în privința condițiilor în care putem crea aspirații, interese noi, valoroase: — a) *totdeauna copiii să aibă un țel, o bucurie către care să năzuiască* (scopul să fie posibil de atins, să se realizeze), — b) *să-i stimulam să aspire la satisfacții cît mai îndepărtate, iar succesul să fie condiționat de un efort serios.*

Meritul marelui pedagog este de a fi subliniat atît importanța eforturilor, încordării voinței (care nu exclud trezirea interesului, ci dimpotrivă¹²) cît și a obținerii unui rezultat real, a unui succes, a unei satisfacții (care poate fi și simplă, personală — dar, treptat, trebuind să devină de natură socială).

În adevăr, așa cum observase și K. D. Ușinski, succesul face ca munca pe care o încununează să devină treptat plăcută, interesantă în sine; de pildă dacă un elev (care învață la geografie, la început din obligație) obține mereu rezultate bune, apreciate de profesor, de părinți... cu vremea va munci cu tragere de inimă la acest obiect — ba, treptat, chiar va începe să-l intereseze geografia în mod efectiv: s-a născut un nou interes. Psihologic aceasta se explică prin transfer afectiv: satisfacția provocată de rezultatul muncii se transferă și asupra mijloacelor, activităților care i-au stat la bază (transferul a fost confirmat și de cercetările asupra reflexelor condiționate).

¹² Vezi și I. P. Pavlov, *Reflexul scopului*, în *Experiența a 20 de ani în studiul activității nervoase superioare a animalelor*, Ed. Acad. R.P.R., 1951.

Fenomenul formării noilor interese este însă de obicei mult mai complex: pentru a se produce transferul e nevoie de o activitate îndelungată și practic se pune problema cum putem să stimulăm copiii la o astfel de activitate, când perspectiva e îndepărtată și încordarea cerută de muncă este mare. Soluția este dată de A. S. Makarenko printr-o altă indicație: — c) *să imbinăm¹³ perspectivele mai apropiate cu cele mai îndepărtate și să înălțăm astfel perspectivele încât realizarea uneia să atragă după sine apariția altor năzuințe¹⁴*. Astfel organizarea bună a muncii, spiritul de întrecere, glumele, micile succese creează treptat o atmosferă plăcută; în timp mai îndelung apare plăcerea de a lucra în colectiv, sentimente colectiviste și munca însăși devine o plăcută perspectivă apropiată.

Această evoluție se explică printr-un fenomen de transfer afectiv multiplu, printr-o *sinteză afectivă* (numită de unii psihologi combinarea sau compoziția afectelor): când mai multe afecte se asociază deseori de aceleași percepții, situații, activități ele tind a sintetiza, a se îmbina între ele, dând naștere treptat unui sentiment diferit, mai complex, cu noi proprietăți. Formarea unui sentiment implică, firește, și noi interese, noi aspirații.

Trebuie să mai accentuăm că educarea noilor interese prin organizarea succeselor, a perspectivelor este un fenomen prin excelență social. Mai întâi chiar succesul este în funcție de mentalitatea dominantă într-o anumită orânduire socială (burghezul consideră eschivarea sa de la muncă drept un succes), A. S. Makarenko a reușit să deștepte interese autentice pentru munca productivă la foștii vagabonzi, în condițiile când, în Uniunea Sovietică, o nouă atitudine față de muncă se profila în mentalitatea milioanei de oameni ai muncii. În particular, o mare însemnătate are atitudinea profesorului, a colectivului de profesori, față de rezultatele obținute de copii (intervine și imitația).

Apoi, pentru a se forma, prin sinteză, un sentiment nou, *superior*, se cere firește, ca și majoritatea afectelor care iau naștere în activitate să fie pozitive; or, numai în condițiile unor relații sănătoase de tovarășie, în munca pentru un scop comun, pozitiv pot apărea satisfacțiile colaborării, sentimente colectiviste, iar formarea sentimentelor colectiviste este esențială pentru ca ulterior să se cristalizeze o atitudine pozitivă, un interes pentru o muncă de folos social (și nu pentru profit personal). Astfel încât relațiile sociale dintre elevi, relații create și întărite de către profesori, au un rol hotărâtor în formarea de interese superioare la elevi.

¹³ De obicei se vorbește de *trecerea* de la perspective (sau în alte cazuri: motive) apropiate la perspective (motive) îndepărtate. Acesta este însă *rezultatul*: imbinând simultan perspectivele apropiate cu cele îndepărtate se creează posibilitatea ca ulterior copiii să poată urmări *numai* perspective îndepărtate. Deci imbinarea perspectivelor este un mijloc prin care educăm năzuințe superioare.

¹⁴ A. S. Makarenko, *Opere pedagogice*, vol. II, Ed. de Stat, 1950, p. 193—194.

Desigur succesele, perspectiva nu sînt singurele mijloace prin care sudăm un colectiv și contribuim la apariția și dezvoltarea de noi interese. dar ele constituie un factor de bază, fundamental: atenția deosebită pe care le-a acordat-o eminentul pedagog sovietic și rezultatele strălucite obținute de el constituie o dovadă neîndoiebnică.

De fapt teoria perspectivei constituie o aplicare creatoare a experienței partidului comunist — la problemele educației. În adevăr — marxismul a pus în fața popoarelor perspectiva mobilizatoare a societății comuniste, demonstrînd posibilitatea realizării ei; asigurînd un viitor luminos tuturor, partidul se preocupă totodată și de satisfacerea nevoilor imediate ale oamenilor muncii, al căror nivel de trai crește neconținut în țările ce construiesc socialismul și comunismul. Apoi mai este necesar să amintim de importanța deosebită a colectivului, a organizațiilor de partid și a celor de masă în educarea oamenilor muncii?

Din cele arătate rezultă că *teoria perspectivei a lui A. S. Makarenko constituie modul științific de soluționare a problemei educației intereselor, a năzuințelor tinerelor generații.*

De obicei se vorbește de perspectivă numai în legătură cu înjghebarea și dezvoltarea colectivului, fără referiri la celelalte aspecte ale educației și învățămîntului. E drept, perspectiva e foarte importantă în constituirea colectivului dar năzuințele, interesele, au aceeași însemnătate în orice sector al muncii educative cît și în învățare (chiar în mod direct). A. S. Makarenko arată: „În același fel trebuie trasate liniile perspectivei și în școală și în cluburi. Elevul care și-a învățat lecția, se trezește totdeauna dimineața cu o perspectivă bună. Iată de ce este important să-l ajutăm să-și învețe lecția”¹⁵. Tot el a notat ce însuflețire, ce activitate intensă a început să se desfășoare în școala coloniei atunci cînd în fața elevilor a apărut perspectiva reală a facultății muncitorești.

Totuși noțiunea de perspectivă nu este evocată decît rareori, în legătură cu problemele însușirii cunoștințelor (și numai indirect¹⁶). Despre însemnătatea organizării succeselor unii nu amintesc nimic, iar alții, în treacăt, printre alte mijloace de formare a intereselor. Dar, desigur, sînt specialiști și profesori fruntași care îi acordă o deosebită atenție, așa cum e firesc.

Trebuie să recunoaștem că dacă există mulți profesori care se preocupă de formarea intereselor și obțin rezultate admirabile, deocamdată sînt destul de numeroși aceia care nu le acordă nici pe departe atenția cuvenită. Ei consideră trezirea interesului ca o preocupare secundară, ca un aspect mai mult de ordin estetic, care ar putea lipsi fără a dăuna bunului mers al învățămîntului.

¹⁵ A. S. Makarenko, *Opere pedagogice alese*, vol. II, p. 195.

¹⁶ De ex: I. Cerghit, *op. cit.*

De altfel dacă examinăm manualele de pedagogie existente la noi vom observa că motivelor, interesului, perspectivei nu li se acordă o însemnătate în raport cu rolul lor fundamental în învățămînt. Această stare de lucruri nu poate să nu aibă o influență negativă asupra desfășurării procesului instructiv. Cum se explică această situație?

Prin aceea că problema dezvoltării interesului a fost atît de mult dezbătută de psihologii și pedagogii burghezi și atît de profund denaturată, încît, la un moment dat, însăși cuvîntul „interes” devenise suspect. Chiar A. S. Makarenko s-a ferit să pomenească prea des de „aspirațiile copilului”, de „interese” preferînd termenul creat de el: „perspectiva”. Pe de altă parte trebuie să recunoaștem că și psihologii au făcut prea puțin pentru a explica în mod clar modul de formare a noilor interese.

Astăzi, ne apare clar cum trebuie pusă chestiunea intereselor în mod principial. De aceea ea trebuie abordată cu mai mult curaj, în primul rînd începînd cu manualele și tratatele pe care le consultă profesorii și studenții.

Dată fiind însemnătatea sa centrală, cultivarea intereselor de cunoaștere, pentru stăpînirea temeinică a tehnicii, științei și artei, trebuie să constituie o preocupare permanentă¹⁷, în toate momentele lecțiilor. „Perspectiva” trebuie considerată nu numai ca principiu de bază al muncii pentru formarea și consolidarea unui colectiv, *nu numai un principiu al educației, ci și un principiu al învățămîntului, un principiu didactic*. S-ar putea discuta dacă n-ar fi utilă formularea unui nou principiu, principiul perspectivei, în afara celor ce se enumeră azi. În tot cazul, cel puțin, trebuie să se completeze conținutul principiului participării active și conștiente.

Principiul participării active ar trebui să includă și norma fundamentală ca, *în orice activitate instructiv-educativă, să deschidem în fața elevilor una sau mai multe perspective aceasta înseamnă că trebuie să ne sprijinim pe interesele pozitive ale copiilor și să organizăm astfel activitatea încît să formăm noi interese valoroase. În acest scop, ca un mijloc esențial, elevii trebuie să întrevadă totdeauna posibilitatea de a obține, prin muncă serioasă, unele succese, unele satisfacții în concordanță cu scopurile școlii noastre.*

Consfințirea în cursuri și manuale a necesității perspectivei și în învățare¹⁸, ar pune în centrul atenției profesorilor și cercetătorilor acest

¹⁷ Această recomandare e făcută de mai mulți autori: vezi de ex.: I. Cerghit, *op. cit.*; E. Marcovici și S. Vaimberg, *Cîteva aspecte ale dezvoltării interesului de cunoaștere la elevii din școlile sovietice*, «Rev. de ped.», 3/1959.

¹⁸ Chiar și la educația morală nu se subliniază îndeostul rolul succesului și al perspectivei: se vorbește numai în legătură cu formarea colectivului sau cu educația pentru muncă; dar succesul e important pentru orice activitate educativă; s-ar putea vorbi, poate, de o metodă a „succesului” în loc de „aprobare” fiindcă succesul nu se bazează numai pe aprobare. Satisfacția rezolvării problemelor este un succes (o „reușită”), chiar fără să fie remarcat de profesor. Aprobarea, lauda nu trebuie practică prea des, pe cînd succesele sînt necesare în fiecare zi.

aspect, lăsat oarecum în umbră. Se impune apoi cercetări științifice minuțioase, multilaterale. O mare valoare va avea analiza experienței bogate a profesorilor fruntași și popularizarea ei. Trebuie să obținem ca interesul, perspectiva, aceste pirghii puternice, să fie folosite cu pricepere de către toți profesorii în vederea obținerii unui randament sporit în învățămînt, în educarea comunistă a tinerei generații.

ИНТЕРЕС И ПЕРСПЕКТИВА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Краткое содержание

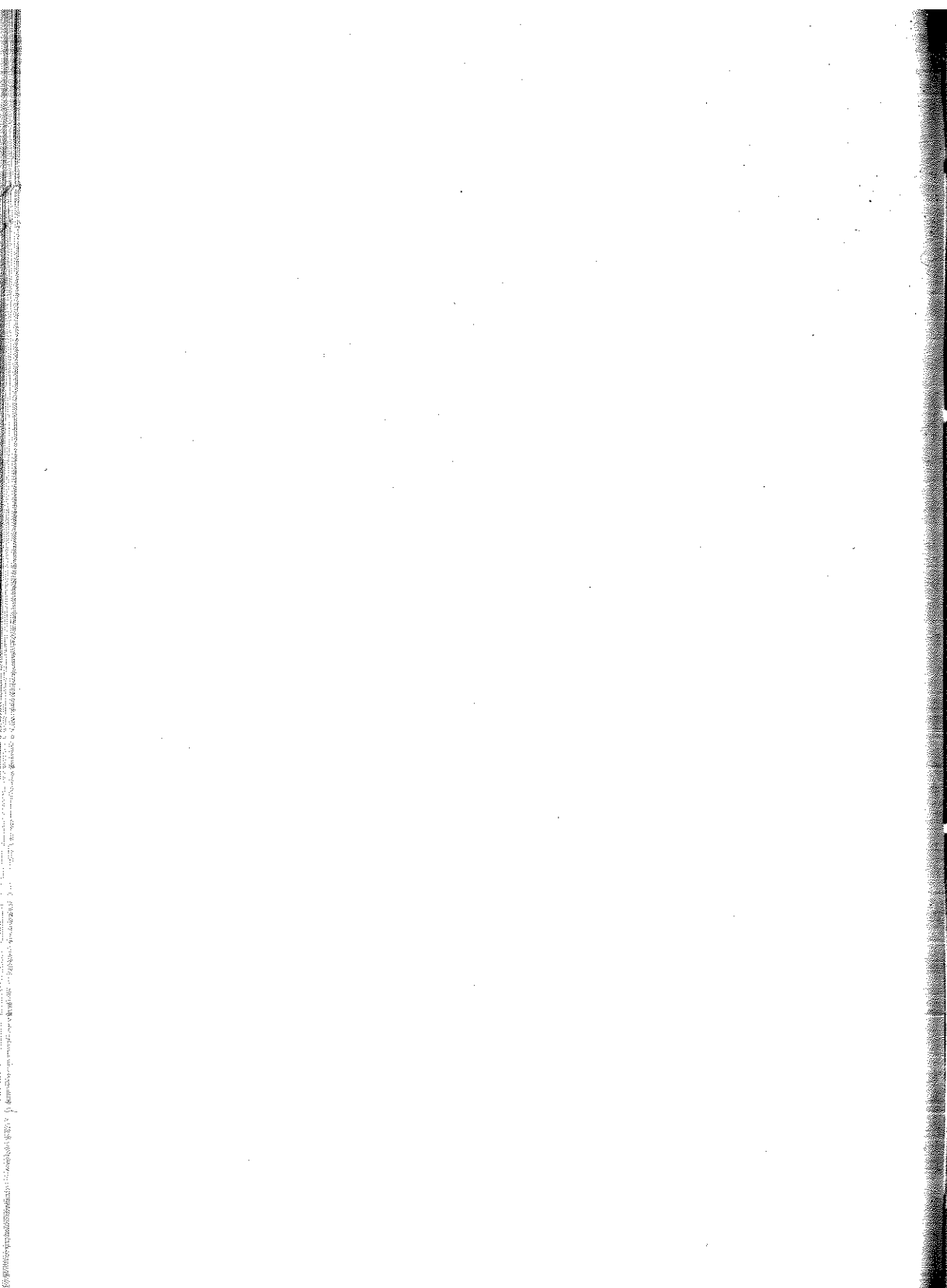
Природа интереса и его интенсивность представляют большое значение для успеха в процессе обучения. Исходя из того, что интерес вырабатывается, автор показывает, что „перспектива“, о которой говорит А. С. Макаренко, является главным средством в создании высшего интереса. Перспектива успеха в обучении играет особенно важную активизирующую роль. Благодаря „аффективному переносу“, повторяющиеся успехи ведут к постепенному созданию прямого интереса в изучении данной дисциплины, в которой ученики постоянно достигают хороших результатов. В теории и в педагогической практике нужно уделить больше внимание перспективе, успехам, созданию интереса учеников, что способствует повышению эффективности преподавательской работы.

L'INTÉRÊT ET „LA PERSPECTIVE“ DANS L'ENSEIGNEMENT

Résumé

Le caractère et l'intensité des intérêts ont une considérable importance pour le succès de l'enseignement. En accentuant que les intérêts peuvent être formés chez les élèves, l'auteur montre que „la perspective“ — dont parle A. S. Makarenko — constitue un principal moyen pour la formation des intérêts supérieurs. La perspective d'un succès à l'étude a, surtout, un important rôle mobilisateur; ensuite, par le processus de transfert affectif, les succès répétés mènent graduellement à la formation des intérêts directs pour la discipline où les écoliers ont déjà obtenu de bons résultats.

Pour le progrès du travail didactique il faut accorder dans la théorie comme dans la pratique pédagogique, plus d'attention à la „perspective“, aux succès, à la formation des intérêts chez les élèves.

OXENSTIERN ȘI MIȘCAREA PEDAGOGICĂ DIN MOLDOVA
ÎN CEA DE A DOUA JUMĂTATE A SEC. AL XVIII-lea
ȘI PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-lea

DE

ST. BÎRSĂNESCU și N. C. ENESCU

G. Th. de Oxenstiern, gânditor suedez de limbă franceză (1641—1707), este la noi, cu deosebire în Moldova, un nume bine cunoscut încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea prin lucrarea sa *Pensées, réflexions et maximes morales*. În Moldova se cunoaște o traducere în manuscris a primei părți din această lucrare care — după unii cercetători — ar fi de pe la 1750, iar istoricii literari o socot ca una dintre cele mai vechi traduceri românești din limba franceză și — după cum observă Alex. Lambrior — chiar prima¹).

Această operă a circulat și a fost citită în Moldova începînd din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și pînă către sfîrșitul secolului al XIX-lea.

Ea a fost cunoscută sub diferite forme: a) Ediții franceze în două volume, tipărite în 1736, 1774, 1825²); b) Traduceri în manuscrise — peste 25 la număr. Edițiile tipărite cit și traducerile în manuscrise aparțineau numeroșilor boieri, clerici, domn și Bibliotecii Academiei Mihăilene³). Extrase publicate de Gh. Asachi, Alex. Lambrior, Mihail

¹ Alex. Lambrior, *Limba română veche și nouă. Talmăcirea românească a scrierilor lui Oxenstiern*, «Convorbiri literare», VII, nr. 9, 1873 Iași, p. 326—334. În primele ediții, lucrarea se intitula *Pensées sur divers sujets avec de réflexions morales* (1774); M. Gaster, *Geschichte der rumänischen Litteratur*, în «Gröber Grundriss der rumänischen Philologie», II, 3, „Strassburg, p. 333—337; Idem, *Crestomație romină*, II, 1710—1839, *Dialectologie, Literatura populară, Glosar*. Leipzig, București, 1891, p. 46—49.

² Exemplare se află la Biblioteca „M. Eminescu” a Universității ieșene — cu semnăturile diferiților boieri și intelectuali între care și a lui Alex. Lambrior.

³ *Catalogul cărților de citit* al Academiei Mihăilene, 1841, p. 40; Biblioteca „M. Eminescu” Ms. V—10 cuprinde amîndouă volumele — care au aparținut lui Vasile Beldiman, domnitorului Ion S. Sturza, M. Kogălniceanu; Idem, Ms. V—7; Alex.

Eminescu, Moses Gaster, Dimitrie Murarașu⁴); d) Prelucrări din opera lui Oxenstiern în *Ithica ieropolitică*, tipărită la Lavra Pecerska din Kiev (1712) și tradusă în limba română de către Vartolomeu Măzăreanu (1764)⁵). Din 67 teme cuprinse în acest manuscris, 26 de teme poartă titluri identice sau foarte mult asemănătoare cu cele ce întâlnim în opera lui Oxenstiern.

În *Zabava fandasiei*, scrisă în italienește de Franghisc Lavre-deanu (de la Lavra), tradusă în grecește de neguțătorul Malahie Castrisie și din grecește tradusă în rominește de către medelnicerul Const. Virnov în 1802, întâlnim un cuprins asemănător cu *Pensées* ale lui Oxenstiern — ne informează M. Gaster⁶).

În opera literară a lui M. Eminescu — nuvelele *Cezara*, *Sărmanul Dionisie*, poeziile filozofice, *Scrisoarea I* — se întâlnește o puternică influență a gândirii lui Oxenstiern⁷).

Deci, opera lui Oxenstiern a fost cunoscută și apreciată în Apus (Franța, Germania, Italia) și în Răsărit: (Rusia, Grecia, Țările Române).

Opera de cugetare a lui Oxenstiern a fost studiată la noi sub mai multe aspecte cu excepția celui pedagogic.⁸

Lambrior în *op. cit.* indică pe Vasile Pogor, Iancu Codrescu, Gr. Carp posesori de manuscrise din aceeași lucrare transcrise de ierodiaconul Isachie; C. Negruzzi, *Cum am învățat rominește* — arată că și tatăl său poseda un astfel de manuscris; Alex. I. Ciurea, *Figuri de ierarhi moldoveni*, Leon Gheuca, 1942, publică părți dintr-o scrisoare a lui Dosoftei Obradovici din aprilie 1783, prin care informează că episcopul Leon Gheuca de Roman și-a propus să tipărească cu cheltuiala sa *Teatrul politic al lui Oxenstiern și Telemahul* — probabil traducere făcută de Dumitrache, scriitor, din îndemnul aceluși episcop cum informează M. Gaster în operele citate; I. Bianu, *Catalogul manuscriselor rominești*, București 1907, indică alte 3 manuscrise din această operă și în prezent mai sînt încă 9 lucr. după N. A. Ursu; La minăstirea Neamț se află încă un manuscris, după Ilie Gheorghită, N. Iorga. «Revista istorică» VI nr. 7 1920 indică și alți posesori.

⁴ Gh. Asachi în «Albina Rominească», «Gazeta de Moldavia», «Almanahul de învățatură și petrecere» din 1858; *Gîndirile lui Stern* trad. de A. Obreja; Alex. Lambrior, *op. cit.*, publică extras: „Pentru vederi” și „Pentru schimbarea legii sau a credinței”, M. Eminescu în «Curierul de Iasi» nr. 66, 1876; *Comedia cea de obște* și într-un manuscris nr. 2307 de la Acad. R.P.R. Eminescu copiase din Oxenstiern: *Pentru pustietate sau singurătate și Pentru vin*; M. Gaster, în *op. cit.* p. 46—49; *Vorba trupului cu sufletul*; D. Murarașu, *Eminescu și Oxenstiern* în «Făt Frumos» București, 1936, p. 4—15; *De la solitudine. Du vin. De la comédie universelle*.

⁵ E. Picot, *Notice bibliographique sur le protopop Mihail Strilbițki*. Paris 1905, p. 4—5; I. Bianu, *op. cit.* t. I, p. 156; N. Iorga, *Istoria bisericii rominești*, II, 1909, p. 191.

⁶ M. Gaster, *Crestomație romină*, II, p. 46—49.

⁷ M. Eminescu, *Scrieri politice și literare*. Ed. I. Scurtu, București, 1905, p. 324 și urm.; T. Vianu, *Poezia lui Eminescu*, Buc., 1930, p. 57 și urm.; D. Murarașu, *op. cit.* p. 4—15; Vezi G. Călinescu, *Opera lui Mihail Eminescu* II, București, 1935, p. 92—93.

⁸ Alex. Lambrior, *op. cit.* p. 326—334 constată că ideile lui Oxenstiern, au influențat generația de intelectuali de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea — scriitorii ca C. Conachi, Alex. Beldiman ș.a.; I. Scurtu, în studiul introductiv, la M. Eminescu, *Scrieri politice și literare*, București, 1905, p. 324 și urm. constată că izvorul temei din poezia filozofică *Glossa* este în una din tezele susținute de Oxenstiern în lucrarea citată și pe care poetul român a cunoscut-o dintr-un manuscris, din care

Ca o completare și ca o contribuție pentru cunoașterea raportului dintre gândirea lui Oxenstiern și cultura românească, ne propunem să cercetăm în acest studiu *Oxenstiern și începuturile de dezvoltare a gândirii pedagogice din Moldova în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea*⁹⁾.

2. *Oxenstiern și gândirea sa pedagogică.* Oxenstiern nu prezintă probleme și idei pedagogice organizate în sistem. Cugetările lui nu se succed într-o înlănțuire metodică. Îmbrățișind probleme foarte variate și înșirate într-o ordine întâmplătoare, această operă nu are caracterul unui studiu sistematic, deși autorul ei dovedește o cultură superioară și bogată — dovedește o adevărată erudiție. Cele aproape 300 de teme și 595 cugetări ce le întâlnim în opera lui Oxenstiern, privesc marea problemă a omului, a relațiilor omului cu alți oameni, comportarea omului în viață. În această bogată colecție de teme și cugetări ale lui Oxenstiern, cum e firesc după natura problemei fundamentale de care s-a ocupat, întâlnim și idei interesante care privesc educația și învățămîntul.

Despre om. Oxenstiern are concepția că e imperfect, dar e înzestrat de la natură cu curiozitate și capacitatea de a imita. Chiar oamenii de talent, geniile — zice el — dovedesc, în multe cazuri, lipsuri mari.¹⁰⁾ Omul naturii e înzestrat cu puține mijloace de viață față de cerințele vieții umane, organizate în societăți. Condamnă purtarea pe care o ob-

---

a și publicat un fragment în «Curierul de Iași» nr. 66, 1876; Tudor Vianu, *op. cit.*, p. 57 și urm. afirmă același lucru. D-tru Murărașu, *op. cit.*, p. 4—15 — constată că influența gândirii lui Oxenstiern se resimte în scrierile politice, în nuvelele *Cezara*, *Sărmanul Dionisie*, în poeziile filozofice *Glossa* și *Scrisoarea I* a marelui nostru poet.

⁹⁾ Autorul nostru — cu numele complet Gabriel Thureson conte de Oxenstiern (se citește Oxenserna) — e nepot de fiu al lui Axel Oxenstiern (1583—1654), cancelarul Suediei în timpul regelui Gustav Adolf și al războiului de 30 de ani. Acest cancelar a invitat pe J. A. Komensky să organizeze școala suedeză, adăpostindu-l la Elbing pe țărmul răsăritean al Mării Baltice (1642—1646), unde acesta și-a scris opera *Novissima linquarum methodus* — Cea mai nouă metodă de învățarea limbilor. Gabriel Thureson a trăit între anii 1641—1707, ocupînd funcții de stat importante. A fost ambasadorul regelui Carol al XI-lea la Congresul din Ryswick (Olanda) în 1697, guvernatorul ducatului „Deux Ponts” (Bavaria renană) și omul de încredere al regelui Carol al XII-lea. Oxenstiern a fost diplomatul prea bine cunoscut în Europa apuseană în această perioadă plină de frământări. Averea moștenită de la înaintașii săi i-a îngăduit să călătorească aproape în toate statele Europei apusene, să-și însușească o bogată cultură prin călătorii și lectură, să cunoască mai multe limbi străine. Pentru bogăția de cunoștințe, subtilitatea gândirii și plasticitatea stilului său, Oxenstiern a fost numit „Montaigne al Nordului”. Avea înclinații către viața luxoasă și petreceri, pentru care cheltuia foarte mult. În timpul călătoriilor a trecut de la protestantism la catolicism. Nefericit în căsătorie și bolnav de gută, „trista fiică a plăcerilor”, cum spune un biograf al său, trăiește ultimii ani în singurătate, scriindu-și meditațiile sale în franțuzește. Aceste meditații au fost tipărite în mai multe ediții în Franța și Germania. Edițiile franceze au ajuns și în Moldova. Oxenstiern moare — cum spune același biograf — otrăvit de o viață consumată în petreceri, scriindu-și singur epitaful în care rezumă zbuciumul vieții lui. Edițiile franceze de la Biblioteca „M. Eminescu” Iași, în două volume fiecare, sînt din 1736, 1774 și 1825.

¹⁰⁾ Oxenstiern, *op. cit.* I, ed. 1825, p. 46, 55, 118.

servă obișnuit la oameni : „umili cînd au căzut în dizgrație, orgolioși în timpul prosperității”. Un om cu o atitudine justă „nu se pleacă niciodată nici într-o parte, nici în alta”¹¹). Pe lângă aceasta, Oxenstiern, sesizînd inegalitatea socială, critica atitudinea celor mari, a celor bogați. „Cîtă inegalitate în această lume în atribuirea binelui și a răului. Unii se află împovărați de greutatea mizeriei celei mai înspăimîntătoare... Alții, din contra, plutesc în belșugul cel mai mare”¹²). Oxenstiern protestează împotriva nedreptăților sociale, împotriva moravurilor sociale. „Săracul, care se împrumută spre a-și procura cele necesare vieții, trece drept șiret sau coțcar, în timp ce se fac grații bogatului care n-a plătit datoriile sale, cu toate că ar fi avut mijloace. Cîtă nedreptate”, încheie Oxenstiern gîndirea sa¹³). Sau, mai observă Oxenstiern : „Cei mari s-ar crede dezonorați dacă ar avea ceva comun cu poporul. Pentru ei, peste tot, trebuie să se resimtă distanța mare care-i separă. Ei se lipsesc de plăcerile naturale și inocente, în schimb se desfată cu cele închipuite și cu crime”¹⁴).

Este evident că Oxenstiern se dovedește un observator fidel și just al moravurilor societății din vremea sa, al moravurilor clasei conducătoare îndeosebi și îndreaptă o critică întemeiată împotriva acestor moravuri. Dar el nu merge mai departe ca să adincească gîndirea sa și asupra cauzelor principale din care s-au născut nedreptățile sociale, moravurile reprobabile, vorbește numai de un om în genere, nu sesizează existența claselor sociale și nu ia o atitudine activă, de luptă împotriva celor vinovați de aceste rele sociale ; ci numai se indignează, le condamnă și se resemnează. Această concepție despre om nu atinge nici stadiul filantropismului, nici cel al iluminismului.

Despre copil, Oxenstiern are o concepție interesantă : a) concepția copilului ceară moale (teza Quintilianus) ; b) concepția plantă (teza Komensky), adică, copilul este o ființă care se caracterizează prin capacitatea de a înregistra, de a întipări provocările mediului extern — cum sînt urmele pașilor unui om într-un material moale, flexibil — precum și prin capacitatea de a se dezvolta. „Copilul — scrie Oxenstiern — fiind ca ceara căreia i se pot da toate formele pe care le poate dori cineva” și ca o plantă care se dezvoltă și are nevoie de a fi cultivată spre a produce roadele pe care le urmărim — educația va putea crea o a doua natură — „consuetudo est altera natura” — și va fi ca o cultivare a unor plante. Educația este socotită de Oxenstiern ca o cultivare (teza Komensky). Cultura copilului o aseamănă cu însămînțarea pămîntului primăvara de la care, prin îngrijire, se obțin roadele care se culeg, așa cum se culeg strugurii toamna. „Așa cum bunul strugure pe care-l culegem cu atîta plăcere toamna ne-a costat multe griji și greutate, tot astfel, buna sau rea purtare a omului atîrnă în mod principal de educație și un tată este obligat de legea naturii să-și dea toate ostenețele ce-i stau

¹¹ *Ibidem*, p. 146.

¹² *Ibidem*, II, p. 278.

¹³ *Ibidem*, II, p. 230.

¹⁴ *Ibidem*, p. 228.

în putință, astfel, încît copilul său, în timpul celor mai drăgălași ani, să capete sentimentele de dragoste pentru virtute și dezgust față de vicii" — spune Oxenstiern. În legătură cu această obligație a părinților, Oxenstiern mai adaugă: „De altfel, eu nu găsesc de loc justificat ca un părinte să fie obligat la altceva față de copilul său decît de a-i da o bună educație și de a-l pune pe drumul cel bun, spre a-și împlini menirea sa. Însă, după aceasta, a se neliniști, a se îngriji spre a-i aduna multe bunuri, a se lipsi de propriile sale plăceri și a-și încărcă conștiința, pentru a-l lăsa, după moarte, un mare senior, eu socot că e cea mai mare nebunie ce-o poate face un părinte" ¹⁵). Apreciind obligația părinților de a se ocupa de educația copiilor ca prima și cea mai importantă dintre obligații, Oxenstiern exprima idei de înaltă semnificație morală, anticipînd pe J. J. Rousseau. Oxenstiern critică ridicola orbire a mamelor care nu sesizează sau nu iau măsuri asupra defectelor ce le manifestă fiii lor și le trec cu vederea, deși pretînd și chiar se laudă că le dau o creștere bună" ¹⁶). Observații și critici care ne amintesc altele asemănătoare de mai tîziu prezentate cu atîta umor de marele nostru scriitor I. L. Carașiale în celebrele sale schițe *Domnu' Goe* și *Vizita*. În același timp Oxenstiern atrage atenția asupra pericolelor care amenință tinerețea și de aici marea grijă pe care trebuie s-o aibă părinții, educatorii despre educația ei în această perioadă a vieții". „Nu s-a văzut niciodată un lucru mai frumos și mai periculos decît tinerețea — spune Oxenstiern. „Ea este trandafir în primăvara vieții omului, însă, ea ușor poate fi atrasă în abisul vicilor din lipsa de experiență și din pricina viviicității sale. E o mare continuu agitată de furtună și plină de mii de spume, pe care orice om, străbătîndu-le trece prin mii de pericole, pentru a ajunge la portul dorit". Tinerețea crede că știe totul, fără a voi să învețe nimic din experiența altora. „Viciile o linguesc și vanitățile o acompaniază" ¹⁷). Iată observații juste, exprimate atît de interesant cu peste două secole în urmă.

Educația — după Oxenstiern — trebuie să completeze, să împingă mai departe dezvoltarea naturii umane, spre perfecțiune, să-i înlătore lipsurile ce se constată, să-i creeze o a doua natură, după cerințele omului încadrat în societate. Într-una din cugetările sale, Oxenstiern spune: „Buna educație a tinerinii este garanția cea mai sigură a fericirii unui stat" ¹⁸) — idee ce-o întilnim și la contemporanul său Leibniz și în care idee se simte ecoul unei concepții iluministe.

Instrucția tineretului constituie și ea o preocupare importantă în diferite capitole și cugetări ale lui Oxenstiern. El recomandă ca mijloace importante științele, muzica, călătoriile, lectura — însoțind recomandările sale cu considerații interesante.

¹⁵ *Ibidem*, II, p. 110.

¹⁶ *Ibidem*, p. 40—43.

¹⁷ *Ibidem*, p. 114.

¹⁸ *Ibidem*, II, p. 110.

În legătură cu *științele*, Oxenstiern se arată dușmanul neînduplecat al științelor inutile, despre care scrie: „Omul se sforțează de a-și însuși cât mai multe din științe cu toate că progresul care-l face nu-i ajută decît să se convingă tot mai mult că știe foarte puțin”. Natura este un tezaur inepuizabil și viața omului e prea scurtă spre a le dobîndi pe toate”. Natura se descoperă omului cu încetul, așa cum împărțim și noi, copilului, cunoștințele despre lume — cît poate el prinde. De aceea, trebuie însușit din științe ceea ce ne folosește imediat și care e legat de activitatea zilnică a noastră. Oxenstiern atrage totodată atenția că sînt și „științe inutile” — desigur e un paradox — „inventate, fără îndoială, de vreun trîndav, fiindcă acestea nu folosesc decît spre desfătarea femeilor, a copiilor și a inocenților”. „O știință inutilă e ca pinza de paianjen — care, cu toate că e făcută cu multă grijă și artă, ne îndeamnă de a o disprețui pentru inutilitatea ei”. „Tinerețul are înclinații către aceste științe inutile, neglijează pe cele cu adevărat utile, întrebuițînd cei mai prețioși ani cu bagatele”, spune Oxenstiern¹⁹⁾. Din aceste cugetări ale lui Oxenstiern vom reține faptul istoric că, pe acea vreme, nici tinerimea din clasa conducătoare nu era îndrumată sau orientată în întregime în pregătirea sa intelectuală și că tinerimea nu se ocupa cu științele vieții sau i se făcea o educație greșită. Mai reținem încă faptul just că din științe să apreciem în primul rînd pe acelea realiste, ferindu-ne de activități, care ne împing spre desfătări ușuraticе. În legătură cu științele, Oxenstiern recomandă studiul filozofiei, care este „mama tuturor științelor”. „Filozofia dispune pe om să se obișnuiască cu toate lucrurile. Ea îl face propriu la toate artele și capabil pentru toate științele”²⁰⁾. Și aici Oxenstiern greșeste cînd vorbește de filozofia în genere și cînd pretinde că filozofia, orice filozofie, dispune pe om să se obișnuiască cu toate lucrurile. Aceasta înseamnă că el admite și o filozofie a resemnării — iar nu una care să îndemne la luptă și care ajută la rezolvarea problemelor vieții. La întrebarea cît timp trebuie să studieze un om, Oxenstiern răspunde în mod just: „Este bine de a învăța tot timpul”. Nimeni nu poate fi atît de universal în științe, încît să nu fie un altul care să-l întrecă. „Înțelepciunea și experiența nu-l fac niciodată pe om atît de perfect, încît să nu mai aibă nimic de învățat”. „Cine crede că știe destul?”. „Omul trebuie să studieze tot timpul și să fie preocupat de a face progrese în studiile sale”. „În vremea noastră, scrie Oxenstiern, nimic nu place dacă nu e perfect. Cum s-ar distinge atunci un geniu dacă n-ar învăța continuu. E o nebunie de a-ți închipui că cineva nu are nevoie de aceasta”. Deci, susține concepția justă că studiul trebuie continuat și după ce s-a încheiat activitatea de învățămînt în școli.

Învățătura să nu fie însușită și folosită, însă, cu scop egoist. „Fructul cel mai plăcut al studiilor este de a putea instrui pe aproapele tău, de a-l face să iasă din întunericul ignoranței în care ne naștem toți

¹⁹⁾ *Ibidem*, I, p. 197—274.

²⁰⁾ *Ibidem*, I, p. 332.

și de a se elibera de prejudecățile de care este stăpinit", spune Oxenstiern ²¹).

Dintre arte, care să completeze cultura unui om, Oxenstiern prețuește doar *muzica*. „Din toate plăcerile lumii, desigur, muzica este cea mai dulce, căci, pe lângă armonia care încintă urechile, ea influențează însuși spiritul". Muzica, spune Oxenstiern, este singura dintre plăceri care este pretuită pretutindeni ²²).

În legătură cu *călătoriile*, Oxenstiern are unele observații și recomandări subtile. Printre altele scrie : „Cei vechi au comparat lumea cu o mare carte, din care omul, ce n-a văzut decît țara sa de naștere, n-a citit decît o foaie". „Este sigur că prin călătoriile în țările străine omul se perfecționează, dacă știe să tragă avantajele pe care ele i le pot procura și dacă se poate păzi de neplăcerile care le poate întilni uneori". Unui astfel de călător, scrie Oxenstiern, îi trebuie patru buzunare : a) unul în care să păstreze sănătatea ; b) altul pentru bani ; c) altul pentru un bun tovarăș ; d) altul — pentru răbdare. Într-o astfel de călătorie, adaugă Oxenstiern — „politețea este cea mai necesară decît tot ce s-ar învăța în universitățile din Padua sau Salamanca" ²³).

În legătură cu *lectura*, observațiile și reflexiile lui Oxenstiern sînt interesante, prețioase.

Toate ocupațiile omului din această lume nu sînt decît curată desfătare, cu excepția aceea de a munci la salvarea sa", spune Oxenstiern. Restul este pierdere de vreme ; însă „dintre toate desfătările, în mod sigur, nu este de loc mai plăcut, nici mai de folos decît cititul cărților". Această din urmă afirmare ne amintește de cugetarea cronicarului moldovean, Miron Costin (sec. XVII-lea) ; „nu este alta și mai frumoasă și mai de folos zăbavă decît cititul cărților". Pentru a convinge despre necesitatea cititului, Oxenstiern aduce răspunsul dat de Plaut cuiva care l-a întreat : în ce stare crede că poate fi liniștit, mulțumit ? — „Află că nu este de loc stare care să n-o dorească cineva de a se schimba, nici post de onoare, fără pericol, nici bogăție fără muncă și fără neliniște, nici prosperitate stabilă care să nu se termine, nici o plăcere așa de prețuită de care să nu se lepede cineva. Dacă vreodată aș simți ceva odihnă, ceva liniște, este atunci cînd eu m-aș ocupa cu toată ființa mea, cu cititul" ; iar Oxenstiern adaugă : „A spus un mare adevăr". „Lectura te eliberează de toate frămîntările vieții". „Voim să învățăm ceea ce ne ajută să ne salvăm, se întrebă Oxenstiern, să ne instruiam fără ipocrizie. Dorim să învățăm științele, ei (scriitorii) ni le comunică fără nici o plată. Voim cugetări de stat, ei ne învață fără răutate. Principii de economie, ni le procură gratuit. Găsim în ei maestri fără fast și fără orgoliu" ²⁴). „Ce rușine este — spune Oxenstiern — de a îndrepta toate grijile spre ornamen-

²¹ *Ibidem*, II, p. 126.

²² *Ibidem*, II, p. 29—30.

²³ *Ibidem*, I, p. 197—274.

²⁴ *Ibidem*, I, p. 274.

tarea corpului, în timp ce se neglijează cultura spiritului, de a petrece multime de ore în fața oglinzii și a nu te hotări de a întrebuița măcar o oră pentru lectură; fără ea înseamnă a putrezii în ignoranța cea mai crasă și a te hotări să nu pui între tine și animal decît o diferență foarte superficială”²⁵). Oxenstiern, însă, condamnă lectura dacă nu știi s-o întrebuițezi, erudiția goală, steapă: „Orice lectură nu servește la nimic unui om, dacă nu stăpînește arta a se servi de ea în diferite ocazii”²⁶).

În legătură tot cu instruirea și cultura omului, precum și justa lui comportare în viață, Oxenstiern pune mare preț pe formarea deprinderii de a gândi și a voi precum și pe armonia dintre ele: „Acțiunile juste vin din gândiri juste”. Oxenstiern observă că nu totdeauna primele gândiri sînt cele mai bune. Gîndurile ce vin pe urmă sînt superioare celor ce vin întii. Ca regulă pentru gîndire, Oxenstiern recomandă proverbul italian: „cine gîndește repele pierde memoria, cine nu gîndește pierde victoria”²⁷). În ceea ce privește voința, Oxenstiern spune că, ea „este începutul celor mai multe din acțiunile omului”, însă, observă el, „nu totdeauna acestea se termină în avantajul omului, dacă nu e în armonie cu rațiunea”. „Un om mare știe să-și înduplece voința și nu voiește niciodată ceea ce nu se poate îndeplini”, spune Oxenstiern²⁸).

Dar Oxenstiern nu se ocupă în cugetările sale numai de instruirea, de cultura omului, ci și de *păstrarea sănătății lui* — mai ales că el a avut atîtea de suferit în ultimii ani ai vieții sale din pricina lipsei de sănătate. El constată că „în tinerețe, oamenii nu se ocupă decît cu descoperirea de noi plăceri, iar la bătrînețe nu se ocupă decît cu potolirea durerilor, ca să păstreze puțina sănătate ce le-a mai rămas”. Pentru păstrarea sănătății un timp îndelungat, el recomandă șase reguli de igienă cunoscute: aer curat, ferit de curenți și de răceală; a servi masa cînd ți-i foame și a nu bea cînd nu ți-i sete — fără a abuza nici de una, nici de alta; a te culca devreme și a te scula de dimineață — 7 ore de somn sînt deajuns, iar după masa de la amiază o odihnă fără somn de 1/2 oră și a nu munci niciodată pînă la o totală oboseală; de a satisface necesitățile naturale la vreme; de a nu abuza de plăceri; de a nu fi trist. „Dacă se respectă aceste reguli, nimeni nu va fi bolnav înainte de termenul vieții lui”, spune Oxenstiern²⁹).

Din această spicuire de idei se constată, deocamdată, că preocupările despre problema educației, a cultivării omului făceau parte din sistemul de gîndire al lui Oxenstiern. În legătură cu această problemă, el a adunat observații interesante și, în dese cazuri, a formulat gîndiri juste.

²⁵ *Ibidem*, II, p. 227.

²⁶ *Ibidem*, II, p. 126.

²⁷ *Ibidem*, p. 46—47.

²⁸ *Ibidem*, II, p. 48.

²⁹ *Ibidem*, II, p. 82—84.

3. *Privire critică asupra felului cum se încadrează opera lui Oxenstiern în mișcarea pedagogică românească.* Prezența diferitelor ediții ale operei lui Oxenstiern, traducerea și circulația în numeroase manuscrise precum și tipărirea a diferite capitole din această operă în Moldova sînt dovezi de netăgăduit că nu o simplă întîmplare a pus această operă în mîna cuiva. Ea a fost urmărită de aproape, a fost căutată, mulți au voit s-o aibă, au stăruiț s-o cunoască și aceasta timp de un secol și jumătate. Această prețuire specială de care s-a bucurat opera lui Oxenstiern ne îndreptățește să tragem concluzia că ea corespundea unor tendințe ce se afirmau în societatea moldoveană și că ea se încadra în mișcarea culturală a timpului, în pedagogia românească, corespundea cerințelor conducătorilor feudali din Moldova și chiar burgheziei din acea vreme.

Din punct de vedere economic, social și politic, știm că în momentul cînd se semnaleză prezența acestei opere în Moldova pe la 1750, începuse a se desfășura procesul de destrămare a orînduirii feudale, se dezvoltă burghezia pe baza unor relații de producție capitaliste și aceasta amenința poziția economică și politică a boierimii.

Boierimea nu a privit cu mîinile încrucișate desfășurarea acestor procese care-i amenințau existența și privilegiul conducerii statului. Ea a luat atitudine; dar această atitudine nu intenționa, nu marca o schimbare radicală, fundamentală a orînduirii sociale. Ea urmărea numai o îmbunătățire a moravurilor, care — sub regimul suzeranității turcești și a domniilor fanariote, plin de abuzuri, venalități și exploatare necruțătoare — ajunsese la un nivel extrem de scăzut. Prin această îmbunătățire a moravurilor se socotea că se poate înlătura lupta dintre interese, se poate menține poziția de clasă conducătoare a boierimii cu tradiționalele ei drepturi, specifice orînduirii feudale cît și instituțiile corespunzătoare.

Atitudinea nouă a boierimii mai însemna și marca lupta împotriva regimului suzeranității turcești și a domniilor fanariote, în care vedeau singurele forțe politice exploatare ale țării și periculoase „binelui obștesc”. Unii dintre boieri ascundeau astfel exploatarea economică care o exercita boierimea și în extremis, se explica această exploatare prin cealaltă exploatare a turcilor și fanarioților.

Încît, sub presiunea prefacerilor economice care amenințau orînduirea feudală și poziția de clasă conducătoare a boierimii, o parte din boierimea moldoveană împreună cu clerul înalt găsesc potrivite aceste formule de apărare a orînduirii feudale cît și a intereselor ei de clasă și luptau în sensul acestor formule.

O dată cu fixarea acestei atitudini ideologice, aceeași boierime și același cler înalt își fixează o atitudine corespunzătoare față de cultură. Se răcește și se depărtează de cultura greacă și de haina greacă a culturii, se apropie de cultura apuseană și de cea rusă. Boierii cu pretenții își aduc în familie profesori din Apus sau își trimit copiii

să studieze în Apus. Pentru pregătirea înaltului cler sînt trimiși tineri în Apus și la Academia teologică din Kiev³⁰).

În aceste condiții, se introduce cartea franceză, se aduc profesori francezi care tind să înlocuiască cartea greacă, pe profesorii greci și în orice caz, se deschide o concurență, o luptă între aceste două culturi, luptă determinată de interesele de clasă ale boierimii. Cărțile grecești sînt tot mai puțin căutate, numărul traducerilor din grecește începe să scadă și cultura greacă ajunge a fi reprezentată mai mult prin literatura religioasă sau se preferă traducerile din anumiți clasici greci³¹). În schimb, cărțile franceze se introduc în țară, se traduc, se prelucrează tot mai mult, iar la începutul sec. al XIX-lea predominau traducerile din limba franceză pe cele din limba greacă³²). Pe de altă parte, în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, multe cărți religioase și de comentarii religioase ne vin din Rusia, fie prin tinerii care studiază la Kiev, fie prin delegațiile de clerici sau de boieri care vizitează Rusia, fie prin tipărițile protopopului Mihail Strilbițchi³³). Multe din aceste cărți au fost traduse în românește³⁴). Protopopul Lazăr Asachi va publica în 1816 o lucrare cu tema din viața poporului rus³⁵).

Deci, prin grupul de clerici și boieri care se desprinde, se depărtează de politica domnilor fanarioți și a guvernului otoman și care tind spre o politică nouă — liberală și orientată după acțiunile Rusiei, îndreptată împotriva Turciei — s-a cunoscut cartea franceză a lui Oxenstiern. În această carte, în opera lui Oxenstiern, clerul înalt și această boierime din Moldova întîlneau o critică severă și justă, cu

³⁰ V. A. Urechia, *Istoria școlilor I*, București, 1892, p. 35; IV, p. 38. N. Iorga, *Istoria învățămîntului românesc*, București, 1927, p. 91, 92, 96, 98, 99, 133, 135, 137; Preot Gh. I. Moiescu, Preot Ștefan Lupșa și Alex. Filipașcu, *Istoria bisericii romine*, II, Buc., 1958, p. 193, 196, 263, 266.

³¹ I. Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, II, 1909.

³² N. Iorga, *op. cit.*, p. 102. Se cumpărau cărți franțuzești chiar la Academia domnească, unde erau numai profesori greci sau grecizați; Alex. Beldiman a fost cel mai harnic traducător din literatura franceză la începutul sec. al XIX-lea. Vezi și Catalogul Bibliotecii Academiei Mihăilene din 1841 și cel din 1844. Cărți franceze apărute în 1843, la Paris, existau în 1844 la Biblioteca Academiei Mihăilene. Vezi și Șt. Birsănescu, *Academia domnească din Iași, 1714—1814*, ESDP, București, 1962 passim.

³³ E. Picot, *Notice bibliographique sur le protopop Michail Strilbiski*, Paris, 1905, p. 4—5; I. Bianu și N. Hodoș, *op. cit.*, p. 327—329 și urm.; N. Iorga, *op. cit.*, p. 118; Preot Gh. I. Moiescu ș.a., *op. cit.*, p. 266, 267, 273, 310, 315.

³⁴ E. Picot, *op. cit.*; Victor Vaschenko, *Influente rusești în limba tipăriților lui Mihail Strilbițchi. Sîrșitul sec. al XVIII-lea*, în «Studii și cercetări științifice» An. IX, nr. 2, 1958, Ed. Acad. R.P.R., p. 231—240.

Vezi și I. Bianu și N. Hodoș, *op. cit.* passim.

Amfilohie, episcopul Hotinului, a tradus din limba rusă, *Călătoriile lui De la Port în Orient*, apoi *Scurtata teologie platonească a mitropolitului Platon al Moscovei (1737—1812)*, etc.

³⁵ L. Asachi, *Jucăria norocului sau Istorisirea pentru Prințul Menșikov, carele pe vremea lui Petru cel Mare, a fost slăvit în toată Europa*, Iași, 1816.

mult spirit și umor făcută moravurilor clasei conducătoare din Apus, moravuri care corespundeau cu acelea ce se introduseseră în țară de către domnii fanarioți și de către regimul suzeranității turcești. Iar pe deasupra, nu înfruntau, nu ataca nici unul din așezămintele orînduirii feudale, nici una din instituțiile acestei orînduirii. Cu astfel de ținută, ea satisfăcea în totul poziția ideologică adoptată de către înaltul cler și o parte din boierimea moldoveană. Afară de această direcție de idei și atitudine ideologică, Oxenstiern a reprezentat și un mînunchi de idei pedagogice. Aceste idei pedagogice nu sînt originale. În această privință, Oxenstiern era un eclectic, fiind tributari concepțiilor pedagogice ale lui Quintilianus, ale stoicilor și, în oarecare măsură, ale epicurienilor, ale lui Komensky, ale pedagogilor catolici și ale unor elemente de la începuturile pedagogiei iluministe. Apoi, aceste idei pedagogice nici nu au fost prezentate într-un mod sistematic, ci au fost împrăștiate în diferite capitole ale operei sale. De aceea ele nu reprezintă o pedagogie de catedră, un tratat, ci o pedagogie literară. Sub această formă, Oxenstiern a profesat idei pedagogice, dar nu a putut contribui la formarea unei conștiințe pedagogice temeinice. Totuși, ideile lui pedagogice au reținut atenția și interesul cititorilor din Moldova, cum s-a văzut din numărul mare de manuscrise, din notările făcute pe diferite manuscrise, copii ale acestei opere, care au circulat în Moldova, precum și din faptul că capitolele despre educație sau care interesau problema educației, spre deosebire de altele, nu au fost omise de nici un traducător. Totul înseamnă că ideile pedagogice afirmate de Oxenstiern au fost prețuite și că au exercitat o putere de influență. Fără îndoială, aceste idei nu au generat o mișcare pedagogică, ci numai au hrănit mintea boierimii și a înaltului cler moldovean.

Am văzut, însă, că opera de gîndire a lui Oxenstiern izvorită din critica moravurilor din orînduirea feudală nordică și apuseană a Europei a fost cunoscută, cercetată și gustată în perioada destrămării orînduirii feudale și pînă tîrziu în epoca orînduirii burgheze din țara noastră. Socolim că explicația constă în faptul că moravurile pe care le criticase Oxenstiern continuau și în epoca orînduirii burgheze, care se sprijinea și ea pe exploatarea omului de către om, deși într-o formă nouă și încadrată în legi. Eminescu, bunăoară, vedea o mare asemănare între moravurile care le critica Oxenstiern în orînduirea feudală și cele din noua orînduire burgheză pe care le critica el³⁶). De aici se poate trage concluzia că în orînduirile sociale care se sprijină pe exploatarea omului de către om, îmbunătățirea moravurilor

³⁶ Oxenstiern, *op. cit.*, I, ed. 1825, p. 243—244, M. Eminescu traduce și publică în «Curierul de Iași» nr. 66. 1876, din opera lui Oxenstiern capitolul *De la comédie universelle*, sub titlul *Comedia cea de obște*: „Lumea este teatrul, oamenii sînt actorii, întâmplările compun piesa, norocul împarte rolurile. Teologii conduc mașinile și filozofii sînt spectatorii, bogații ocupă lojele, puternicii amfiteatrele și parterul este pentru nenorociți. Femeile aduc înviore celor din jur și digrațiații norocului culeg mucul luminărilor. Nebuniile compun concertul și timpul trage cortina. Piesa are drept titlu: *Mundus vult decipi, ergo decipiatur*” (Lumea dorește să se înșele, deci, înșele-se)

nu se poate înfăptui ușor, iar critica moravurilor din aceste două orînduiri are aceleași obiective³⁷).

Mai remarcăm că elementele de pedagogie susținute de Oxenstiern ar putea fi considerate ca prima operă de pedagogie literară apuseană care a circulat în orînduirea burgheză din țara noastră și îndeosebi în Moldova. Ea ar putea fi considerată un moment nou față de opera pedagogică cuprinsă în *Învățăturile lui Neagoe* (1512—1521) și în *Divanul sau gilceava înțeleptului cu lumea* (1698) a lui Dimitrie Cantemir — care reprezentau literatura pedagogică propriu-zisă de mai înainte. Această contribuție pedagogică a lui Oxenstiern — deși nesistematică — reprezintă începuturile pedagogiei laice de concepție apuseană la noi.

ОКСЕНШТЕРН И ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ДВИЖЕНИЕ В МОЛДАВИИ ВО
ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XVIII-го И ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX-го ВВ

Краткое содержание

Исследуя рукописи находящиеся в центральной университетской библиотеке имени М. Эминеску города Яссы, авторы нашли, в нескольких экземплярах, сочинение Оксенштерна *Pensées sur divers sujets avec des réflexions morales* в 2 томах, переведенные на румынский язык.

В этой же библиотеке существуют и несколько французских изданий того же сочинения Оксенштерна (1736, 1774, 1825), что является показателем широкого распространения его в Молдавии, в особенности в боярской среде и клерикальных кругах.

В настоящей статье авторы дают критическое изложение педагогических идей Оксенштерна, рассеянных в разных главах книги, исследуя их значение и их распространённость, а также их генетику и связь с педагогическими идеями Квинтилиана, стоиков и Коменского.

OXENSTIERN ET LE MOUVEMENT PÉDAGOGIQUE DE MOLDAVIE PENDANT LA
DEUXIÈME MOITIÉ DU XVIII-E SIÈCLE ET LA PREMIÈRE MOITIÉ DU XIX-E SIÈCLE

Résumé

Les auteurs, en cherchant les manuscrits existants dans la bibliothèque Universitaire „M. Eminescu”, Jassy, ont trouvé l'oeuvre „Pensées sur divers sujets avec des réflexions morales” (2 vol.) par Oxenstiern (1641—1707) en plusieurs traductions roumaines. Ils ont trouvé aussi dans cette bibliothèque l'oeuvre de Oxenstiern en français — ed. 1736, 1774, 1825. C'est précisément le témoignage que cette oeuvre a été beaucoup lue en Moldavie à l'époque. Dans cette étude, les auteurs présentent au point de vue critique les idées trouvées aussi dans cette bibliothèque l'oeuvre de Oxenstiern en examinant toute fois leur valeur et circulation et aussi leur origine et leur liaison avec la pédagogie de Quintilian, des stoïques et de Komensky.

³⁷ M. Eminescu, *Scrieri politice și literare*, în articolul *Domnia lui Cuza și „Conservatorul din Iași”*, citează pe Oxenstiern pentru sfaturile ce dădea regelui spre a feri statul de prăpastie. De aceea și marele nostru Eminescu — care găndea „Alte măști, aceeași piesă”, „Alte guri, aceeași gamă” — vedea în critica lui Oxenstiern critica moravurilor din vremea sa și o reproducea în «Curierul de Iași».

CU PRIVIRE LA PRINCIPIILE ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

DE

S. GĂINA

Pentru ca un proces atît de complex cum este învățămîntul — care se înfățișează ca un ansamblu multiplu articulat de factori, finalități și activități — să se poată desfășura în condiții cît mai bune și să-și atingă în măsură cît mai largă țelurile, realizîndu-și la un cît mai înalt grad de eficiență valorile instructive și educative, pentru a-i asigura și ridica neîncetat nivelul pedagogic și tehnic, e nevoie de anumite *principii* călăuzitoare ale învățămîntului.

Nu este inutil să subliniem că aceste principii sînt valabile și imperative pe toate planurile preocupărilor și activităților în legătură cu învățămîntul, ele fiind obligatorii pentru oamenii de știință pedagogică în elaborarea teoriei pedagogice referitoare la problemele învățămîntului, pentru legiuitor, care trebuie să țină seama de ele în organizarea învățămîntului, în alcătuirea planurilor de învățămînt și a programelor școlare, și, bineînțeles, îndeosebi pentru învățător și profesor, factori centrali ai activității instructiv-educative, datori să le asigure o aplicare deplină, justă și variată, adaptată la specificul materiilor de învățămînt, al claselor și la situațiile paideutice concrete ale procesului de învățămînt în clasă.

De asemenea, în perspectiva ideii care formează obiectul expunerii noastre, nu este superfluu să reimprospătăm, în cîteva cuvinte, unele elemente esențiale cuprinse în înțelesul noțiunii de principiu al învățămîntului.

Ca să aibă *dreptul* de-a îndruma desfășurarea unui fenomen *obiectiv* atît de important cum este procesul de învățămînt, în cuprinsul căruia este formată generația tinăra a societății, principiile didactice, ca idei conducătoare fundamentale și generale, trebuie să corespundă raporturilor obiective din realitate. În consecință, principiile didactice juste exprimă *esența și legile* după care se desfășoară *in mod*

reușit procesul de învățămînt — și în același timp, tocmai de aceea, ele cuprind normele după care trebuie să se îndeplinească activitatea de învățămînt în conformitate conștientă cu acele legi și cu scopurile învățămîntului, izvorite și ele din necesități obiective.

Principiile didactice, elaborate de pedagogia socialistă, științifică, exprimă natura și cerințele procesului de învățămînt în condițiile vieții și construcției socialiste și comuniste.

Prin urmare, ca să nu fie arbitrar, ca să nu izvorască, idealist, dintr-o conștiință subiectivă, principiile didactice trebuie să țină seama, pe de o parte, de esența și legile procesului de învățămînt, iar pe de altă parte, de scopurile pe care le urmărește educația comunistă a tinerei generații prin învățămînt. Din sinteza acestor două cerințe rezultă calitatea principiilor de-a fi călăuzitoare, de-a deveni norme care trebuie să îndrumeze înlăptuirea procesului de învățămînt spre rezultatele instructive și educative cele mai bune — și în acest caracter *normativ* și imperativ al principiilor didactice consistă imensa lor valoare pentru practica învățămîntului.

În mod firesc, teoria pedagogică acordă principiilor învățămîntului atenția cuvenită și le asigură un loc important în conținutul sistematic al didacticii. Avîndu-și poziția și structura tematică bine statornicite la nivelul cursurilor și manualelor de pedagogie — adică în vederea expunerii unui volum de adevăruri pedagogice unanim sau majoritar admise a constitui fondul considerat definitiv cîștigat pentru știința pedagogică — principiile învățămîntului continuă totodată să formeze obiectul unor *probleme*, prilejuind, în diverse elemente și sub aspecte variate, moduri diferite de înțelegere, cu dezvoltarea unor noi posibilități de conținut sau de interpretare. Astfel, de pildă, cu ani în urmă a avut loc în paginile revistei «Sovietskaia Pedagogika» o dezbateră largă, în cursul căreia numeroși reprezentanți ai științei pedagogice din Uniunea Sovietică și-au exprimat opinii diverse și adverse cu privire la conceptul de principiu didactic, la numărul și felul principiilor didactice, la integrarea lor într-un sistem al principiilor învățămîntului ș.a. Probabil că tocmai din cauza diversității părerilor, ireductibile la un numitor comun, această discuție nu s-a oglindit în modificări la capitolul respectiv din manualele de pedagogie apărute ulterior.

Or, unele modificări le socotim binevenite și chiar necesare, atît din punctul de vedere al teoriei pedagogice cît și din cel al cerințelor practicei instructiv-educative, în simbioză organică, de vreme ce — spre deosebire de alte domenii, de pildă cel matematic, unde gîndirea, pusă în mișcare, evident, de nevoi practice, se desfășoară totuși după trebuinți teoretice și legități strict logice, urmînd ca apoi ea să-și afle aplicațiile cuvenite în practica vieții — gîndirea pedagogică are din capul locului, în mod imanent și permanent, o intenționalitate practică, interesul și perspectiva practicei educative constituind făgașul firesc, motorul și regulatorul teoriei pedagogice. Tocmai trebuințele în-

vățămîntului impun, după convingerea noastră, o deosebit de importantă schimbare în *structura sistemului principiilor didactice*.

După cum se știe, sistemul principiilor învățămîntului — astfel cum apare în cursuri și manuale — cuprinde un anumit număr de principii devenite tradiționale — principiul intuitiv, principiul participării active și conștiente, principiul sistematizării și al continuității, principiul însușirii temeinice, principiul accesibilității și al capacității — la care s-a adăugat, în manualul sovietic cel mai nou, *Pedagogia* de sub redacția principală I. A. K a i r o v, 1956 — iar la noi în *Cursul de pedagogie generală* de sub redacția prof. Stanciu S t o i a n, 1961 — principiul legăturii dintre teorie și practică. Pornind de la rosturile și cerințele procesului instructiv și educativ din cuprinsul învățămîntului în școala socialistă, avem toate motivele să fim convinși de necesitatea de a se aduce o nouă îmbogățire a sistemului, introducînd și așezînd nu numai alături de celelalte principii didactice, ci chiar în fruntea lor — ca o normă călăuzitoare și imperativă *dominantă* pentru buna desfășurare a procesului de învățămînt pe linia finalității sale sociale — principiul *învățămîntului educativ* sau *principiul educativ al învățămîntului*.

Absența unui astfel de principiu din tabloul principiilor didactice unanim recunoscute poate constitui izvorul unei adînci și firești nedumeriri — cînd știm că procesul de învățămînt nu este numai un proces de cunoaștere, ci și un proces de educație, învățămîntul fiind conceput în pedagogia și școala socialistă ca o formă reprezentativă, fundamentală, de educație comunistă multilaterală — cînd știm că școlii i se cere ca învățămîntul să nu fie numai *instructiv*, ci și *educativ*, să nu dea numai cunoștințe, ca atare, ci să formeze conștiința și conduita școlarilor, întreaga lor ființă, ș.a. în spirit comunist.

Această situație în teoria învățămîntului, această lacună în sistemul principiilor didactice — cu aspect oarecum paradoxal — își află explicația într-un oarecare raport dialectic de unitate și luptă între teza *caracterului educativ al învățămîntului și principiul educativ al învățămîntului*. Evidența caracterului educativ al învățămîntului a frînat statornicirea unui, prezumat superfluu, principiu al învățămîntului pe planul achizițiilor trainice ale didacticii științifice, socialiste, lăsîndu-l în seama unor apariții sporadice la unul sau altul dintre oamenii de știință pedagogică din lumea socialistă, ca, de pildă, la I. M. Duhovnii, care, e drept, sub titlul de principiu educativ, se ocupă, de fapt, mai mult de caracterul educativ al învățămîntului, fără discriminarea conceptuală cuvenită (v. «Studii de pedagogie», E.S.D.P., 1953) — precum și la unii pedagogi care au luat parte la amintita discuție din «Sovietskaia Pedagogika», exprimînd idei în legătură cu cerințe ce intră în sfera de competență normativă a unui principiu educativ al învățămîntului, sub aspecte și denumiri variate, fără să ajungă însă în mod clar și hotărît la formularea unui astfel de principiu și integrarea lui în sistemul principiilor didactice.

Or, departe de-a vedea în *caracterul* educativ al învățămîntului vreun impediment logic care s-ar opune *principiului* educativ al învățămîntului, sîntem de părere că, dimpotrivă, analiza raportului dintre acești doi termeni duce la concluzia că însuși caracterul educativ al învățămîntului, confruntat cu cerințele practicii instructiv-educative în funcție de solicitările vieții sociale — reclamă stabilirea unui principiu educativ al învățămîntului.

E mai presus de orice îndoială și controversă teza, mai bine zis adevărul, că învățămîntul are un immanent și organic caracter educativ. Învățămîntul, ca formă socială în care se desfășoară în mod sistematic procesul de instruire și educare a tineretului școlar, este calea fundamentală de înfăptuire a educației comuniste a tinerei generații. În cuprinsul învățămîntului, este o strînsă legătură între instrucție și educație, relație cu sens de unitate — fondată în corelația organică dintre conținuturile cognitive și funcțiunile de cunoaștere, dintre fenomenele, procesele și funcțiunile intelectuale, afective și voliționale, în rolul pe care îl au factorii intelectuali în structurarea afectivității și voinței, în orientarea conștiinței și conduitei. Această conexiune între instrucție și educație este concepută în pedagogia științifică, socialistă, ca o legătură esențială și necesară, încît printre legile obiective pe care pedagogia le descoperă și le integrează neîncetat în fondul ei de adevăruri, pe linia unei sarcini fundamentale ce-o are ca știință a educației — se află și *legea unității între instrucție și educație*.

Dacă onorăm exigențele logice implicate în conceptul de lege — oricît de generale, puțin riguroase și indeterminate sub raportul preciziei conținutului ar fi legile cu care operăm în domeniul pedagogic, spre deosebire de legile științelor exacte ale naturii — ne dăm seama că în baza legii unității între instrucție și educație, „învățămîntul este *totdeauna* educativ”, (K a i r o v, *Pedagogia*, trad. rom. 1958, p. 137), că instrucția generează *in mod necesar* efecte educative. Nu sînt deci ferite de reproșul inconsecvenței unele afirmații, curențe în cursuri și manuale de pedagogie, cum că „efectele educative ale procesului de învățămînt nu apar în mod automat, din simplul fapt al desfășurării acestui proces” (*Pedagogia*, E.S.D.P., 1960, p. 95), că ele nu izvorăsc în chip nemijlocit din învățatură, ca rezultat direct și necesar al instrucției. Oricît de arid și fără pronunțate valori formative ar fi un învățămînt, oricît ar risca să se rezume la predare formală și înmagazinare mecanică de cunoștințe, la nivel infim, el are totuși un oarecare efect educativ, influențînd într-un fel sau altul, într-o măsură sau alta, ființa școlarilor. Teza caracterului educativ al învățămîntului, fundat într-o relație cunoscută și recunoscută ca lege obiectivă, implică sau, mai exact, este echivalentă cu teza că învățămîntul educă *întotdeauna*.

Dacă însă învățămîntul, prin esență, este educativ, ce rost are cerința ca el să fie educativ, ce rost ar avea ca această normă să fie exprimată sub forma unui principiu didactic — principiul educativ al învățămîntului ?

Înainte de toate, se cuvine să subliniem că acel fonciar caracter educativ al învățămîntului are la bază *unitatea* dintre instrucție și educație — nu *identitatea* lor, cum o presupune conceptul herbartian al învățămîntului educativ. Acesta își are fundamentul psihologic în monismul intelectualist al lui Herbart, după care, precum știm, întreaga bogăție și varietate a vieții psihice, cu diversele fenomene cognitive, afective și voliționale care îi constituie conținutul, rezultă din dinamica reprezentărilor. Pe acest temei, structura complexă a conștiinței apare redusă la unitate de esență, diversitatea fenomenelor psihice consistă în variații pe aceeași temă, trecerea de pe planul cognitiv înspre cel afectiv și volițional se menține în cadrul aceleiași calități, iar între instrucție și educație se pune oarecum semnul egalității.

Or, pe baza filozofică și metodologică a concepției materialist-dialectice, unitatea între instrucție și educație nu se rezolvă în identitate, ci consistă în corelații stricte între fenomene cu particularitățile lor proprii, instrucția și educația păstrîndu-și specificul diferențial.

Apoi, nu trebuie pierdut din vedere că legea unității între instrucție și educație se rezumă să exprime un raport *in genere*, esențial și necesar, între acești doi termeni, dar nu indică în același timp modalități precis determinate ale acestui raport, cum le aflăm, de pildă, printre atîtea altele, la legea gravitației, care indică relația precisă că forța gravitației este direct proporțională cu produsul maselor și

invers proporțională cu pătratul distanței ($F = \frac{m \times m'}{d^2}$ K). Or, legea ce exprimă caracterul educativ al învățămîntului se referă numai la relația generală, între instrucție și educație, în baza căreia învățămîntul este întotdeauna educativ, dar nu indică totodată o corespondență bine determinată între amploarea, intensitatea și alte particularități ale instrucției, și între efectul ei educativ, nu arată *în ce fel* și *în ce măsură* învățămîntul este educativ.

Tocmai de aceea, nu e suficient să vorbim, în genere, de caracterul educativ al învățămîntului — de vreme ce, pe de o parte, nu ne satisface realizarea unui *oarecare* caracter educativ, indiferent care, ci avem în vedere educația în spirit comunist, iar pe de altă parte, nu ne este indiferent nici *gradul* în care învățămîntul este educativ, nu ne mulțumim cu un *redus* caracter educativ, ci urmărim ca învățămîntul nostru să aibă un *intens* caracter educativ.

Experiența ne arată că, în mod spontan, caracterul educativ al învățămîntului nu se realizează decît imperfect, în proporție prea redusă, uneori în grad minim — și tocmai exiguitatea eficienței educative pe care o are activitatea de învățămînt a unor profesori duce la asimilarea unei astfel de existențe infime a caracterului educativ, cu inexistența lui și conferă o relativă, dar apreciabilă justificare afirmațiilor că ei rup unitatea dintre instrucție și educație, că efectul educativ nu răsare de la sine din instrucție, că învățămîntul poate rămîne fără roade educative. Și într-adevăr, fiecare din noi am avut diferite prilejuri să constatăm că unii profesori, predînd cunoștințe riguros ști-

ințifice, nu se preocupă și nu reușesc decît în măsură mică, prea mică — aproape disparentă, ca și inexistentă — să facă în același timp și *educația* școlărilor, să le promoveze dezvoltarea gîndirii logico-realistice și a celorlalte funcțiuni de cunoaștere, a tuturor capacităților psihice (intelectuale, afective, voliționale) și spirituale (științifice, morale, estetice) pe făgașul formării conștiinței și conduitei comuniste.

Dar, tocmai profesorului îi revine sarcina să realizeze efectiv caracterul educativ al învățămîntului în mod just și la o potență înaltă, adică să creeze în activitatea sa și a școlărilor condițiile necesare pentru ca legea unității obligatorii între instrucție și educație să acționeze cu o amploare și o intensitate maximă. Or, așa ceva nu se poate și nu trebuie să rămînă în seama unei desfășurări întîmplătoare, spontane a activității instructiv-educative. Amplificarea și intensificarea caracterului educativ al învățămîntului se pot obține numai în condițiile unui efort conștient și sistematic, îndrumat spre acest scop de imperativul unei *norme*.

Cu alte cuvinte, în vederea acestui rezultat, e nevoie de un *principiu*, care, precum știm, nu exprimă numai o lege, — în cazul acesta, legea unității dintre instrucție și educație — ci, în sensul ei, și o *cerință*, și anume, aici, cerința unui nivel cît mai înalt al eficienței educative a învățămîntului. Adică, e nevoie de *principiul educativ al învățămîntului*.

De fapt, acest principiu *există* în conștiința celor mai mulți dintre învățătorii și profesorii noștri, care se străduiesc, în măsură variabilă, să realizeze și valorile educative ale învățămîntului, prezență care ar fi mai generală și mai activă, dacă ar avea girul științific și stimulentele imperativ al teoriei pedagogice.

De asemenea, acest principiu *există* realmente, mai mult sau mai puțin camuflat, și în conștiința pedagogilor, adică a teoreticienilor educației, a oamenilor de știință pedagogică, atunci cînd, recunoscînd unitatea dintre instrucție și educație ca o *lege* și concepînd caracterul educativ drept esențial învățămîntului, ei exprimă în același timp cerința vie că trebuie *asigurat* efectul educativ al învățămîntului, că învățămîntul *trebuie să fie* educativ, că trebuie *ridicată* valoarea educativă a învățămîntului, adică exprimă, tocmai, cerințele cuprinse în principiul educativ — încît refuzul de-a recunoaște principiul învățămîntului educativ dezvăluie nehotărîre, inconsecvență și contradicție. Se cuvine ca acest principiu să părăsească zona penumbrei, să se înalțe în lumina deplină a conștiinței, să fie conceput cu claritate și fermitate.

De altfel, alte principii didactice, trainic încetățenite în teoria pedagogică, nu se înfățișează cu o legitimitate diferită sau superioară. Într-adevăr, învățămîntul este *întotdeauna* mai mult sau mai puțin *sistematic*, mai mult sau mai puțin *accesibil*, angajează *întotdeauna* participarea mai mult sau mai puțin *conștientă* și *activă* a elevilor — el nici nu s-ar putea desfășura fără aceste proprietăți, care țin de esența sa, ca și caracterul educativ. Cu toate acestea — de fapt, tocmai de aceea — avem în didactică principiul sistematizării și al con-

ținutății, principiul accesibilității și al capacității, principiul participării active și conștiente, care, toate, au menirea să promoveze, prin funcțiunea lor normativă și imperativă, realizarea maximă și optimă a *caracterului* respectiv al învățămîntului — ca și *principiul* educativ al învățămîntului în ceea ce privește *caracterul* educativ al învățămîntului. Și-atunci?...

Urmează ca teoria pedagogică să tragă cu consecvență concluzia ce se desprinde cu necesitate logică și pedagogică din premisele pe care ea însăși le-a stabilit. Teoria și practica ne duc deopotrivă spre adevărul că învățămîntul din școala socialistă nu se poate dispensa de cerințele normative ale principiului educativ, căruia, mai mult decît o simplă integrare, îi revine o funcțiune și o poziție *dominantă* în sistemul principiilor didactice, spre a călăuzi și promova deslășurarea justă și intensă a procesului de învățămînt pe linia educației comuniste.

ОТНОСИТЕЛЬНО ПРИНЦИПОВ ПРОСВЕЩЕНИЯ

Краткое содержание

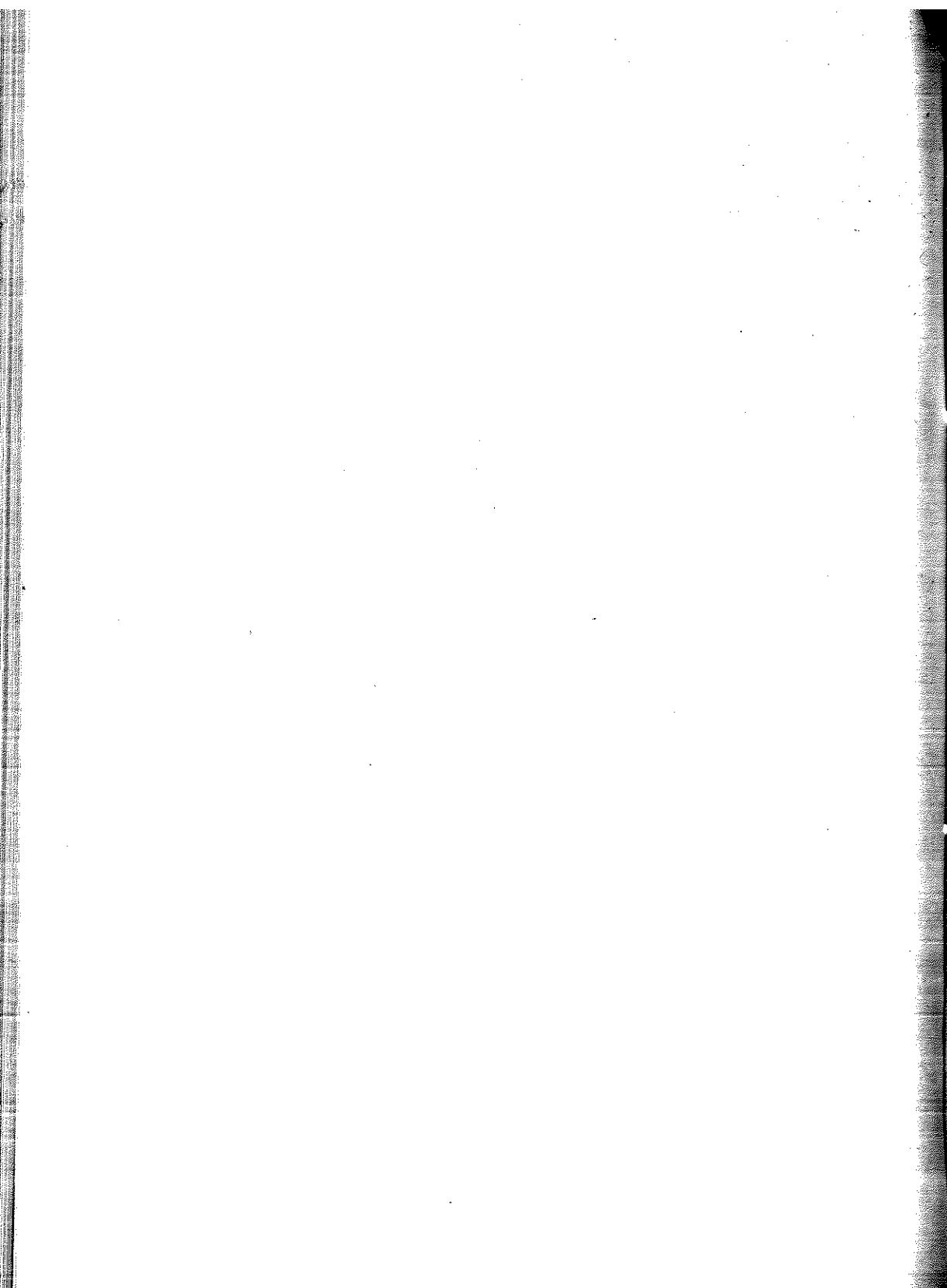
В этой статье автор пытается доказать логическую и педагогическую необходимость введения в систему принципов просвещения воспитательного принципа (принципа воспитательного просвещения).

Этот принцип необходим для более правильного и интенсивного осуществления воспитательного характера просвещения.

A PROPOS DES PRINCIPES DE L'ENSEIGNEMENT

Résumé

Dans cette étude, l'auteur essaie de démontrer la nécessité logique et pédagogique d'introduire dans le système des principes de l'enseignement le *principe éducatif*, ayant pour but d'assurer la réalisation juste et plénière du *caractère éducatif* de l'enseignement, à l'instar, pour les caractères respectifs, d'autres principes didactiques, solidement établis dans la théorie pédagogique.

UNELE ASPECTE ALE SITUAȚIEI ECONOMICE
A MUNCITORIMII IEȘENE ÎN TIMPUL CRIZEI ECONOMICE
DIN 1929—1933

DE

TODOSIA MIHAI, NECULCE VICTOR și CILIBIU GHEORGHE

În perioada 1929—1933 sistemul economic capitalist a cunoscut cea mai puternică criză economică de supraproducție din istoria lui.

Desfășurată pe fondul crizei generale a capitalismului, criza economică de supraproducție din 1929—1933 se deosebește de crizele anterioare prin ascuțimea, amploarea, durata și efectele ei distrugătoare. Această criză a cuprins toate țările capitaliste și s-a manifestat în toate ramurile economiei. Împletirea crizei industriale cu cea agrară a adâncit criza economică și a îngreuiat ieșirea unor țări din criză pe seama altor țări.

Economia României burghezo-moșierești, puternic infeudată marilor monopoluri internaționale a fost cuprinsă, la rândul ei, de criza mondială de supraproducție din 1929—1933, care a aruncat-o într-o stare de haos și decădere fără precedent, scoțind la iveală cu deosebită putere contradicțiile de neîmpăcat ale modului de producție capitalist.

„Criza economică din 1929—1933, în România, se caracterizează printr-o durată lungă, iar efectul ei pe plan economic, social și politic a fost mult mai distrugător și mai dureros decât în majoritatea țărilor capitaliste”¹.

Simptomele crizei economice de supraproducție s-au manifestat în economia României burghezo-moșierești, care era una din verigile slabe ale imperialismului, încă din anul 1928. Dezlănțuită în anul 1929, criza a crescut în intensitate și amploare în anii următori.

---

¹ «Lupta de clasă» nr. 1/1963, p. 4.

Existența unor puternice rămășițe ale relațiilor de producție feudale, precum și pregătirea de către burghezii și moșierimea a criminalului război împotriva Uniunii Sovietice, au determinat ascuțirea crizei economice, în toate domeniile vieții economice și sociale ale României.

Criza economică din 1929—1933 a dus la scăderea producției, restringerea operațiunilor bancare și comerciale, închiderea a numeroase fabrici, falimentul unui șir de întreprinderi, crahuri bancare, scăderea puternică a salariilor, înrăutățirea condițiilor de muncă, creșterea poverii fiscale asupra maselor, creșterea șomajului de masă adăugându-se la toate acestea și efectele grave ale crizei în agricultură².

În această perioadă valoarea producției globale a industriei s-a redus cu aproape 50%, aruncând România în urmă cu peste un deceniu, în privința nivelului producției industriale.

Falimentul unui număr însemnat de întreprinderi și reducerea masivă a producției industriale și agricole (cu excepția celei legate de industria de război) a dus la creșterea proporțiilor șomajului în rândurile muncitorilor industriali. Numărul muncitorilor șomeri din România, depășea în perioada crizei economice cifra de 300.000, ceea ce proporțional cu numărul muncitorilor angajați reprezenta o cifră deosebit de mare. Un însemnat număr de muncitori erau șomeri parțiali, lucrând 2—3 zile pe săptămână. Șomajul, de asemenea, a cuprins un însemnat număr de proietari agricoli, funcționari și intelectuali. După o statistică parțială din acel timp, în anul 1932, doar 5% din absolvenții instituțiilor de învățământ superior aveau asigurată o muncă continuă, din restul de 95%, circa 63% efectuau munci întimplătoare, iar 32% erau șomeri³. Într-o țară cu un mare număr de analfabeți, cum era România, au fost concediați în perioada 1928—1933 un număr de 5000 de învățători.

Criza economică din 1929—1933 a dus la o scădere puternică a nivelului de trai al oamenilor muncii, ca urmare a reducerii considerabile a salariilor muncitorilor, a creșterii proporțiilor șomajului, a sporirii impozitelor, amenzilor și diverselor rețineri practicate în toate întreprinderile. Una din metodele folosite pentru reducerea salariilor au fost curbele de sacrificiu, pe care burghezia și moșierimea le prezentau drept un „program cetățenesc”, un „program moral”, dar care în realitate era un program al burgheziei de ieșire din criză pe spinarea maselor muncitoare. Indicele general al salariului nominal a scăzut potrivit datelor statistice burgheze — la 63% în 1933 față de anul 1929⁴.

Referindu-se la situația muncitorilor din România, rezoluția conferinței reprezentanților muncitorilor de la C.F.R. din industria mi-

² Chivu Stoica, *A 30-a aniversare a eroicelor lupte din februarie 1933*, Ed. Politică 1963, p. 7.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, ESPLP, ed. IV, p. 455.

⁴ *Anuarul statistic al României pe 1939, 1940*, p. 344.

nieră și petroliferă, din 1933, arată : „Programul economic al guvernului care clădește dictatura militară fascistă, constă într-o mare ofensivă sălbatică, îndreptată contra nivelului de viață al maselor muncitorești, mici funcționari, meseriași, muncitori agricoli și țărani trudnici. Salariile se scad cu 20% pînă la 50%.

La C.F.R. exploatarea a devenit așa de sălbatică, încît raționalizarea și munca cu bucată a făcut ca lucrătorii să fie nevoiți să lucreze 350 ore pe lună (adică cîte 16 ore pe zi) cu o intensificare enormă a energiei de muncă, pentru a putea cîștiga un salariu de foame...⁵. Aici „se fac permanent concedieri și transferări de la un loc la altul, făcînd ca mizeria muncitorilor să crească și mai mult. Pentru a jefui și mai mult din salariul muncitorilor, sistemul amenzilor este introdus pe scară foarte largă.

Concediile cucerite de muncitori prin luptă sînt răpîte în mod brutal. Direcția C.F.R. a dat ordin pe toate liniile pentru desființarea concediilor anuale plătite...⁶.

În perioada anilor 1929—1933 s-a manifestat o puternică criză și în viața politică a țării, marcată prin succedarea la cîrma țării a 9 guverne burghezo-moșierești, prin fărîmișarea partidelor burgheze, ajungînd de la 7 la 17 care în alegerile parlamentare din 1931—1932 n-au întrunit nici măcar 50% din voturi. Aceasta dovedește incapacitatea claselor exploatoare de a conduce după vechile metode și de a face față situației grele din țară⁷.

Moldova, una dintre cele mai înapoiate regiuni ale țării cu adinci rămășițe feudale la sate, a fost deosebit de puternic lovită de criza economică din 1929—1933.

Analiza făcută de Congresul al V-lea al P.C.R. din 3—4 decembrie 1931 a scos în evidență problemele fundamentale ale situației generale a țării ca și cele particulare ale diferitelor provincii.

Din cele cîteva județe care compuneau pe atunci Moldova, cele mai mari întreprinderi industriale erau în această perioadă concentrate la Iași (Atelierele C.F.R. Nicolina, Manufactura de tutun, Textila Copou, Țesătura, Victoria), la Bacău (Fabrica de hîrtie Letea, Fabrica Izvoranu, Fabrica Filderman), iar celelalte județe ca Botoșani, Dorohoi, Fălticeni, Suceava, Vaslui, Tecuci, Putna aveau cîteva întreprinderi de mică importanță⁸.

Numărul celor care își ofereau brațele de muncă capitaliștilor era în creștere, prin adăugarea „improprietațiilor” de după reforma agrară. Aceștia veneau la oraș să muncească, alungați de la vetrele lor de foametea și mizeria de nedescris.

⁵ Arhivele Statului din Iași, fondul inspectoratului regional de poliție Iași, v. 1, 1/1932, fila 945—946.

⁶ Idem.

⁷ «Lupta de clasă» Nr. 1/1963, p. 4.

⁸ Buletinul Comitetului Regional din Moldova al P.C.R., an. I, nr. 3 din august 1932.

Congresul al V-lea al P.C.R. a făcut o analiză profundă a situației generale a țării, cit și a situației particulare a fiecărei provincii. Apreciind situația social-economică a Moldovei, în lumina acestei analize, ședința lărgită a Regionalei P.C.R. Moldova constată de asemenea că „...în situația concretă a Moldovei... se găsesc moșii mari... unde sînt concentrate mase însemnate de țărani care lucrează în condițiuni prin care țăranul este obligat să plătească dijmă, să facă clacă și să achite prestații în natură”⁹.

În același timp, Moldova juca un rol important în planurile burgheziei și moșierimii romine, sprijinite de imperialismul internațional, în vederea pregătirii și dezlănțuirii războiului împotriva Uniunii Sovietice.

Congresul al V-lea al P.C.R. a scos în evidență, în același timp, dezvoltarea inegală a crizei economice în diferitele provincii ale țării. Moldova, cu importanțul ei centru cultural, administrativ și economic, Iașul, era „din cele mai greu lovite de criza economică”¹⁰.

Muncitorii, țărani muncitori, intelectualii, funcționarii și micii meseriași au simțit din plin efectele distrugătoare ale crizei economice din 1929—1933. Alături de ceferiștii din întreaga țară, muncitorii de la Atelierele C.F.R. Nicolina Iași au fost cei dintii loviți de politica scăderii salariilor și a concedierilor. Plicurile de salarii primite de muncitorii de la Atelierele C.F.R. Nicolina sînt cea mai bună dovadă a nivelului scăzut al salariilor în această perioadă.

În ianuarie 1932, muncitorii ceferiști din Iași au primit salarii cu 70—80% mai puțin față de luna octombrie a anului 1931¹¹. Pe secții, situația se prezenta astfel: „Secția cazangerie 73% mai puțin; montajul cu 74% ; strungărie și ajustajul 80% ; vașonajul cu 77% mai puțin decît în octombrie. Mulți muncitori au mers acasă cu plicul gol după ce le fusese scăzute toate impozitele și reținerile...”¹².

Referindu-se la sistemul colonial de salarizare practicat în România, la procesul înscenat conducătorilor eroicelor lupte din ianuarie-februarie 1933, de către guvernul burghezo-moșieresc, Ilie Pintilie a spus: „eu lucrez din copilărie în ateliere (Atelierele C.F.R. Nicolina — Iași, — n.n.), mi-am pierdut viața în aceste ateliere. Poftim aici plicurile de salarii pe ultimele luni ei veți vedea cît am primit. Media scăzuse la 1700—1800 lei lunar”..., cum să gospodăresc eu 1800 lei lunar; iată: eu plătesc 700 lei chirie, am femeie și copil, din cei 1800 lei îmi mai rămîn 1100 lei. Ce să fac mai întîi? Să mănînc, să mă îmbrac, să-mi trimit copilul la școală...”¹³.

⁹ Arhivele Institutului de Istoria P.M.R., Buc., Cota A, XVI—13, in. 420, din 1932.

¹⁰ Buletinul Comitetului Regional din Moldova a P.C.R., anul I, nr. 3 din 3 august 1932.

¹¹ Lupta C.F.R., anul I, nr. 1 din 1 aprilie 1932.

¹² Ibidem.

¹³ Documente din Istoria Partidului Comunist din România, ed. II, E.P.L.P. — 1953, p. 226—227.

Puternice scăderi de salarii s-au înregistrat și la celelalte întreprinderi din orașul Iași. La fabrica Țesătura—Socola, muncitoarele primeau pentru o muncă istovitoare de 11 ore pe zi, un salariu de mizerie de 100—120 lei pe săptămână, din care se mai scădeau și amenzi aplicate sub diferite prețuri¹⁴. În anul 1932 media salariilor lucrătorilor din fabricile textile era între 90 și 140 lei pe săptămână¹⁵. Deosebit de grele erau condițiile de lucru în întreprinderile din orașul Iași. Muncitorii erau lipsiți de cele mai elementare condiții de protecție a muncii. Fabrica „Victoria” din Iași unde lucrau 200 de muncitori nu avea nici ferestre. În timpul iernii și verii când de pe muncitori curgeau sudorile, ei nu aveau voie să părăsească mașinile pentru a respira puțin aer afară. Din această cauză un mare număr de muncitori erau loviți de diferite boli¹⁶.

Paralel cu reducerea continuă a salariilor, în perioada crizei economice, au avut loc masive concedieri în întreprinderile din orașul Iași. La Atelierele C.F.R. Nicolina din Iași „zilnic se trimit 15—20 lucrători acasă în concedieri forțate”¹⁷.

Una din metodele folosite de către administrația C.F.R. a fost fixarea unui număr de 14 zile lucrătoare pe lună, determinând transformarea unui număr mare de muncitori în șomeri parțiali¹⁸.

Numărul șomerilor a crescut și prin concedierile în celelalte întreprinderi din oraș. În luna februarie 1930 au fost concediați 102 lucrători de la fabrica „Industria Moldovei”, iar fabricile „Împletitura” „Butonia”, „Casnica”, și-au încetat orice activitate din cauza crizei financiare¹⁹.

Situația muncitorilor șomeri era deosebit de grea. Într-un manifest din februarie 1933, editat de către Comitetul de acțiune al șomerilor din Iași, se arată: „Sintem în toiul iernii, foamei și a mizeriei. Mii de șomeri, la care se adaugă zilnic alți noi concediați, hoinăresc străzile flămânzi, goi, zgribuliți de frig...”²⁰.

Scăderea salariilor, creșterea șomajului, a poverii impozitelor au dus la scăderea puternică a nivelului de trai al oamenilor muncii. Referindu-se la situația muncitorilor din România, ziarul „Pravda” din 19 februarie 1933 scria următoarele: „Anul 1933 reprezintă pentru România anul unei ascutiri nemaipomenite a luptei de clasă în condițiile unei complete ruinari a economiei naționale a țării. În cursul anului 1932 s-a trecut la o ofensivă necruțătoare împotriva nivelului de

¹⁴ „Garda Roșie a Tineretului Moldovean” din august 1932.

¹⁵ „Alarma”, organ al C.C. al P.C.R. (Secțiunea Internațională Comuniste, anul I, nr. 3, mai 1932).

¹⁶ „Jos teroarea” organul Comitetului Regional Moldova al Ajutorului Roșu din România, anul II, nr. 4, noiembrie 1933.

¹⁷ Arhivele Institutului de Istoria P.M.R., fondul 69, dosar 6328, p. 248.

¹⁸ Arhivele Institutului de Istoria P.M.R., fondul 69, dosar 6328, p. 263.

¹⁹ Arhivele Statului din Iași, fondul Directoratul VI. Ministerial Iași, dosar 3/1930, fila 124—126.

²⁰ Ibidem, fondul chesturii poliției Iași, dosar 52/1933, fila 36.

traie al clasei muncitoare. Salariul muncitorului industrial în momentul de față a atins nivelul cel mai scăzut din Europa, apropiindu-se de cel al culiului chinez. În același timp, sistematic se întârzie cu achitarea salariilor. În întreprinderile statului, muncitorii, în ianuarie, nu au primit încă leafa ce li se cuvenea pe noiembrie. În toate centrele industriale poliția românească, în ultimele luni ale anului 1932, a operat arestări ale muncitorilor sub acuzarea de comunism²¹.

Reducerea masivă de salarii, creșterea șomajului și înrăutățirea nivelului de viață al muncitorilor au avut loc în condițiile când prețurile la produsele de larg consum au scăzut într-o măsură mult mai mică decât salariile.

„Prețurile la bunurile de consum au scăzut în medie în perioada 1929—1933 cu 30,8%, iar salariile muncitorilor, în aceeași perioadă, au înregistrat scăderi mult mai însemnate”²².

Scăderea mult mai mare a salariilor nominale ale muncitorilor, comparativ cu scăderea mult mai mică a prețurilor a determinat o scădere efectivă a salariului real al muncitorilor în perioada crizei economice din 1929—1933. În această perioadă, s-a intensificat mult procesul de pauperizare a proletariatului din România. Caracteristic pauperizării absolute a proletariatului în anii crizei economice este scăderea directă a nivelului de trai ca urmare a scăderii salariului real, a scăderii consumului masei muncitoare, a înrăutățirii condițiilor de locuit, precum și a creșterii poverii impozitelor. La Iași, o pline neagră făcută mai mult din țăriță, se plătea la începutul anului 1933 cu 6,50 lei²³.

Exploatarea cruntă la care erau supuse masele muncitoare, mizeria, șomajul, teroarea fascistă și pregătirile de război împotriva Uniunii Sovietice au determinat creșterea nemulțumirilor masei și ascuțirii contradicțiilor dintre proletariat și burghezie.

Jefuirea țărânimii de către capitalul străin și autohton prin prețuri de monopol la produsele industriale, scăderea prețurilor agricole, prin dobânzi cămătărești, a adâncit contradicția dintre țărâtime, moșieri și capitaliști. Încercările burgheziei de a ieși din criză pe seama oamenilor muncii a determinat creșterea nemulțumirilor și în rîndurile celorlalte pături ale masei.

Ascuțirea contradicțiilor economice și sociale din România burghezo-moșierească, au dus la declanșarea unor puternice lupte muncitorești, care au culminat cu eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933. În fruntea acestor lupte s-au situat muncitorii ceferiști de la Grivița-București. O contribuție însemnată la desfășurarea acestor puternice bătălii de clasă au adus-o muncitorii ceferiști de la Atelierele Nicolina din Iași.

²¹ „Pravda” din 19 ianuarie 1933.

²² „Lumea nouă” nr. 46 din 12 noiembrie 1933.

²³ „Lupta C.F.R.”, anul I, nr. 5 din 18 septembrie 1932.

Conduse de neuitatul comunist Ilie Pintilie, aceste lupte s-au „...ridicat la un nivel tot atât de înalt ca și lupta ceferiștilor din București”²⁴.

În anul 1932, guvernul burghezo-moșieresc și reprezentanții marii finanțe din străinătate au hotărât să introducă o nouă curbă de „sacrificiu” care a înrăutățit și mai mult nivelul de trai al muncitorilor ceferiști. Ca urmare a acestui fapt mișcarea ceferistă a luat amploare în întreaga țară, protestind împotriva măsurilor luate de guvern care înăspreau și mai mult situația grea a oamenilor muncii.

Referindu-se la situația muncitorilor din România, *Raportul la a XII-a sesiune a Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste din 1933*, sublinia: „Ceea ce caracterizează actuala mișcare grevistă, în cele mai multe țări este apariția de noi forme de luptă, grevele economice transformându-se în adevărate lupte revoluționare”²⁵. În România, grevele ceferiștilor de la București, Iași, Cluj, au pus în mișcare mase enorme de muncitori și au fost însoțite de manifestațiuni de mase în stradă²⁶.

Spre sfârșitul lunii ianuarie 1932 s-au desfășurat un șir de acțiuni ale muncitorilor de la Atelierele C.F.R. Nicolina din Iași. Protestind împotriva scăderii salariilor „...2.000 de muncitori au depus buletinele, nevrind să recunoască nici o scădere de salarii, iar peste două zile au făcut grevă demonstrativă de 2½ ore...”²⁷. La întrunirile ceferiștilor de la Casa Poporului și din Atelierele din Iași lua cuvântul de fiecare dată Ilie Pintilie. Demascând caracterul reacționar al politicii burgheziei și moșierimii, Ilie Pintilie sublinia că reducerea cu 30% a salariului nu lovește numai pe muncitorii de la Atelierele C.F.R., ci și pe celelalte categorii de slujbași ai statului²⁸.

În ziua de 19 iunie 1932 are loc la Iași, în prezența și sub îndrumarea tov. Gh. Gheorghiu-Dej, o adunare a Comitetului de acțiune²⁹. În urma indicațiilor date de tov. Gh. Gheorghiu-Dej, Comitetul de acțiune a mobilizat muncitorii ceferiști care sub conducerea organizației P.C.R. au trecut la înlăturarea elementelor oportuniste din sindicate, alegând în locul acestora muncitori hotărâți în luptă, fapt care a determinat creșterea rolului Sindicatelor Unitare și mai ales rolul conducător al organizației de partid în ateliere.

Procesul de radicalizare a maselor impunea organizației locale P.C.R. de a face o cotitură în direcția organizării și conducerii luptelor la C.F.R. Trăgând învățămintele necesare din unele lipsuri în conducerea luptelor la C.F.R., organizația locală C.F.R. Iași, călăuzită

²⁴ Chivu Stoica, *Eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933*. E.S.P.L.P., Ed. a II-a, revăzută, 1955, p. 71.

²⁵ «La Correspondence internationale» nr. 68—69 din 26 august 1933, p. 845—847.

²⁶ Ibidem.

²⁷ „Scinteia”, anul II, nr. 2, februarie 1932.

²⁸ „Alarma”, anul I, nr. 3, din mai 1932.

²⁹ Chivu Stoica, *Eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933*. E.S.P.L.P., 1955, ed. a II-a revăzută, p. 48.

de hotărârile Congresului al V-lea al P.C.R., a indicat că „Forma principală pentru conducerea luptelor zilnice și cîștigarea majorității clasei muncitoare este frontul unic de jos. De justa aplicare a tacticii frontului unic depinde creșterea influenței partidului în mase, cîștigarea prin luptă a revendicărilor imediate...”³⁰.

Trebuiau întărite și lărgite Comitetele de acțiune pe baza frontului unic de jos al muncitorilor, întărite fracțiunile comuniste existente și create acolo unde nu erau, trebuiau utilizate în munca partidului toate posibilitățile legale și ilegale. De asemenea se cerea reorganizarea comisiei locale și lărgirea legăturilor ei cu întreprinderile mari, întărirea bazei organizatorice a partidului în întreprinderile mari și crearea de celule de partid acolo unde nu existau³¹.

Organizația locală P.C.R. Iași a stabilit principalele revendicări ce trebuiau cîștigate prin luptă de către muncitori de la burghezie: oprirea scăderii salariilor, cîștigarea ultimelor două curbe, înlăturarea concedierilor forțate, desființarea amenzii și bătăii, reprimirea tinerilor din armată, concediu de vară plătit, salariul tinerilor egal cu cel al vîrstnicilor. De asemenea, pe lângă aceste revendicări economice au fost formulate și revendicări de ordin politic ca: înlăturarea legii de militarizare a C.F.R.-ului, încetarea pregătirilor de război împotriva Uniunii Sovietice, înlăturarea teroarei fasciste, redeschiderea sindicatului C.F.R.³².

Pe baza acestor sarcini, organizația locală P.C.R. Iași și-a îndreptat activitatea de organizare și conducere a acțiunilor ceferiștilor de la Nicolina, acțiuni în jurul cărora a mobilizat un număr mare de muncitori și din celelalte întreprinderi din oraș pentru sprijinirea luptei ceferiștilor.

Unii trădători social-democrați de dreapta ca Virgil Ionescu și alții, se opuneau acțiunilor hotărîte ale muncitorilor ceferiști, urmărind ca prin activitatea lor „...să deruteze muncitorii de la drumul apucat...”³³ al grevelor politice pentru cîștigarea revendicărilor lor juste.

Hotărîți să cîștige prin luptă drepturile și revendicările lor, ceferiștii de la Nicolina se solidarizează cu greva muncitorilor de la Atelierele Grivița-București, sprijinind și susținind aceleași revendicări economice și politice.

La începutul anului 1933, nivelul de trai al oamenilor muncii scăzuse în proporții necunoscute pînă atunci, ca rezultat al politicii duse de clasele exploatoare în vederea ieșirii din criză prin înfometarea oamenilor muncii și prin subordonarea intereselor naționale monopolurilor străine. Majoritatea muncitorilor aveau un salariu mediu pe

³⁰ Arhivele Institutului de Istoria P.M.R.. Cota A XVI-13. inv. 420, din 1932.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem.

³³ „Scinteia”, anul II. nr. 2 din februarie 1932

zi între 50 și 80 lei, iar muncitorii din întreprinderile textile, îndeosebi femeile și copiii câștigau între 20 și 40 lei pe zi³⁴.

Șomajul în acest an a crescut în proporții de masă. Unui mare număr de muncitori nu li se asigura decît 2—4 zile de lucru pe săptămîină.

La Atelierele C.F.R. Nicolina muncitorii erau nevoiți să lucreze numai 4 zile pe săptămîină, li se făceau însemnate scăderi din salarii sub diferite forme și li se calcula necinstit cuantumul producției³⁵.

Creșterea exploatării, mizeriei și asupririi maselor, a teroarei fasciste au determinat izbucnirea puternicelor lupte ale muncitorilor cefești și petroliști din ianuarie-februarie 1933 conduse de către P.C.R. al căror semnal a fost dat de muncitorii cefești de la Grivița-București.

Urmînd exemplul muncitorilor de la Grivița-București, muncitorii de la Atelierele C.F.R. Nicolina-Iași, au desfășurat în luna februarie 1933 puternice acțiuni greviste.

Ca rezultat al acțiunilor greviste desfășurate în primele zile ale lunii februarie de către muncitorii cefești din întreaga țară — la care o contribuție însemnată au adus-o și cefeștii ieșeni prin greva de la 3 februarie 1933 — burghezia înspăimîntată a fost silită să cedeze în fața luptelor hotărîte ale muncitorilor, satisfăcînd o parte însemnată din revendicările lor. Astfel li s-a aprobat un spor de salariu de 20%, de 15% chirie și 40 ore de lucru săptămînal și încetarea concediilor forțate³⁶.

Dar nu mult după aceea, guvernul Vaida introduce starea de asediu pentru a înăbuși luptele muncitorilor și pentru a răpi revendicările cucerite. Într-un manifest adresat muncitorilor, organizația locală P.C.R. Iași arată că: „...prin lupte grele ați cucerit revendicări, dar capitaliștii caută să vi le răpească... La C.F.R. alocația de 20% nu se mai dă”³⁷.

Acestui atac împotriva maselor muncitoare cefeștii de la Nicolina Iași, solidarizîndu-se cu acțiunile muncitorilor de la Grivița-București, au declarat grevă în ziua de 14 februarie 1933. Ei formulează aceleași revendicări ca și cefeștii din întreaga țară. Greva s-a desfășurat sub lozincile date de către partid: împotriva stării de asediu, pentru eliberarea celor arestați, respectarea revendicărilor câștigate, împotriva cenzurii și a dizolvării sindicatelor și organizațiilor revoluționare. În sprijinul luptei muncitorilor de la Nicolina au venit muncitorii textiliști din oraș, șomerii și familiile celor aflați în grevă.

Luptele cefeștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933 au o mare însemnătate națională. Pregătite, organizate și conduse de că-

³⁴ „Stînga” din 5 februarie 1933, „Presa” din 1 ianuarie 1933.

³⁵ Arhivele Institutului de Istoria P.M.R., Fond 69, Dosar 6328, p. 267.

³⁶ Arhivele Statului din Iași, Fondul 1678, Dosar 12/1933, p. 503.

³⁷ Arhivele Institutului de Istoria P.M.R., Dosar 36286—20 din 1933.

tre P.C.R., aceste lupte reprezintă cea mai mare bătălie de clasă a proletariatului român pînă la insurecția armată victorioasă din august 1944, împotriva exploatării capitalisto-moșierești. „Prin înaltul lor nivel de organizare, prin amploarea și spiritul lor revoluționar, aceste lupte au marcat un moment de cotitură în dezvoltarea partidului și a întregii mișcări muncitorești”³⁸. Aceste lupte au de asemenea o mare însemnătate internațională. „Fiind prima mare ridicare a proletariatului împotriva fascismului pe plan internațional, după instaurarea hitlerismului în Germania, luptele muncitorești din ianuarie-februarie 1933 au dus la creșterea prestigiului internațional al clasei noastre muncitoare”³⁹.

Au trecut 30 de ani de la eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933. În această perioadă partidul a parcurs un drum glorios de luptă și muncă, pentru triumful marelui ideal socialist. Ca rezultat al acestor lupte a fost zdrobit regimul burghezo-moșieresc și instaurat regimul democrat-popular, au fost lichidate clasele exploatoare, socialismul învingînd deplin în patria noastră.

Sub conducerea încercată a P.M.R., poporul nostru a obținut, într-o perioadă istorică scurtă, uriașe succese în domeniul dezvoltării economiei și culturii. Fața întregii țări s-a schimbat radical în anii regimului democrat-popular. Dintr-o țară agrară înapoiată, cu un mare număr de analfabeți, România a devenit o țară industrială cu o agricultură în plină dezvoltare și cu o cultură socialistă în plină înflorire.

„Partidul a îndreptat întreaga energie creatoare a poporului spre dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului pe calea industrializării — temelia trainică a marilor transformări în procesul construcției socialiste. Industria, ramura conducătoare în economie, ocupă locul preponderent în cadrul producției materiale, se îmbogățește în fiecare an cu noi întreprinderi moderne, capabile să susțină avîntul întregii economii, să asigure creșterea mai departe a forțelor de producție și ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii”⁴⁰.

Ca rezultat al politicii ferme a partidului de industrializare a țării, în 1962 producția globală a industriei a crescut de 8 ori față de 1948. Veniturile salariaților au crescut prin sporirea salariilor, reducerea impozitelor pe salarii, majorarea pensiilor, introducerea alocației de stat pentru copii, reducerea prețului la mărfurile vîndute prin comerț. De asemenea, au crescut veniturile țărănimii ca urmare a sporirii producției agricole și a valorificării ei la prețuri stimulatorii, precum și prin reducerea impozitului agricol.

³⁸ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări, 1959—1961*, Editura Politică, 1961, p. 435.

³⁹ Gh. Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a Partidului*. Editura Politică, 1961, p. 15.

⁴⁰ Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a proclamării R.P.R.* („Scinteia” nr. 5758 din 30 decembrie 1962).

O atenție deosebită a acordat partidul ridicării regiunilor rămase în urmă din punct de vedere economic, social și cultural, în timpul regimului burghezo-moșieresc. În anul 1962 întreprinderile industriale din Moldova au produs mai mult decât întreaga producție a țării din anul 1948.

O grijă deosebită manifestă conducerea partidului și statului nostru pentru dezvoltarea economică și social-culturală a regiunii și orașului Iași. Ca o expresie a acestei griji este vizita făcută de tov. Gh. Gheorghiu-Dej la Iași în 1961. Cu ocazia acestei vizite s-a hotărât ca pe lângă cele 9 unități noi de interes republican, stabilite anterior a fi construite în regiunea Iași, să se mai amplaseze încă 17 uzine și fabrici. Ponderea regiunii Iași în industria țării va spori de la 2,3% în 1960 la 3,4% în 1965.

Mărețele idealuri pentru care au luptat ceferiștii de la Nicolina împreună cu ceilalți oameni ai muncii din țara noastră, sînt îndeplinite în anii regimului democrat-popular.

În locul vechiului atelier, înzestrat cu o tehnică rudimentară, muncitorii Nicolinei lucrează astăzi într-o întreprindere socialistă, înzestrată cu mașini și utilaje de înaltă tehnicitate și în condiții de muncă omenești.

A fost construită hala rotărie nouă, hale noi la secția de vagoane, iar în ultimul timp a fost dată în funcțiune cea mai mare hală în vederea preluării sarcinilor de producție de la Atelierele „Grivița Roșie”.

An de an a crescut cîștigul mediu al muncitorilor. S-a îmbunătățit radical asistența socială și medicală a muncitorilor. S-a dat în folosință un sanatoriu de noapte și o policlinică. Crește de asemenea numărul muncitorilor care își petrec concediul în stațiunile balneo-climaterice. S-au îmbunătățit condițiile de locuit ale muncitorilor.

În anii următori, Atelierele de reparat material rulant Nicolina, vor cunoaște o puternică dezvoltare.

Printre numeroasele obiective care vor fi construite și reutilate în perioada șesenalului sînt și Atelierele Nicolina. „Ele vor prelua sarcinile de producție ale Atelierele „Grivița Roșie” din București, iar din 1965 vor trece la producția de utilaje pentru industria chimică, a celulozei și hîrtiei, cu o capacitate finală de 34.000 tone pe an — volum ce depășește întreaga producție actuală de asemenea utilaj — a țării”⁴¹.

Cinstind glorioasele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, poporul nostru sub conducerea înțeleaptă a partidului, a Comitetului său Central, în frunte cu tov. Gh. Gheorghiu-Dej, dă viață mărețelor sarcini trasate de cel de-al III-lea Congres al P.M.R. în vederea desăvîrșirii construcției socialiste în patria noastră.

⁴¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Pentru dezvoltarea economică și social culturală a regiunii și orașului Iași*. Editura Politică, București, 1961, p. 10.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОЛОЖЕНИЯ ЯССКИХ РАБОЧИХ В ПЕРИОД ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА 1929—1933 ГОДОВ

Краткое содержание

В период 1922—1933 годов, капитализм познал сильнейший экономический кризис перепроизводства в своей истории.

Экономика буржуазно-помещичьей Румынии, закабаленной международными монополиями, была охвачена, в свою очередь, мировым экономическим кризисом перепроизводства 1929—1933 годов, который привел её в состояние хаоса и невиданного упадка, выявив с особой силой непримиримые противоречия капиталистического способа производства.

Экономический кризис 1929—1933 годов привел к сильному упадку жизненного уровня трудящихся вследствие снижения заработной платы рабочих, роста пропорции безработицы, роста налогов, штрафов и различных вычетов из жалованья, практиковавшихся на всех предприятиях.

Молдова с её важным культурным, административным и экономическим центром г. Яссы, была особенно сильно поражена экономическим кризисом 1929—1933 годов.

В данной работе представлены различные проблемы, связанные со снижением заработной платы, насильственными увольнениями, с ростом налогов, с тяжелыми условиями труда рабочих на Ясских предприятиях во время экономического кризиса 1929—1933 г. г.

Рост эксплуатации, нищеты и угнетения народных масс, а также и усиление фашистского террора вызвали взрыв протеста и подняли на борьбу рабочих железнодорожников и нефтяников в январе—феврале 1933 года под руководством РПП. Сигнал борьбы был дан в Бухаресте рабочими Гривицких железнодорожных мастерских.

В феврале 1933 года, следуя примеру бухарестских рабочих Гривицы, начали сильную забастовку и рабочие Ясских железнодорожных мастерских Николины.

Подготовленная, организованная и руководимая РПП борьба железнодорожников и нефтяников в январе-феврале 1933 года является самой крупной битвой румынского пролетариата, продолжавшейся вплоть до победоносного вооружённого восстания в августе 1944 года. После установления гитлеризма в Германии, румынское вооруженное восстание 1944 года было первым крупным выступлением пролетариата в международном плане.

ASPECTS DE LA SITUATION ÉCONOMIQUE DES OUVRIERS DE IASI PENDANT LA CRISE ÉCONOMIQUE DES ANÉES 1929—1933

Résumé

Dans la période 1929—1933, le capitalisme a connu la plus grave crise économique de surproduction de son histoire.

L'économie de la Roumanie bourgeoise et agrarienne, fortement inféodée aux grands monopoles internationaux, fut envahie à son tour,

par la crise économique mondiale de surproduction de 1929—1933, qui la jeta dans un état de chaos et de décadence sans précédent, mettant en évidence avec une acuité particulière les contradictions irréconciliables du mode de production capitaliste.

La crise économique des années 1929—1933 aboutit à une forte baisse du train de vie des travailleurs, comme conséquence de la réduction des salaires des ouvriers, des proportions atteintes par le chômage, de la hausse des impôts des amendes et des diverses retenues sur les salaires pratiquées dans toutes les entreprises.

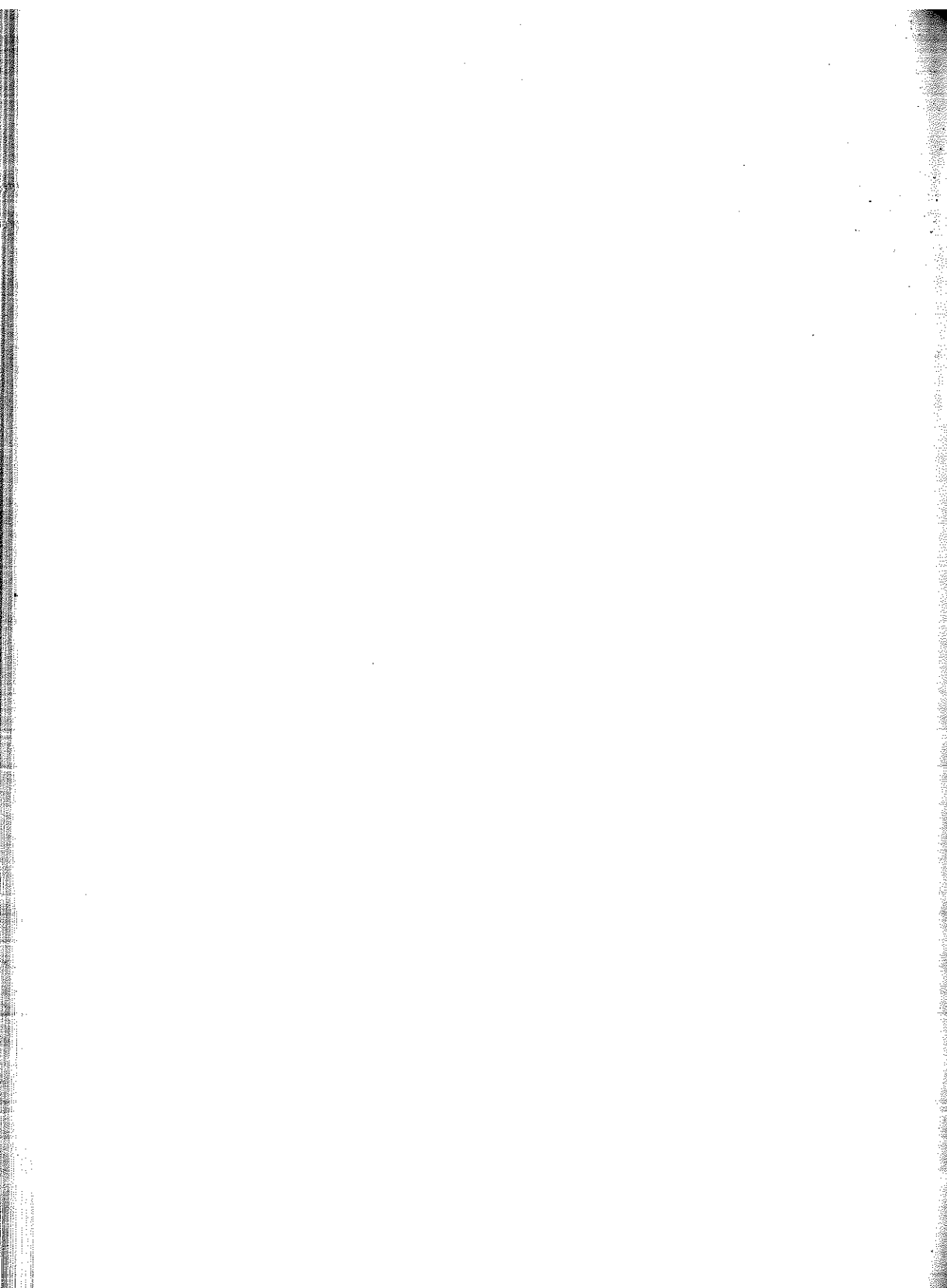
La Moldavie, avec son important centre culturel, administratif et économique, Iași, fut particulièrement frappée par la crise économique de 1929—1933.

Dans ce travail, on présente différents aspects revêtus par la baisse des salaires, par les licenciements forcés, par l'aggravation des charges fiscales, par les dures conditions de vie des ouvriers dans les entreprises de Iași pendant la crise économique de 1929—1933.

L'accroissement de l'exploitation, de la misère et de l'oppression des masses, ainsi que la terreur fasciste déterminèrent le déclenchement des luttes violentes des cheminots et des ouvriers de l'industrie pétrolière de janvier-février 1933, sous la direction du Parti Communiste Roumain, dont le signal fut donné par les ouvriers des ateliers des chemins de fer de Grivița Bucarest.

En suivant l'exemple des ouvriers de Grivița Bucarest, ceux des ateliers des chemins de fer Nicolina Iași déployèrent en février 1933 de vigoureuses actions grévistes.

Les luttes des cheminots et des ouvriers de l'industrie pétrolière aux mois de janvier et février 1933, préparées, organisées et dirigées par le P.C.R., représentent la plus importante lutte de classe du prolétariat roumain avant l'insurrection armée victorieuse du mois d'août 1944, le premier grand soulèvement du prolétariat sur le plan international dressé contre le fascisme, après l'instauration de l'hitlérisme en Allemagne.

ELEMENTE NOI ÎN TERMENII DEFINIȚIEI ȘI ÎN DOMENIUL CRITERIILOR DE CLASIFICARE A TRATATULUI INTERNAȚIONAL

DE

NICOLAE ȚĂŢOMIR

1 Termenii definiției

Creșterea forței statelor socialiste suverane, a căror apariție a dus în mod necesar la organizarea „relațiilor și colaborării dintre ele pe baze principiale noi”, înseamnă „întărirea factorilor materiali și morali ai păcii”, deci crearea perspectivei luminoase și reale a excluderii războiului din societatea umană ca mijloc de rezolvare a diferendelor internaționale.

Principiul dezarmării generale și totale, noul principiu de drept internațional formulat pentru întâia oară de Uniunea Sovietică, va consolida — prin traducerea lui în viață — coexistența pașnică a statelor cu sisteme sociale diferite și va permite — mai mult de cit pînă acum — rezolvarea oricărui litigiu interstatal pe calea negocierilor directe și a încheierii de tratate sau înțelegeri internaționale.

În condițiile menținerii capitalismului într-o parte a lumii, coexistența pașnică presupune — printre altele — o continuă dezvoltare a relațiilor constructive cu toate țările, relații de colaborare economică, culturală etc., precum și „rezolvarea problemelor sociale și politice care despart în prezent lumea”.

Iese astfel în evidență însemnătatea considerabilă a tratatului internațional, atît ca izvor principal al dreptului internațional, cit și ca instrument de menținere și promovare a relațiilor internaționale pașnice.

Locul și rolul tratatului internațional nu pot fi deci înțelese în mod just, dacă nu se iau în considerare condițiile istorice ale lumii contemporane și năzuințele legitime ale statelor și popoarelor iubitoare de pace.

Definițiile elaborate de doctrina burgheză de drept internațional, rezumîndu-se numai la exprimarea operației logice de a indica con-

ținutul noțiunii respective, evită cu deosebită grijă de a enunța noțele esențiale ale noțiunii de tratat, limitându-se a scoate în evidență numai latura pur formală și aparent juridică a tratatelor internaționale.

Astfel, Ch. Rousseau¹ definește tratatul ca „un acord între subiecte de drept internațional, destinat a produce anumite efecte de drept”.

Insuficiența unor asemenea definiții reiese și din faptul că, ignorându-se caracterul de clasă al voinței părților contractante, termenii folosiți în formulare nu arată caracterul real al acestui acord de voință. Or, acordul de voință nu presupune nașterea unei „voințe comune”, a unei voințe unice și indivizibile. Statele suverane cad de acord asupra rezolvării unei probleme, dar nu-și contopesc voințele. Așa-zisele teorii ale „voinței comune” sînt neștiințifice, reacționare, întrucît nu numai că desconsideră suveranitatea statelor semnatare, dar încearcă să justifice necesitatea creării unei entități suprastatale inzestrate cu o voință unică plasată deasupra voințelor statelor suverane.

O definiție științifică trebuie deci să cuprindă în termenii ei subiectul tratatului internațional, necesitatea egalității în drepturi și a libertății de exprimare a voinței, conținutul acestei voințe, precum și obiectul tratatului internațional.

În lumina indicațiilor leniniste referitoare la necesitatea stabilirii de drepturi egale cu ocazia perfectării unui acord internațional, definiția tratatului internațional poate fi formulată în termenii următori:

Tratatul internațional este un act care exprimă un acord de liberă voință între două sau mai multe state egale în drepturi, fără a se produce contopirea voințelor statelor respective, în scopul stabilirii, modificării sau stingerii drepturilor și obligațiilor lor reciproce în domeniul colaborării politice, economice, culturale și juridice.

Acordul internațional conține deci în linii mari drepturile de revendicat și obligațiile de asumat într-un domeniu, fie general, fie particular, al relațiilor dintre state.

Tratatul internațional, forma juridică cea mai tipică și mai răspîdită prin care se stabilește colaborarea între state, este instrumentul cel mai important de exprimare și consacrare a normelor dreptului internațional.

Subiectele tratatului internațional, așa cum rezultă din însăși definiția lui, sînt statele, care-și manifestă în mod liber consimțămîntul reciproc (*mutuus consensus*) pentru încheierea acordului respectiv.

În tratatele încheiate de către organizațiile internaționale sînt exprimate în fond tot drepturile de revendicat și obligațiile de asumat ale statelor înseși ca subiecte de drept internațional³. Coparticiparea

¹ Charles Rousseau, *Droit International Public*, Librairie du Recueil Sirey, Paris, 1953, p. 17.

² F. I. Kojevnikov ș. a., *Dreptul internațional*, Ed. Științifică, București, 1959, p. 269.

³ *Ibidem*.

unor organe sau organizații internaționale la un tratat internațional nu le conferă acestora calitatea de subiecte de drept internațional: ele perfectează actul internațional numai cînd dreptul acesta le este acordat de către statele ineseși și în limitele fixate de statele care le-au conferit dreptul respectiv.

2 Criteriile de clasificare

Romanii divizau tratatele în *pactiones* (pacte), *sponsiones* (promisiuni) și acordurile cu un caracter mai solemn denumite *foedera* (alianțe), de unde și expresia latină de *casus foederis*, care înseamnă o clauză ce prevede obligativitatea executării unui tratat de alianță.

Hugo Grotius⁴, reflectînd în concepția sa interesele de clasă ale burgheziei în ascensiune, împărțea tratatele în două clase, în două tipuri: acela care exprimă dreptul natural și acela care adaugă ceva nou la principiile acestui drept, iar din punctul de vedere al categoriilor, el distinge: alianțe, sponsiones și alte tratate. Heffter⁵ le împarte în trei grupe: tratate politice, tratate referitoare la problemele de comunicații și tratate referitoare la protecția juridică.

Fauchille⁶, după ce subliniază că diversele clasificări sînt tot atît de multe ca și autorii care s-au ocupat de ele, nu renunță a propune propria lui clasificare: tratate — izvoare de drept, tratate politice, tratate care apără interese economice și sociale și tratate între statele beligerante.

Comisia specială instituită în cadrul Societății Națiunilor a propus împărțirea tratatelor în 13 grupe distincte.

Deși clasificarea tratatelor (varietatea denumirilor) nu prezintă o importanță practică juridică și nu există o nomenclatură unică, general obligatorie, datorită atît lipsei de criterii stabile în acest domeniu, cît și atenției scăzute în redactarea formală a tratatelor, totuși o analiză succintă a diferitelor tipuri și denumiri este utilă cu atît mai mult cu cît juristii burghezi de drept internațional susțin anumite clasificări arbitrare pentru a diminua rolul tratatului ca izvor principal de drept internațional. Doctrina burgheză susține că, după conținut, tratatele s-ar împărți în tratate de tipul tranzacțiilor, ca acte ale puterii de stat în limitele normelor recunoscute (tratate de pace, de alianță, comerciale etc.) și tratate constitutive generatoare de drepturi, care creează noi norme de drept internațional (convențiile asupra dreptului de război etc.). Această diviziune este insuficientă, cum tot insuficientă este și diviziunea propusă de Rivier, care distinge tratatul de dispoziție (conținînd dispoziții imperative și obligații definitive, avînd de regulă un singur obiect), și tratate de asociație, care stabilesc o serie de obligații și un ansamblu de relații permanente. F. de Martens a propus clasificarea tratatelor în politice și sociale.

⁴ Hugo Grotius, *De jure belli ac pacis*, Cartea II, cap. 15.

⁵ Heffter, *Das Europäische Völkerrecht*, 1888.

⁶ Fauchille, *Traité de droit international*, t. III, Paris, 1926, p. 397—510.

Sub raportul tipului, tratatele pot fi împărţite în tratate referitoare la o categorie de relaţii, la anumite probleme concrete (de exemplu, tratatele cu privire la delimitarea frontierelor, la cesiunea de teritorii etc.) şi tratate cuprinzând norme generale, norme referitoare la un ansamblu mai amplu de relaţii dintre state (cum sint, de exemplu, Carta O.N.U., convenţiile asupra legilor şi obiceiurilor războiului etc.).

În primul caz se poate vorbi cu foarte multe rezerve de aşa-numitele tratate-contracte (*traités-contracts*, *contractual treaties*), iar în al doilea caz despre tratate-normative, despre tratate-legi (*traités-lois*, *lawmaking treaties*).

De exemplu, Charles Rousseau⁷ clasifică tratatele în tratate-contracte (de alianţă, de comerţ, de delimitare, de cesiune teritorială etc.) care presupun realizarea unei operaţii juridice şi tratate-legi sau tratate normative, care stabilesc reguli de drept, obiectiv valabile, şi se caracterizează prin identitatea conţinutului voinţei semnatarilor cum ar fi convenţiile de la Haga, pactul Societăţii Naţiunilor, Carta O.N.U. etc.).

Toate tratatele sînt însă izvoare de drept, iar acelea care constată existenţa unei cutume internaţionale anterioare, degajînd un principiu din fapte identice sau asemănătoare şi care indică reguli noi apte să servească drept linii de conduită în viitor⁸ sînt tot atîtea izvoare de drept internaţional.

Întrucît, pe de o parte, conţinutul şi forma tratatelor internaţionale se află într-un proces de dezvoltare continuă, iar pe de altă parte — pentru a evita schematismul şi artificialitatea — la baza clasificării trebuie puse criterii care permit evidenţierea elementelor esenţiale ale tratatelor, atît în elaborarea lor prezentă, cit şi în tendinţa evoluţiei lor viitoare⁹, am putea accepta parţial unele din criteriile menţionate de Manfred Lachs în lucrarea sa *Tratatete multilaterale* şi am putea adăuga unele criterii noi.

1 Criteriul timpului

- a) tratate încheiate pe un termen determinat sau nedeterminat;
- b) tratate care încetează automat sau al căror termen de aplicabilitate este prevăzut în însuşi contextul tratatului.

2 Criteriul numeric (numărul participanţilor)

- a) tratate bilaterale;
- b) tratate multilaterale (de exemplu, tratatul de la Versailles din 28 mai 1919 — 28 participanţi; Carta O. N. U. — 51 de participanţi,

⁷ Charles Rousseau, *Droit International Public*, Paris, 1953, p. 19.

⁸ P. Fauchille, *Traité de droit international public*, vol. I, p. III, Paris, 1926, p. 300.

⁹ Manfred Lachs, *Tratatete multilaterale*, Varşovia, 1958, trad. în limba rusă, Editura pentru literatură străină, Moscova, 1960, p. 258—266.

care este un tratat multilateral sui generis, realizarea pozitivă de codificare și evoluție progresistă a dreptului internațional contemporan¹⁰.

3 Criteriul aderării la tratat

- a) tratate deschise sau convenționale deschise;
- b) tratate închise.

4 Criteriul gradului de publicitate

- a) tratate care se publică;
- b) tratate secrete (temporar secrete și permanent secrete).

5 Criteriul pax-bellum

- a) tratate încheiate numai pentru timp de pace;
- b) tratate încheiate pentru timp de pace și de război;
- c) tratate încheiate pentru caz de război.

6 Criteriul formelor de colaborare

- a) tratate care creează un mecanism permanent de colaborare;
- b) tratate care creează organe temporare sau organe ad-hoc.

7 Criteriul raportului juridic al tratatului față de principiile și normele de drept internațional

- a) tratate care aplică ad casum principiile de drept și norme deja existente unanim admise, deci obligatorii;
- b) tratate care reformulează unele principii și norme existente, în scopul unei mai mari exactități, deci al restringerii sferei de interpretare a clauzelor;
- c) tratate ce creează principii și norme noi.

8 Criteriul respectării legalității internaționale contemporane (criteriul conformității cu Carta O.N.U.)

- a) tratate legale;
- b) tratate ilegale.

Relațiile stabilite între statele socialiste sînt fondate pe egalitatea deplină, pe respectarea suveranității și independenței fiecăruia dintre ele, pe colaborarea multiplă și creatoare, pe întrajutorarea permanentă și dezinteresată în toate domeniile. Baza legăturilor de prietenie o constituie unitatea de scopuri, esența de clasă comună a orînduirii social-economice și a puterii de stat, comunitatea de interese

¹⁰ N. M. Minasian, *Izvoarele dreptului internațional contemporan*, rec. în «Justiția nouă», nr. 2, 1961, p. 397.

în lupta împotriva imperialismului, ideologia comună a marxism-leninismului ¹¹.

Statele socialiste, între care s-au stabilit aceste relații internaționale de tip nou, respectă întru totul suveranitatea părților contractante, principiul egalității și al avantajului reciproc, executându-și cu bună credință obligațiile ce decurg din tratatele internaționale. Tratatetele de tip nou consolidează legalitatea internațională și asigură menținerea păcii și a securității mondiale. Ele sînt conforme cu principiile și scopurile prevăzute în Carta O.N.U., deci sînt tratate legale.

Tratatetele dintre țările capitaliste traduc raporturile unei comunități în care forța creează dreptul, fiind concepute și realizate de exponenții capitalului, pentru satisfacerea intereselor egoiste ale capitaliștilor. Tratatetele acestea sînt fondate pe dușmănie și sfidarea intereselor vitale ale popoarelor, sînt tratate de exploatare și de pregătire a unei noi conflagrații mondiale, violează flagrant principiile stabilite în Carta O.N.U., sînt ilegale și ca atare nu se pot bucura de protecția dreptului internațional, nu pot avea valoare și forță juridică. Ele interesează în măsura în care ajută la analiza contradicțiilor lumii capitaliste și la scoaterea în evidență o dată mai mult a arbitrarului care domnește în relațiile politice, economice, juridice etc. dintre statele imperialiste.

9 Criteriul conținutului

Clasificarea tratatelor după criteriul conținutului este extrem de largă și variată, categoriile sau grupele putînd fi tot atît de numeroase ca și scopurile pentru care respectivele acte internaționale au fost perfectate.

Juriștii burghezi de drept internațional clasifică tratatetele în politice, economice, culturale etc. delimitîndu-le în mod strict conținutul cu un scop bine determinat, și anume acela de a încerca să convingă că, de exemplu, numai tratatetele denumite politice au importanță politică, pentru a reuși să abată atenția de la tratatetele economice, prin intermediul cărora clasele dominante din statele capitaliste reușesc să exploateze popoarele lor. Tratatetele economice au însă un substrat politic, și exemple tipice în această privință pot fi date tratatetele economice bilaterale impuse celor 16 state „ajutorate” prin planul Marshall. Aceste așa-numite „tratate economice” stabileau în realitate monopolul industriei americane, prăbușind economiile naționale ale țărilor marshallizate, devalorizîndu-le moneda, accentuînd șomajul, umflînd cheltuielile de înarmare. Tratatetele din cadrul planului Marshall de dominație politică realizează principiul „posibilităților egale”, pe care imperialiștii anglo-americani, la Conferința de pace de la Paris (iulie-octombrie 1946), au încercat să-l impună și Romîniei, eșuînd însă în urma opunerii delegației sovietice.

¹¹ Vezi și G. I. Tunkin, *Un nou tip de relații internaționale*, „Probleme de drept”, 1959, nr. 3, p. 18—39.

Deși nu se pot trage linii de demarcație netă între o categorie sau alta, între o grupă sau alta, elementele unei categorii putând fi interferate de elementele alteia, totuși — în lumina finalității acordurilor de voință interstatale — practica internațională oferă posibilitatea unei orientări generale în evidențierea caracteristicilor diferitelor categorii (tratate politice, tratate de alianță, pacte sau tratate de neagresiune, tratate de neutralitate, convenții referitoare la definiția noțiunii de agresiune, tratate de pace, acorduri economice, acorduri culturale, acorduri asupra problemelor juridice).

Problema formei, care nu are numai un caracter tehnic, este strâns legată de problema conținutului. În realitate, conținutul este acela care determină forma tratatului internațional, iar conținutul la rîndul său este determinat de interesele clasei care exercită conducerea de stat. Aceste interese coincid — în statele socialiste — cu interesele întregului popor. Tratatul internațional încheiat între țările lașărului socialist, tratate de tip nou, se caracterizează — din punct de vedere formal — prin claritatea, precizia și simplitatea stilului, deci prin înlăturarea termenilor echivoci și a frazelor încărcate, de natură a estompa sensul exact al clauzelor și a da loc la interpretări arbitrare și diverse. Redactarea logică și cursivă, motivarea temeinică și deschisă a clauzelor care determină luarea unei măsuri sau a alteia, permit totodată și găsirea unei forme mai elastice capabile să faciliteze evoluția normală a relațiilor internaționale.

Un conținut realist, care corespunde întrutotul intereselor oamenilor muncii din țările care perfectează tratatul, atrage după sine în mod necesar o formă adecvată, avînd caracteristicile mai sus amintite.

Echivocitatea, imprecizia și ilogismul formei tratatelor imperialiste — adevărate instrumente de opresiune și de agresiune — sînt o consecință firească a conținutului antipopular al acestor tratate și au drept scop — sub cascada de „fraze generale” mărinimoase și de declarații „democratice”¹² — să camufleze, cum arată Lenin, „jefuirea, violarea și zugrumarea popoarelor mici”¹³.

НОВЫЕ КРИТЕРИИ КЛАССИФИКАЦИИ И НОВЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ДОГОВОРА

Краткое содержание

Подчеркивая, что место и значение международного договора не могут быть правильно поняты, не учитывая исторических обстоятельств современного мира и законных стремлений миролюбивых народов и государств, автор выявляет, что определения договоров в буржуазной науке международного права сводятся лишь к выражению логической

¹² V. I. Lenin, *Opere*, vol. 23. E.S.P.L.A., București, 1958, p. 178.

¹³ *Ibidem*.

операции указания содержания данного понятия и избегают тщательно изложения основных черт понятия договора. Такие определения органичиваются выявлением лишь формальной и кажущийся юридической стороны международного договора.

Имея в виду, что научное определение должно содержать в своих терминах субъект международного договора, необходимость равноправия и свободы волеизъявления, содержание этой воли и предмет договора, автор в свете ленинских указаний относительно необходимости установления равных прав при заключении международных договоров, пытается сформулировать более полное определение международного договора.

Касательно критериев классификации автор выявляет, что, с одной стороны содержание и форма договора являются в непрерывном процессе развития, а с другой стороны, чтобы избежать искусственности и схематизма, классификацию договоров нужно основывать элементов договоров как в настоящем их составлении, так и в направлении их будущего развития, — как подчеркивает и М. Лакс. Следовательно, автор предлагает (помимо критерия времени, численного критерия, критерия присоединения, критерия степени гласности, критерия *paix - bellum*, критерия видов сотрудничества, критерия юридического отношения договора к принципам и нормам международного права), критерий уважения совретенной международной законности — то есть критерий соответствия договоров целям и принципам ООН, а в отношении критерия содержания, подчеркивается что в действительности, содержание определяет форму международного договора и содержание в свою очередь определяется интересами господствующего класса. Эти интересы в социалистических государства совпадают с интересами всего народа.

NOUVEAUX ÉLÉMENTS DANS LES TERMES DE LA DÉFINITION ET DANS LE DOMAINE DES CRITÉRIUMS DE CLASSIFICATION DU TRAITÉ INTERNATIONAL

Résumé

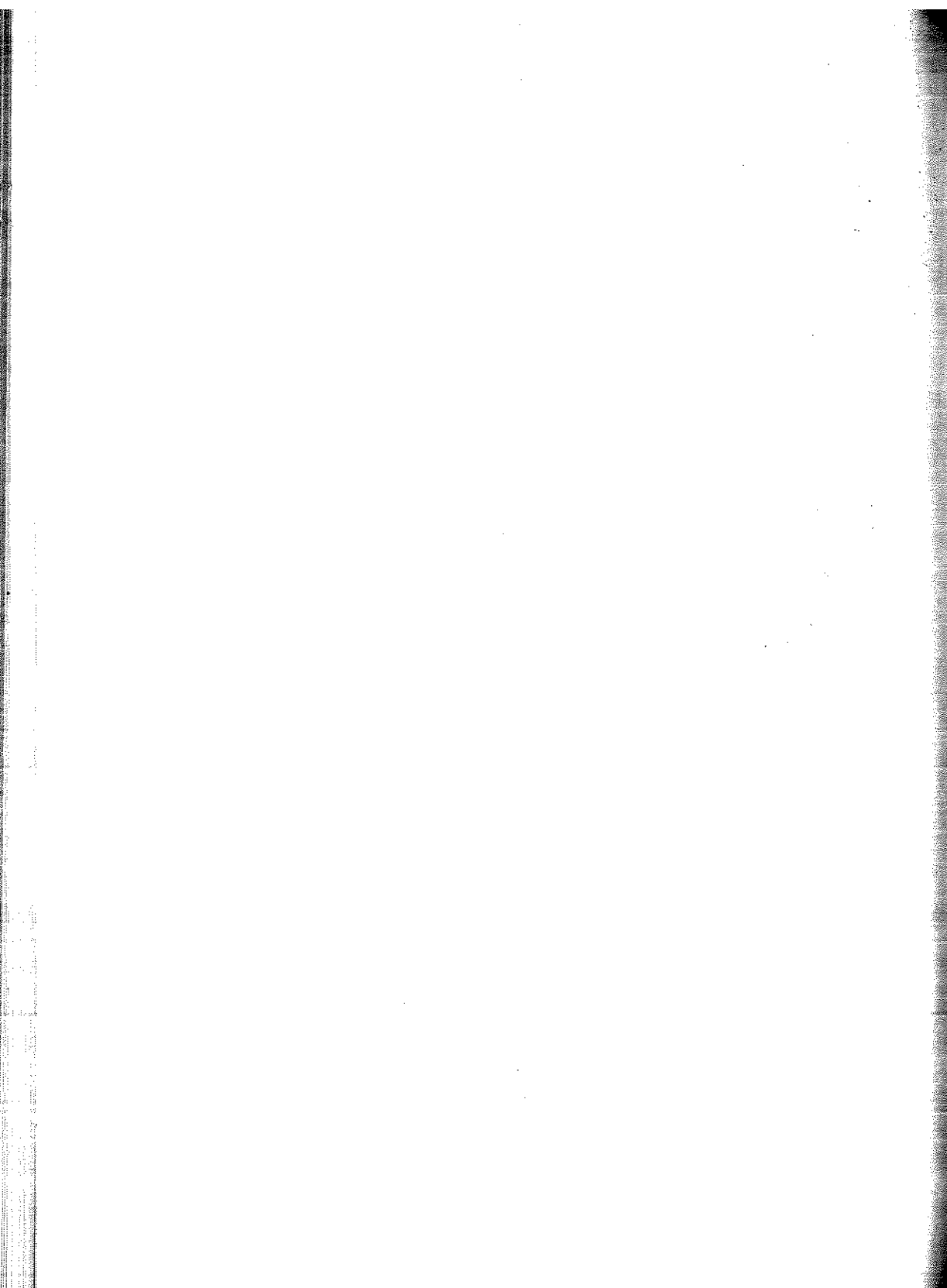
L'auteur souligne que la place et le rôle du Traité international ne peuvent être compris d'une manière juste si l'on ne prend en considération les conditions historiques du monde contemporain et les tendances légitimes des états et des peuples qui aiment la paix; il montre également que les définitions élaborées par la doctrine bourgeoise de droit international se bornent uniquement à exprimer l'opération logique d'indication du contenu de la notion respective et qu'elles évitent très soigneusement d'énoncer les notes essentielles de la notion même de traité. De pareilles définitions se bornent donc à mettre en évidence le côté purement formel et d'apparence juridique du Traité international.

Une définition scientifique doit renfermer dans ses termes le sujet du traité international. la nécessité de l'égalité dans les droits et de la liberté dans l'expression de la volonté de même que le contenu de cette volonté et l'objet de ce traité ; c'est pourquoi l'auteur, à la lumière des indications léninistes concernant la nécessité d'établir des droits égaux dans l'élaboration d'un accord international, essaye de formuler une définition intégrale du Traité international.

Dans le domaine des critères de classification, l'auteur met en évidence deux choses : d'une part, le contenu et la forme des traités internationaux sont dans un procès de développement continu, d'autre part comme il faut éviter les classifications schématiques et artificielles, ces classifications mettent la mise en relief des éléments essentiels des traités, et, comme le remarque judicieusement M. Lachs, tant dans leur élaboration présente que dans la tendance de leur évolution future.

C'est pourquoi l'auteur propose (outre le critérium du temps, le critérium du nombre, le critérium de l'adhésion, le critérium du degré de publicité, le critérium pax-bellum, le critérium des formes de collaboration, le critérium du rapport juridique du traité avec les principes et les normes de droit international), le critérium qui respecte la légalité internationale contemporaine, c'est-à-dire le critérium qui exige la conformité des traités avec les buts et les principes de la Charte O.N.U.

Le contenu détermine la forme du traité et, à son tour, le contenu est déterminé par les intérêts de la classe dirigeante de l'état. Ces intérêts coïncident, dans les états socialistes, avec les intérêts du peuple tout entier.

CONTRIBUȚIA EVIDENȚEI CONTABILE LA PĂSTRAREA, APĂRAREA ȘI DEZVOLTAREA PROPRIETĂȚII SOCIALISTE DE STAT ÎN R.P.R.

DE

S. CIUREA

Activitatea de execuție și de dispoziție este forma cea mai cuprinzătoare a activității statului nostru democrat-popular, desfășurată de organele administrative, sub controlul și îndrumarea Partidului Muncitoresc Român, în scopul îndeplinirii sarcinilor statului în conformitate cu necesitățile construirii socialismului și comunismului în țara noastră.

Printre multiplele și importante sarcini pe care le are administrația noastră de stat în toate domeniile și sectoarele de activitate, păstrarea, apărarea și dezvoltarea proprietății socialiste de stat ocupă locul principal.

În realizarea practică și concretă a acestei sarcini fundamentale reglementată din punct de vedere juridic de Constituția Republicii Populare Române din septembrie 1952, art. 90 și de alte acte normative de stat și de partid, o contribuție importantă o aduce și evidența contabilă care face parte integrantă din administrația de stat. „Activitatea de execuție și de dispoziție a organelor de stat sovietice înseamnă exercitarea în practică a atribuțiilor în legătură cu planificarea, evidența, controlul, alegerea și repartizarea cadrelor, înseamnă aplicarea propriu-zisă a legilor și a celorlalte acte cu caracter normativ”¹.

Statul nostru are la dispoziția sa importante și numeroase mijloace pentru păstrarea, apărarea și dezvoltarea proprietății socialiste de stat, dar în această lucrare ne vom ocupa numai de contribuția evidenței contabile în realizarea concretă a acestei fundamentale sarcini în cadrul activității de execuție și de dispoziție.

Spre deosebire de statele bazate pe exploatare, a căror bază economică o constituie proprietatea privată asupra mijloacelor de produc-

¹ S. S. Studenichin, *Drept administrativ sovietic*, Editura științifică, București, 1957, p. 7.

ție, în statul socialist se poate constitui, organiza și dezvolta un fond unic al proprietății socialiste de stat.

Existența proprietății socialiste de stat ca cea mai superioară formă de proprietate și care are un singur proprietar, statul socialist, statul întregului popor, are rolul de a crea posibilitatea organizării planificate a întregii economii naționale, în folosul tuturor celor ce muncesc, în care evidențele în general și evidența contabilă în special are un rol important.

Cu privire la rolul evidenței contabile în activitatea statului socialist, K. M a r x, referindu-se la importanța controlului și a registrelor în procesul de producție, arată că ținerea acestora „devine cu atât mai necesară, cu cât mai mult procesul se efectuează pe scară socială și își pierde caracterul pur individual; ea este deci mai necesară în producția capitalistă decât în producția fărîmițată a exploatării meșteșugărești sau țărănești, este mai necesară în producția în comun decât în producția capitalistă.”²

V. I. L e n i n, referindu-se la aceeași problemă, subliniază că: „Ținerea evidenței și controlul exercitat pretutindeni, în mod general și universal, ținerea evidenței și controlul cantității de muncă și al repartiției produselor — iată esența prefacerilor socialiste, din clipa în care dominația politică a proletariatului este realizată și asigurată”³.

Evidența contabilă din Republica Populară Română, care aduce o importantă contribuție în stabilirea unei ordini desăvârșite în buna gospodărire a proprietății socialiste de stat, este organizată și orientată pe baza învățăturii marxist-leniniste și a experienței U.R.S.S.

În perioada de trecere de la capitalism la socialism, evidența contabilă a constituit în cadrul organelor de stat un instrument puternic în mîna clasei muncitoare pentru construirea socialismului în țara noastră, atribuindu-i-se prin normele de drept sarcini și răspunderi mari în legătură cu procesul planificat al reproducției socialiste largite și cu evidența și justa folosire a mijloacelor de bază și a fondurilor de rulment.

Importanța evidenței și a controlului în prima fază a societății comuniste a fost subliniată de V. I. Lenin. „Evidența și controlul — iată lucrul de căpetenie necesar pentru organizarea, pentru buna funcționare a societății comuniste în prima ei fază”⁴.

Organele administrative, organe de execuție și de dispoziție ale puterii de stat, care au sarcina de a aduce la îndeplinire în mod operativ și concret legile statului nostru care reprezintă „voința clasei muncitoare aliată cu toți oamenii muncii”⁵, servindu-se de metodele

² K. M a r x, *Capitalul*, vol. II, Ed. P.M.R., Buc., 1951, p. 112.

³ V. I. L e n i n, *Opere*, vol. 26, p. 315.

⁴ V. I. L e n i n, *Statul și revoluția*, Ed. p. lit. polit., Buc., 1954, p. 109.

⁵ I. D e m e t e r, I. C e t e r c h i, *Introducere în studiul dreptului*, Ed. științifică, București, 1962, p. 114.

evidenței contabile au adus și aduc o mare contribuție la buna gospodărire și dezvoltare a proprietății socialiste de stat.

În condițiile actuale, când proprietatea socialistă de stat a crescut considerabil din punct de vedere al volumului său prin munca organizată și entuziastă a poporului muncitor și când rolul său în construirea socialismului și comunismului în țara noastră devine tot mai important și evidența contabilă are sarcini mai mari în legătură cu păstrarea și folosirea justă a bunurilor obștești.

La Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român, tov. Chivu Stoica, analizând sarcinile organelor de stat în perioada desăvârșirii construcției socialiste în țara noastră, subliniază în mod deosebit grija față de proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție și a evidenței utilizării bunurilor care fac obiectul proprietății obștești: „În perioada desăvârșirii construcției socialiste, apărarea proprietății obștești asupra mijloacelor de producție devine tot mai mult o sarcină a organizațiilor obștești, o datorie patriotică a tuturor oamenilor muncii. Trebuie combătute și pe viitor manifestările de neglijență și nepăsare în gospodărirea avutului obștesc, trebuie respectată cu strictete legalitatea populară.”⁶

Referindu-se la rolul evidenței în această perioadă, tov. Chivu Stoica arată: „Trebuie să se urmărească cu perseverență eliminarea oricăror manifestări de formalism și birocratism în muncă, să se țină o evidență mai bună a lucrărilor, cit mai simplă și operativă, care să contribuie realmente la îmbunătățirea muncii.”⁷

În perioada construirii comunismului, organele de stat și obștești au un rol deosebit de important în dezvoltarea spiritului de economii, în folosirea rațională a mijloacelor bănești și materiale, în îmbunătățirea conducerii și a metodelor de gospodărire, în care evidența și controlul ocupă un loc important.

Importanța evidenței și controlului în această perioadă a fost subliniată de tov. Nichita Hrușciiov la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S.: „Societatea sovietică dispune de uriașe fonduri naționale. De aceea crește rolul evidenței și controlului asupra păstrării și folosirii juste a avuției naționale.”⁸

Evidența contabilă are metode proprii cu ajutorul cărora participă activ pe o scară largă la buna gospodărire a proprietății socialiste. Evidența contabilă asigură o ordine desăvârșită în păstrarea și folosirea bunurilor economice, proprietate socialistă de stat, prin înregistrarea

⁶ Chivu Stoica, *Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român*, Editura politică, București, p. 165.

⁷ Chivu Stoica, *Ibidem*, p. 169.

⁸ Nichita Hrușciiov, *Congresul al XXII-lea al P.C.U.S.*, Editura politică, București, 1962, p. 409.

lor neîntreruptă în documentele ei, registre, fișe, de la înființarea organelor bugetare, a întreprinderilor și organizațiilor economice de stat și pînă la încetarea activității lor.

În forma sa actuală de organizare, evidența contabilă din țara noastră are posibilitatea să cuprindă în evidența sa orice mijloc de bază sau fond de rulment, în orice situație s-ar găsi în procesul de producție și orice transformare ar suferi din punct de vedere cantitativ și valoric.

Pentru păstrarea, folosirea și circulația mijloacelor de bază, și a fondurilor de rulment, în procesul de producție, evidența contabilă are sarcina de a face toate înregistrările numai pe bază de documente justificative, care trebuie întocmite la timp, sincer și corect, respectînd cu strictete legalitatea populară cu privire la emiterea de acte administrative contabile.

În statul nostru, documentele contabile au o deosebită importanță, deoarece ele sînt instrumentele principale utilizate de evidența contabilă din care se poate constata în mod precis și în orice moment existența tuturor bunurilor economice și a izvoarelor acestor bunuri din instituțiile bugetare, din întreprinderile și organizațiile economice de stat.

Tot din documentele contabile se poate constata cu toată exactitatea toate mișcările de valori, continua lor transformare în procesul de producție, precum și executarea obligațiilor care izvorăsc din diferite raporturi juridice încheiate între instituțiile bugetare și întreprinderile economice sau între acestea și cetățeni.

Documentele contabile dau posibilitatea organelor administrative de control, precum și organelor de supraveghere a legalității populare să verifice în orice moment pe orice gestionar din instituțiile bugetare și întreprinderile economice de stat, cărora statul le-a încredințat păstrarea și justa folosire a bunurilor care fac obiectul proprietății socialiste de stat.

De asemenea, documentele contabile servesc ca un îndrumător pentru conducătorii instituțiilor bugetare și ai întreprinderilor și organizațiilor economice de stat, în realizarea practică și concretă a sarcinilor lor în legătură cu păstrarea și dezvoltarea proprietății socialiste de stat, deoarece în aceste documente se oglindesc real toate acțiunile și rezultatele pozitive și negative ale conducerii organului de stat și ale fiecărui lucrător din aparatul de stat.

În cazul neexecutării obligațiilor izvorite din contractele economice, a încălcării disciplinei financiare și contabile de către organele de stat sau de lucrătorii din aparatul de stat, a sustragerii de bunuri care formează obiectul proprietății socialiste de stat de către gestionari sau alte persoane fizice, documentele contabile servesc ca principale probe în justiție, asigurîndu-se pe baza lor integritatea proprietății socialiste de stat și legalitatea populară cu privire la administrarea corectă a mijloacelor de bază și a fondurilor de rulment.

Instanțele judecătorești au un rol important în apărarea proprietății socialiste de stat, dar ele nu-și pot îndeplini cu succes această sarcină

principală decît pe baza probelor evidente împotriva acelor care au atentat la proprietatea socialistă de stat și aceste probe în cea mai mare măsură sînt procurate de evidența contabilă și pe baza lor se poate constata situația exactă a bunului economic care a făcut obiectul litigiului.

Evidența contabilă, cu ajutorul metodelor sale proprii, bilanțul, inventarul, conturile, dările de seamă etc. în care se oglindește în mod real volumul existent cantitativ și valoric al proprietății socialiste de stat, dă posibilitatea organului suprem al puterii de stat, Marea Adunare Națională, precum și organelor de execuție și de dispoziție competente, să elaboreze principalele legi juridice cu caracter economic și financiar și anume planul economic și planul financiar al statului.

În documentele evidenței contabile din țara noastră care sînt simple, clare, pe înțelesul tuturor, se oglindește realizarea concretă, în cifre, a politicii Partidului Muncitoresc Român precum și realizarea precisă a tuturor dispozițiilor cuprinse în legi, decrete și în toate actele normative prin care se reglementează diferite forme de activitate a statului.

Din analiza dărilor de seamă administrativ-contabile, pe bază de cifre reale cantitativ și valoric, în adunările de producție ale organelor de stat, oamenii muncii au posibilitatea să constate modul cum sînt gospodărite bunurile economice proprietate socialistă de stat și pot da soluții juste în rezolvarea diferitelor probleme în perioada următoare de activitate.

La Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat: „Obiectul principal al planului economic pe anii 1960—1965 este dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului, încheierea procesului de făurire a relațiilor de producție socialiste în întreaga economie, în vederea desăvîrșirii construcției socialismului“.

Urmărind obiectivele stabilite de Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român, putem constata că în planul economic de șase ani se prevăd uriașe construcții în sectorul industrial, agricol și social-cultural.

Pentru realizarea concretă și la timp a acestor importante obiective, se angajează enorme cantități de bunuri materiale și bănești, o vastă și multilaterală activitate desfășurată de lucrătorii din aparatul de stat în scopul întăririi și dezvoltării economice și culturale a statului, în scopul îmbunătățirii condițiilor materiale și culturale ale poporului muncitor.

În desfășurarea organizată în mod planificat a acestei vaste activități a statului în care se angajează cea mai mare parte din bunurile economice care fac obiectul proprietății socialiste de stat, organele de execuție și de dispoziție au sarcina să creeze cele mai bune condiții pentru o cit mai bună gospodărire a proprietății socialiste de stat în vederea îndeplinirii planului economic și financiar.

În această importantă acțiune, evidența contabilă aduce o contribuție însemnată prin aceea că urmărește prin metodele ei pas cu pas

și zi de zi fiecare element al proprietății socialiste de stat care ia parte la procesul de producție, putându-se constata dacă fiecare bun este utilizat just sau nu.

În bilanțul de deschidere al fiecărui organ bugetar, întreprindere sau organizație economică de stat, evidența contabilă cuprinde numai sub formă valorică absolut toate mijloacele economice precum și sursele din care au fost obținute aceste mijloace economice.

Contribuția pe care o aduce evidența contabilă în păstrarea și dezvoltarea proprietății socialiste de stat prin bilanț, este foarte importantă, dar este într-o oarecare măsură limitată.

Bilanțul are rolul de a arăta și orienta pe conducătorul instituției bugetare și al întreprinderii economice, organul de control ierarhic superior, organele de supraveghere a legalității populare, precum și organele obștești, care sînt mijloacele de bază și fondurile de rulment pe grupe de bunuri și izvoare, evaluate în bani într-un moment static și cu cît au crescut aceste bunuri pe o perioadă de timp, adică de la bilanțul de deschidere și pînă la bilanțul de închidere.

Dezavantajul pe care îl prezintă bilanțul în păstrarea, apărarea și dezvoltarea proprietății socialiste de stat, este acela că nu poate arăta care este existentul la un moment dat și care este mișcarea, rulajul, cantitativ și valoric, în procesul de producție al fiecărui element component al proprietății socialiste de stat.

La adăpostul acestui dezavantaj prezentat de bilanț, se pot înstrăina cantități de bunuri fără ca acestea să împiedice închiderea bilanțului cu beneficii importante.

Pentru a nu fi periclitată cu nimic existența și mișcarea proprietății socialiste de stat în procesul de producție, evidența contabilă are la dispoziția sa alte metode cu ajutorul cărora are posibilitatea să înlătore orice înstrăinări de bunuri și încălcări ale legalității populare.

Aceste metode sînt conturile cu ajutorul cărora se poate constata în fiecare moment al exercițiului financiar respectiv, care este existentul și rulajul debitor și creditor cantitativ și valoric al fiecărui element component al proprietății socialiste de stat înregistrat în cont.

Pornind de la descompunerea bilanțului de deschidere în elementele sale componente, evidența contabilă deschide conturi sintetice și analitice, de activ și pasiv etc. în care se înregistrează într-o ordine desăvîrșită toate mijloacele economice, precum și izvoarele lor, cantitativ și valoric.

Toate înregistrările operațiilor economice în conturile de evidență contabilă se fac numai pe bază de acte justificative, utilizîndu-se înregistrarea în partidă dublă prin care nu se poate comite nici o greșeală și nici nu se poate acoperi înstrăinarea de bunuri, dacă sînt utilizate în mod conștiincios toate formele de control reglementate de normele de drept și în special controlul preventiv.

Bilanțul de deschidere și bilanțul de închidere arată existentul valoric în totalitatea sa a proprietății socialiste de stat într-un moment static, repartizată de către stat cu dreptul de folosință instituțiilor bu-

getare, întreprinderilor și organizațiilor economice de stat, iar sistemul conturilor arată mișcarea cantitativă și valorică a fiecărui element component al proprietății socialiste de stat pe întreaga gestiune dintre bilanțul de deschidere și bilanțul de închidere.

În această perioadă de timp dintre bilanțul de deschidere și bilanțul de închidere, evidența contabilă cu ajutorul bilanțului, a actelor justificative, a sistemului conturilor, a înregistrării duble în conturi și a altor operațiuni tehnice contabile asupra cărora nu insistăm, reușește să prindă în evidența ei toate mijloacele de bază și fondurile de rulment pe care le au în folosință instituțiile bugetare și întreprinderile și organizațiile economice de stat.

Utilizând aceste metode, evidența contabilă poate prezenta sub forma cea mai exactă situația fiecărui bun economic, cantitativ și valoric, dinamic și static, având în orice împrejurare posibilitatea să păstreze, să apere și să participe în condițiile cele mai bune la administrarea proprietății socialiste de stat.

Pentru realizarea în mod concret a unei bune gospodării a proprietății socialiste de stat, pe lângă celelalte metode pe care le-am analizat mai sus, evidența contabilă utilizează controlul, îndrumarea și orientarea făcută pe baza celor constatate în urma efectuării controlului.

În activitatea de execuție și de dispoziție a statului nostru se desfășoară diferite forme de control care, toate, au rolul de a asigura legalitatea populară în acțiunea de executare a sarcinilor statului atât de organele, cit și de lucrătorii de stat.

Toate formele de control care se efectuează asupra modului cum este păstrată și gospodărită proprietatea socialistă de stat, indiferent care sînt organele cărora le revine această importantă sarcină, sînt exercitate numai cu ajutorul metodelor evidenței contabile.

Cea mai mică și neînsemnată formă de control nu poate fi executată fără ajutorul evidenței contabile, care are toate metodele necesare prin care se poate efectua un control parțial sau general asupra activității sau asupra mijloacelor de bază și a fondurilor de rulment din cadrul instituției bugetare sau al întreprinderii economice de stat.

Considerăm că evidența contabilă în cadrul instituțiilor bugetare și a întreprinderilor economice de stat, prin scopul pe care îl urmărește, prin metodele și instrumentele pe care le utilizează, are posibilitatea să organizeze și să realizeze în mod practic la locul de producție cea mai completă și cea mai importantă formă de control preventiv, în timpul și după executarea sarcinilor.

Această formă de control exercitată de evidența contabilă direct la locul de producție aduce cea mai importantă contribuție la buna administrare a proprietății socialiste de stat, precum și la educația lucrătorilor din aparatul de stat și a cetățenilor în legătură cu executarea practică a acestei fundamentale obligații.

Controlul Ministerului Finanțelor și al celorlalte organe administrative ierarhic superioare se face la intervale de timp destul de mari și în general se efectuează după ce sarcinile au fost îndeplinite.

Controlul exercitat de evidența contabilă în cadrul instituțiilor bugetare, al întreprinderilor și organizațiilor economice de stat se face zi de zi asupra existenței și mișcării tuturor elementelor componente ale proprietății socialiste de stat în procesul de producție.

Controlul general și parțial, prin sondaj, exercitat de evidența contabilă în procesul de producție în mod preventiv, în timpul executării sau după executarea sarcinilor, dă posibilitatea conducătorilor organelor de stat să cunoască în fiecare moment situația fiecărui element al proprietății socialiste de stat, situația în general a organului de stat respectiv, rezultatele economice și financiare parțiale și totale dobândite într-o anumită perioadă de timp.

În statul nostru, la începutul anului financiar, instituțiile bugetare, întreprinderile și organizațiile economice de stat sînt obligate să încheie contracte economice între ele pentru vînzarea de mărfuri, executarea de lucrări sau prestarea de servicii. Aceste contracte economice dau naștere la drepturi și obligații pentru întreprinderile și instituțiile furnizoare și cumpărătoare, și formează unul din principalele instrumente care asigură o strînsă legătură între aceste unități de stat.

Prin contractele economice se angajează toate cheltuielile prevăzute în planurile de venituri și cheltuieli și în balanțele de venituri și cheltuieli ale instituțiilor și întreprinderilor de stat și de aceea la încheierea acestor angajamente rolul evidenței contabile este deosebit de important.

Evidența contabilă nu se mărginește numai la faptul de a comunica conducerii organului de stat că are în buget și în cont sumele necesare angajamentelor, ci trebuie să controleze preventiv, cu toată grija, legalitatea cheltuielilor și dacă scopul cheltuielilor corespunde unei necesități urgente și reale, să controleze dacă creditele și alocațiile bugetare sînt utilizate în limita prevăzută în clasificția bugetară și a planului economic și cu o strictă respectare a destinației lor. Evidența contabilă trebuie să analizeze îndeaproape garanția pe care o prezintă furnizorii, adoptînd forma de plată necesară pentru executarea la timp și total a obligațiilor izvorite din contractele economice.

Conducătorul de contabilitate semnează alături de conducătorul organului de stat toate aceste angajamente și răspunde alături de el de executarea tuturor obligațiilor care izvorăsc din contractele economice, precum și de faptul dacă banii sau materialele au fost utilizate în scopuri folositoare atît pentru instituție sau întreprindere, cît și pentru economia națională în general. Față de aceste mari sarcini cu privire la angajarea proprietății socialiste de stat sub formă cantitativă și valorică în procesul de producție, evidența contabilă și conducătorul de contabilitate trebuie să exercite un control preventiv care are un rol deosebit de important, avînd posibilitatea de a înlătura de la

început toate abaterile de la disciplina bugetară și contabilă, atât a furnizorilor cât și a cumpărătorilor.

O acțiune importantă întreprinsă de evidența contabilă în legătură cu apărarea proprietății socialiste de stat este acțiunea de control în ceea ce privește executarea obligațiilor izvorite din contractele economice. Evidența contabilă, alături de conducerea instituției bugetare sau a întreprinderii economice, trebuie să lichideze aceste obligații.

Lichidarea angajamentelor constă într-o totalitate de operațiuni cu ajutorul cărora se constată și se recunoaște dreptul de creditor al unei întreprinderi sau organizații economice, care a executat un contract față de altă întreprindere sau organizație socialistă sau o instituție bugetară de stat.

În aceste operațiuni de lichidare, conducătorii de contabilitate trebuie să controleze dacă mărfurile care au format obiectul contractului au fost primite de gestionarii respectivi ai întreprinderii, organizației economice sau ai instituției bugetare, dacă ele corespund din punct de vedere calitativ și cantitativ cu obligațiile prevăzute de legislația financiară și contabilă, urmărind tot timpul, prin toate mijloacele, conservarea și folosirea justă a bunurilor economice și a izvoarelor acestor bunuri.

După ce mijloacele de bază și mijloacele de rulment au fost angajate în procesul de producție, evidența contabilă printr-o serie de procedee tehnice contabile are posibilitatea să exercite un control riguros în timpul procesului de producție, de la materia primă pînă la produsul finit, de la producție și pînă la consum, asigurînd tot timpul legalitatea populară și integritatea proprietății socialiste de stat.

Evidența contabilă a statului nostru are un accentuat caracter democratic desfășurînd o activitate dozebit de importantă și în acțiunea de educație a oamenilor muncii în ceea ce privește organizarea și perfecționarea metodelor de muncă, pentru apărarea păstrarea și dezvoltarea proprietății socialiste de stat.

Prin caracterul lor simplu și clar, metodele și instrumentele evidenței contabile, bilanțul, inventarul, dările de seamă, care nu mai constituie un secret ca în sistemul de evidență a statelor bazate pe exploatare, sînt prezentate de către conducătorii de contabilitate ai instituțiilor bugetare, ai întreprinderilor și organizațiilor economice de stat, la anumite intervale de timp, în adunările generale profesionale sau obștești ale oamenilor muncii, ca pe baza lor să fie analizată și discutată activitatea desfășurată și rezultatele obținute.

Din dezbaterile și discuțiile care se duc asupra activității desfășurate în procesul de producție de către oamenii muncii pe baza actelor și a datelor concrete, clare, simple și reale, prezentate de evidența contabilă și care pot fi ușor înțelese și apreciate de toți oamenii muncii, cu explicații suplimentare date de conducătorii organelor de stat și de conducătorii de contabilitate, se scoate în evidență dacă planul economic și planul financiar a fost îndeplinit sau dacă a fost depășit. De asemenea se scot în evidență rezultatele pozitive și nega-

tive ale muncii desfășurate în perioada de timp discutată, abaterile de la disciplina muncii în procesul de producție, sustragerile din proprietatea socialistă de stat sub orice formă, furt, deșeuri, risipiri, precum și diferite manifestări de neglijență din partea unor lucrători cu privire la buna gospodărire a avutului obștesc.

Din situațiile exacte exprimate în cifre și prezentate de evidența contabilă atât în acțiunile pozitive cât și în acțiunile negative, oamenii muncii din instituțiile bugetare, întreprinderile și organizațiile economice de stat își pot da seama în mod precis de cauzele acestor rezultate favorabile sau nefavorabile, luând toate măsurile de a înlătura piedicile care duc la neîndeplinirea planului economic și financiar pe perioada de muncă următoare.

Utilizând critica constructivă, arma de luptă comunistă, oamenii muncii cinstiți și conștienți, pe baza datelor furnizate de evidența contabilă au posibilitatea să înlătore toate lipsurile, toate acțiunile negative care periclitează acțiunea de bună gospodărire a proprietății socialiste de stat, să demaște pe acei care atentează la bunurile obștești și să arate acțiunile birocratice manifestate de conducerea instituției bugetare sau a întreprinderii economice de stat.

Evidența contabilă aducând date precise cu privire la rezultatele favorabile și nefavorabile în munca lucrătorilor, conducerea organului de stat acordă recompense morale și materiale tuturor aceluia care au participat la depășirea planului economic și financiar, sancționând în același timp pe acei care au încălcat disciplina socialistă a muncii, sau înaintînd organelor de supraveghere a legalității populare cazurile grave de distrugerii și înstrăinare a bunurilor economice, proprietate socialistă de stat.

Aceste largi discuții și dezbateri în adunările generale de producție sau obștești, pe baza rezultatelor prezentate de evidența contabilă, cu privire la o cît mai bună apărare și folosire a proprietății socialiste de stat, scot în evidență caracterul democrat al evidenței contabile socialiste, rolul său concret de educatoare a maselor de muncitori și lupta pe care o duce de a pătrunde în mase ideea de evidență în scopul dezvoltării și întăririi economiei naționale a statului nostru democrat-popular.

Realizarea acestei importante sarcini a evidenței contabile subliniată de V. I. Lenin are rolul de a asigura în mod concret participarea oamenilor muncii la buna gospodărire a bunurilor obștești, la conducerea și administrarea statului nostru.

„Lupta pentru a face să pătrundă în mase ideea evidenței și a controlului de stat, a evidenței și a controlului sovietic, este cea mai mare luptă, de însemnătate istorică, universală, lupta conștiinței socialiste împotriva tendințelor arbitrare burghezo-anarhiste”¹³.

Sarcina fundamentală a instituțiilor bugetare, a unităților economice de stat și obștești, a lucrătorilor de stat, precum și a tuturor

¹³ V. I. Lenin. *Opere alese*, Ed. P.C.R., Buc., 1946, p. 474.

cetățenilor, așa cum prevede legea noastră juridică fundamentală, Constituția din 1952, este aceea de a păzi, întări și dezvolta proprietatea socialistă de stat.

O contribuție deosebit de importantă în realizarea practică și concretă a acestei fundamentale sarcini, o aduce și evidența contabilă a statului nostru, care, prin metodele și instrumentele sale are posibilitatea să țină în evidența sa întreaga proprietate socialistă de stat și să urmărească zi de zi și sub o formă precisă modul cum este gospodărită și cum se dezvoltă această formă superioară de proprietate.

Din analiza normelor de drept care reglementează sarcinile evidenței contabile și a conducătorului de contabilitate, constatăm că organele conducătoare ale statului nostru, îndrumate și orientate de învățătura marxist-leninistă și de experiența U.R.S.S. acordă o deosebită importanță evidenței contabile și conducătorului de contabilitate, în activitatea de apărare, întărire și dezvoltare a proprietății socialiste de stat.

Pentru ca evidența contabilă să se poată achita în condiții cât mai bune de sarcinile importante pe care le are, principiile, regulile, metodele și instrumentele sale trebuie minuite de cadre foarte bine pregătite din punct de vedere profesional, politic și ideologic.

Un aparat administrativ și contabil bine organizat și încadrat cu lucrători cu un nivel superior din punct de vedere profesional, politic și ideologic, care să desfășoare o activitate cinstită, corectă și un control riguros în cadrul activității de execuție și de dispoziție, va putea realiza o gospodărire superioară și o mare dezvoltare a proprietății socialiste de stat.

În condițiile actuale, când proprietatea de stat a crescut considerabil din punct de vedere al volumului său și când rolul său în construirea socialismului și a comunismului în țara noastră devine tot mai important, ridicarea nivelului profesional, ideologic și politic al conducătorilor de contabilitate și al tuturor lucrătorilor administrativi cărora le este încredințată buna gospodărire a proprietății socialiste de stat, are o importanță deosebit de mare.

Planul de șase ani conține importante obiective economice și social-culturale la realizarea cărora este angajat un mare volum de bunuri economice și mijloace bănești.

În buna organizare a realizării acestor obiective, evidența contabilă aduce o importantă contribuție, urmărind permanent asigurarea unei ordini desăvârșite în procesul de producție.

Prin executarea concretă a sarcinii de apărare, întărire și dezvoltare a proprietății socialiste de stat, bun al întregului popor, evidența contabilă contribuie la îmbunătățirea condițiilor de trai material și cultural al oamenilor muncii, la dezvoltarea statului nostru democratic din punct de vedere politic, economic și cultural.

ВКЛАД БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА, В СОХРАНЕНИЕ И РАЗВИТИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Краткое содержание

В РНР, государство социалистического типа, защита общественной собственности, имеет огромное значение, в деле построения социалистического и коммунистического общества.

Трудящиеся нашей страны, сознательны что общественная собственность является главным источником зажиточной и счастливой жизни, руководимое и воспитанный РПП, борются за увеличение и её защиту, против тех, кто посягает, на общественную собственность.

Бухгалтерский учёт в РНР является главным средством, который, с помощью методами, свойственны ему; баланс, счёт, инвентаризация и т. д. способствует сохранению, защите и развитию социалистической собственности.

Также, бухгалтерский учёт, посредством сведений, ясных и чётких отчётов, понятных для всех, информирует трудящихся, над способом управления, общественной собственности, обеспечивая в то же время, реальное участие масс, к руководству и управлению нашего народно-демократического государства.

CONTRIBUTION DE L'ÉVIDENCE COMPTABLE AU MAINTIEN, ET À LA DÉFENSE ET À L'ACCROISSEMENT DE LA PROPRIÉTÉ SOCIALISTE D'ÉTAT

Résumé

Dans la R.P.R., état de type socialiste, la défense et l'accroissement des biens de l'État a une grande importance pour l'édification du socialisme et du communisme.

Les travailleurs de notre pays, dirigés et éduqués par le Parti Ouvrier Roumain, et conscients que les biens publics constituent la source principale d'une existence aisée et heureuse luttent pour accroître et défendre ces biens contre ceux qui veulent attenter à la propriété socialiste.

L'évidence comptable est un moyen très important qui, par ses méthodes: bilan-compte, inventaire etc. contribue à maintenir et à augmenter la propriété socialiste.

De même, l'évidence comptable par ses comptes-rendus clairs, précis et à la portée de tous, informe les travailleurs sur la manière dont on administre les biens publics, en assurant, en même temps, la participation réelle des masses à la conduite de notre état démocrate populaire.

PERFECTIONAREA ACTIVITĂȚII ORGANELOR REPREZENTATIVE
ALE PUTERII DE STAT PE LINIA DEZVOLTĂRII ȘI ADÎNCIRII
CONTINUE A DEMOCRAȚIEI SOCIALISTE
ÎN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

DE

I. BENDITER

*Rezumatul comunicării prezentate în sesiunea științifică a cadrelor didactice
de la Universitatea „Al. I. Cuza” din 25—29 octombrie 1962*

1. Congresul al III-lea al P.M.R. a relevat faptul că principala caracteristică a dezvoltării orînduirii noastre democrat-populare o constituie perfecționarea și adîncirea continuă a democrației socialiste¹.

În procesul complex de dezvoltare multilaterală a democrației socialiste, un loc important îl ocupă perfecționarea continuă a organelor de stat. După cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în cuvîntarea rostită la cea de a 40-a aniversare de la crearea P.M.R.: „Partidul se preocupă cu cea mai mare grijă de întărirea continuă a orînduirii noastre noi, de perfecționarea organelor de stat și a activității de conducere a economiei, de dezvoltarea democrației socialiste prin atragerea tot mai largă a oamenilor muncii la conducerea treburilor obștești, sporirea rolului organizațiilor obștești în viața socială².

Pornind de la teza leninistă că lichidarea vechiului aparat de stat burghez și înlocuirea lui cu organe noi ale statului clasei muncitoare constituie o lege obligatorie pentru toate țărilor în perioada de trecere de la capitalism la socialism, Partidul Muncitoresc Român a acordat o atenție deosebită făuririi noilor organe ale statului socialist, dezvoltării și îmbunătățirii lor continue. În perioada istorică actuală, pe care

¹ *Congresul al III-lea al P.M.R.*, Edit. politică, București 1960, p. 409. *Cuvîntarea tovarășului I. Gh. Maurer.*

² *Gheorghe Gheorghiu-Dej, 40 de ani de luptă a partidului*, Edit. politică, București, 1961, p. 32.

o parcurge țara noastră, partidul continuă să se ocupe cu o deosebită grijă de îmbunătățirea și perfecționarea permanentă a organelor statului socialist, de dezvoltarea democrației socialiste, prin antrenarea în măsură din ce în ce mai mare a maselor largi de oameni ai muncii la conducerea treburilor obștești și de stat.

Transformările revoluționare din țara noastră, care au culminat cu încheierea procesului de colectivizare a agriculturii — eveniment de importanță istorică ce a marcat victoria definitivă a socialismului la orașe și sate în patria noastră — au ridicat pe o treaptă superioară și cerințele în domeniul construcției de stat. Astfel, pentru a se pune de acord forma de organizare cu conținutul nou al relațiilor socialiste din agricultură, a fost reorganizată conducerea de stat a agriculturii, prin crearea Consiliului Superior al Agriculturii și a Consiliilor Agricole regionale și raionale. Și în toate celelalte sectoare ale conducerii de stat are loc o îmbunătățire continuă a conținutului activității organelor de stat, a structurii, formelor organizatorice și metodelor lor de lucru. Crește importanța organelor economice, care își îmbunătățesc activitatea, formele și metodele de funcționare, pentru a putea realiza cu succes sarcinile istorice trasate de Congresul al III-lea al P.M.R., în domeniul construcției economice socialiste. O atenție deosebită este acordată organelor reprezentative ale puterii de stat, organe ce dețin primul loc în sistemul organelor statului democrat-popular.

2. Poziția conducătoare a organelor puterii de stat în sistemul tuturor organelor statului socialist este determinată de faptul că ele sînt organele direct reprezentative prin care oamenii muncii de la orașe și sate își exercită puterea, în calitatea lor de deținători unici și reali ai acestei puteri. Fiind organele care în ansamblul lor formează baza politică a statului nostru socialist, Marea Adunare Națională și sfaturile populare alcătuiesc în același timp și sistemul reprezentativ al Republicii Populare Romîne.

O mare importanță pentru înțelegerea caracterului profund democratic al sistemului nostru reprezentativ o are cunoașterea modului în care normele dreptului electoral reglementează alegerea deputaților în organele puterii de stat.

Caracterul pe deplin democratic al modului de alegere a deputaților în organele reprezentative ale puterii de stat în Republica Populară Romînă constă în faptul că principiile consfințite de Constituție și dezvoltate de legile electorale — votul universal, direct, egal și secret; răspunderea deputatului față de alegătorii săi și dreptul de revocare a deputatului înainte de expirarea mandatului, în cazul că nu s-a dovedit demn de încrederea ce i-a fost acordată — sînt garantate efectiv prin mijloace politice, juridice și materiale. Garanția principală o constituie însăși orînduirea socială a Republicii Populare Romîne, baza economică socialistă a statului democrat-popular.

Dreptul electoral în vigoare, ale cărui principii de bază sînt consfințite în Constituția R.P.R. din 1952, este rezultatul unui proces istoric a cărui caracteristică principală constă în faptul că el a urmat o linie

ascendentă continuă de dezvoltare, lărgire și adâncire a conținutului său pe deplin democratic. Importante sînt modificările aduse legii nr. 9/1952 pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională prin legea nr. 6/1956 și Decretului nr. 391/1953 pentru alegerea deputaților în sfaturile populare prin Decretul nr. 609/1957, care au desființat orice îngrădire de ordin social economic, știut fiind că în legislația noastră electorală o perioadă de timp au mai fost menținute unele limitări ale dreptului de vot care au fost impuse de condițiile istorice concrete ale dezvoltării revoluției socialiste din țara noastră. Pe linia perfecționării continue a legislației noastre electorale trebuie menționate și modificările aduse actelor normative cu privire la alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și sfaturile populare prin decretul nr. 449/1960 și 460/1960. Dezvoltînd principiile consacrate de articolul 94 din Constituția R.P.R., normele dreptului electoral în vigoare stabilesc că toți oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Romîne, care au împlinit vîrsta de 18 ani, fără deosebire de rasă sau naționalitate, sex, religie, grad de cultură, profesie sau durata domiciliului, au dreptul de a lua parte la alegerea deputaților, cu excepția celor lipsiți de facultățile mintale și a persoanelor condamnate prin hotărîre judecătorească la pierderea dreptului electoral.

Dezvoltarea și adîncirea continuă a democrației socialiste sub toate aspectele, impune ca și în domeniul dreptului electoral actele normative care reglementează alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și sfaturile populare să fie continuu îmbunătățite și pe viitor. Așa, de exemplu, se cere o reglementare mai amănunțită a modului de exercitare a dreptului de revocare a deputatului înainte de expirarea mandatului.

Importanța principiului revocării deputaților, înscris pentru prima oară în Constituția R.S.F.S.R. din iulie 1918, a fost subliniată în repetate rînduri de V. I. Lenin. „Orice instituție electivă sau adunare reprezentativă — scria el — poate fi considerată ca fiind într-adevăr democratică și reprezentînd cu adevărat voința poporului, numai cu condiția recunoașterii și aplicării dreptului alegătorilor de a rechema pe aleșii lor”³.

Principiul leninist al răspunderii deputatului față de alegători și dreptul de revocare au fost înscrise și în Constituția R.P.R. Articolul 101 din Constituție stabilește că fiecare deputat este obligat să dea socoteală în fața alegătorilor de activitatea sa și de aceea a organului din care face parte. „Deputatului — se arată în ultimul alineat al art. 101 — i se poate retrage oricînd mandatul, în urma hotărîrii majorității alegătorilor, luată în conformitate cu procedura stabilită de lege”. Actele normative în vigoare în materie electorală reproducînd principiul așa cum este consacrat în forma sa generală de Constituție, nu cuprind dispoziții care să reglementeze în mod detaliat regulile potrivit cărora

³ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 26, p. 321.

deputatul poate fi revocat înainte de expirarea mandatului. Lipsa unei reglementări mai amănunțite a problemei constituie într-o anumită măsură o dificultate pentru practica noastră electorală. Reglementarea deci mai în amănunt a procedurii de revocare ar putea să contribuie la consolidarea unuia din cele mai democratice principii ale sistemului nostru electoral.

3. Democratismul sistemului nostru reprezentativ se manifestă nu numai sub aspectul modului de reglementare a alegerii organelor reprezentative ale puterii de stat. Marea Adunare Națională și sfaturile populare își îmbunătățesc și își perfecționează în permanență și conținutul activității lor, metodele de lucru și formele de funcționare. Vom aminti doar câteva măsuri mai importante ce au fost luate în ultimii ani și care au dus la îmbunătățirea conținutului activității organelor reprezentative în țara noastră.

O mare importanță în această privință are legea nr. 1/1961 prin care s-au adus modificări capitolului III și unor articole din Constituție. Articolul 24 al Constituției, modificat, enumeră cu mai multă precizie atribuțiile de competență exclusivă a Marii Adunări Naționale și delimitează mai precis competența Consiliului de stat al R.P.R. creat în locul fostului Prezidiu al Marii Adunări Naționale. Incluzând Consiliul de stat în categoria organelor supreme ale puterii de stat, capitolul III al Constituției, modificat, înlătură orice îndoială cu privire la natura sa juridică ca organ suprem al puterii de stat, subordonat însă Marii Adunări Naționale. După cum se arată în art. 24, aliniatul 2 din Constituție, Marea Adunare Națională rămâne în continuare organul suprem al puterii de stat care „exercită toate drepturile statului român democrat popular”. În modul acesta se subliniază o dată în plus, în legea fundamentală, că și în sistemul organelor supreme ale puterii de stat Marea Adunare Națională ocupă poziția cea mai înaltă, pe care nu o are nici un alt organ al statului, ea fiind organul care reprezintă în mod direct la cel mai înalt nivel voința și interesele oamenilor muncii din țara noastră și căruii îi sînt subordonate toate celelalte organe de stat, inclusiv Consiliul de stat al R.P.R.

O mare însemnătate în îmbunătățirea activității organelor locale ale puterii de stat a avut legea nr. 6/1957 de organizare și funcționare a sfaturilor populare. Această lege a pus ordine în neenumăratele acte normative în vigoare care reglementau modul de organizare și activitate a organelor locale ale puterii și a comitetelor lor executive. Decretul nr. 258/1950 care era actul normativ de bază în vigoare pînă la adoptarea de către Marea Adunare Națională a legii nr. 6/1957 conținea dispoziții mai mult cu caracter general. Din această cauză el a fost completat ulterior cu numeroase acte normative care reglementau diverse probleme ale competenței, organizării și funcționării sfaturilor populare, și care cuprindeau uneori dispoziții contradictorii, îngreunînd într-o anumită măsură activitatea organelor locale ale puterii de stat. Abrogînd decretul nr. 258/1950, legea nr. 6/1957 a pus ordine în acest domeniu.

ușurînd mult orientarea activiștilor și funcționarilor sfaturilor populare și a comitetelor lor executive.

Importanța legii 6/1957 nu se reduce însă numai la aceasta. Ea a lărgit considerabil competența sfaturilor populare și a comitetelor lor executive, trecînd în atribuția lor unele sarcini care erau anterior de competența organelor centrale, ca spre exemplu, conducerea unor întreprinderi economice și instituții de interes local. Aceasta a contribuit la stimularea inițiativei locale și a creat noi posibilități de antrenare a maselor de oameni ai muncii la conducerea și rezolvarea treburilor obștești și de stat.

În stadiul actual de dezvoltare a construcției economice și culturale socialiste în țara noastră, în condițiile terminării cu succes a procesului de colectivizare a agriculturii, unele din dispozițiile legii nr. 6/1957 sînt însă depășite. Exemplu poate constitui punctul 5 al articolului 6 al legii, care mai enumeră printre sarcinile sfaturilor populare și aceea a transformării socialiste a agriculturii, sprijinirea gospodăriilor individuale în ridicarea producției agricole etc. Practica conducerii de stat locale a construcției economice și social-culturale, în special în domeniul agriculturii socialiste au scos la viață forme organizatorice noi cum sînt Consiliile agricole. Raporturile dintre aceste organe și sfaturile populare și comitetele lor executive ar trebui de asemenea să-și găsească reglementarea și în legea de organizare și funcționare a sfaturilor populare. Cele arătate scot în evidență necesitatea îmbunătățirii legii nr. 6/1957, pentru a o pune de acord cu stadiul actual al dezvoltării statului nostru socialist.

Caracteristic pentru perfecționarea conținutului activității organelor reprezentative ale puterii de stat în actuala etapă de desăvîrșire a construcției socialiste este îmbogățirea competenței lor cu atribuțiuni în domeniul conducerii economice. Sarcinile istorice tratate de Congresul al III-lea al P.M.R. concretizate în planul de șase ani și în planul de perspectivă pe 15 ani necesită o conducere mai eficientă din partea organelor de stat a economiei socialiste. Pe această linie se înscriu măsurile luate de Marea Adunare Națională, care în prima sesiune a actualei legislaturi a votat legea pentru înființarea Consiliilor economice a sfaturilor populare regionale, precum și alte măsuri prin care s-au lărgit atribuțiunile sfaturilor populare în domeniul conducerii construcției economice socialiste pe plan local.

Incheierea procesului de făurire a relațiilor noi socialiste și în agricultură, eveniment de importanță istorică care a fost consfințit de sesiunea Marii Adunări Naționale din aprilie 1962, pune de asemenea în fața organelor de stat sarcini deosebite privind agricultura socialistă. Adoptarea de către Marea Adunare Națională în aceeași sesiune a legii pentru înființarea Consiliului superior al agriculturii și a Consiliilor agricole regionale și raionale, precum și constituirea de către sfaturile populare regionale, raionale și a unor orașe a consiliilor agricole respective lărgesc de asemenea conținutul activității organelor reprezentative.

4. Concomitent cu adâncirea democratismului privind alegerea organelor reprezentative ale puterii de stat, îmbunătățirea conținutului activității lor, se perfecționează și structura, formele și metodele lor de lucru. În această privință se cere a fi relevată în primul rînd o formă nouă în care se reflectă democratismul adînc al sistemului nostru reprezentativ și anume organizarea unor sesiuni cu participarea largă și directă a maselor. Exemplu în această privință este sesiunea Marii Adunări Naționale din 22—24 aprilie 1962 la care au participat, spunîndu-și cuvîntul 11 000 delegați ai oamenilor muncii în legătură cu istoricul eveniment al încheierii colectivizării agriculturii în țara noastră. Sesiuni asemănătoare la care s-au dezbătut probleme generale și cu aspect specific local și la care au participat zeci de mii de oameni ai muncii au fost organizate de sfaturile populare din întreaga țară.

Dezvoltarea și adâncirea continuă a democratismului organizării și funcționării sistemului reprezentativ se reflectă și în activitatea normativă a organelor reprezentative. Statul democrat popular acordă o atenție deosebită găsirii unor forme noi care să antreneze într-o măsură din ce în ce mai mare masele la opera de legiferare în mod direct.

Sînt cunoscute formele prin care masele participă direct la elaborarea legilor și altor acte normative importante ale organelor puterii de stat. Nu există proiect de lege mai important care să nu fie supus discuției largi a maselor și să nu-și îmbunătățească conținutul ținînd seama de propunerile venite din mase. În afara proiectului de constituție putem cita și alte legi care în stadiu de proiect au fost supuse discuției largi a maselor de cetățeni, ca spre exemplu: legea de raionare administrativ-economică a teritoriului țării noastre, codul familiei, codul muncii ș.a. A devenit o tradiție discutarea în adunările muncitorilor și ale salariaților din întreprinderi și instituții a cifrelor de plan lansate de organele centrale cu multe luni înainte ca ele să fie definitive de Consiliul de Miniștri și aprobate de Marea Adunare Națională. O formă prin care masele influențează direct activitatea legislativă a organului suprem reprezentativ al puterii de stat o reprezintă consfăturile oamenilor muncii din diferite sectoare de activitate. Vom aminti doar ecol larg pe care l-au avut consfăturile pe țară ale frunțașilor din agricultură și din gospodăriile agricole colective din aprilie 1958 și aprilie 1962. Prima a avut ca rezultat adoptarea statutului model al G.A.C. iar a doua a precedat istorica sesiune a Marii Adunări Naționale care a consfințit evenimentul încheierii procesului de colectivizare a agriculturii în țara noastră.

În legătură cu caracterul profund democratic, popular al activității normative a organelor statului socialist trebuie scos în evidență și faptul că la procesul de elaborare a legilor își aduc contribuția lor directă și organizațiile obștești. Astfel sindicatele din R.P.R., conform statutului lor „iau parte activă la elaborarea legilor privitoare la problemele producției, muncii, condițiilor de trai, culturii și luptă pentru realizarea întocmai a acestor legi”.

5. Democratismul sistemului nostru reprezentativ și superioritatea lui față de sistemele reprezentative ale statelor capitaliste constă în aceea că, așa cum arăta V. I. Lenin, fiind organe ale statului de dictatură a clasei muncitoare, ele sînt „așa cum trebuia să fie și Comuna din Paris, nu o instituție parlamentară, ci una cu caracter lucrativ, care concentrează în același timp și activitatea legiuitoare și aceea de executare a legii”.⁴

Marea Adunare Națională și sfaturile populare ca organe prin care oamenii muncii din țara noastră își exercită puterea în statul democratic popular desfășoară, după cum am văzut, o importanță activitate normativă. În același timp ele iau însă și măsurile necesare pentru a se asigura îndeplinirea dispozițiilor cuprinse în actele normative pe care ele le adoptă. Referitor la acest aspect al activității organelor reprezentative ale puterii se constată că în etapa de desăvîrșire a construcției socialiste se accentuează și se intensifică participarea directă a maselor la activitatea organelor de stat. O manifestare a acestei caracteristici o constituie înmulțirea formelor organizatorice de participare a maselor la respectarea legalității, cum sînt: comisiile de impăciure de pe lângă comitetele executive ale sfaturilor populare, comisiile de control obștesc, consiliile de judecată din întreprinderi și instituții, comisiile de soluționare a litigiilor de muncă.

Deosebit de importante sînt organele noi create cum sînt Consiliile agricole regionale și raionale și Comitetele de cultură și artă de pe lângă comitetele executive ale sfaturilor populare. În legătură cu natura juridică a acestor organe este important de subliniat faptul că ele prezintă trăsături specifice care scot în evidență aspectul caracteristic procesului de adîncire a democrației socialiste de împlinire a activității organelor de stat cu participarea directă a oamenilor muncii la această activitate. Consiliile agricole, la fel ca și Comitetele pentru cultură și artă sînt organe ale statului în care se manifestă caracterul popular de masă al organizării de stat socialiste. După cum este știut, în componența lor, alături de funcționari de stat — care reprezintă un procent mic — intră un număr mare de cetățeni cu specialități diferite corespunzătoare profilului organului respectiv. Activitatea pe care o desfășoară cetățenii care fac parte din aceste organe este o activitate obștească, rezultatul ei este însă diferit în ceea ce privește natura și consecințele actelor pe care le emite organul respectiv, de activitatea desfășurată în cadrul organizațiilor obștești obișnuite. Actele consiliilor agricole și ale comitetelor de cultură și artă, fiind acte care emană de la organe ale statului sînt investite cu forță juridică și, din acest punct de vedere se deosebesc de actele organizațiilor obștești care nu au caracterul unor acte juridice.

Din cele expuse sumar pînă aici rezultă că perfecționarea sistemului nostru reprezentativ se face pe linia lărgirii și adîncirii continue

⁴ V.I. Lenin, *Opere*, vol. 25, p. 418.

a participării directe a maselor la activitatea organelor supreme și locale ale puterii de stat, a îmbunătățirii conținutului activității, adâncirii democratismului alegerii deputaților în organele reprezentative ale puterii, perfecționării formelor și metodelor lor de lucru.

Îmbinarea activității organelor reprezentative de stat cu participarea într-o măsură din ce în ce mai mare a maselor la elaborarea actelor normative și la respectarea lor, se integrează în procesul dezvoltării și adâncirii continue a democrației socialiste în etapa de desăvârșire a construcției socialiste și de pregătire a trecerii spre comunism.

Pentru lucrătorii pe tărîmul științei dreptului se pune sarcina generalizării pe plan teoretic a practicii mereu înnoite a organelor noastre de stat, care își perfecționează continuu activitatea lor pe linia adâncirii și lărgirii democrației socialiste.

У СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДСТАВИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ ПО ЛИНИИ РАЗВИТИЯ И НЕПРЕРЫВНОГО УГЛУБЛЕНИЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ ДЕМОКРАТИИ В РНР

Краткое содержание

Работа, которая содержит тезисы сообщения представленного на Научной сессии преподавательского состава Университета имени „Ал. И. Кузы“ в октябре месяце 1962 года, показывает как проявляется в деятельности представительных органов государственной власти закономерный объективный процесс развития и непрерывного углубления социалистической демократии в период завершения строительства социализма в РНР.

Рассматриваются основные аспекты постоянного расширения сферы участия народных масс в деятельности представительных органов, а также сочетание деятельности государственных органов власти с деятельностью общественных организаций.

При рассмотрении основных нормативных действующих актов, которые составляют юридическую основу восходящего развития социалистической демократии, автор делает и некоторые предложения с целью устранения некоторых пробелов существующих ещё в законодательстве РНР, объясняющихся тем что его опережает иногда бурный рост развития материальной технической базы социализма.

LE PERFECTIONNEMENT DE L'ACTIVITÉ DES ORGANES REPRÉSENTATIFS DU POUVOIR D'ÉTAT EN VUE DU DÉVELOPPEMENT ET DE L'ÉLARGISSEMENT CONTINU DE LA DÉMOCRATIE SOCIALISTE

Résumé

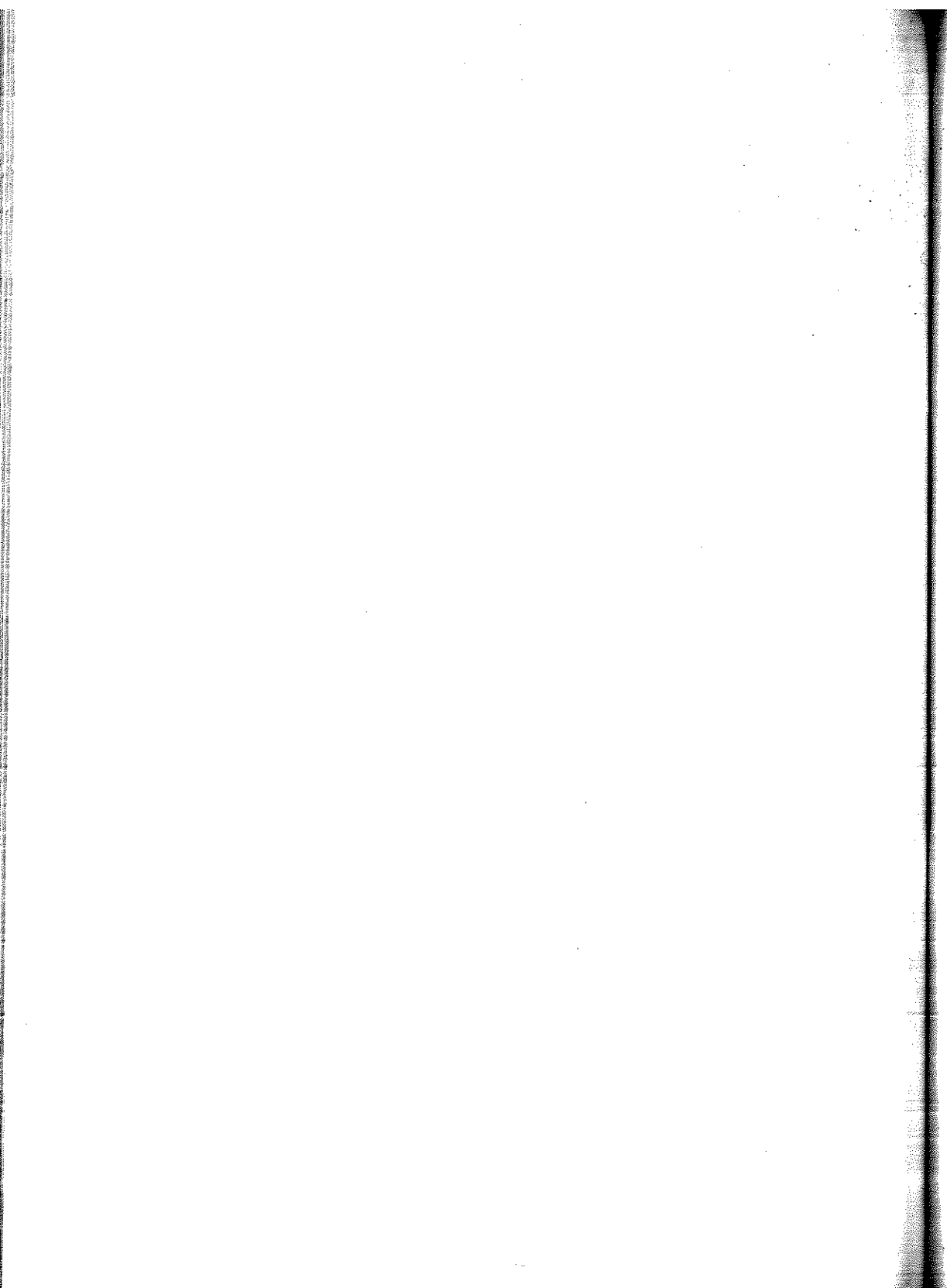
Ce travail renferme les thèses de la communication présentée à la session scientifique de l'Université „A. I. Cuza“ de Jassy, en Octobre 1962. On y souligne la manière de se manifester dans l'activité des

organes du pouvoir d'Etat le processus légitime objectif de développement et d'élargissement continu de la démocratie socialiste pendant l'étape où s'achève la construction socialiste dans la R.P.R.

On y examine en même temps les principaux aspects de la participation directe, toujours plus large, du peuple dans l'activité des organes représentatifs et la façon dont l'activité des organes du pouvoir s'harmonise avec l'activité des organisations des masses populaires.

Tout en faisant l'analyse des actes normatifs en vigueur qui constituent la base juridique du développement ascendant de la démocratie socialiste, l'auteur fait des propositions *de lege ferenda* tendant au perfectionnement continu de la législation existante.

APLICAREA ÎNVĂȚĂTURII MARXIST-LENINISTE CU PRIVIRE LA PRINCIPIUL CENTRALISMULUI DEMOCRATIC ÎN CONDUCEREA ECONOMIEI NOASTRE NAȚIONALE

DE

MARIA DVORACEK

Centralismul democratic constituie un principiu fundamental de organizare a statelor socialiste. Acest principiu a fost formulat de V. I. Lenin, pe baza dezvoltării lucrărilor lui Marx și Engels, în urma cercetării legilor economice și a generalizării practicii revoluționare.

În schița articolului *Sarcinile imediate ale puterii sovietice*, V. I. Lenin scria: „Acum sarcina noastră este de a înfăptui întocmai centralismul democratic în domeniul economiei, de a asigura o armonie și coordonare absolută în funcționarea unor întreprinderi economice, cum sînt căile ferate, poșta, telegraful și alte mijloace de transport etc., dar în același timp un centralism înțeles în sensul cu adevărat democratic presupune posibilitatea — creată pentru prima oară în istorie — a unei dezvoltări depline și nestinjenite nu numai a particularităților locale și a inițiativei locale, posibilitatea unei diversități de căi, metode și mijloace de înaintare spre țelul comun”¹.

Fiind formulat în trăsăturile lui esențiale la Congresul al VI-lea al P.M.S.D.R. — ținut în lunile iulie—august 1917² — în statutul adoptat cu acest prilej s-au stabilit regulile de aplicare ale centralismului democratic și anume: electivitatea organelor de conducere, obligativitatea dărilor de seamă, disciplina de partid, obligativitatea hotărîrilor organelor superioare față de cele inferioare și față de toți membrii de partid.

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 27, E.S.P.L.A., București, 1955, p. 192.

² *Rezoluțiile și Hotărîrile Congreselor și Conferințelor P.C.U.S. partea I*, Editura pentru Literatura Politică, 1954, p. 396—401.

Centralismul democratic, principiul de bază al P.C.U.S și al celorlalte partide frățești, a fost adoptat la noi încă din 1921 și-l găsim inclus în statutul provizoriu al P.C.R. din 1922.

Generalizînd experiența construcției de partid V. I. Lenin a demonstrat deosebita însemnătate a acestui principiu în acțiunea de sfărîmare a vechiului aparat de stat burghez și de construcție a noului aparat de stat de tip socialist, centralismul și democratismul constituînd două aspecte ale aceluiași principiu în temeiul căruia sînt organizate și funcționează organele statului socialist.

În practica construirii socialismului și comunismului, în U.R.S.S. și în țările de democrație-populară, formele și metodele aplicării centralismului democratic s-au perfecționat mereu, în deplină concordanță cu dezvoltarea și maturizarea bazei materiale de producție, cu dezvoltarea organizării producției și experienței economico-organizatorice a ramurilor industriei și agriculturii socialiste, cu dezvoltarea nivelului conștiinței socialiste a maselor muncitoare.

Caracterizînd conținutul centralismului democratic în conducerea economiei, potrivit învățăturii marxist-leniniste, Plenara din 27—29 decembrie 1956 a C.C. al P.M.R., indica faptul că acesta „presupune îmbinarea conducerii ferme a organelor inferioare de către cele superioare și executarea obligatorie a directivelor centrale cu rezolvarea de sine stătătoare a problemelor locale”.

Necesitatea obiectivă a organizării și conducerii economiei pe baza acestui principiu este determinată de natura mării producții socialiste, de caracterul relațiilor socialiste, ca și de acțiunea legilor economice obiective ale socialismului. Simpla conducere centralizată a vieții economice nu este suficientă. Este necesară și participarea largă a maselor la organizarea și conducerea economiei; această participare reprezintă conținutul principal, esențial, al superiorității statului socialist asupra celui capitalist. Numai îmbinarea conducerii coordonate, centralizate a economiei, cu participarea maselor largi la această conducere, formează conținutul centralismului democratic ca principiu de bază al organizării și conducerii economiei socialiste.

În raportul C.C. al P.M.R., prezentat de tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al Partidului se subliniază faptul că: „Trebuie să imprimăm muncii politice de masă mai multă operativitate, mai multă preocupare pentru eficacitatea și rezultatele ei practice; fiecare sarcină dată de partid, fiecare apreciere sau indicație privind un sector sau altul al activității de stat, economice, culturale să formeze obiectul unei munci politice vii și combative, pentru ca cei cărora le sînt destinate aceste indicații să le cunoască și să și le însușească, pentru a putea să le aplice cît mai bine în viață”.

Chezășia dezvoltării statului nostru democrat-popular o constituie creșterea continuă a rolului conducător al partidului clasei muncitoare în sistemul dictaturii proletarietului și atragerea tot mai activă a maselor largi la conducerea statului.

Consfințind rolul conducător al P.M.R. în sistemul dictaturii proletariatului, Constituția R.P.R. votată la 24 sept. 1952 în textul art. 86 al. 3 și 4 porneste de la faptul că partidul clasei muncitoare îndeplinește rolul de conducător și organizator al vieții sociale și de stat, în vederea construirii societății socialiste.

Călăuzindu-se după teoria marxist-leninistă, P.M.R. își elaborează o politică întemeiată pe cunoașterea științifică a necesităților obiective ale dezvoltării sociale. În conformitate cu această politică organele statului nostru au elaborat și adoptat o serie de acte normative, în care sînt consfințite principiile de organizare a statului democrat-popular, principii, străbătute, ca de un fir roșu, de democratismul socialist.

Dînd expresie acestor principii, Constituția R.P.R. proclamă Republica Populară Romînă ca stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, în care baza puterii populare o constituie alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și în care rolul conducător aparține clasei muncitoare, proclamă, regimul democrației populare, ca putere a oamenilor muncii și statul romîn democrat-popular ca stat unitar, suveran și independent. Constituția cuprinde prevederi referitoare la organele și aparatul de stat, necesare apărării cuceririlor revoluționare și a legalității populare, norme referitoare la instituțiile aparatului economic și cultural, norme referitoare la dezvoltarea pe bază de plan a economiei naționale. În această privință textul art. 113 al Constituției prevede: „Viața economică a R.P.R. se dezvoltă pe baza planului de stat al economiei naționale în interesul construirii socialismului, creșterii neîncetate a bunăstării materiale și culturale a oamenilor muncii, întăririi independenței naționale a țării și a capacității ei de apărare”.

Principala formă a conducerii centralizate o constituie planificarea economiei naționale bazată pe cerințele legii dezvoltării planice proporționale a economiei naționale. Planificarea asigură conducerea întregii producții sociale și dezvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor ei. Aceasta creează condiții pentru folosirea rațională a mijloacelor de producție și a forței de muncă pentru mobilizarea resurselor materiale și de muncă a societății, în vederea realizării unui scop unic, a unor obiective unice.

În consecință rolul statului socialist este deosebit de important în ceea ce privește conducerea economiei. Astfel, statul socialist are pe de o parte posibilitatea — ca urmare a proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție — și pe de altă parte i se impune — respectînd legile economice ale socialismului, — să exercite conducerea planificată a economiei naționale, să îndeplinească funcția economico-organizatorică.

În îndeplinirea funcției economico-organizatorice statul subordonează sub aspect organizatoric toate ramurile economice, unei conduceri planificate unice, organizînd și îndrumînd întregul proces al producției prin planul de stat³, situație care presupune în mod necesar exis-

³ Constituția R.P.R., art. 24, p. c.

tența unor obiective coordonate obligatorii pentru toți membrii societății, directive concretizate în legi, hotărâri, dispoziții etc. În practica lucrurilor, acestea se concretizează prin legea planului de stat unic al economiei naționale și printr-un întreg ansamblu de măsuri legislative, care este astfel conceput încît în conținutul său este prevăzută dezvoltarea tuturor ramurilor activității economice și social-culturale, toate convergînd către îndeplinirea obiectivului fundamental — construirea socialismului.

Superioritatea sistemului socialist de planificare iese în evidență și prin faptul că organele locale dispun de o inițiativă largă în mobilizarea și folosirea resurselor economice. De altfel, fără cunoașterea aprofundată a condițiilor locale a resurselor materiale din fiecare regiune în parte, planificarea însăși nu poate da rezultate optime nu poate asigura proporțiile juste în economie.

În vederea realizării funcției economico-organizatorice în scopul înlăptuirii politicii economice pe calea planificării economiei naționale a fost necesar ca statul să creeze un întreg sistem de organe de planificare.

Sistemul organelor de planificare cuprinde Comitetul de Stat al Planificării⁴, de pe lîngă Consiliul de Miniștri, direcțiile de planificare și serviciile de planificare din cadrul ministerelor și organelor centrale, organele corespunzătoare de planificare din întreprinderi și instituții, precum și secțiunile de planificare de pe lîngă Comitetele Executive ale sfaturilor populare.

În afara Comitetului de Stat al Planificării, sarcini importante de planificare revin Direcției Centrale de Statistică și Ministerelor, cum sînt, în special, Ministerul de Finanțe, Ministerul Comerțului Interior⁵, Ministerul Comerțului Exterior⁶. Un rol important revine în acest sens și ministerelor ca organe care trebuie să coordoneze activitatea în ramura lor de specialitate, independent de subordonarea republicană sau locală a întreprinderilor și respectiv unităților social-culturale. De pildă, Ministerul Industriei Construcțiilor, înființat în conformitate cu decretul 96 publicat în Buletinul Oficial nr. 1 din 27 februarie 1962, răspunde de întreaga ramură de activitate a industriei construcțiilor, cu toate că ierarhic unele din întreprinderi sînt subordonate direct și exclusiv sfaturilor populare. La fel în ceea ce privește Ministerul Sănătății și Prevederilor Sociale, Ministerul Învățămîntului⁷, Comitetul de stat pentru Artă⁸ etc.

Controlul acestor ministere și organe centrale asigură dezvoltarea și activitatea coordonată atît a întreprinderilor și unităților subordonate direct ministerelor și celorlalte organe centrale ale statului, cît și a celor subordonate sfaturilor populare, în cadrul planului unitar al economiei naționale.

⁴ Decretul nr. 119 din 2 iulie 1948 și Decretul nr. 91 din 19 martie 1949.

⁵ Decretul 283 din 30 aprilie 1962.

⁶ Decretul 284 din 30 aprilie 1962.

⁷ Decretul 416 din 9 iunie 1962.

⁸ Decretul 417 din 9 iunie 1962.

Pentru a asigura în toate ramurile economiei noastre naționale o conducere competentă și unitară, ca urmare a încheierii procesului de colectivizarea agriculturii, s-a înființat, în conformitate cu legea 1, publicată în Buletinul Oficial nr. 12 din 31 mai 1962, Consiliul Superior al Agriculturii, organ central de conducere a agriculturii pe plan republican și Consiliile agricole regionale, raionale și orășenești.

În condițiile statornicirii formelor proprietății socialiste — proprietatea socialistă de stat și proprietatea cooperatist-colectivistă — ca unice forme de proprietate în agricultura noastră, vechea formă organizatorică a conducerii agriculturii — începind de la ministri și pînă la organele de jos — care mai păstra anumite trăsături proprii condițiilor cînd în agricultură predomina proprietatea individuală, a devenit necorespunzătoare noii etape de dezvoltare a agriculturii noastre socialiste.

De aceea s-a impus schimbarea radicală a actualului sistem de organizare a agriculturii și adoptarea unei noi concepții organizatorice în conducerea agriculturii menite să asigure o conducere științifică și unitară, legată mai strîns de activitatea gospodăriilor agricole de stat, gospodăriilor agricole colective, și a altor unități productive, în măsură să răspundă pe deplin de aplicarea în practică a directivelor organelor superioare, privitoare la dezvoltarea tuturor ramurilor agriculturii. Pe de altă parte, concepția larg democratică care stă la baza acestor consilii creează condiții optime pentru participarea la conducerea agriculturii a celor mai pregătite cadre care lucrează nemijlocit în producție. Textul art. 5 al legii, referindu-se în mod expres la componența Consiliului Superior al Agriculturii, indică faptul că acest consiliu cuprinde pînă la 1 000 membri dintre cadrele cele mai calificate, membri desemnați de Consiliul de Miniștri. În același timp în vederea asigurării unei strînse legături cu Comitetul de Stat al Planificării și cu Direcția Centrală de Statistică, legea prevede că în componența Consiliului Superior al Agriculturii intră și lucrători de specialitate din cadrul Comitetului de Stat al Planificării și din Direcția Centrală de Statistică.

Noua organizare a conducerii agriculturii, constituie tocmai un exemplu practic de aplicare creatoare a învățaturii marxist-leniniste cu privire la centralismul democratic în conducerea economiei.

Privit sub aspectul ierarhiei puterii de stat, centralismul democratic asigură independența organelor locale ale puterii de stat în vederea conducerii și planificării economiei locale, ținînd seama de liniile directoare primite de la centru. Astfel, deși sfaturile populare sînt subordonate sfaturilor populare ierarhic superioare, iar sfaturile populare regionale, Marii Adunări Naționale, această subordonare constă numai în obligația sfaturilor populare de a respecta dispozițiile cu caracter normativ cît și dreptul sfatului popular ierarhic superior, respectiv al Marii Adunări Naționale, de a anula hotărîrile și dispozițiile sfaturilor populare subordonate care nu sînt conforme dispozițiilor cu caracter normativ. Acest drept revine și Consiliului de Miniștri al R.P.R. care exercită

îndrumarea și controlul asupra activității Comitetelor Executive ale tuturor sfaturilor populare.

În ceea ce privește Comitetele Executive, legea 6 de organizare a sfaturilor populare din 28 martie 1957, prevede subordonarea acestora atât față de sfaturile populare care le-au ales, cât și față de comitetele executive ale sfaturilor populare ierarhic superioare și față de Consiliul de Miniștri în cazul comitetelor executive ale sfaturilor populare regionale și ale orașelor de subordonare republicană. În conformitate cu această lege, secțiunile de resort sînt subordonate în întreaga lor activitate comitetelor executive pe lingă care funcționează. În acest mod se asigură unitatea de conducere pe plan local și se înlătură posibilitatea unor deformări și denaturări ale principiului centralismului democratic.

Îndrumarea pe linie verticală a Comitetelor executive permite asigurarea unei linii unitare a tuturor organelor locale, în problemele fundamentale ale politicii Partidului și Guvernului în privința dezvoltării ramurilor respective, iar conducerea orizontală asigură o mare operativitate în rezolvarea problemelor practice, asigurînd mobilizarea, stimularea inițiativelor creatoare ale maselor largi ale oamenilor muncii.

Conducerea orizontală asigură în același timp îndeplinirea funcției economico-organizatorice a organelor locale ale puterii și administrației de stat mărind spiritul de răspundere a acestora și educîndu-le pentru rezolvarea problemelor economice de competență proprie.

Economia locală este condusă de către Comitetele executive ale sfaturilor populare prin secțiunile de specialitate. Există și unități economice subordonate Comitetelor executive ale sfaturilor populare, însă în același timp subordonate și Ministerului sau organului central corespunzător în ceea ce privește îndrumarea, controlul tehnic și de plan, și în orice probleme care necesită o reglementare unitară pe plan central sau regional.

Asigurarea conducerii nemijlocite a întreprinderilor economice și instituțiilor social-culturale, grupate în cadrul economiei locale de către Comitetele executive ale sfaturilor populare, nu le dă dreptul acestora de a conduce sau de a interveni direct în activitatea întreprinderilor economice și instituțiilor social-culturale de importanță republicană — deci nesubordonate lor. Aceasta nu înseamnă însă nicidecum că sfaturile populare trebuie să aibă o atitudine indiferentă, pasivă, față de aceste activități. Ele pot și trebuie să le sprijine activitatea, să le propună Consiliului de Miniștri sau direct Ministerului sau organului central care conduce aceste unități, măsuri menite să lichideze lipsurile din activitatea lor.

Se știe că sînt numeroase ramuri de activitate economică care sînt conduse exclusiv central dar care nu pot să-și ducă sarcina la bun sfîrșit fără concursul și sprijinul sfaturilor populare.

O problemă care se poate pune în discuție este dacă interesele asigurării caracterului unitar, coordonat al conducerii economice impun ca centralizarea să meargă atât de aproape, încît toate laturile activi-

tății economice — pînă în cele mai mici amănunte — să fie stabilite de către organele superioare. Evident că acest lucru nu este nici posibil, nici necesar. El nu este posibil pentru că practic nici un organ central — oricare ar fi el — nu poate cunoaște în amănunt și în mod operativ situația din fiecare unitate economică, nu poate prevedea problemele și situațiile noi ce se ivesc, pentru a putea da dispoziții și îndrumări juste în cele mai mici amănunte în legătură cu desfășurarea muncii și cu modul de gospodărire a mijloacelor. Acest lucru nu este nici necesar, întrucît ar încătușa inițiativa locală și ar genera, în mod inevitabil, elemente dăunătoare de birocratism.

Tocmai de aceea, în sistemul conducerii economiei socialiste centralizarea conducerii se îmbină cu dezvoltarea largă a inițiativei locale, cu cerința ca organele conducătoare din verigile inferioare să aibă dreptul și posibilitatea de a rezolva de sine stătător o serie de probleme locale ce se ivesc în procesul muncii, în funcție de condițiile concrete existente în unitatea respectivă. Aceasta este tocmai cea de a doua trăsătură a centralismului democratic în conducerea economiei.

Dacă trăsăturile de bază ale centralismului democratic în conducerea economică sînt cunoscute și asupra lor nu există nici o controversă, nu același lucru se poate spune despre cadrul — sub aspectul limitelor — în care trebuie să se desfășoare conducerea centralizată a economiei și inițiativa unităților economice. Astfel, este necesar să se precizeze pînă unde se poate merge cu centralizarea, și de unde devine necesară și utilă inițiativa economico-operativă a unităților economice, a rezolvării de sine stătătoare a unor probleme ale economiei.

De regulă ca atunci cînd se definește independența economico-operativă se susține că ea se manifestă în personalitatea juridică⁹ și deci prin dreptul unităților economice de a intra în raporturi contractuale — cu alte organizații socialiste și cu cetățenii — dreptul unității economice de a avea o evidență contabilă și un bilanț propriu, dreptul unităților economice de a avea un cont de decontare propriu la Banca de Stat, dreptul de a primi credite bancare, dreptul de a figura în fața instanțelor de judecată și a organelor de arbitraj, purtînd răspunderea materială pentru obligațiile asumate.

Analiza acestor trăsături, care sînt atribuite noțiunii de independență economico-operativă, ne conduc la concluzia că o astfel de caracterizare a independenței economico-operativă nu se identifică întru-totul cu cel de-al doilea aspect al principiului la care ne referim.

⁹ Decretul nr. 140 din 15 iunie 1948, pentru organizarea și funcționarea întreprinderilor industriale ale statului. Decretul nr. 199 din 14 mai 1949, pentru organizarea și funcționarea întreprinderilor și org. ec. ale statului. H.C.M. nr. 254 din 23 iunie 1951 privind măsuri pentru reglementarea și asigurarea disciplinei contractuale. Decretul nr. 31 din 30 ianuarie 1954 — partea referitoare la persoanele juridice.

Astfel, din analiza principalelor acte normative unitățile economice nu au numai dreptul, ci și obligația de a avea o evidență contabilă, un bilanț propriu și un cont de decontare la Banca de Stat; nu au numai dreptul de a încheia contracte economice, ci și obligația de a încheia contracte pe baza repartițiilor primite din partea organelor tutelare¹⁰, drepturi și obligații care rezultă în mod obiectiv din natura proprietății întregului popor — proprietatea socialistă de stat — și pe care acesta, ca mandatar al întregului popor, îl reprezintă.

Esența independenței unităților economice constă — pe de o parte — în inițiativa unităților economice, în întocmirea propriilor propuneri ale planurilor de producție, financiare, aprovizionare, reparații capitale etc., — iar pe de altă parte — în organizarea producției, a muncii, a gospodăririi fondurilor fixe și circulante etc., în vederea îndeplinirii și depășirii la un nivel cât mai înalt a sarcinilor ce le revin prin legea planului de stat.

Or, resursele acestei inițiative sînt inepuizabile și determinate în activitatea unităților economice. Dovada o constituie rezultatele diferențiate obținute de unitățile economice ce au același patrimoniu, sarcini de plan și condiții de muncă.

Desigur că rezultatele cele mai bune în muncă le va obține acea unitate economică care va folosi la maximum capacitățile de producție ale utilajelor, agregatelor și instalațiilor sale; va raționaliza fluxul tehnologic și va lichida gîturile în producție; va aduce îmbunătățiri instalațiilor prin inovații; va reduce la minimum rebuturile, va asigura o bună și operativă aprovizionare, va introduce un sever regim de economii, va respecta disciplina contractuală înlăturînd cheltuielile inutile provocate de penalizări, și multe alte măsuri asemănătoare care, toate duc la mărirea producției, creșterea productivității muncii, scăderea prețului de cost etc., adică a realizării sarcinilor de plan la un înalt nivel.

În practica construcției socialiste în țara noastră, Hotărîrile Plenarei C.C. al P.M.R. din 27—29 decembrie 1956 — transpuse în măsuri de stat — au lărgit cadrul aplicării centralismului democratic mergînd pe linia lărgirii drepturilor colectivelor respective în problemele conducerii unităților, mării cointeresării materiale a acestora în rezultatele muncii lor, cointeresării în legarea mai directă a veniturilor oamenilor muncii de rezultatele muncii lor.

În acest sens, sfaturile populare au căpătat atribuțiuni și drepturi mult mai largi. Un mare număr de întreprinderi care erau tutelate — anterior legii 6 din 1957 — de Ministere sau organe centrale au fost trecute în administrația sfaturilor populare. Din beneficiile peste plan ale întreprinderilor o cotă parte le rămîne acestora în vederea

---

¹⁰ Decretul nr. 265 din 25 iunie 1949, privind obligativitatea contractelor scrise și reglementarea plăților între întreprinderi și organizații economice. H.C.M. nr. 524 din 23 iunie 1951, privind măsuri pentru reglementarea și asigurarea disciplinei contractuale.

efectuării de construcții edilitare și social-culturale. Drepturi mai largi au fost acordate conducătorilor de întreprinderi în problema gospodăririi fondului de salarii. Fostul fond al directorului a fost înlocuit cu o nouă reglementare privind „fondul întreprinderii” a cărui utilizare este stabilită într-o formă mai largă, ceea ce dă posibilitatea folosirii mai eficiente a acestui fond. De asemenea, au fost lărgite drepturile conducătorilor de întreprinderi cu privire la premiile personalului pentru rezultatele obținute în producție.

În condițiile statului socialist însă, aspectul centralist al conducerii economiei și cel democratic se îmbină și se înfăptuiesc la nivelul fiecărei verigi a sistemului de conducere a economiei, însă în diferitele verigi și perioade rolul și importanța uneia sau alteia din laturi poate fi mai mare sau mai mic. Este foarte adevărat însă că ele sînt aspecte ale unui proces unic de organizare și conducere a economiei socialiste și în consecință formează un tot, existent concomitent și condiționindu-se reciproc. Raportul concret, legăturile și influența reciprocă dintre aceste două laturi nu sînt imuabile, ci variază, în funcție de condițiile istorice concrete ale construirii socialismului, de etapa și de sarcinile construcției socialiste.

Oricare ar fi însă raportul determinat dintre aspectul centralist al organizării și conducerii economiei și cel democratic, îmbinarea lor armonioasă caracterizează orice etapă a construcției socialiste.

ПРИМЕНЕНИЕ ПРИНЦИПА ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ЦЕНТРАЛИЗМА В
РУКОВОДСТВЕ НАШЕГО ХОЗЯЙСТВА, В СВЕТЕ
МАРКСИСТСКО-ЛЕНИНСКОГО УЧЕНИЯ

Краткое содержание

В своем сообщении автор излагает самые актуальные вопросы связанные с применением демократического централизма в руководстве нашего народного хозяйства.

Подвергая критическому осмотру вопрос о необходимости или ненужности регламентации всех сторон народного хозяйства высшими органами, в интересе обеспечения единого координированного характера руководства народного хозяйства, автор приходит к заключению, что это и невозможно и ненужно.

В условиях социалистического государства централизованный и демократический характер руководства сочетаются на уровне всех звеньев хозяйственной системы.

L'APPLICATION DU CENTRALISME DÉMOCRATIQUE DANS LA DIRECTION
DE L'ÉCONOMIE NATIONALE

Résumé

L'auteur y étudie quelques problèmes juridiques actuels en ce qui concerne l'application du principe du centralisme démocratique à la direction de l'économie nationale. La nécessité du principe du centra-

lisme démocratique découle de la nature de la production socialiste, du caractère des relations sociales et de l'action des lois économiques du socialisme.

Dans l'état socialiste, on applique le principe du centralisme et celui du démocratisme dans toutes les unités du système économique. De ce point de vue, l'auteur y examine, tant les limites de la direction centralisée de l'économie nationale, que le droit pour les unités économiques de résoudre d'une manière indépendante certains problèmes locaux.

CONTRIBUȚIA PRACTICII JUDICIARE ÎN DEZVOLTAREA UNOR PRINCIPII ALE DREPTULUI CIVIL SOCIALIST

DE

V. NEGRU

Știința marxist-leninistă despre stat și drept ne învață că statul elaborează sau sancționează regulile obligatorii de conduită a căror respectare poate fi impusă pe cale de constrângere, iar justiția aplica normele juridice generale la cazuri concrete. Majoritatea normelor juridice se aplică un timp îndelungat.

În perioada cît aceste norme sînt în vigoare, apar fapte noi, se creează situații noi, care n-au fost prevăzute direct și complet în momentul elaborării normelor respective, intră în vigoare noi norme juridice, care pot aduce o atingere directă sau indirectă sferei de aplicare a normelor existente sau drepturilor și obligațiilor prevăzute de ele. Aceste împrejurări fac necesar ca înțelesul și cuprinsul unor norme juridice să fie lămurite prin raport la cazul concret căruia urmează să-i fie aplicate¹. Această sarcină revine practicii judiciare.

În activitatea lor, instanțele judecătorești superioare cenzurează legalitatea și temeinicia hotărîrilor pronunțate de instanțele inferioare putînd casa acele hotărîri, care sînt date cu încălcarea dispozițiilor legale în vigoare sau care nu se întemeiază pe probe sigure ori sînt rezultatul unor greșite aprecieri a probelor administrate în cauză. Aceste hotărîri, pronunțate de instanțele superioare, sînt decizii de speță. Ele devin obligatorii pentru instanțele inferioare numai în ceea ce privește soluționarea unor probleme de drept și numai în speța judecată.

Există însă și decizii date de instanța supremă — de Plenul Tribunalului Suprem — care nu sînt direct legate de rezolvarea unui anumit caz concret, ci cuprind indicații călăuzitoare în anumite probleme.

¹ L. Vasiliev. *Interpretarea normelor dreptului civil*. «Justiția nouă» nr. 6/1955.

Acestea sînt decizii de îndrumare privind activitatea tuturor instanțelor judecătorești. Ele nu pot fi contrare legilor în vigoare și nu constituie un izvor de drept.

Instanțele judecătorești, ca organe de aplicare a dreptului, au sarcina de a veghea la respectarea strictă a legalității și a ordinii de drept socialist și ele nu pot înlocui sau denatura prevederile legale în vigoare. Fiecare cauză soluționată de instanța judecătorească își are particularitățile sale, care trebuie avute în vedere la darea hotărîrii.

Nu este însă mai puțin adevărat că lipsa caracterului general-obligatoriu al hotărîrilor judecătorești nu exclude posibilitatea ca, în rezolvarea diferitelor spețe, instanțele judecătorești să țină seamă de acele hotărîri anterioare, date în spețe similare, în care rezolvarea unor probleme — ridicînd și anumite aspecte juridice generale — a fost făcută pe cit de just pe atît de convingător. Aceste hotărîri pot forma un îndreptar în rezolvarea unor cauze similare.

În această ordine de idei, un rol deosebit de important în îndrumarea instanțelor judecătorești îl are Tribunalul Suprem. Acesta exercită — potrivit legii — supravegherea activității judiciare a tuturor instanțelor judecătorești dînd decizii de îndrumare cu privire la justa aplicare a legilor (art. 72 din *Constituția R.P.R.* și art. 28 din legea pentru organizarea judecătorească). Aceste îndrumări sînt bazate pe practica judiciară a instanțelor. Cu toate acestea, deciziile de îndrumare ale Plenului Tribunalului Suprem nu sînt izvoare de drept, ele nu creează norme de conduită pentru cetățeni. Ele dau numai lămuriri și îndrumări instanțelor judecătorești în legătură cu normele de drept, care nu sînt destul de clar exprimate în lege, dar care decurg din aceasta. Tribunalul Suprem nu dezvoltă și nu adaugă la lege, ci lămurște numai sensul acesteia. Deciziile de îndrumare ale Plenului Tribunalului Suprem sînt concluzii trase — în primul rînd — din examinarea unui număr foarte important de cauze, care trec prin fața instanțelor inferioare competente a le judeca.

În al doilea rînd, din controlul judiciar pe care îl exercită Tribunalul Suprem, potrivit atribuțiilor sale, precum și din sesizările primite din partea Procurorului General al Republicii, instanța supremă cunoaște modul în care se soluționează diferite probleme și se aplică diferite norme de drept de către instanțele inferioare. Tribunalul Suprem, constatînd greșelile mai frecvente, comise de instanțe cu ocazia aplicării legilor, arată prin deciziile de îndrumare calea pe care trebuie să o urmeze instanțele pentru a înlătura deficiențele reținute. Prin deciziile sale de îndrumare, Tribunalul Suprem rezolvă numai probleme legate de aplicarea legilor dar formulează, în acest scop, unele principii generale, necesare tocmai pentru corecta aplicare de către instanțele judecătorești a normelor de drept, care decurg din legislația existentă.

Așa cum s-a arătat mai sus, față de dezvoltarea impetuoasă a economiei în statul socialist, dreptul rămîne în urmă, iar normele sale trebuie să fie adaptate noilor relații sociale ce se creează. Din aceste

motive se ivesc unele lacune în legislație pe care practica judiciară trebuie să le complinească, atunci cînd are de soluționat cauze concrete. În aceste cazuri, instanțele judecătorești găsesc un îndreptar prețios în deciziile instanței supreme. Astfel, în urma abrogării totale sau parțiale a unor dispoziții ale legilor în vigoare la data publicării Constituției din 13 aprilie 1948, cît și mai tîrziu, cu ocazia intrării în vigoare a noii Constituții din 24 septembrie 1952, s-au ivit în legislația țării noastre o serie de lacune, care se cereau complinite de practica judiciară, de îndată, pînă la reglementarea raporturilor respective prin acte normative.

Pentru a-și îndeplini în totul rolul său de suprastructură, sistemul de drept socialist nu poate aștepta pînă la umplerea golurilor legislației printr-o nouă reglementare, ci trebuie să găsească de îndată, măcar provizoriu, o soluție. În legătură cu caracterul și condițiile de aplicare a noilor principii constituționale, Tribunalul Suprem, Colegiul Civil, prin decizia civ. nr. 1403 din 28 iulie 1956, a statuat că dispozițiile cuprinse în *Constituția R.P.R.* nu au numai valoarea unor principii, ci reprezintă norme concrete de drept pozitiv, de imediată aplicațiune, asupra tuturor situațiilor vizate de ea.

În literatura juridică socialistă, problema rolului practicii judiciare în formarea și perfecționarea normelor de drept a fost și este mult discutată, necristalizîndu-se un punct de vedere unitar, omogen, în legătură cu natura și caracterul acesteia. Se observă și astăzi trei opinii bine conturate, care — la rîndul lor — conțin unele puncte de vedere mai mult sau mai puțin categorice. Deși împărtășim opinia că practica judiciară nu constituie un izvor de drept, nu putem trece cu vederea celelalte două opinii, cu toate că acestea au mai puțini susținători. Astfel, într-o opinie al cărei reprezentant principal este S. I. Vilneanski², se susține că practica judiciară este un izvor de drept, căutîndu-se a se demonstra că acest lucru este chiar un bine, în timp ce într-o altă opinie — am zice colectivă sau intermediară — se susține că practica judiciară, în fapt, este uneori izvor de drept dar ar trebui să înceteze de a mai fi, deoarece aceasta este în contradicție cu principiul legalității socialiste.

Socotim de asemenea că, în legătură cu această discuție nu trebuie să neglijăm nici părerea unor eminente juriști sovietici ca profesorii S. F. Kecekian și O. S. Ioffe, care susțin că deciziile de îndrumare ale Plenului Tribunalului Suprem al U.R.S.S. devin acte general-obligatorii și prin urmare trebuie recunoscute ca unul dintre izvoarele dreptului sovietic³.

² S. I. Vilneanski, *Insemnătatea practicii judiciare în dreptul civil*. «Studii științifice ale Institutului Unional de Științe Juridice», seria a IX a, p. 239—247.

³ O. S. Ioffe, *Drept civil sovietic*, traducere, 1960, p. 47.

Cu toate că, după concepția noastră, practica judiciară nu este izvor de drept, trebuie să arătăm însă că ea are un netăgăduit rol creator în perfecționarea normelor de drept, în procesul social de cristalizare a acestora, în importanța pe care însuși legiuitorul o acordă practicii judiciare — ca expresie generalizată a liniei uniforme pe care o aplică organele judecătorești în soluționarea cauzelor concrete — în îmbunătățirea activității organelor administrative.

Atit prin natura activității cit și prin componența lor — din specialiști și din asesori populari, legați de viață, — toate instanțele judecătorești vin în contact zilnic și nemijlocit cu realitățile sociale, concrete, individuale, și de aceea ele pot recepționa și apoi transmite într-o formă mai generală și mai sintetică, realitățile obiective.

Pentru a învedera contribuția practicii judiciare în dezvoltarea unor principii ale dreptului civil socialist, ne ocupăm în cele ce urmează de unele hotărâri mai importante, atit ale instanței supreme cit și ale unor instanțe inferioare din R.P.R. în speranța că varietatea spețelor, care se judecă în fața tuturor acestor instanțe va trezi suficient interes, dată fiind bogăția problemelor actuale, strâns legate de dezvoltarea economică și socială a țării noastre în faza de desăvârșire a construcției socialismului.

A. Lipsa unor reglementări speciale în legătura cu existența legală a unui organ reprezentativ al locatarilor și recunoașterea, pentru acest organ, a calității de a figura ca parte în procese, a pus instanțele judecătorești în fața necesității rezolvării acestei probleme juridice, care devenea stringentă pe măsura construirii a numeroase blocuri de locuit. Litigiile ivite între colocationarii blocurilor derivă din neînțelegeri; acestea se pot referi la cheltuielile de administrație, de reparatii a părților comune, de plata personalului de serviciu etc.

Pînă la aplicarea decretului nr. 78/1952, care reglementează astăzi raporturile de locație, era în vigoare decretul nr. 5/1948, care a înlocuit legea nr. 330/1946 și a prelungit toate contractele de închiriere, scrise sau verbale. Decretul nr. 5/1948 avea un capitol special în care erau reglementate obligațiile locative ale colocationarilor din blocurile cu mai mult de șase apartamente, prevăzînd pentru administrarea blocurilor cu cel puțin șase apartamente, că cei care locuiesc în imobil, fie proprietari sau chiriași, formează de drept o asociație civilă pentru tot timpul cit contractele de închiriere sînt prelungite de lege.

Adunarea generală a locatarilor era organul care putea lua decizii, conform art. 12, cu majoritatea absolută din numărul membrilor asociației, la prima convocare, apoi cu majoritatea relativă a membrilor prezenți la cea de a doua convocare, în cazul cînd la prima nu se întruneau condițiile cerute de lege. Adunarea generală a locatarilor era organul care stabilea bugetul cheltuielilor, cota de participare a fiecărui membru, precum și alte măsuri de interes general, desemnînd un administrator girant cit și un comitet, care controla activitatea ad-

ministratoarei girant, care avea atribuții și multe și largi. Astfel, între altele, el reprezenta asociația în justiție și față de autoritățile publice, contracta în numele asociației, angaja personalul blocului etc.

Pentru imobilele cu mai puțin de șase apartamente, unde nu lua ființă asociația de drept a locatarilor, decretul nr. 5/1948 prevedea că cheltuielile și cotele respective de contribuție a fiecărui colocatar se stabilesc prin bună înțelegere, iar dacă locatarii nu ajung la o înțelegere, atunci se recurgea la instanța judecătorească, care hotăra prin ordonanță președințială.

Decretul nr. 78/1952, care a intrat în vigoare în totalitatea lui la 1 ianuarie 1953, a abrogat expres și în întregime decretul anterior. Intervenind după actul revoluționar al naționalizării principalelor imobile de raport, prin decretul nr. 92/1950, noul decret nu mai prevedea că proprietarii și chiriașii alcătuiesc de drept o asociație civilă pe durata contractelor de închiriere; s-a pus deci întrebarea cum vor fi reprezentați în justiție locatarii imobilelor naționalizate, întrucât art. 41 alin. 2 cod. proc. civilă reglementează numai situația de pirtă a asociațiilor de fapt. S-a susținut de unii juriști că asociațiile civile de locatari, prevăzute de decretul nr. 5/1948, au continuat să existe și sub imperiul decretului nr. 78/1952, argumentându-se că și contractele de închiriere existente la data publicării ultimului decret au fost prelungite.

Această teză venea — pe deoparte — în contradicție cu faptul că decretul nr. 5/1948 a fost abrogat în întregime și deci o dată cu el au fost abrogate și dispozițiile relative la asociațiile de drept. Pe de altă parte, rămânea nerezolvată situația locatarilor unor blocuri clădite ulterior apariției decretului de mai sus. (78/1952). În plus, acest nou act normativ prevedea un organ de administrare a imobilelor, care va fi ajutat de mai multe comisii, conform art. 50—53 din decret, însă decizia de care aminteste art. 53 privind atribuțiile, organizarea și funcționarea comisiilor amintite nu a mai apărut și nici alte instrucțiuni în legătură cu această problemă.

Neputind fi ignorate necesitățile de ordin practic, administrativ și organizatoric, încă din anul 1953 unele instanțe judecătorești au arătat în hotărârile lor că, deși asociația locatarilor a încetat de a mai exista ca asociație de drept încă din anul 1952, când a fost abrogat decretul nr. 5/1948 prin decretul nr. 78/1952, totuși există în fapt asociații ale locatarilor în imobilele cu mai multe apartamente. În acest sens s-a pronunțat Tribunalul Capitalei R.P.R. col. I, prin deciziile nr. 47/1955 și nr. 3120/1955. Au fost considerate ca valabile și convențiile încheiate de asociația de fapt a locatarilor unui imobil cu o persoană desemnată ca administrator; în acest sens s-a pronunțat Tribunalul Capitalei R.P.R. col. II, prin decizia civilă nr. 2189/955.

Tribunalul Suprem — prin diferite decizii de speță — a cristalizat în formă juridică interesul legitim al locatarilor imobilelor cu mai multe apartamente arătând că, deși asociațiile de locatari din imobilele bloc sînt asociații de fapt, fără personalitate juridică, ele au totuși un

netăgăduit caracter obștesc, iar administrarea locuințelor interesează nu numai pe membrii asociației respective, ci întreaga colectivitate, atât pentru păstrarea fondului de locuințe, ca bun al întregului popor, cât și pentru reglementarea modului de conviețuire în îndeplinirea îndatoririlor locative ale membrilor asociației de fapt.

Tribunalul Suprem a precizat că, în lipsa reglementării pe cale legislativă a modului de administrare a blocurilor, organizarea și funcționarea colectivelor respective trebuie privită prin prisma regulilor de drept comun referitoare la mandatul civil, care sînt astăzi în vigoare. În consecință, administratorul de imobil trebuie considerat ca un mandatar general al tuturor locatarilor, conform art. 1536 cod civ. Mandatul este dat de adunarea generală a locatarilor, care poate însărcina un organ mai restrîns, anume comitetul de bloc, care să controleze activitatea administratorului ale cărui îndatoriri sînt prevăzute de art. 1539—1545 cod. civ., precum și de prevederile speciale ale decretului nr. 78/1952 și ale H.C.M. nr. 1508 și 1509/1953. Administratorul îndeplinește actele de administrație în numele locatarilor, în puterea mandatului său, el putînd fi delegat să reprezinte în fața justiției asociația locatarilor, ca reclamantă.

B. În materia dreptului muncitoresc, înțelesul și aplicarea Codului Muncii, legiuire cu totul nouă și fără corespondent în legislația burgheză, au fost lămurite prin numeroase decizii de speță, precum și prin deciziile de îndrumare ale Plenului Tribunalului Suprem al R.P.R. — care au reușit să pună capăt unei etape de oscilări în practica judiciară a instanțelor inferioare într-o serie de probleme legate de calitatea de gestionar, răspunderea materială, recuperarea daunelor cauzate de angajați etc. Astfel, referitor la noțiunea de gestionar, inițial unele instanțe au considerat că au această calitate numai angajații investiți ca atare cu forme legale, cu titlul corespunzător funcției ce o îndeplinesc. Decizia de îndrumare nr. IV A din 18 august 1958, pct. 1 alin. final, a stabilit că dispozițiile art. 68/1 litera d din Codul Muncii, referitoare la răspunderea integrală a gestionarilor se aplică deopotrivă și gestionarilor de fapt, nu numai titularilor investiți legal cu astfel de funcție.

Decretul nr. 145/1960, privitor la răspunderea materială a gestionarilor, a arătat persoanele cărora le revine răspunderea. Dar pînă la apariția acestui act normativ, Tribunalul Suprem, în rezolvarea creațiilor a problemei răspunderii gestionarilor a arătat că soțul unei remiziere, care a sustras din gestiune bani sau materiale, trebuie considerat ca funcționar pentru faptul că el a înlocuit-o pe soția sa și în acest mod a devenit gestionar de fapt (Decizia penală nr. 1480/1957).

Trecînd apoi la îndrumarea dată în aplicarea decretului de mai sus, Plenul Tribunalului Suprem, prin decizia nr. 19 din 5 august 1961, a arătat modul în care se procedează la recuperarea daunelor cauzate de angajații organizațiilor socialiste prin plata din eroare a unor sume reprezentînd premii, salarii sau ore suplimentare, precum și alte plăți efectuate cu încălcarea legii.

Stabilind că recuperarea pagubei trebuie făcută de unitate în primul rând de la angajatul care a produs-o, prin fapta sa directă, instanța supremă a arătat că în litigiul dintre unitatea socialistă și angajat este util să fie introdus în cauză și angajatul care a înlesnit producerea pagubei. Aceasta pentru că toate probele administrate și toate constataările de fapt făcute în cauză cu ocazia litigiului împotriva angajatului, care a produs paguba, să fie opozabile și celui care a înlesnit-o.

Considerăm această decizie a Plenului Tribunalului Suprem ca una din cele mai importante și mai interesante îndrumări date de instanța supremă, care vădește grija deosebită pentru recuperarea daunelor pricinuite avutului obștesc. În plus, prin decizie se conturează mai precis rolul activ al instanțelor de judecată care vor suspenda, chiar din oficiu, judecarea cauzei pînă la rezolvarea acțiunii de recuperare, îndreptată împotriva persoanei care a provocat paguba prin fapta sa directă, în cazul cînd unitatea s-a îndreptat mai întîi împotriva celui care a înlesnit producerea pagubei.

Necesitatea păstrării unei poziții ferme în ceea ce privește bunurile obștești, invederată prin deciziile menționate ale Tribunalului Suprem, demonstrează traducerea în viață a unuia dintre principiile fundamentale ale dreptului civil socialist și anume acela al apărării proprietății socialiste, care constituie baza orînduirii noastre. În acest sens cităm și o decizie de îndrumare, dată pe linie penală, care concurează la realizarea scopului arătat: Decizia penală a Tribunalului Suprem nr. VIII din 26.XI.1953 referitoare la stabilirea faptelor și încadrarea lor justă în cazul lipsurilor în gestiunea celor care administrează avutul obștesc.

C. Aplicînd la spețe concrete materia unui drept nou, dreptul colectivist, instanțele judecătorești promovează soluții conforme cu finalitatea legislației. Astfel, s-a stabilit în principiu că nu este posibil ca, pe calea unei acțiuni de ieșire din indiviziune să se ajungă la împărțirea casei de locuit și a celorlalte construcții formînd gospodăria personală de țărani colectivști, deși această problemă nu este reglementată de statutul model al gospodăriilor agricole colective.

Tribunalul Suprem, prin decizia civilă nr. 1959 din 30 dec. 1960, a stabilit că este inadmisibilă împărțirea unei case de locuit și a celorlalte construcții, proprietate personală a gospodăriei de țărani colectivști. Cu privire la aceste bunuri se poate determina pe calea ieșirii din indiviziune numai cota parte convenită coproprietarului din afara gospodăriei colective, pentru care parte el va primi o compensație bănească al cărui quantum va fi stabilit de către instanța judecătorească. În acest sens menționăm deciziile civile ale unor instanțe din țară, cum este decizia nr. 758/1962, dată de Tribunalul Regional Dobrogea, precum și sentința civilă nr. 1178/1962, pronunțată de Tribunalul Constanța, prin care se precizează că nu se poate urmări proprietatea personală a gospodăriei de țărani colectivști pentru datoriile personale ale unuia dintre membrii acelei gospodării, care a fost

condamnat cu confiscarea averii, acesta neputind fi urmărit decît în veniturile și bunurile sale personale.

În toate problemele menționate mai sus, soluțiile la care s-au oprit instanțele noastre judecătorești nu pot rezolva complet și în modul cel mai corespunzător dificultățile ivite și ele au semnificația unui semnal pentru legiuitor. Dată fiind posibilitatea unei cunoașteri calificate, de către instanțele judecătorești a lipsurilor existente în legislație, în U.R.S.S. s-a acordat Tribunalului Suprem dreptul de a sesiza direct organul suprem al puterii de stat cu propuneri de modificare sau completare a legislației.

La noi în țară, dreptul de a face propuneri cu privire la modificarea sau completarea legislației în vigoare este prevăzut numai pentru Arbitrajul de Stat de pe lângă Consiliul de Miniștri, potrivit dispozițiilor art. 27 din legea nr. 5/1954, dar cu toate acestea nu se poate nega că și Tribunalul Suprem exercită, în fapt, acest drept.

Cele citeva spețe menționate în prezenta lucrare vădesc pe deplin rolul important pe care îl are practica judiciară în procesul de perfecționare continuă a regulilor de drept menite să asigure și să consolideze baza materială a statului nostru. Prin modul de interpretare și de aplicare a dispozițiilor actelor normative, prin măsurile pe care le ia, practica judiciară contribuie la respectarea legilor, la apărarea proprietății socialiste, precum și a drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor.

Spre deosebire de țările capitaliste în care justiția este îndreptată împotriva oamenilor muncii, la noi în țară — problema legalității, atît de importantă astăzi, — se realizează în interesul celor ce muncesc.

Prin aportul său la îmbunătățirea legislației, la dezvoltarea unor principii ale dreptului socialist, la dezvoltarea și întărirea proprietății socialiste, practica judiciară contribuie la obținerea de noi victorii în opera de desăvîrșire a construcției socialismului în patria noastră.

ВКЛАД СУДЕБНОЙ ПРАКТИКИ В ДЕЛО РАЗВИТИЯ НЕКОТОРЫХ ПРИНЦИПОВ ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА ПРИ СОЦИАЛИЗМЕ

Краткое содержание

В начале данной работы автор показывает, что в системе социалистического права судебная практика не является источником права, но играет значительную роль в толковании текста законов, применения их к фактам и дополнении законодательства.

Бурное экономическое развитие социалистических стран приводит к тому, что прогресс экономических отношений обгоняет действующее законодательство. Судебная практика, в особенности практика Верховного Суда содержит необходимые указания для низших инстанций.

Чтобы аргументировать первую часть теоретических дебатов, автор представляет ряд решений судебных инстанций, которые творчески разрешили различные проблемы, появившиеся в связи с отменой старых и введением новых законов.

В выводах автор указывает на ту значительную роль, которую, играет судебная практика в период усовершенствования строительства социализма в Румынской Народной Республике.

LA CONTRIBUTION DE LA JURISPRUDENCE AU DÉVELOPPEMENT
DE QUELQUES PRINCIPES DU DROIT CIVIL SOCIALISTE

Résumé

L'auteur commence par montrer que dans le système du droit socialiste la Jurisprudence, sans être une source de droit positif, joue pourtant un rôle très important lorsqu'il s'agit de combler les lacunes existantes dans la législation, expliquer les textes de la loi et les adapter aux états de fait.

Le développement impétueux de l'économie nationale dans les États Socialistes a comme résultat que le progrès économique devance les normes du droit positif.

La Jurisprudence, et spécialement celle du Tribunal Suprême, contient des indications dirigeantes très utiles pour les instances inférieures.

Afin d'argumenter les considérations théoriques de la première partie de son étude, l'auteur présente toute une série d'arrêtés et de décisions qui ont résolu d'une manière créatrice les problèmes posés à l'occasion de l'abrogation des lois anciennes et de la mise en vigueur des lois nouvelles.

Dans les conclusions de son étude, l'auteur relève le rôle important de la Jurisprudence dans l'étape actuelle d'achèvement de la construction du socialisme dans la R. P. Roumaine.

Faint, illegible text scattered across the page, possibly bleed-through from the reverse side. Some fragments are visible, such as "The following information" and "is being provided to you".

UNELE PROBLEME ALE ÎNTINDERII RĂSPUNDERII CONTRACTUALE A ORGANIZAȚIILOR SOCIALISTE

DE

SANILEVICI RENÉE

În dreptul socialist reglementarea răspunderii contractuale se bazează pe principiul răspunderii pentru culpă. În ce privește întinderea răspunderii, adică volumul despăgubirilor, reglementarea răspunderii contractuale a organizațiilor socialiste se bazează pe principiul răspunderii integrale.

Toate contractele economice cuprind clauze penale prin care se stabilesc, conform actelor normative, sancțiuni patrimoniale pentru diferite încălcări ale obligațiilor contractuale. Din punct de vedere al corelației lor cu despăgubirile, penalitățile sînt de trei feluri: penalități exclusive, penalități ce se impută asupra daunelor și penalități cumulative care se cumulează cu daune. Regula în raporturile între organizațiile socialiste este sistemul penalităților care se impută asupra daunelor conform principiului răspunderii integrale. Răspunderea limitată și sporită sînt excepții de la regula generală a răspunderii integrale. De aceea nu poate fi limitată răspunderea organizațiilor socialiste decît în cazurile expres prevăzute de lege. Cauzele pentru care în anumite împrejurări legiuitorul limitează răspunderea contractuală a întreprinderilor sînt determinate de considerente de politică economică. Limitarea legală a răspunderii are loc în forme și după criterii diferite.

O formă de limitare a răspunderii este stabilirea prin lege a unor penalități cu caracter de exclusivitate.

Sub forma penalităților exclusive este stabilită o răspundere limitată prin regulamentul pentru utilizarea energiei electrice aprobate prin H.C.M. 316 din 27.II.1956.

În cazul furnizării de energie electrică organizațiilor socialiste într-o cantitate mai mică decît cea contractată, întreprinderea furni-

zoare plătește organizațiilor consumatoare o penalitate egală cu de opt ori valoarea energiei nefurnizate. Furnizorul răspunde și pentru calitatea energiei în sensul că este obligat să plătească o anumită penalitate dacă curentul furnizat are o tensiune sau frecvență redusă sub nivelul stabilit prin regulament. În regulament se menționează expres (art. 124) că, prin achitarea penalității pentru furnizarea insuficientă a energiei, sau a penalității pentru furnizarea energiei de calitate inferioară din vina sistemului energetic, se epuizează răspunderea materială a întreprinderii furnizoare de energie față de consumatori. Limitarea răspunderii constă în faptul că nu se admit daune în completarea penalităților. Această limitare a răspunderii întreprinderilor furnizoare de energie electrică este legată de situația lor specială — ele nu pot repara integral daunele cauzate prin întreruperea furnizării de energie sau prin furnizarea unui curent de calitate inferioară unui număr imens de consumatori.

În dreptul nostru mai există o limitare legală a răspunderii în materia transportului. Astfel, pentru neîndeplinirea obligațiilor ce decurg din planul operativ de transport conform H.C.M. 57/1962 cărașul și beneficiarul transportului sînt obligați la plata unor penalități ce au caracter de penalități exclusive.

În ce privește răspunderea cărașului și a beneficiarului pentru neîndeplinirea obligațiilor izvorînd din plan, H.C.M. 57/1952 consacră sistemul după care organizațiile de transport răspund pentru neîndeplinirea planului lunar în general, iar expeditorii pentru fiecare zi de 24 ore. În acest fel cărașul și beneficiarul, părți într-un raport de drept civil, sînt puse într-o situație inegală în ce privește întinderea răspunderii lor. Regulamentul de transport pe calea ferată din U.R.S.S. cuprinde o reglementare asemănătoare. Între propunerile de modificare a statutului căii ferate din U.R.S.S., apărute în ultimii ani în literatura de specialitate, o serie de autori între care T. T. Alexeev, Alexandrov-Dolnik s.a.¹ critică reglementarea actuală a răspunderii pentru neîndeplinirea planului de transport. Se arată că raporturile între căraș și beneficiarul transportului izvorînd din planul operativ de transport sînt raporturi civile. O caracteristică a raporturilor de drept civil constă în faptul că ele se bazează pe egalitatea părților. Răspunderea sporită a expeditorului în raport cu răspunderea cărașului contravine principiului egalității părților în raporturile juridice civile. Părților organizații socialiste, nu li se poate aplica un regim diferit în condiții analoge ele trebuie să poarte o răspundere egală ca întindere.

Menționez de asemenea că prin limitarea răspunderii cărașului numai la plata penalităților se sporește implicit răspunderea furnizorului dacă el nu și-a îndeplinit la timp obligația de furnizare în legătură cu neîndeplinirea planului de transport de către căraș. Prin instrucțiunea P.A.S. 8 405 din septembrie 1953 pentru aplicarea uniformă a derogării de la regula răspunderii integrale în materia răspunderii cără-

¹ «Советское государство и право» 9/1960, p. 110—111, 6/61. p. 41.

ușului pentru neîndeplinirea planului de transport, se arată că dacă furnizorul nu-și îndeplinește obligațiile de furnizare în termen din cauza cărăușului, limitarea răspunderii acestuia nu influențează și răspunderea furnizorului care urmează să răspundă integral. În această situație ne aflăm în fața unei sporiri a răspunderii furnizorului în sensul unei răspunderi fără culpă. Referindu-se la o reglementare similară în dreptul sovietic, autorul sovietic E. A. Fleișit consideră că acest principiu nu este suficient justificat din punct de vedere economic și acestei probleme trebuie să i se acorde o atenție deosebită cu ocazia coordonării legislației civile în vigoare cu *Bazele legislației civile a U.R.S.S.*².

În ce privește răspunderea cărăușului pentru executarea contractului de transport legiuitorul stabilește o răspundere limitată sub forme și după criterii deosebite.

Astfel, pentru cazul pierderii mărfii răspunderea cărăușului este limitată la plata unei despăgubiri ce cuprinde prețul de factură al mărfurilor transportate precum și toate cheltuielile ocazionale de transport ca : taxe de transport, fiscale etc. — iar pentru cazul avariei, la suma corespunzătoare deprecierei valorii produselor. Observăm că răspunderea este limitată la prejudiciul efectiv, nu cuprinde și câștigul nerealizat. Așa cum se arată în lucrarea profesorului P. D e m e t r e s c u *Contractul de transport*³, regulamentul de transport pe C. F. R. din 1929 consacră un sistem derogatoriu de la principiul de drept comun al răspunderii integrale și în materia întârzierii, respectiv a depășirii termenului de eliberarea mărfurilor. Conform art. 78 din regulament cărăușul plătește în funcție de durata depășirii termenului de eliberare un procent din prețul transportului. Dacă se face dovada că au rezultat pagube din cauza întârzierii, se va plăti o despăgubire ce nu poate depăși prețul transportului. Întrucât regulamentul privind circulația mărfurilor între organizațiile socialiste aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959 nu se referă la problema răspunderii pentru depășirea termenului de eliberare a mărfii, aceste dispoziții sînt aplicabile și raporturilor între organizațiile socialiste.

Plafonarea despăgubirilor la taxa de transport prin regulamentul din 1929 își putea găsi o justificare în așa-numita limită a interesului patrimonial al întreprinderii de transport. Întinderea despăgubirilor nu putea depăși cuantumul taxei de transport, adică limitele interesului patrimonial al întreprinderii care execută transportul.

Credem că, plafonarea despăgubirilor la suma taxei de transport în limitele așa-numitului interes patrimonial al cărăușului nu este

² «Советское государство и право», 3/1962, p. 41.

³ P. D e m e t r e s c u, *Contractul de transport*, Editura de stat Didactică și Pedagogică, București, 1962, p. 113.

conformă concepției dreptului socialist și nu-și găsește o justificare mai ales în raporturile între organizațiile socialiste. În actuala reglementare își poate găsi o justificare o limitare a răspunderii cărașului pentru întârziere de exemplu, la o anumită sumă, dat fiind numărul imens de clienți pentru care se execută transportul. Răspunderea pentru întârziere ar putea îmbrăca forma unor penalități ca și la celelalte contracte economice și luându-se în considerare anumite particularități decurgând din activitatea întreprinderilor de transport, aceste penalități să aibă caracter exclusiv.

În U.R.S.S., conform regulamentului de transport în vigoare, răspunderea căii ferate pentru eliberarea cu întârziere a mărfurilor este concretizată în plata unor amenzi; limitarea răspunderii are loc sub forma sancțiunii patrimoniale exclusive.

Practica relațiilor între organizațiile socialiste, necesitatea executării reale a contractului de furnizare care este legată și de modul în care este efectuat transportul a determinat adoptarea unor măsuri speciale pentru mărfurile ușor alterabile. Conform H.C.M. 1630 din 20.XI.1959, C.F.R. răspunde pentru alterarea totală sau parțială a mărfurilor perisabile dacă termenul de executare a contractului a fost depășit. Dacă mărfurile ajung deteriorate la destinatar, există prezumția de culpă a C.F.R.-ului, care va plăti despăgubiri corespunzătoare deprecierei mărfii conform principiului răspunderii integrale.

Prin convenția lor, părțile organizației socialiste nu pot să deroge de la principiul răspunderii integrale stabilind o răspundere limitată pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a contractului.

Se pune problema dacă în afara cazurilor de limitare a răspunderii, expres prevăzute de lege, organele arbitrale pot limita răspunderea contractuală a organizațiilor socialiste.

În principiu, răspunsul este negativ. Organul arbitral nu este îndreptățit să reducă quantumul daunelor pe motiv că organizația debitoare nu are capacitatea de plată necesară.

În ce privește penalitățile stabilite prin acte normative, organele arbitrale nu au dreptul să reducă quantumul penalităților chiar dacă debitorul dovedește că sînt disproporționat de mari în raport cu prejudiciul cauzat. Revenind asupra instrucțiunii anterioare (nr. 6775 din august 1953), prin instrucțiunea nr. 3 din 6 martie 1961 a P.A.S., se arată că reducerea penalităților poate duce la slăbirea disciplinei contractuale și de plan. Ca urmare în soluționarea acțiunilor pentru plata penalităților se vor aplica întocmai prevederile condițiilor fundamentale sau ale altor acte normative.

Problema posibilității limitării răspunderii în cadrul acțiunilor în regres sau a chemărilor în garanție se pune puțin diferit.

În principiu întinderea răspunderii terței organizații, chemată în garanție, nu poate fi limitată — de exemplu la penalitățile stipulate în contractul cu pîritul din acțiunea principală — și ea trebuie obligată la repararea integrală a prejudiciului. Autorii D. Florescu și D. Popescu arată că în anumite cazuri organele arbitrajului de stat, con-

sideră că trebuie să țină seama de urmările pe care le-ar avea aplicarea regulii răspunderii totale și procedeează la limitarea răspunderii în raport cu capacitatea de plată a întreprinderii chemată în garanție⁴. În același timp autorii arată că încă nu au fost stabilite cu caracter de îndrumare cazurile în care răspunderea chematului în garanție poate fi limitată și nici criteriile pe baza cărora se poate determina limitarea răspunderii.

În practica noastră arbitrală această problemă s-a pus în special în materia furnizărilor în cooperare. Nici dreptul sovietic nici dreptul nostru n-au primit o reglementare specială a problemei întinderii răspunderii, în cazul furnizărilor în cooperare. Problema întinderii răspunderii patrimoniale a subfurnizorilor față de furnizorul principal a format obiectul a numeroase discuții în literatura juridică sovietică și românească.

Raporturile juridice născute în cadrul contractelor de furnizare în cooperare au anumite particularități. Specificul furnizării în cooperare constă în participarea mai multor întreprinderi, în baza unui plan de cooperare, la procesul producerii de către furnizorul principal al produsului finit. Felul cum își execută furnizorul principal obligațiile sale este în strictă dependență de îndeplinirea obligațiilor de către subfurnizorii cu care se află în raporturi de cooperare.

În lipsa unei reglementări speciale unii autori socot că aplicând regulile generale ale răspunderii civile — respectiv principiul răspunderii pentru culpă și principiul răspunderii integrale — răspunderea trebuie strămutată din verigă în verigă pînă la organizația în culpă. Conform acestei opinii, subfurnizorul din cadrul unui contract de furnizare trebuie să repare integral prejudiciul cauzat furnizorului principal care constă în penalitățile și eventual daunele plătite de furnizorul principal beneficiarului. Dar cuantumul penalităților plătite de furnizorul principal la valoarea produsului finit este mult mai mare decît suma penalităților aferente produselor livrate de subfurnizor. De aceea unii autori susțin că aplicarea răspunderii integrale prin strămutarea ei din verigă în verigă ar fi o povară prea grea pentru întreprinderile mici subfurnizoare⁵. Prin strămutarea răspunderii din verigă în verigă pînă la întreprinderea culpabilă, despăgubirile ar putea să fie disproporționat de mari față de posibilitățile ei economice și față de valoarea contractului a cărui neexecutare a dus la neexecutarea corespunzătoare a contractului principal. De aceea, o serie de autori între care și I. V. Novîțki⁶ consideră că, dat fiind consecințele grave ale încălcării obligațiilor contractuale, răspunderea subfurnizorului trebuie să fie o răspundere sporită, agravată, dar în același timp plafonată

⁴ D. Florescu și D. Popescu, *Arbitrajul de Stat și procesul arbitral în R.P.R.*, Ed. Acad. R.P.R., p. 302.

⁵ *Ce e nou în legislația civilă și procesul civilă U.R.S.S.?* lucrările sesiunii Institutului Unional de științe juridice, Moscova, 1962, p. 114. Edit. Inst. Unional de Șt. Juridice.

⁶ «Советское государство и право», 7/1958, p. 41.

la o anumită sumă. În literatura noastră autoarea Y. Eminescu opinează — de legeferenda — pentru aceeași soluție⁷.

Socot că această soluție a stabilirii unei răspunderi sporite, dar plafonată la anumite limite, corespunde cel mai bine principiilor răspunderii civile, principiilor gospodăririi socialiste și necesității de a stimula executarea în bune condiții a livrărilor în cadrul furnizărilor în cooperare.

Soluțiile practice arbitrare pornesc de la principiul răspunderii integrale, dar admit de la caz la caz limitarea răspunderii întreprinderii chemate în garanție. Această poziție a arbitrajului de stat nu constituie o abatere de la legalitatea populară. Conform regulilor procedurii arbitrare (art. 24), arbitrajul de stat se conduce în hotărârile sale și după principiile generale ale politicii economice R.P.R. Așa cum arată, prof. T. Ionașcu și E. Barasch prin efectul acestui text, principiile generale ale politicii economice sînt incorporate legislației noastre⁸, organele arbitrajului de stat aplică principiile generale ale politicii economice și altfel decît prin mijlocirea reglementării legale⁹. Autorii arată că această luare în considerare directă a principiilor generale ale politicii economice se explică prin sarcinile și specificul activității arbitrajului cu deosebire în materie de rezolvare a litigiilor precontractuale. Din această formulare rezultă că autorii admit soluționarea nu numai a litigiilor precontractuale, ci în anumite cazuri și a litigiilor izvorînd din contract, în baza principiilor generale ale politicii economice. Credem că în lipsa unor reguli speciale în materia furnizărilor în cooperare, limitarea răspunderii subfurnizorului se poate justifica tocmai prin aplicarea principiilor generale ale politicii economice care constituie o parte a legalității noastre democrat-populare.

Dreptul nostru cunoaște relativ puține cazuri de răspundere sporită în raporturile între organizațiile socialiste. Răspunderea sporită poate să existe sub forma obligației de plată a unor penalități pe lângă repararea integrală a prejudiciului.

Conform H.C.M. 587/1952 privitoare la măsurile pentru reglementarea și asigurarea disciplinei contractuale în cadrul livrărilor destinate exportului, penalitățile pentru nelivrare, livrare cu întârziere sau calitativ necorespunzătoare se acordă independent de daunele decurgînd din aceste încălcări. Furnizorul produselor destinate exportului va trebui să plătească aceste penalități pe lângă despăgubirile pe care întreprinderea de export le-a plătit în străinătate. Penalitățile sînt în acest caz penalități cumulative — ele se cumulează cu sumele destinate reparării prejudiciului și au caracter exclusiv de sancțiune.

O răspundere sporită este stabilită și prin regulamentul privind circulația mărfurilor între organizațiile socialiste aprobat prin H.C.M. 941/1959. Art. 46, al. ultim prevede că în cazul în care căraușul a folosit

⁷ Studii juridice, Ed. Academiei R.P.R., 1960, p. 197.

⁸ T. Ionașcu și E. Barasch, *Teoria și practica litigiilor precontractuale*, Ed. Academiei R.P.R., p. 266.

⁹ *Idem* p. 274.

pentru nevoile sale mărfurile primite spre transport, el va restitui valoarea dublă a mărfii. Această răspundere sporită are caracter de sancțiune și se bazează pe intensitatea culpei cărăușului întrucât culpa are aici forma intenției și reprezintă o excepție de la principiul după care în materie civilă intensitatea culpei n-are nici o influență asupra întinderii răspunderii. Stabilirea unei răspunderi sporite a fost dictată de necesitatea stăvilirii unor abuzuri ale cărăușului care putea folosi pentru nevoile sale mărfurile ce i-au fost încredințate spre transport fără să poarte nici o răspundere civilă, pină la apariția regulamentului, întrucât el nu plătea ca despăgubire decît contravaloarea produselor consumate. Diferitele probleme ale întinderii răspunderii contractuale a organizațiilor socialiste prezintă o mare importanță practică; — de justa lor soluționare depinde aplicarea în viață a principiilor gospodăririi socialiste a întreprinderilor de stat.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ РАЗМЕРА ДОГОВОРНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Краткое содержание

Исходя от принципа полного восстановления вреда, автор изучает основные случаи законодательного ограничения ответственности в хозяйственных договорах и формы в которые оно осуществляется, сделая по этому поводу некоторые критические замечания.

По мнению автора, кроме положений установленных законом, арбитражные органы могут ограничить ответственность, но только по регрессным искам когда убытки особенно значительны по отношению стоимости предмета договора заключенного регрессатом.

Автор излагает и редкие случаи увеличенной ответственности, установленные законодательством хозяйственных договоров.

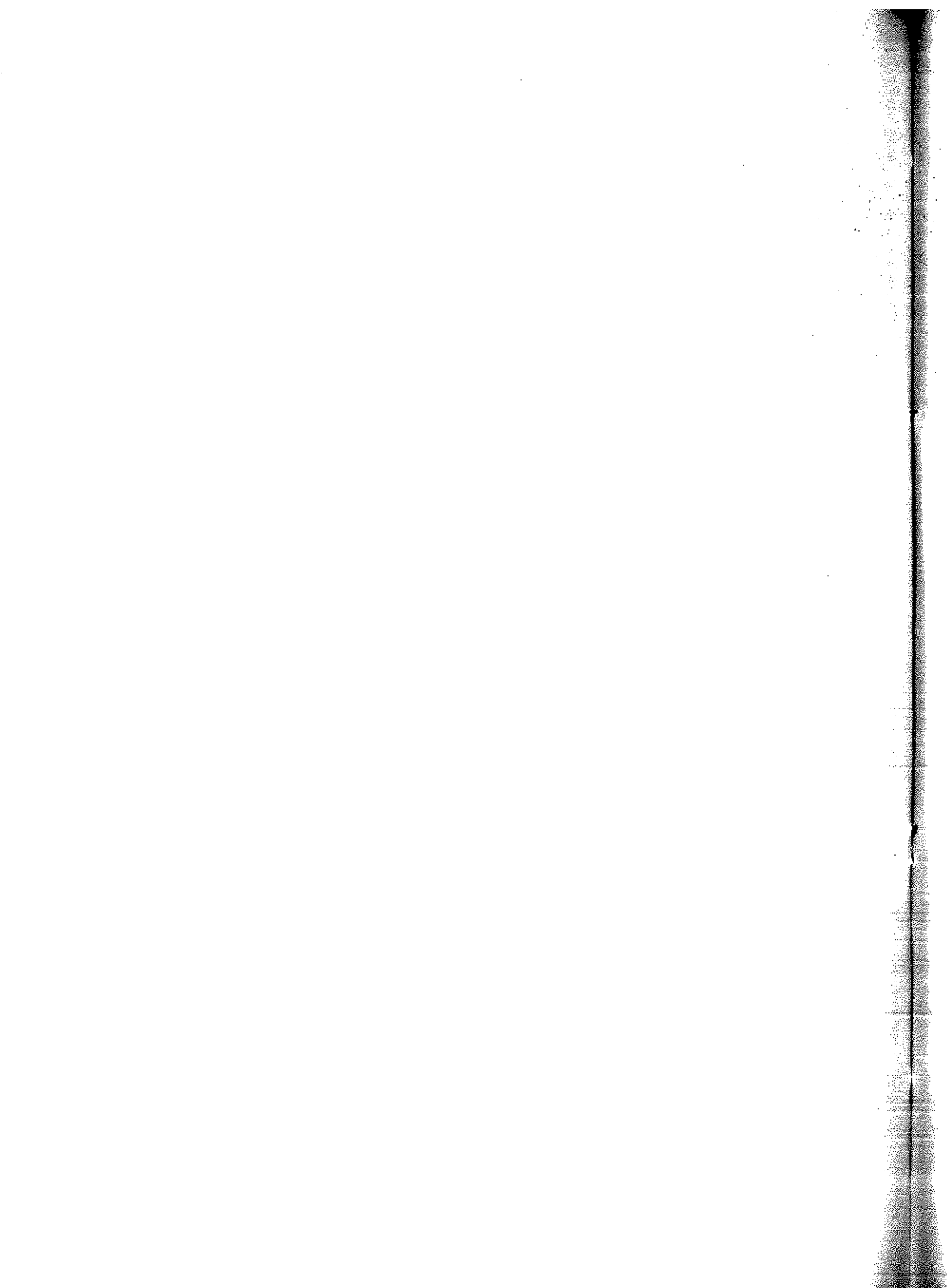
SUR L'ÉTENDUE DE LA RESPONSABILITÉ CONTRACTUELLE DES ORGANISATIONS SOCIALISTES

Résumé

L'auteur rappelle le principe selon lequel les organisations socialistes répondent intégralement pour le préjudice causé par la non-exécution du contrat. Il examine les principaux cas de la limitation légale de responsabilité des organisations socialistes et aussi les formes dans lesquelles elle se réalise, en présentant sur cette question quelques observations critiques.

Selon l'auteur, en dehors des situations expressément prévues par la loi, la juridiction arbitrale peut limiter la responsabilité contractuelle, mais seulement dans les actions en regrès, quand le préjudice est tout à fait disproportionné par rapport à la valeur de l'objet du contrat conclu par l'appelé en regrès.

On y étudie aussi les situations peu nombreuses de responsabilité aggravée établies par la législation sur les contats économiques.

UNELE ASPECTE PRIVIND RAPORTURILE JURIDICE PROCESUAL CIVILE

DE

RADU DUMITRU

Problema raporturilor juridice este o problemă comună tuturor ramurilor de drept, deoarece fiecare ramură studiază un anumit grup de relații sociale, care fiind reglementate de normele juridice respective devin raporturi juridice.

În cele ce urmează, vom încerca a cerceta și a scoate în evidență unele aspecte privind noțiunea, structura și formele sau categoriile în care pot fi împărțite raporturile juridice procesual civile.

I. NOȚIUNEA DE RAPORT JURIDIC PROCESUAL CIVIL

Pentru a ajunge la definirea raporturilor juridice de drept procesual civil, este necesar mai întâi a se sublinia legătura ce există între dreptul material și dreptul procesual civil.

„Dreptul material are formele sale procesuale, indispensabile și proprii lui... Procesul și dreptul sînt strîns legate între ele”¹, arată Karl Marx.

Așadar, între dreptul material și dreptul procesual există o strînsă legătură, fără însă a se contopi unul cu celălalt.

Această corelație își găsește expresia în faptul, că raporturile juridice de drept material se realizează în cazul nerespectării conținutului lor — de obicei — prin mijlocirea unor raporturi de drept procesual civil.

Deci din activitatea procesuală, pe care o desfășoară instanțele judecătorești și ceilalți participanți pentru înfăptuirea justiției în pricinile civile, se nasc o serie întreagă de raporturi.

---

¹ K. Marx și F. Engels, *Opere*, vol. I, p. 218.

Aceste raporturi fiind reglementate de normele dreptului procesual civil, devin în virtutea acestui fapt, raporturi juridice procesual civile.

Ținând seama de cele arătate și potrivit definiției generale date raportului juridic de către știința statului și dreptului în care, de obicei, raportul juridic este definit ca o relație socială reglementată de normele juridice putem spune că: raporturile juridice procesual civile sînt raporturile ce se stabilesc în cazul ivirii necesității de a se realiza sau apăra pe cale judiciară un drept sau interes civil, între acele organe și persoane ce participă la proces în vederea stabilirii adevărului, justa soluționare a cauzei și executarea hotărîrii pronunțate.

Definite astfel, raporturile juridice procesual civile se caracterizează atît prin specificul formei, cît și prin specificul conținutului lor cuprinzînd și o serie de trăsături proprii.

a) *Raporturile juridice procesual civile se stabilesc între toate organele și persoanele care participă la judecarea cauzei.*

Activitatea procesual civilă nu poate fi concepută fără participarea mai multor organe și persoane. Existența organelor și persoanelor participante la proces ținînd de esența acestuia.

Dat fiind că procesul se desfășoară cu participarea mai multor organe și persoane, urmează, că între toate acestea, în mod necesar se stabilesc anumite legături, relații care fiind reglementate de normele dreptului procesual civil devin raporturi juridice procesual civile.

Ideea aceasta este cuprinsă și în definițiile date în mod curent procesului civil socialist².

În literatura juridică sovietică a fost emisă și o altă părere, potrivit căreia: „În procesul civil nu există raporturi juridice nici între persoanele și organele de stat care participă în cauză (reclamantii, pîriți, terți cu acțiuni proprii, terți fără acțiuni proprii, reprezentanții părților și ai terților, procurorul sub toate formele participării lui la proces — care apără interesele statului și ale maselor muncitoare), nici între ele și martori, experți, interpreți, deoarece ei nu au drepturi și obligații procesuale unii față de alții. În toate cazurile unul dintre subiectele raportului de drept procesual este instanța”³.

Părerea de mai sus, nu poate fi acceptată în întregime.

Într-adevăr, activitatea procesual civilă nu poate fi concepută fără participarea instanței. Aceasta nu constituie însă o bază pentru a justifica părerea că în toate raporturile juridice procesual civile unul dintre subiecte este instanța.

Faptul că unele raporturi juridice procesual civile se stabilesc în cursul activității judiciare, în fața, prin intermediul sau sub controlul instanței, nu este esențial și nici chiar obligatoriu.

² Vezi S. N. Abramov, *Procesul civil sovietic*, Ed. de Stat, Buc., 1950, p. 5 și A. Hilsenrad și I. Stoienescu, *Procesul civil în R.P.R.* Ed. științifică, Buc. 1957, p. 11.

³ V. P. Mozolin, *Despre raportul de drept procesual civil*, în «Statul și Dreptul Sovietic» nr. 6/1955, p. 84—85.

Astfel, părțile pot face acte de dispoziție asupra drepturilor lor materiale și procesuale — renunțarea la acțiune, recunoașterea pretențiilor reclamantului, tranzacțiile — sub controlul instanței, fără ca aceasta să fie subiect, pe de o parte, iar părțile pe de altă parte, în raporturile procesuale ce se stabilesc prin efectuarea acestor acte.

De asemenea, nici în raporturile procesuale ce se stabilesc între părțile din proces și ceilalți participanți, cum ar fi bunăoară raporturile dintre părți și apărătorii lor, experții aleși, martorii propuși, instanța nu poate fi considerată ca unul dintre subiectele acestor raporturi, deoarece unele se pot stabili și în afara instanței (raporturile de reprezentare) iar altele, numai în fața și prin intermediul instanței (raporturile dintre părți și martori, experți etc.).

În aceeași ordine de idei, pot fi amintite și raporturile procesuale dintre procuror și părțile în numele cărora acesta poate introduce orice acțiune (mai puțin cele cu caracter strict personal), cere executarea silită, între părți și intervenienții în proces etc.

Totuși, între instanța de judecată și ceilalți participanți la proces se stabilesc și raporturi procesuale.

Aceste raporturi îmbracă însă cu totul un alt caracter și aceasta constituie o a doua trăsătură caracteristică a raporturilor procesual civile.

b) *Raporturile juridice procesual civile în care instanța participă ca subiect sînt raporturi juridice de putere.*

Justiția este o formă de activitate a statului nostru organizată sub forma unui serviciu de stat, respectiv instanțele judecătorești de toate gradele, care prin lege sînt investite cu dreptul de a judeca și rezolva litigiile ce se ivesc în cadrul circuitului civil.

Ca organe ale statului investite cu dreptul de a judeca, instanțele judecătorești exercită prin actele lor atribuții ale puterii de stat și de aceea raporturile ce se stabilesc între ele și ceilalți participanți în cadrul procesului civil, devin raporturi juridice de putere.

În consecință, între instanța de judecată ca subiect al raporturilor juridice procesual civile și ceilalți participanți nu există egalitate, instanța ca exponentă a puterii, exercitînd, prin actele ei față de aceștia, atribuții de putere în numele statului.

În această privință, autorul precitat este de părere că raporturile juridice procesual civile, ar îmbrăca, în exclusivitate, caracterul unor raporturi juridice de putere⁴.

Excluderea ideii că raporturile juridice procesual civile se stabilesc numai între instanța de judecată pe de o parte și ceilalți participanți pe de altă parte, înlătură și caracterul exclusiv de putere al acestor raporturi.

Păreră este exactă numai în ceea ce privește raporturile ce se stabilesc între instanță și ceilalți participanți, nu și cu privire la raporturile ce se stabilesc între aceștia.

⁴ V. P. Mozolin, *op. cit.* p. 81.

Admiterea acestei păreri în totalitatea ei, ar duce la negarea unor principii de bază ale procesului civil; egalitatea în drepturi a părții lor, contradictorialității, disponibilității, folosirii limbii materne etc., care în construcția unor raporturi juridice „de putere” n-ar mai avea nici o explicație.

În al doilea rând, reducând totul la relații de putere raporturile juridice procesuale civile se pot confunda cu raporturile juridice de drept administrativ.

În al treilea rând, părerea aceasta contrazice și regula că raporturile procesuale civile se suprapun raporturilor de drept material pe care le valorifică, or, în dreptul material raporturile juridice se caracterizează prin egalitatea în drepturi a părților, ceea ce în caz de litigiu se manifestă și pe plan procesual.

c) *Raporturile juridice procesuale civile iau naștere pe baza unui raport juridic de drept material și numai în urma sesizării instanței de către cei interesați.*

În relația dintre raporturile juridice de fond și raporturile juridice procesuale (formă), baza o constituie întotdeauna raportul juridic de drept material.

Într-adevăr, raporturile juridice procesuale civile nu pot preexista raporturilor juridice materiale, ele se nasc pe baza acestora și au drept scop realizarea, consolidarea sau desființarea lor. Însă, pentru a se ajunge la aceasta, instanțele judecătorești nu se pot sesiza din proprie inițiativă „Oricine pretinde un drept împotriva unei alte persoane — se arată în art. 109 c. pr. civilă — trebuie să facă o cerere înaintea instanței competente”.

Cu alte cuvinte, inițiativa în pornirea activității judiciare procesuale civile aparține părții interesate, de regulă, subiect al raportului juridic de drept material dedus judecării, sau unei alte persoane sau organe care fără a avea această calitate, au dreptul de a sesiza instanța și a deveni parte în proces.

În acest sens „cererea de chemare în judecată constituie un act de procedură care leagă instanța creînd raportul procesual între părți”⁵.

2. STRUCTURA RAPORTURILOR JURIDICE PROCESUALE CIVILE

Întocmai ca și celelalte raporturi, raporturile juridice procesuale civile, cuprind trei elemente: a) subiectele între care se stabilesc, b) conținutul, adică drepturile și obligațiile participanților la aceste raporturi și c) obiectul, adică tocmai activitatea procesuală desfășurată de subiecte participante la aceste raporturi.

⁵ «Legalitatea Populară» nr. 11/1959, p. 86. În același sens a se vedea și G. P. rumb, *Codul de procedură civilă*, Comentul și adnotat, Ed. științifică, Buc. 1950, vol. I, p. 259, nr. 3.

a) Subiectele raporturilor juridice procesual civile

Problema subiectelor raporturilor juridice procesual civile este strins legată de aceea a participanților la procesul civil și studiată de știința dreptului procesual civil în cadrul unui capitol special.

Analizând problema subiectelor sau participanților la activitatea procesuală civilă sau penală, implicit deci a subiectelor raporturilor juridice procesuale, majoritatea autorilor au ajuns la concluzia că subiect al activității procesual civile sau penale, în sens restrins, nu pot fi, decât acele organe sau persoane, care au drepturi procesuale independente acordate pentru apărarea drepturilor sau intereselor lor.

Astfel, subiecte ale activității procesual civile, respectiv ale raporturilor juridice procesual civile, sînt considerate instanța de judecată, părțile litigante și terțele persoane interesate, procuratura și organele de executare silită. Ceilalți participanți, ca: martorii, experții, interpreții, traducătorii, apărătorii, nu sînt considerați subiecte ale activității procesuale în adevăratul înțeles al cuvîntului, deoarece rolul lor se mărginește numai la ajutarea instanței în soluționarea justă a cauzei⁶.

Existența activității sociale depusă de aceste persoane, a reglementării acesteia de către legea procesuală civilă și în special a stabilirii unor drepturi și obligații procesuale corelative, între aceste persoane și ceilalți participanți la proces, ne fac să credem că și aceste persoane pot fi considerate subiecte ale raporturilor juridice procesual civile.

În concluzie, în sens larg, prin subiecte ale raporturilor juridice procesual civile, noi înțelegem toate organele și persoanele care participă în cauză și contribuie la rezolvarea ei.

b) Conținutul raporturilor juridice procesual civile

Conținutul raporturilor juridice procesual civile este alcătuit întocmai ca și la celelalte raporturi juridice din drepturile și obligațiile participanților la aceste raporturi.

Ele sînt strins legate de natura subiectelor cărora aparțin și nu pot exista independent unele față de altele sau în afară de cadrul unui raport juridic procesual civil concret.

Unii juriști consideră, că atît drepturile subiective cît și obligațiile pot exista independent unele față de altele și în afara unor raporturi juridice concrete.

Alții, dimpotrivă, îmbrățișînd punctul de vedere tradițional arată că fiecărui drept subiectiv îi corespunde o obligație juridică asemănătoare și că atît drepturile subiective cît și obligațiile nu pot exista decît în cadrul unor raporturi juridice concrete⁷.

⁶ Vezi S. N. Abramov, *op. cit.*, p. 35; A. Hilsenrad și I. Stoenescu, *op. cit.* p. 59. În același sens a se vedea S. N. Strogovici, *Procesul penal sovietic*, ed. 1950, p. 108 și Gr. Teodoru, *Curs de drept procesual penal*, litog. Iasi. 1959. p. 52.

⁷ Vezi art. lui G. Gilescu, *Dreptul subiectiv și raportul juridic*, în «Justitia nouă» nr. 5/1960.

Păreră potrivit căreia drepturile și obligațiile pot exista independent unele față de altele și în afara unor raporturi juridice concrete a fost extinsă și în domeniul dreptului procesual civil.

Referindu-se îndeosebi la rolul activ al instanței, autorul sovietic M. A. Gurvici ajunge la concluzia că noțiunea de raport de drept procesual civil, în sensul unei îmbinări de drepturi și obligații, este nesatisfăcătoare din punct de vedere al sarcinilor justiției socialiste. În cazul drepturilor procesuale, arată suscitatul autor, se recunoaște dreptul de a se acționa în mod unilateral⁸.

Pornind de la ideea corelației între drepturile și obligațiile procesuale ce formează conținutul raporturilor juridice procesuale civile, nu putem fi de acord cu această părere.

Noi considerăm că în toate cazurile, între drepturile și obligațiile participanților la raporturile juridice procesuale civile există corelație. De pildă, cum s-ar putea explica obligația instanței de a examina și soluționa acțiunea reclamantului fără dreptul acestuia de a sesiza instanța? Dreptul instanței de a aplica amenzi pentru folosirea cu rea-credință a drepturilor procesuale de către părțile din proces, refuzul de a fi martor, expert, traducător, fără o obligație juridică corespunzătoare din partea acestora?

Legind deci în mod indisolubil drepturile de obligațiile juridice procesuale, vom putea stabili întotdeauna conținutul concret al diferitelor raporturi juridice procesuale ce se stabilesc în cursul judecării oricărei cauze civile; în caz contrar, se ajunge la negarea acestui conținut și pe cale de consecință la negarea a înseși acestor raporturi.

c) *Obiectul raporturilor juridice procesuale civile.*

Obiectul raporturilor juridice procesuale civile îl formează activitatea procesuală de judecată⁹ desfășurată de toți participanții la aceste raporturi, activitate determinată de rolul și poziția ce-o ocupă fiecare.

În legătură cu obiectul raporturilor juridice procesuale civile, a fost emisă și o altă părere.

Plecând de la separarea activității instanței în două laturi, externă și internă după cum actele instanței „în momentul efectuării lor sînt adresate direct persoanelor și organelor de stat ce participă în cauză”¹⁰, latura externă, sau „urmăresc rezolvarea problemelor asupra cărora instanța trebuie să hotărască”¹¹ latura internă, V. M. Mozolin ajunge la concluzia că „activitatea procesuală a instanței din punct de vedere al laturii interne constituie obiectul raportului de drept procesual civil”¹².

⁸ Citat după A. V. Mitkevici, *Probleme ale teoriei drepturilor subiective*, în «Probleme de Drept» nr. 3/1958, p. 38.

⁹ Prin activitatea procesuală de judecată ca obiect al raporturilor juridice procesuale civile înțelegem atât acțiunile cit și inacțiunile procesuale producătoare de efecte juridice.

¹⁰ V. P. Mozolin *op. cit.*, p. 81.

¹¹ *Ibidem*, p. 82.

¹² *Ibidem*, p. 84.

O primă observație : separarea activității instanței în două laturi ni se pare a fi artificială, nejustificată și fără nici o importanță teoretică sau practică.

O a doua observație ; chiar ipotetic admitând această separație, concluzia este neintemeiată pe motiv că se are în vedere numai activitatea desfășurată de către unul dintre participanții la raporturile juridice procesual civile, adică a instanței de judecată și se neglijează complet activitatea celorlalți participanți, care, oricât de periferică ar fi este îndreptată spre același scop : justa soluționare a cauzei.

3. FORMELE SAU CATEGORIILE RAPORTURILOR JURIDICE PROCESUAL CIVILE

De o deosebită importanță pentru știința dreptului procesual în general, este problema unității sau multiplicității raporturilor juridice procesuale. Cu alte cuvinte, problema de a ști, dacă în cadrul activității procesuale se stabilește un raport procesual unic sau o multiplicitate de asemenea raporturi.

Specialiștii din domeniul dreptului procesual penal și civil susțin că în cursul activității procesuale, se stabilesc raporturi procesuale variate¹³.

O părere contrară în această privință o are V. P. Mozolin care susține : „Raportul de drept procesual civil... poate exista în fiecare cauză, numai în cadrul unei unități în activitatea tuturor subiectelor raportului juridic, a cărui temelie îndrumătoare o constituie activitatea instanței de înlăptuire a justiției socialiste. De aceea nu se poate vorbi de o multiplicitate a raporturilor juridice procesuale în procesul civil (raporturi separate ale instanței cu reclamantul, pîritul, procurorul etc.), așa cum fac unii proceduriști, deoarece prin aceasta raportul de drept procesual civil își pierde omogenitatea, se fărîmîțează. Asemenea raporturi reprezintă doar aspecte diferite ale raportului de drept procesual unic în proces pentru fiecare cauză concretă, și nu au, în conformitate cu dispozițiunile legale, nici un drept la o existență autonomă”¹⁴.

Nu putem fi de acord cu această teză.

A considera că în cursul activității juridice, ce se desfășoară cu privire la judecarea pricinilor civile, se stabilește un raport procesual unic, înseamnă a nu ține seama de specificul și rolul anumitor norme juridice procesuale care reglementează activitățile procesuale diferite în funcție de subiectele participante, de anumite faze ale procesului, de necesitatea luării sau neluării anumitor măsuri etc. ; înseamnă în al doilea rînd, a reuni nejustificat într-un anumit cadru (raportul procesual unic) relații sociale independente prin reglementarea lor dictată de anumite interese sociale ; și, în sfîrșit, în al treilea rînd, ar

¹³ Vezi M. S. Strogovici, *op. cit.*, p. 10. Gr. Teodoru, *op. cit.*, p. 12—14.

¹⁴ V. P. Mozolin, *op. cit.*, p. 85.

însemna că între noțiunea de proces civil care reunește într-un singur tot întreaga activitate procesuală și raportul procesual, o parte a acestei activități, să se tragă semnul egalității ceea ce ar echivala cu supra-punerea a două noțiuni distincte și bine conturate în ceea ce privește conținutul lor.

Considerăm alături de marea majoritate a specialiștilor din domeniul dreptului procesual că raporturile procesuale sînt multiple și variate și că însăși realitatea juridică impune și justifică acest lucru.

În ceea ce privește formele sau categoriile raporturilor juridice procesual civile, întocmai ca și raporturile juridice procesual penale, pot fi grupate, în patru coteorii¹⁵.

a) Raporturile procesual civile ce se stabilesc în urma măsurilor pe care instanța sau celelalte organe judiciare le iau față de persoanele chemate să ia parte la cauza civilă (ex.: comunicarea acțiunii, citarea la termenul de judecată, luarea măsurilor asigurătorii etc.);

b) Raporturile procesual civile ce se stabilesc în cadrul actelor pe care le efectuează persoanele participante în cauză pentru apărarea drepturilor și intereselor lor (ex.: producerea de probe, tranzacțiile judiciare, executarea unei căi de atac etc.);

c) Raporturile procesual civile ce se stabilesc între instanța de judecată sau părțile din proces și persoanele sau organele ce ajută instanța în soluționarea justă a cauzei (ex.: raporturile dintre instanță și martori, experți, traducători etc.);

d) Raporturile procesual civile ce se stabilesc în cursul activității judiciare între organele judiciare între ele (ex.: raportul între instanță și procuror, între instanța care judecă și o altă instanță roгатă de a efectua un anumit probatoriu, dintre instanța de judecată și organele de executare).

Categoriile de raporturi juridice procesuale de mai sus nu pot fi privite separat unele față de altele, împărțirea fiind doar relativă, mai mult teoretică, în practică ele se succed, se împletesc și se combină între ele.

Acestea sînt aspectele pe care am considerat util a le examina și expune în studiul de față și care credem că în viitor vor suscita interesul pentru noi discuții privitoare la raporturile juridice procesual civile.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ГРАЖДАНСКО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИИ

Краткое содержание

Автор изучает некоторые аспекты гражданско-процессуального отношения. Он останавливается на следующих теоретических вопросах
1. понятие гражданско-процессуального отношения и его характерные

¹⁵ Vezi, M. S. Strogovici, *op. cit.* p. 10—11; Gr. Teodoru, *op. cit.* p. 12—14 și S. Kahane, *op. cit.*, p. 9—10.

черты, 2. структура гражданско-процессуальных отношений, 3. формы и категории, на которые можно распределять гражданско-процессуальные отношения.

Настоящее исследование своим содержанием обращается особенно специалистам в области процессуального права.

QUELQUES ASPECTS RELATIFS AUX RAPPORTS JURIDIQUES DE LA PROCÉDURE CIVILE

Résumé

L'auteur de l'article analyse quelques aspects concernant les rapports juridiques de procédure civile.

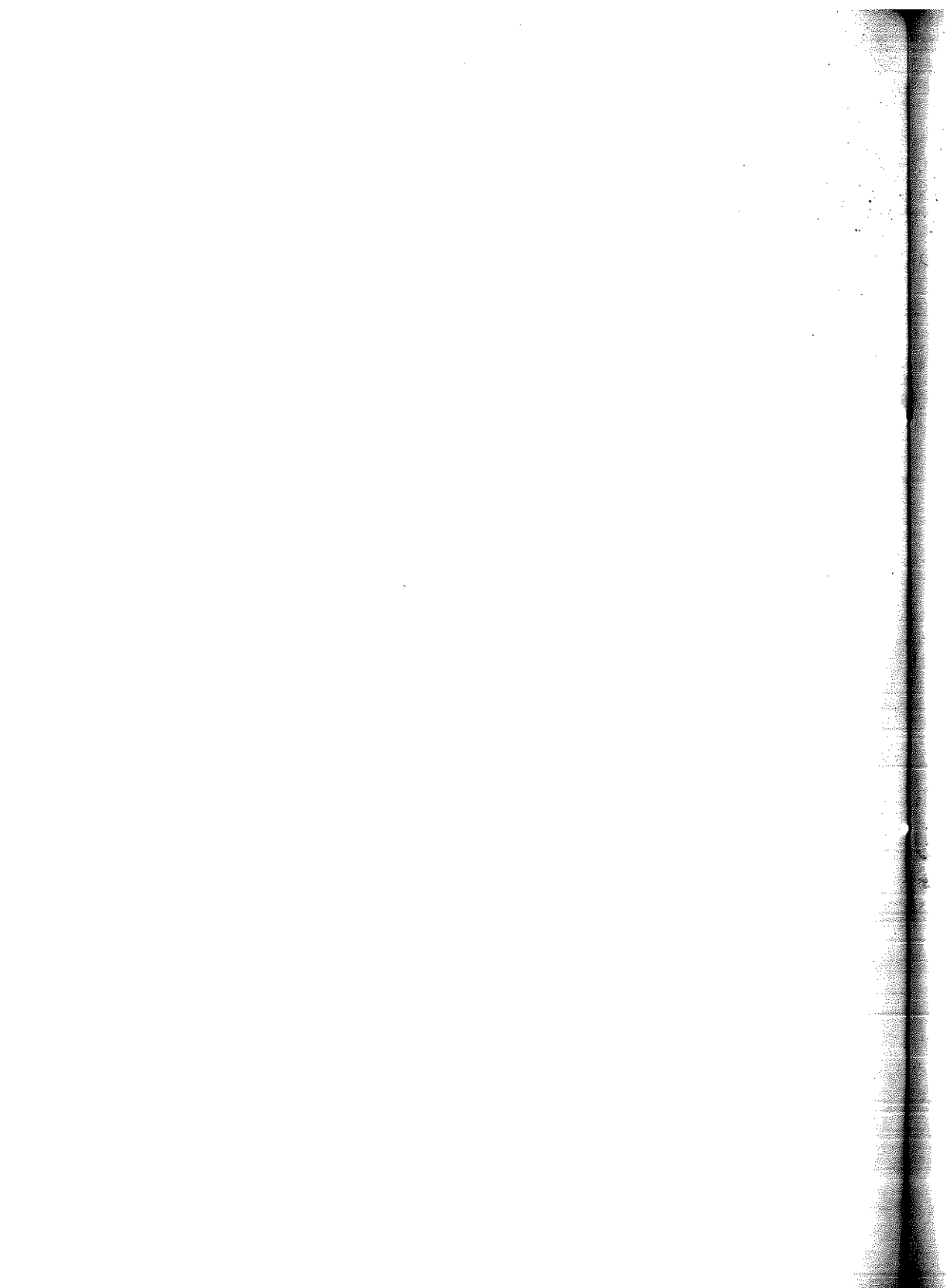
Ainsi, l'auteur analyse et fait une série de précisions théoriques sur :

1) la notion de rapport juridique de procédure civile, et ses traits spécifiques ;

2) la structure des rapports juridiques de procédure civile ;

3) les formes et les catégories dans lesquelles les rapports juridiques de procédure civile peuvent être divisés.

Par son contenu, l'article s'adresse aux spécialistes dans le domaine de la procédure civile.

UNELE CONSIDERAȚIUNI ASUPRA RAPORTULUI
DE CAUZALITATE, CA ELEMENT AL RĂSPUNDERII
JURIDICE CIVILE

DE

V. NICOLCIOIU

Întrucît categoriile generale de cauză și efect și fenomenul cauzalității, privite în generalitatea și esențialitatea lor, aparțin domeniului filozofiei, înțelegerea științifică a cauzalității, în domeniul dreptului, presupune cunoașterea și aplicarea creatoare a tezelor filozofiei materialiste.

Idealistii nu găsesc nici o legătură cauzală obiectivă între fenomenele și procesele din natură și societate, pentru ei cauzalitatea fiind un element al imperiului rațiunii, o formă apriorică, specifică, de gândire omenească, avînd rolul de a introduce ordine în haosul de impresii ale subiectului cunoscător.

Unele curente filozofice contemporane, ca pragmatismul, existențialismul, pozitivismul logic nu numai că neagă cauzalitatea obiectivă, dar propun abandonarea acestei noțiuni, a cărei valoare semantică ar fi improprie și ar constitui un obstacol pentru cercetările filozofice. Reprezentanții acestor curente filozofice, afirmă că subiectul este cel care introduce categoria cauzalității în obiectul existențial, pentru propriile sale scopuri¹.

Învățătura marxist-leninistă, pornind de la existența obiectivă a materiei, de la faptul că unitatea lumii constă în materialitatea ei, demonstrează caracterul obiectiv al raportului de cauzalitate, în natură și societate existînd o condiționare universală a fenomenelor, o legitate necesară, obiectivă, independentă de voința umană.

Referindu-se la corelația dintre legitatea obiectivă și gândirea umană, Lenin arăta că „admiterea existenței legității obiective și re-

¹ Vezi, Maurice Conforth, *În apărarea filozofiei împotriva pozitivismului și pragmatismului*, ESPLS, Buc., 1953, p. 237.

flectarea aproximativ exactă a acestei legități în capul omului, iată doctrina materialistă”².

Cauzalitatea, avînd caracter intern și necesar, este una din formele conexiunii și interacțiunii universale a fenomenelor. Conexiunea universală are un caracter atotcuprinzător, complex, universal³, cauzalitatea fiind numai o formă a legăturilor multilaterale dintre fenomenele lumii materiale.

Legea cauzalității este o lege generală, universală a lumii materiale, dar universalitatea ei trebuie înțeleasă în sensul că toate fenomenele sînt provocate de anumite cauze, că toate sînt deci cauzal determinate. „Ceea ce este acum sau aici efect devine atunci sau acum cauză”⁴. Cu alte cuvinte caracterul universal al cauzalității nu poate duce la concluzia unei exclusivități a legăturii cauzale, ca formă a interdependenței și condiționării reciproce a fenomenelor din natură și societate.

În concepția materialistă, cauzalitatea este o categorie obiectivă, are un caracter intern și necesar, iar legătura cauzală este o formă a conexiunii și interacțiunii dintre fenomene.

În domeniul dreptului nu există o cauzalitate pur juridică, ci ea reprezintă o formă concretă a categoriei generale. Este vădit neștiințific a vorbi despre o specificitate a legăturii cauzale în domeniul dreptului și a încerca o abordare a problemei, independent de categoriile filozofice de cauză și efect.

Cercetarea raportului de cauzalitate, ca element al răspunderii juridice, trebuie să aibă ca fundament teoretic nu numai categoriile generale de cauză și efect, ci întreg ansamblul de categorii ale dialecticii materialiste.

Săvîrșirea din culpă, sau în anumite cazuri fără culpă a unor fapte ilicite care provoacă prejudiciul, atrage răspunderea civilă dacă se stabilește o legătură cauzală între acțiune (inacțiune) și rezultatul produs.

S-ar părea că fiecare din elementele răspunderii civile trebuie să-și păstreze individualitatea sa, iar odată toate întrunite să atragă răspunderea civilă. Ar trebui astfel să se stabilească separat fapta ilicită, culpa și prejudiciul, urmînd ca între conduită (cauza) și prejudiciu (efectul) să se dovedească existența unui raport de cauzalitate. În realitate întrepătrunderea acestor elemente nu este numai posibilă dar și necesară.

În cadrul interdependenței, legătura cauzală prezintă gradul cel mai mare de complexitate, atît prin particularitățile sale, cît și prin aceea că implică toate celelalte elemente. Nu este posibilă o determinare a legăturii dintre cauza și efect, fără a analiza rezultatul produs, fapta ilicită și poziția psihică a subiectului.

² V. I. Lenin, *Materialism și empiriocriticism*, Ed. Pol., 1959, p. 146

³ Vezi M. Rosenthal, *Conexiunea și interdependența fenomenelor din natură și societate*, Ed. O.C.R., Buc., 1945, p. 24.

⁴ F. Engels, *Anti-Dühring*, ESPLP, Buc., 1955, p. 39.

Prejudiciile pot fi cauzate prin conduita ilicită a unei persoane atît sub forma acțiunii cît și inacțiunii. Considerăm că procedează cu totul greșit cei care susțin că o atitudine pasivă nu poate constitui cauza anumitor efecte.

Pronunțîndu-se pentru exclusivitatea cauzalității ce se concretizează prin acțiuni pozitive⁵, unii autori consideră că inacțiunea ilicită constituie numai o împrejurare favorizantă, susceptibilă de a fi pedepsită nu pentru că există raport de cauzalitate, ci pentru că persoana trebuie să răspundă datorită conduitei sale culpabile.

Caracterul variabil al răspunderii civile pentru anumite inacțiuni în diferitele legislații, ar constitui — după acești autori — un argument că inacțiunea nu poate avea valoarea unei cauze, căci a conchide altfel înseamnă a transforma cauzalitatea într-o categorie subiectivă.

E necesar să observăm însă că asemenea deosebiri de reglementare sînt posibile nu numai în cazul inacțiunii, ci în general al faptelor ilicite. Dar prin reglementarea unei relații sociale un act normativ nu-i răpește acestuia caracterul obiectiv, ci îi conferă o anumită valoare juridică.

Autorii care formulează obiecții asupra valorii cauzale a inacțiunii, nu țin seama de necesitatea unei analize diferențiate a cauzelor, în funcție de scopul unei anumite cercetări științifice.

Ignorarea particularităților pe care le prezintă cercetarea diferitelor cauze, în raport cu necesitățile unei anumite științe⁶, duce inevitabil la rezultate profund greșite, la elucubrații care sfîrșesc prin nerecunoașterea caracterului obiectiv al cauzalității.

Rezultatul unei fapte ilicite, adică prejudiciul, privit sub forma naturală, sau ca expresie bănească, poate fi cauzat de fenomene pe care o persoană, prin pasivitate, le-a lăsat să-și desfășoare acțiunea lor nocivă. Într-o asemenea situație se impune să fie relevată semnificația socială a faptei și efectele pe care le generează.

O normă de drept cînd stabilește condițiile în care o conduită devine ilicită și dacă există obligația reparării prejudiciului, precum și limitele răspunderii civile, ținîndu-se seama de prejudiciile efective sau beneficiile nerealizate, nici nu suprimă nici nu creează raporturi cauzale. Astfel de reglementări nu transformă cauzele în ceva subiectiv, iar considerarea lor ca factori contributivi la producerea rezultatelor ilicite nu înseamnă „poziție subiectivistă”, cum se afirmă de către unii autori. Prin aceste reglementări anumite cauze și efecte dobîndesc valoare juridică, dar fără a se putea contesta caracterul lor obiectiv.

Dîndu-se o reglementare juridică anumitor relații sociale, se are în vedere activitatea conștientă a membrilor societății, scopurile pe care și le reprezintă și a căror realizare o urmăresc.

⁵ M. D. Sargorodski, *Unele probleme privind raportul de cauzalitate în domeniul dreptului*, «Statul și dreptul sovietic» No. 7/1956. p. 82.

⁶ F. Engels, *Dialectica naturii* ESPLP, Buc., 1954, p. 222.

Cercetînd cauzalitatea pe care o are în vedere teoria dreptului, nu e posibilă o limitare a acesteia la simpla dependență cauzală și nici o condiționare a răspunderii juridice de stabilirea cauzalității numai prin considerarea activității materiale a subiectului. Fără a ne alătura celor care au tendința să argumenteze existența unei cauzalități pur juridice, trebuie să remarcăm că legea, încriminînd acțiunile periculoase pentru societate, nu neglijează latura subiectivă a celor care prin activitatea lor provoacă urmări dăunătoare, latură care în mod necesar se adaugă și cauzalității.

Existența atît a culpei, cît și a raportului de cauzalitate printre elementele răspunderii civile, a generat, pe de o parte, controversa asupra corelației dintre ele, iar pe de altă parte, greșeala ca raportul cauzal să fie subordonat culpei.

Deși nu se poate vorbi de o fundamentare teoretică, totuși multe comentarii la spețe soluționate și uneori înseși hotărîrile instanțelor judecătorești, trădează raționamentul că existența culpei implică și pe cea a cauzalității.

Verificarea caracterului culpabil al unei conduite este obligatorie pentru a trage o persoană la răspundere civilă, dar aceasta nu înseamnă că am stabilit totodată și existența cauzalității. În cadrul unei complexități de fapte și evenimente, e posibilă o abatere de la conduita prescrisă de lege, dar care să nu aibă nici o relevanță sub aspect cauzal, dacă e raportată la rezultatul produs. De exemplu, o întreprindere expediază din greșeală o marfă altei întreprinderi decît cea cu care a încheiat contractul, iar aceasta o ține o perioadă în custodie. Ulterior, furnizorul dispune ca marfa să fie încredințată unei organizații de transport, precizînd mijlocul de transport ce urmează a fi folosit, pentru ca marfa să ajungă la adevăratul beneficiar. Întreprinderea respectivă a expediat marfa cu alt mijloc de transport decît cel indicat de furnizor, iar în timpul transportului se distruge o parte din marfă din vina organizației de transport.

Într-un asemenea caz se poate vorbi de o culpă a fiecărei întreprinderi: furnizorul a expediat greșit marfa, cea de a doua întreprindere n-a executat întocmai dispozițiile primite, schimbînd mijlocul de transport ce i s-a indicat, iar organizația de transport, pentru distrugerea mărfii. Există însă și raport de cauzalitate care să antreneze toate aceste acțiuni culpabile? Fără îndoială că nu.

Activitatea culpabilă a celor două întreprinderi, numai aparent intră în antecedenta pur contributivă, sau mai bine-zis generatoare. Prin acțiunea lor s-a ajuns la situația ca marfa să fie încredințată unei organizații de transport, care este răspunzătoare pentru efectul produs. Numai aplicînd teorii neștiințifice, ca de exemplu cea a condiției „sine qua non”, s-ar putea angaja și răspunderea celor două întreprinderi, cu motivarea că, dacă furnizorul nu expedia greșit marfa, cea de a doua întreprindere nu folosea serviciile organizației de transport, iar aceasta n-ar fi produs nici un prejudiciu. Raționamentul este însă pur formal.

Respingînd concepția filozofică a simultaneității cauzelor și efectelor și afirmînd succesiunea în timp a acestora, trebuie să observăm că nu orice corelație temporală reprezintă un raport de la cauză la efect, fiind necesară o legătură genetică.

Culpabilitatea nu este de natură a releva singură dependența cauzală între faptă și prejudiciu, cum de altfel nici un raport cauzal obiectiv nu constituie o garanție a existenței culpei.

Unele dispoziții ce reglementează navigația maritimă și aeriană, sau răspunderea pentru prejudiciile provocate de izvoare de mare primejdie, prevăd obligația reparării prejudiciilor cauzate chiar dacă nu există culpă. În aceste cazuri, care reprezintă excepții ale răspunderii juridice civile, dependența trebuie stabilită numai pe planul cauzalității naturale (desfășurarea propriu-zisă a evenimentelor), necesară pentru a atrage răspunderea civilă, iar temeiul juridic fiind o problemă de sine stătătoare.

Dacă în general existența culpei nu presupune cauzalitatea, care este totuși rolul elementului subiectiv în stabilirea raportului de la cauză la efect?

O conduită ilicită este întotdeauna manifestarea unei stări lănntrice a subiectului. Prevăzînd anumite urmări, sau cînd nu le prevede, dacă avea posibilitatea să le prevadă, o persoană își exteriorizează poziția psihică prin acțiuni sau inacțiuni care, dacă sînt ilicite și provoacă pagube altor persoane, antrenează răspunderea juridică.

Avînd în vedere că însăși răspunderea juridică are la bază unitatea dialectică dintre obiectiv și subiectiv, considerăm că raportul cauzalitate, care realizează convergența tuturor celorlalte elemente, nu poate fi stabilit decît prin înțelegerea legăturii indisolubile dintre alitudinea psihică ce prezintă și ea caracter obiectiv, și formele materiale de exteriorizare a acesteia.

Afirmînd unitatea celor două laturi, sîntem totodată împotriva părerii unor autori care contestă caracterul obiectiv al poziției psihice și separă latura obiectivă de cea subiectivă, susținînd că rezolvarea raportului de cauzalitate între acțiune sau inacțiune și rezultat trebuie să se facă independent de voința și prevederea persoanei.

Pornind numai de la latura obiectivă, nu e posibilă determinarea cauzalității în nici unul din cazurile în care răspunderea civilă trebuie să aibă la bază culpa. Atît culpa cît și activitatea care a generat efectul, dacă sînt privite fiecare în mod independent, nu pot să ducă la precizarea legăturii genetice.

Necesitatea stabilirii dependenței cauzale numai prin prisma unității celor două elemente — subiectiv și obiectiv — este cu atît mai evidentă, dacă ne gîndim la multitudinea legăturilor cauzale din natură și societate, a legăturilor cauzale fără nici o semnificație juridică, atunci cînd faptele nu cad sub incidența unui act normativ. Legea nu acordă semnificație juridică fenomenelor obiective privite izolat și nici poziției subiective neexteriorizate prin acte materiale, ci reglementează relații sociale în cadrul cărora oamenii reprezentîndu-și anu-

mite scopuri desfășoară o anumită activitate pentru realizarea lor. Faptul că în cadrul acestei activități subiectul este sau trebuie să fie conștient de consecințele acțiunilor sale, legătura dintre starea subiectivă și desfășurarea obiectivă a împrejurărilor contributive, trebuie să constituie cadrul în care să se soluționeze dependența cauzală. Interferența dintre ele nu este numai formal logică ci pe deplin obiectivă.

Pentru determinarea propriu-zisă a legăturii cauzale s-au propus cele mai variate criterii.

Inexistența unei soluții care să fie acceptată de mai mulți autori, credem că se explică prin modul greșit de folosire a categoriilor dialecticii materialiste.

Autorii au început prin a aplica aproape logaritmice diferite categorii filozofice. Obținându-se rezultate criticabile, prin folosirea unei categorii, s-a apelat la altele.

Pornind de la categoriile de necesitate și întâmplare, L. A. Lunț și o serie de penaliști, au indicat drept criteriu distincția între cauzalitatea obiectivă fortuită și cauzalitatea obiectivă necesară⁷.

Pentru a stabili caracterul necesar sau fortuit trebuie să se analizeze dacă urmările constituie rezultatul direct al cauzei și se datoresc unei legități interne, necesare sau ele sînt întâmplătoare și se produc ca urmare a unor cauze laterale, iar unii autori adaugă: dacă rezultatele decurg din faptele examinate ale subiectului sau dimpotrivă sînt urmări ale unor cauze adiacente, care s-au alăturat faptei cercetate.

În cadrul aceluiași sistem a devenit necesar un al doilea criteriu pentru a preciza cînd cauzalitatea este necesară și cînd este fortuită, mai ales că răspunderea juridică e antrenată, după această opinie, numai de existența cauzalității necesare. Acest al doilea criteriu ar consta în aprecierea naturii faptei și rezultatelor, și anume în momentul săvîrșirii faptei, sub aspect obiectiv, consecințele sînt sau nu realmente posibile.

Privită sub ambele aspecte soluția este inacceptabilă din mai multe motive.

Autorii se referă la cauzalitatea necesară ca o expresie a legității, a necesității. Or, faptele ilicite de cele mai multe ori nu sînt expresia legității, a necesității imperioase. În interacțiunea generală un fenomen poate fi în același timp necesar și fortuit.

Cînd se recurge la necesitate, credem că se impune deosebirea între legitatea obiectivă care stă la baza fenomenului criminalității, care constituie o cu totul altă problemă, și caracterul necesar al cauzalității raportate la fapte concrete, care rezidă în aceea că ori de cîte ori se realizează o sumă de condiții efectul apare în mod necesar. De aceea chiar fapte întâmplătoare, în prezența anumitor condiții, pot provoca efecte care să atragă răspunderea juridică. Autorii respectivi

⁷ Vezi I. B. Novitchi și L. A. Lunț, *Teoria generală a obligațiilor în U.R.S.S.*, ISPLA, 1953, p. 369.

pornesc de la o identitate între fortuitul din filozofie și ceea ce reprezintă caracter fortuit în materia dreptului.

În legătură cu cel de-al doilea criteriu, așa cum e formulat, în nici un caz nu poate contribui la stabilirea dependenței cauzale. Chiar dacă anumite consecințe, din punct de vedere obiectiv nu sînt posibile în momentul săvîrșirii faptei ilicite, rezultatele pot totuși să apară datorită unor evenimente ulterioare de care subiectul avea cunoștință, ceea ce înseamnă că există răspundere juridică. Aplicarea sistemului propus ar duce însă la o concluzie negativă.

De altfel, unii adepți ai cauzalității necesare și fortuite evită să contureze cele două criterii, afirmînd pur și simplu că există cauzalitate necesară atunci cînd faptele ilicite au puțină reală, obiectivă de a produce anumite efecte, bineînțeles cu semnificație juridică.

Criticînd un alt sistem, al cauzalității tipice și atipice, L. A. Lunț arată că după acest sistem „în ultimă analiză este vorba de a ști care înălțuire de fenomene constituie o înălțuire obișnuită pentru conștiința agentului...”⁸, declarînd că un asemenea sistem nu poate avea decît caracter subiectivist. Dar argumentîndu-și propria soluție, autorul arată că există cauzalitate necesară dacă în practică faptele de același gen atrag întotdeauna rezultate de același gen. Cu alte cuvinte dacă în mod obișnuit se produc aceleași efecte, pe care desigur subiectul le cunoaște sau trebuia să le cunoască, adică exact ceea ce combate.

Se susține într-o altă părere, că pentru a lămuri dependența cauzală trebuie să recurgem la categoriile de posibilitate și realitate⁹.

O. S. Ioffe consideră că posibilitatea producerii rezultatului de către conduita ilicită poate fi mai mult sau mai puțin îndepărtată, iar atunci cînd intensitatea cauzalității atinge gradul maxim, conduita ilicită transformă rezultatul din posibil în real.

Pentru a determina posibilitatea ca o premisă a realității, sînt propuse alte două forme: posibilitatea concretă și posibilitatea abstractă de producere a rezultatului, diferențîndu-se între ele prin prezența caracterului repetat sau nu al împrejurărilor contributive.

Se afirmă că atunci cînd producerea rezultatului constituie o posibilitate abstractă, chiar dacă rezultatul s-a produs nu există raport de cauzalitate suficient de puternic, nici o culpă de intensitatea necesară și în consecință, este exclusă răspunderea civilă.

A transforma însă gradul de cauzalitate¹⁰ și intensitatea culpei în factori hotărîtori ai răspunderii civile, înseamnă a reduce cauzalitatea numai la aprecieri pur cantitative.

⁸ Vezi I. B. Novitchi și L. A. Lunț, *Teoria generală a obligațiilor în U.R.S.S.* ESPLS, 1953, p. 364.

⁹ Vezi O. S. Ioffe, *Răspunderea în dreptul civil sovietic*, Ed. științifică, Buc. 1956, p. 271.

¹⁰ Vezi A. N. Trainin, *Teoria generală a conținutului infracțiunii*, Ed. Științifică, 1959, p. 154. Gradul de cauzare sau de pricinuire, după A. N. Trainin, joacă un rol oarecum diferit, acordîndu-i-se o mai mare importanță. Izolînd artificial fenomenele, gradul de cauzare ar fi criteriul ce permite stabilirea adevăratei cauze.

În cazul posibilității abstracte — spune O. S. Ioffe — subiectul bazându-se pe o întâmplare, rezultatul nu se produce pentru că acea întâmplare n-are caracter repetat. Dar însuși autorul recunoaște că în interacțiunea generală faptele ilicite sînt întâmplătoare. Cum rezolvă atunci problema celor două categorii: posibilitatea abstractă și posibilitatea concretă de producere a rezultatului ilicit.

De asemenea, e posibil ca o împrejurare să aibă caracter repetat și în majoritatea cazurilor să producă un anumit efect. Ar fi deci o posibilitate concretă, iar potrivit opiniei amintite răspunderea civilă este de neînlăturat. Dar dacă în cazuri determinate împrejurările respective nu au un asemenea rol? Este evident că nu se poate aplica principiul formulat, întrucît nu poate exista răspundere juridică.

În sfîrșit, aprecierea caracterului repetat al efectelor unor fenomene este subordonată gradului de prevedere al persoanei, astfel că în funcție de culpa subiectului posibilitatea concretă se poate transforma într-o posibilitate abstractă, ceea ce influențează în mod direct, și uneori arbitrar, asupra existenței dependenței cauzale.

Imposibilitatea stabilirii dependenței cauzale cu ajutorul criteriilor propuse, nu rezidă în folosirea unor categorii dialectice, ci credem că se datorește tendinței de a absolutiza aplicarea uneia sau alteia dintre ele, și mai ales de a formula criterii suplimentare, care fiind vulnerabile nu permit, să se realizeze ceea ce doresc autorii respectivi, adică formarea unor raționamente apodictice în privința existenței raportului de cauzalitate.

În legătură cu principiul izolării artificiale a fenomenelor, propus ca instrument de stabilire a cauzalității în dreptul penal¹¹, considerăm că trebuie să constituie numai punctul de plecare în lămurirea dependenței cauzale.

De ce ni se pare justificată această limitare a rolului și aplicabilității sale? Pornind de la fundamentarea filozofică a acestui principiu, ne apare cu toată claritatea sfera lui de aplicare. Desprinderea artificială a diferitelor elemente ale procesului universal unic, ale conexiunii cercetate este necesară pentru a întreprinde o analiză profundă a acestor elemente.

Avînd în vedere interacțiunea dintre fenomene Engels arăta că „numai plecînd de la această interacțiune universală ajungem la adevăratul raport de cauzalitate. Pentru a explica fenomenele izolate trebuie să le scoatem din legătura generală și să le examinăm izolat, căci procedînd astfel mișcările alternative ne apar una drept cauză, alta drept efect”¹².

Într-adevăr, desprinderea unor elemente din conexiunea generală reprezintă o etapă necesară, întrucît legătura cauzală nu poate fi stabilă prin considerarea concomitentă a unei înlănțuirii întregi de fe-

¹¹ Vezi *op. cit.*, p. 153.

¹² F. Engels, *Dialectica naturii*, ESPLP, Buc., 1954, p. 235.

nomene. Dar aceasta nu înseamnă că am descoperit și legătura genetică. Principiul izolării artificiale a fenomenelor ne permite doar să desprindem anumite laturi pentru a le examina separat. De-abia în cadrul acestei analize vom avea posibilitatea să urmărim dependența cauzală. Cu alte cuvinte principiul amintit nu se extinde asupra analizei, ci constituie doar o premisă a acesteia. Concluzia care se impune e aceea că stabilirea dependenței cauzale nu rezidă în aplicarea principiului izolării artificiale și că acesta reprezintă numai prima etapă în cercetarea conexiunii fenomenelor.

Soluțiile propuse de diferiți autori credem că nu sînt acceptabile datorită unilateralității lor, pe de o parte și a stabilirii unor criterii suplimentare, cu valoare de formulă general aplicabilă, pe de altă parte.

Înțelegerea dialectică a legăturii dintre fenomene și implicit a legăturii genetice, exclude absolutizarea unei anumite laturi a procesului universal unic.

Fără a fi vorba de o orientare eclectică, considerăm că stabilirea dependenței cauzale e posibilă numai prin aplicarea în mod dialectic a diferitelor categorii filozofice.

O primă etapă în cercetarea cauzalității, trebuie s-o constituie, așa cum remarcam mai sus, aplicarea principiului leninist al izolării artificiale a fenomenelor, care facilitează numai desprinderea elementelor lanțului cauzal. Împrejurările contributive astfel separate, urmează a fi analizate prin prisma legăturii cu rezultatul ilicit și ținînd totodată seama de legătura dintre evenimentele întregului lanț cauzal.

Dezvăluirea complexității dependenței și interacțiunii, presupune o abordare dialectică a conexiunii, cercetarea deopotrivă a legăturilor necesare și întîmplătoare, stabilirea condițiilor în care posibilitatea poate deveni sau a devenit realitate, precum și aprecierea caracterului repetat al anumitor efecte.

Ținînd seama că la identificarea cauzei intervine și scopul unei anumite cercetări științifice¹³, pentru a decide că o faptă ilicită a generat un efect, pe care îl are în vedere legea civilă, e necesar ca analiza factorilor antecedentei contributive să fie subordonată unității dintre latura obiectivă și cea subiectivă

Luînd în considerare efectul și particularitățile sale și cercetînd înlănțuirea obiectivă nu numai pe planul cauzalității directe, imediate, ci al unei cauzalități ce antrenează o multitudine de împrejurări și evenimente, se poate observa rolul poziției psihice în lămurirea adevăratei dependențe. Așa se explică cum o împrejurare neesențială și aparent lipsită de semnificație pentru legătura genetică, corelată cu voința și prevederea persoanei, creează posibilitatea stabilirii cauzei cu valoare juridică.

Considerăm că desprinderea elementelor din antecedenta contributivă, ca rezultat al aplicării principiului izolării artificiale a fenomenelor, continuarea cercetării cu ajutorul diferitelor categorii filozofice

¹³ Vezi A. N. Trainin, *op. cit.*, p. 152.

menite să releve caracterul necesar sau întâmplător al factorilor ce compun antecedenta, precum și posibilitatea obiectivă a acestora de a produce anumite efecte, extinderea cercetării de la simpla cauzalitate directă la întreaga înlănțuire obiectivă a evenimentelor și poziția psihică a subiectului, privitye în unitatea lor, atunci când raportul juridic are la bază culpa, trebuie să constituie modalitatea stabilirii dependenței cauzale în dreptul civil.

К ВОПРОСУ ПРИЧИННОГО ОТНОШЕНИЯ КАК ЭЛЕМЕНТА ГРАЖДАНСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Краткое содержание

Подчеркивая необходимость разработки вопроса причинного отношения в области гражданского права, с позиции марксистской философии в данном исследовании отрицается наличие чисто юридической причинности.

Так как гражданская ответственность обусловленная, с некоторыми исключениями, наличием вины, то в выяснении причинной зависимости необходимо установить роль субъективной стороны. Ни в коем случае не может быть речи о взаимном подчинении, так как причинность в области гражданского права выявляется только в единстве субъективной и объективной сторон.

Подвергая критическому образу критерии предлагаемые некоторыми авторами для установления причинной зависимости, автор заключает что применение ленинского принципа искусственной изоляции в явлений и продолжение исследования содействующих факторов путем диалектического использования разных философских категорий с учётом единства между действием (бездействием) и психической позицией субъекта, дают возможность установления причинной связи как элемента гражданской ответственности.

CONSIDERATIONS SUR LE RAPPORT DE CAUSALITÉ COMME ÉLÉMENT DE LA RESPONSABILITÉ JURIDIQUE CIVILE

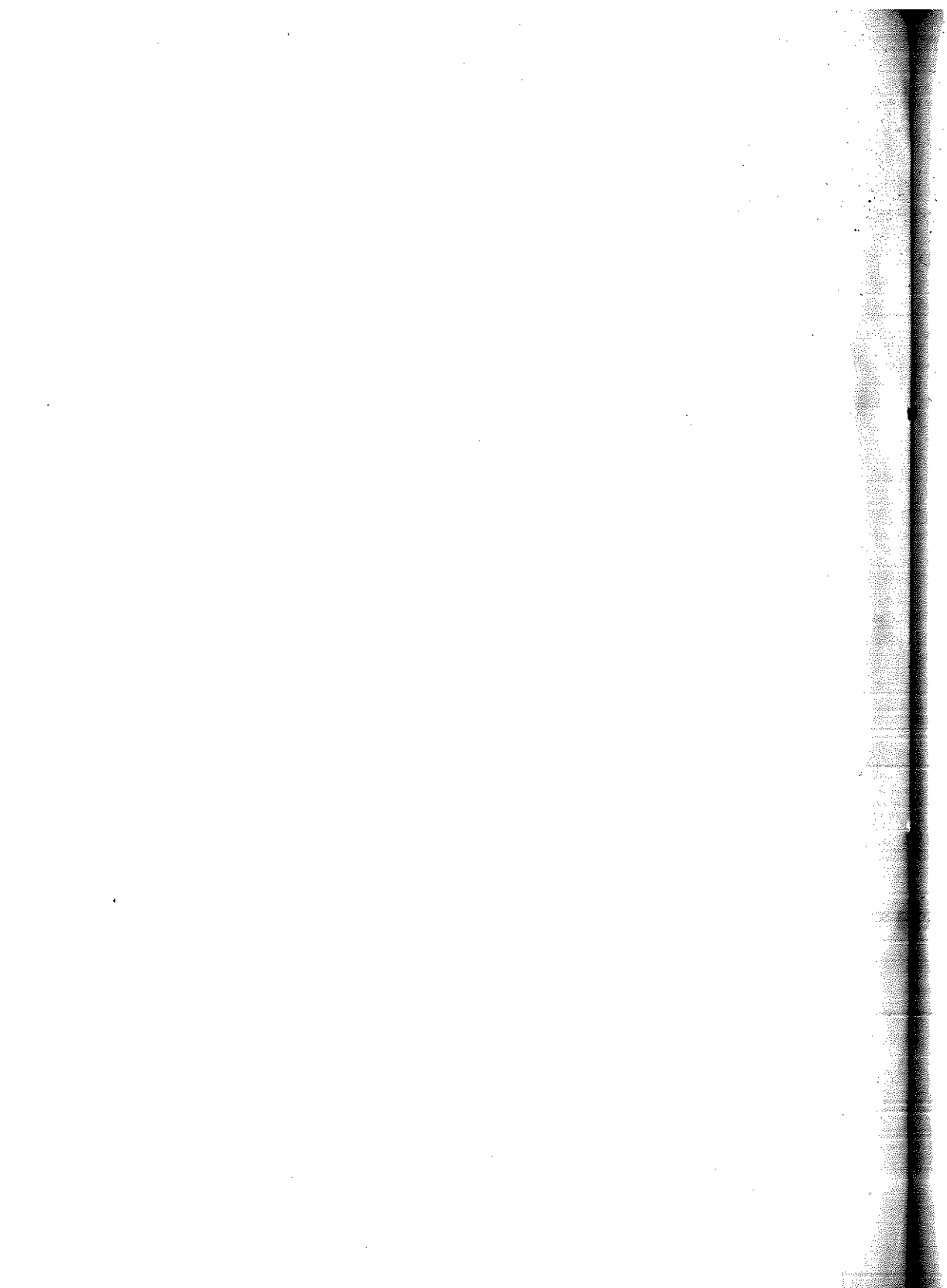
Résumé

En accentuant sur la nécessité d'aborder, du point de vue de la philosophie matérialiste, le problème du rapport de causalité dans le domaine du droit, l'auteur conteste à la fois l'existence d'une causalité nettement juridique.

Étant donné le fait que la responsabilité juridique civile est conditionnée, à peu d'exceptions, par l'existence de la faute, il faut d'abord établir le rôle de l'élément subjectif pour éclaircir ainsi la dépendance causale. Il ne s'agit jamais d'une subordination réciproque parce

que la causalité dans le domaine du droit est relevée seulement dans le cadre parfaitement unitaire de ces deux éléments : objectif et subjectif.

Après avoir exposé d'une façon critique certains critères proposés pour établir la dépendance causale, l'auteur arrive à la conclusion suivante : l'utilisation du principe léniniste de l'isolement artificiel des phénomènes, afin de séparer les éléments de la connexion, la continuation de la recherche des facteurs contributifs par l'application dialectique des diverses catégories philosophiques et l'acceptation de l'unité existente entre l'action (l'inaction) et la position psychique du sujet, donne la possibilité d'établir le rapport de causalité comme élément de la responsabilité juridique.

RĂSPUNDEREA MATERIALĂ A COLECTIVIȘTILOR

DE

RĂUSCHI ȘTEFAN

Statutul-model al G.A.C., în ansamblul dispozițiilor sale, obligă pe toți membrii colectivști să păstreze bunurile gospodăriei, să lucreze conștiincios, să se supună dispozițiilor statutului, să respecte regulamentul de ordine interioară, să efectueze cu punctualitate toate lucrările ce le sînt încredințate de consiliul de conducere și brigadieri, și să păstreze o strictă disciplină în muncă.

În gospodăriile agricole colective, respectarea normelor interne și în special, a disciplinei, are loc în principal în mod liber consimțit.

Măsurile de convingere formează mijlocul cel mai potrivit prin care, menținindu-se disciplina muncii, se dezvoltă inițiativa maselor de colectivști, și prin care li se formează și dezvoltă noua atitudine față de muncă și de avutul obștesc.

Statul nostru democrat-popular desfășoară o intensă muncă de educare a țărănimii colectiviste în spiritul unei atitudini cinste și conștiincioase față de proprietatea colectivistă, în spiritul unei discipline socialiste conștiente a muncii.

Această muncă se realizează prin ridicarea sistematică a bunăstării materiale, prin introducerea prin toate mijloacele a disciplinei tovărășești a muncii, prin organizarea de întreceri socialiste, prin crearea și acordarea de stimulenți materiali și morali.

Astfel, colectivștii care obțin rezultate deosebit de bune în muncă, pot fi recompensați cu ordine și medalii iar brigăzilor și echipelor care în urma unei munci conștiincioase depășesc planul de producție sau producția medie, adunarea generală le va acorda o retribuție suplimentară.

Față de colectivștii care dau dovadă însă, de superficialitate în îndeplinirea sarcinilor de producție, care au o atitudine neglijentă față de proprietatea colectivistă, Partidul și Guvernul nostru luptă pe toate căile și prin toate mijloacele.

Normele dreptului agricol colectivizat actualmente în vigoare, nu reglementează însă în mod complet problema răspunderii materiale a colectivizilor pentru prejudiciile cauzate gospodăriei agricole colective.

Statutul-model al G.A.C., regulamentul de ordine interioară și H.C.M. Nr. 141 din 17 ianuarie 1953 cuprind doar unele dispoziții referitoare la răspunderea materială a colectivizilor pentru prejudiciile cauzate gospodăriei agricole colective, prin încălcarea disciplinei muncii și prin neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a muncilor atribuite.

Răspunderea colectivizilor pentru toate celelalte cazuri cind se cauzează un prejudiciu gospodăriei agricole colective este reglementată potrivit dispozițiilor codului civil. Așadar, în momentul de față, litigiile decurgînd din cauzarea de prejudicii, de către colectivizii, bunurilor gospodăriilor agricole colective se soluționează pe baza unor dispoziții diferite, aparținînd atît dreptului agricol colectivizat cît și dreptului civil.

Statutul-model al G.A.C. prevede în art. 30 că, pentru proasta gospodărire, atitudine nejustă față de avutul obștesc, lipsă nemotivată de la lucru, lucrări de proastă calitate, abateri de la disciplina muncii se pot lua măsuri ca: refacerea fără plată a lucrărilor prost executate, avertisment, amenzi pînă la 5 zile muncă, trecerea la o muncă inferioară, înlăturarea provizorie de la muncă.

Prevederile art. 30 din statutul model nu oferă o soluție limpede în problema răspunderii colectivizilor pentru neexecutarea lucrărilor din cauza lipsei nemotivate de la lucru. De aceea considerăm că în acest caz colectivizii nu vor trebui trasi la răspundere materială și pe cale judiciară, deoarece prin sancțiuni patrimoniale aplicate pe cale judecătorească nu se pot îndrepta lipsurile existente în munca educativă, în disciplina și în organizarea muncii în G.A.C.

Pentru lipsuri nemotivate de la lucru colectivizii va putea fi tras doar la răspundere disciplinară în temeiul articolului amintit din statutul model.

Dacă lipsa de la lucru a unor membri ai gospodăriei agricole colective a determinat și cauzarea unui prejudiciu gospodăriei, atunci vor trebui trase la răspundere pe cale judiciară persoanele direct vinovate de prejudiciul pricinuit, dacă în speță sînt întrunite condițiile responsabilității civile.

Considerăm de asemenea că un colectivizat nu va răspunde materialmente în fața instanțelor judecătorești și pentru îndeplinirea calitativ necorespunzătoare a sarcinilor de producție, caz în care nu este vorba de repararea unui prejudiciu, ci de răspunderea colectivizii pentru îndeplinirea necorespunzătoare a muncii sale, de răspunderea lui pentru productivitatea scăzută a muncii. Cu alte cuvinte într-o atare situație avem de-a face tot cu o răspundere disciplinară, care rezultă din neîndeplinirea obligațiilor statutare pe care le are colectivizii în această calitate, și nu cu o răspundere civilă.

În ceea ce privește pe colectivității care comit abateri repetate, dacă toate măsurile educative aplicate se dovedesc a fi ineficace, consiliul de conducere al gospodăriei, în baza aliniatului final al art. 30 din statutul-model, poate ridica în fața adunării generale problema excluderii lor din gospodărie.

Potrivit art. 26 din statutul-model al G.A.C. dacă o brigadă de producție în urma unei activități necorespunzătoare, obține de pe terenurile ce i s-au repartizat o recoltă mai mică decît producția stabilită, adunarea generală va putea scădea tuturor membrilor brigăzii inclusiv brigadierului pînă la 10% din zilele muncă efectuate.

Existența acestei forme speciale de răspundere a colectivităților pentru nerealizarea de către brigadă a planului de recoltare stabilit se explică prin particularitățile organizării muncii în G.A.C.

Astfel, conform art. 25 din statutul-model principala formă de organizare a muncii în G.A.C. este brigada de producție. Brigăzii i se dă în primire, pe baza unui proces-verbal, o suprafață de pămînt, inventar agricol necesar, vite de muncă, construcțiile necesare etc. Pentru fiecare brigadă se stabilește un plan de recoltare pe parcela de pămînt atribuită și se determină necesarul de zile-muncă pentru îndeplinirea lucrărilor planificate.

Forma colectivă de organizare a muncii în G.A.C. nu exclude posibilitatea ca pe timpul lucrului, în interesul operativității muncii, în cadrul brigăzii să se facă o repartizare între colectiviști a suprafețelor de pămînt pentru cultivare. Este chiar recomandabil pentru gospodăriile agricole colective să efectueze toate muncile agricole în brigăzi și echipe, în general pe baza lucrului în acord individual sau pe grupe mici, lichidîndu-se astfel lipsa individualizării răspunderii fiecărui colectiv pentru munca sa.

Din cele arătate rezultă că, deși brigada de producție este principala verigă în organizarea muncii, ea nu exclude posibilitatea ca muncile în cadrul ei să se execute în acord individual sau pe grupe mici, pentru a se putea stabili răspunderea personală a fiecărui membru. În acest sens H.C.M. 141/1953 prevede că, cu ocazia verificării modului în care au fost calculate și întrebuițate zilele muncă, se vor identifica colectivității care au depășit numărul de zile-muncă planificate pentru o lucrare, cît și cei care nu au aplicat măsurile agro-zootehnice prevăzute în planul de producție. Din această dispoziție cu caracter de recomandare, rezultă că răspunderea pentru scăderea productivității muncii trebuie îndreptată spre persoanele vinovate, și nu spre întregul colectiv al brigăzii, iar scăderea unui procent din zilele muncă efectuate de întreaga brigadă se va aplica, numai în cazul în care se va constata că toți membrii brigăzii se fac vinovați de neîndeplinirea planului.

Trebuie să avem însă în vedere faptul, că repartizarea temporară spre cultivare a parcelelor de pămînt între colectiviști nu trebuie să micșoreze cîtuși de puțin însemnătatea brigăzii. Brigada de producție

rămîne în toate cazurile principala formă de organizare a muncii în G.A.C. De aceea, răspunderea față de gospodărie pentru neîndeplinirea planului de recoltare revine tuturor membrilor brigăzii așa cum prevede de altfel și statutul-model în art. 26, cu posibilitatea însă, oferită de H.C.M. 141/1963, ca în cadrul acesteia să se identifice colectivității vinovați.

Retribuția membrilor, după cum se știe, depinde de rezultatele economice totale ale brigăzii. Repartizarea veniturilor se face conform actelor normative menționate ținându-se seama de recolta strînsă de brigadă, astfel încît colectivității, membri ai brigăzilor care au obținut o recoltă mai bogată să primească și o retribuție mai mare, iar membrii brigăzilor care au obținut recolte scăzute să primească o retribuție mai mică. De aici rezultă și forma specială a răspunderii pentru neîndeplinirea sarcinei de producție.

Scăderea unor zile muncă din totalul celor efectuate de brigadă, pentru neîndeplinirea planului de producție în urma unei activități nesatisfăcătoare, este singura formă justă de răspundere decurgînd din condițiile producției colectivistice, din formele de organizare și retribuire a muncii în G.A.C.

Sanctiunile disciplinare cu caracter patrimonial prevăzute de statutul-model și actele normative completatoare sînt sancțiuni specifice dreptului agricol colectivist, și au atît un caracter sancționator cît și reparator.

Aceste sancțiuni fiind specifice dreptului agricol colectivist nu vor putea fi aplicate decît numai de organele de conducere ale G.A.C. și numai în cazurile și limitele prevăzute de actele normative menționate. Aplicarea justă a sancțiunilor disciplinare are o imensă însemnătate; ea contribuie la educarea colectivităților în spiritul unei atitudini cinste și conștiințioase față de avutul gospodăriei agricole colective, față de muncă.

În unele cazuri răspunderea disciplinară conform art. 30 din statutul-model nu exclude și posibilitatea tragerii la răspundere a colectivităților în fața instanțelor judecătorești pentru prejudiciul cauzat.

Plenul Tribunalului Suprem al U.R.S.S. prin decizia de îndrumare din 26 martie 1960 *Despre practica judiciară în cauzele civile colhoznice* a arătat că aplicarea măsurilor cu caracter disciplinar nu eliberează pe colhoznic de răspunderea materială pentru prejudiciile cauzate colhozului prin atitudinea sa negospodărească și indolență față de bunurile colhozului, prin neglijența sa în muncă¹.

Indicația dată de Plenul Tribunalului Suprem al U.R.S.S. fiind un prețios îndreptar și pentru dreptul nostru agricol colectivist, rezultă că un colectivist poate fi tras la răspundere materială în toate cazurile cînd prin încălcarea disciplinei muncii a cauzat și un prejudiciu gos-

¹ P. I. Bardin, *Noua Decizie de îndrumare a Plenului Tribunalului Suprem al U.R.S.S. „cu privire la practica judecătorească în cauzele civile colhoznice”, «Analele romino-sovietice»* seria drept, nr. 5/1960 p. 43.

podăriei agricole colective. În aceste cazuri, încălcarea disciplinei muncii întrunește elementele unui act ilicit, care are drept urmare cauzarea unui prejudiciu. În funcție de caracterul actului ilicit, răspunderea va putea fi penală sau civilă. În cazul unui act ilicit civil problema răspunderii pentru prejudiciul cauzat se va rezolva pe cale judecătorească în temeiul dispozițiilor corespunzătoare din dreptul civil.

Dacă sancțiunile disciplinare prevăzute de statutul-model și celelalte acte normative completatoare pot fi aplicate tuturor colectivităților indiferent dacă fac sau nu parte din organele de conducere, la aplicarea regulilor responsabilității civile trebuie făcută distincția între răspunderea organelor de conducere și răspunderea celorlalți colectivități. De asemenea în cazul răspunderii organelor de conducere pentru prejudiciul cauzat gospodăriei agricole colective, trebuie făcută distincția între răspunderea acestora izvorită din încheierea de acte juridice și răspunderea izvorită din săvârșirea de fapte materiale.

Astfel, potrivit art. 36 din Decretul 31/954 raporturile dintre persoana juridică și cei care alcătuiesc organele sale de conducere sînt supuse, prin asemănare, regulilor mandatului dacă nu s-a hotărît altfel prin lege, actul de înființare sau statut.

Textul citat este aplicabil și organelor de conducere ale gospodăriilor agricole colective, care vor răspunde de acestea pentru actele juridice încheiate, în condițiile în care un mandatar răspunde față de mandant, fără să avem în vedere dacă organul de conducere exercită atribuții conferite de statutul model sau de adunarea generală a G.A.C.

Activitatea membrilor organelor de conducere ale G.A.C. nu se rezumă numai la încheierea de acte juridice, ci în atribuțiile lor intră și săvârșirea de fapte materiale. Dacă, din faptele materiale personale sau din dispozițiile date în vederea executării unor fapte materiale, membrii organelor de conducere cauzează prejudicii gospodăriei agricole colective, aceștia vor putea fi obligați la repararea prejudiciilor, dar, nu după regulile mandatului, ci după regulile responsabilității civile delictuale la fel ca și ceilalți colectivități.

Astfel, statutul-model prevede că membrii colectivități sînt obligați să depună toate eforturile pentru întărirea gospodăriei agricole colective, să muncească cinstit, să asigure o cit mai bună îngrijire a animalelor de muncă și de producție, să execute cu punctualitate toate lucrările și să păstreze o strictă disciplină în muncă.

Cauzarea unor prejudicii gospodăriei agricole colective, prin nesocotirea acestor obligații, constituie o abatere de la o dispoziție legală care va putea atrage pe lângă răspunderea disciplinară și răspunderea civilă delictuală potrivit dispozițiilor codului civil, în măsura în care sînt întrunite elementele acestei răspunderi.

Judecînd acțiunile gospodăriei agricole colective intentate împotriva colectivităților pentru repararea daunei pricinuite avutului gospodăriei, instanțele trebuie să cerceteze amănunțit toate împrejurările, în care a avut loc dauna, și să stabilească în ce anume constă culpa

colectivistului care a avut drept urmare cauzarea unui prejudiciu. Membrii colectivisti își vor angaja ca orice altă persoană o răspundere civilă delictuală în toate cazurile, fie că au acționat cu intenție directă sau indirectă, fie din neglijență sau ușurință cu alte cuvinte aceștia vor răspunde de cea mai mică culpă.

Colectivistii vor răspunde pentru dauna cauzată gospodăriei agricole colective, indiferent de faptul dacă au pricinuit-o în timpul muncii în gospodăria obștească sau în timpul muncii în propria lor gospodărie, prin folosirea atelajelor gospodăriei obștești, în cazurile prevăzute de statutul model.

La stabilirea daunei materiale de la colectivistii care au distrus obiectele, proprietatea gospodăriei agricole colective, în timpul muncii, trebuie să se țină seama și de gradul de uzură al acestor obiecte. Scoaterea din funcțiune a inventarului agricol în urma uzurii sale firește nu poate atrage responsabilitatea materială a colectivștilor.

*

Din analiza făcută normelor dreptului agricol colectivist și practicii judiciare, rezultă că, în momentul de față la baza răspunderii materiale a colectivștilor pe calea judiciară pentru prejudiciile cauzate avutului gospodăriei agricole colective, stau, nu principiile dreptului agricol colectivist, ci principiile dreptului civil, deși raporturile create nu sînt de natura dreptului civil. Aceste raporturi prin natura lor sînt asemănătoare cu raporturile ce se stabilesc între muncitorii și funcționarii care au cauzat un prejudiciu întreprinderii lor, și întreprinderea respectivă. De aceea, considerăm că în etapa actuală de dezvoltare a statului nostru — cînd procesul de colectivizare a agriculturii a fost încheiat — ar fi necesar ca în statutul model al G.A.C. și în regulamentul de ordine interioară, să se reflecte principiile fundamentale care caracterizează dreptul muncii cu luarea în considerare a particularităților raporturilor juridice colectiviste.

Astfel, apare rațional ca principiul răspunderii materiale limitate specific muncitorilor și funcționarilor să se extindă și asupra colectivștilor.

Lipsa unei legislații speciale cu privire la răspunderea materială a colectivștilor față de gospodăria agricolă colectivă, duce la aceea că instanțele de judecată sînt nevoite să soluționeze asemenea litigii pe baza normelor dreptului civil, ceea ce firește nu reflectă particularitățile raporturilor juridice colectiviste.

Tot astfel, juriștii sovietici, subliniază pe bună dreptate că aplicarea unei răspunderi materiale sporite în colhozuri față de întreprinderi și instituții, nu este cu nimic justificată, pronunțîndu-se în majoritate pentru apropierea răspunderii materiale a colhoznicilor de răspunderea materială a muncitorilor și funcționarilor din întreprinderile și instituțiile de stat².

² Probleme de drept în etapa actuală, Gosjurisdat Mosc. 1960, recenzie în „Analele romino-sovietice”, seria drept, nr. 1/1962, p. 135; V. Z. Ianciu, Răspunderea materială a colhoznicilor, în «Probleme de drept», nr. 5/1959, p. 177.

ИМУЩЕСТВЕННАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЧЛЕНОВ КОЛЛЕКТИВНЫХ ХОЗЯЙСТВ

Краткое содержание

Автор изучает обстоятельства имущественной ответственности членов коллективных хозяйств, в результате причинения вреда коллективному хозяйству, членами которого они являются.

Излагается имущественная ответственность членов коллективных хозяйств основанная на дисциплинарные меры и характерная земледельческому коллективному праву, причём особое внимание уделяется ответственности по нормам гражданского права.

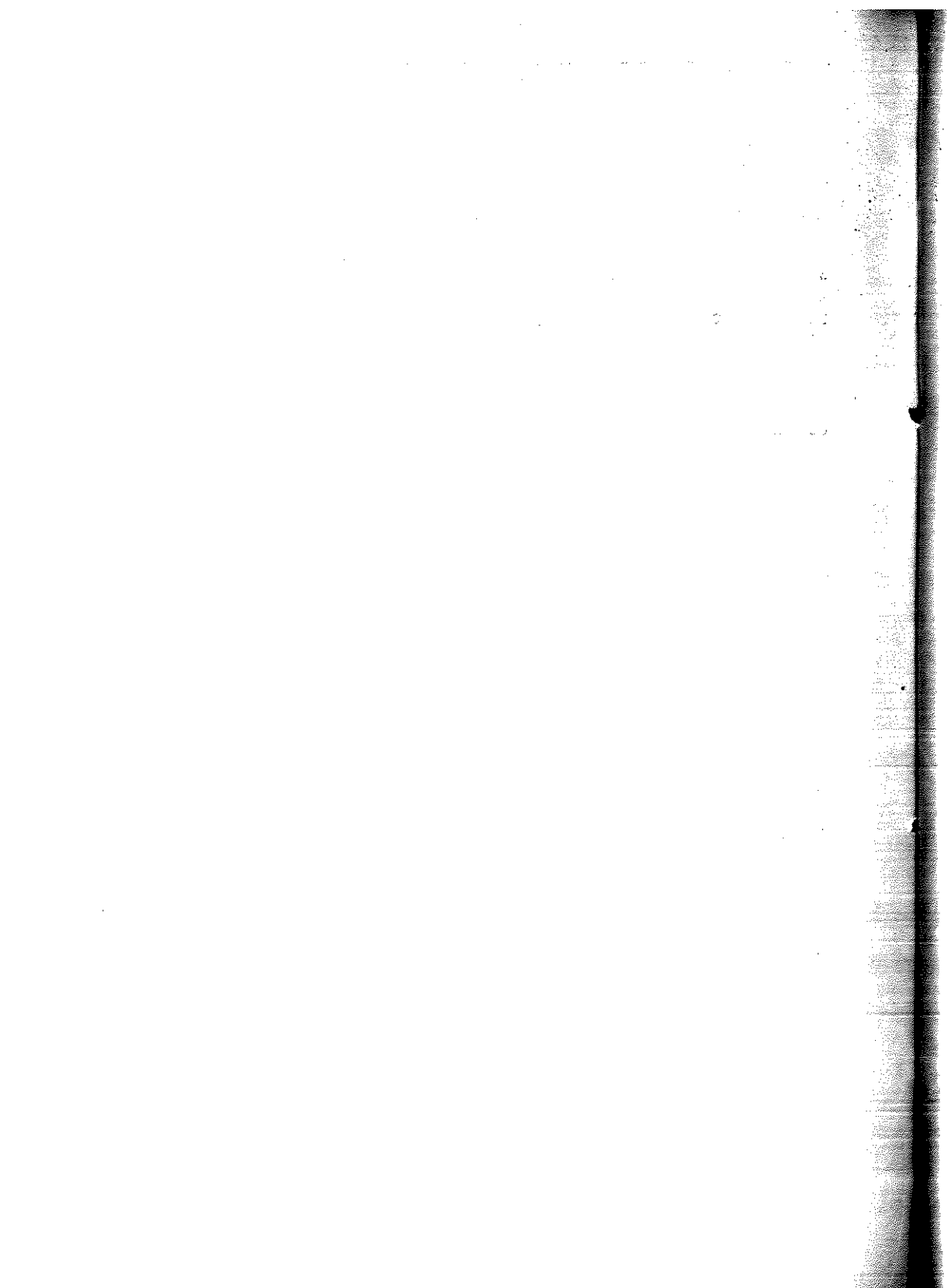
В заключении автор указывает недостаточность регламентации этого вопроса в нашем праве, высказываясь как и ряд советских авторов, за приближение урегулирования имущественной ответственности членов коллективных хозяйств, к имущественной ответственности рабочих и служащих.

LA RESPONSABILITÉ MATERIELLE DES MEMBRES D'UNE FERME AGRICOLE COLLECTIVE

Résumé

L'auteur étudie les conditions de la responsabilité matérielle des membres d'une ferme agricole collectiviste. La responsabilité matérielle des membres d'une ferme agricole collective sui, en premier lieu, les règles du droit agricole collectiviste et, pour ce qui dépasse un certain taux, elle est soumise aux règles du droit civil.

En relevant les lacunes existentes, en ce domaine, dans la législation de la R.P. Roumaine, l'auteur — d'accord avec les auteurs soviétiques — est d'avis qu'il serait préférable de rapprocher la responsabilité matérielle des membres d'une ferme agricole collective à la réglementation de la responsabilité matérielle des travailleurs et des fonctionnaires.

CONSIDERAȚII ASUPRA UNOR PROBLEME PRIVIND LUPTA ÎMPOTRIVA INFRAȚIUNILOR

DE

B. BRAUNSTEIN

Comunicare prezentată la sesiunea științifică a Universității „Al. I. Cuza” Iași, din oct. 1962

În etapa desăvârșirii construcției socialiste, cînd pe primul plan se află problemele dezvoltării bazei tehnico-materiale a socialismului și ale dezvoltării „noilor trăsături de comportare ale oamenilor” capătă o mare însemnătate teoretică și mai cu seamă practică, studierea aprofundată și multilaterală a problemelor privind lupta împotriva infracțiunilor și a celorlalte manifestări antisociale, cu scopul de a se grăbi desfășurarea procesului lor de lichidare.

Pe linia unor astfel de preocupări științifice se situează și comunicarea de față — care pe baza tezelor formulate în documentele de partid, în legislație și izvorite din generalizarea practicii organelor de stat și organizațiilor obștești — examinează unele aspecte generale ale problemei prevenirii infracțiunilor și a rolului colectivității în această acțiune — aspecte care în ultima vreme au început să se oglindească și în literatura noastră științifică.

1. În țara noastră în care „socialismul a învins definitiv la orașe și sate” s-au statornicit noi relații sociale, noi reguli de conduită; covârșitoarea majoritate a cetățenilor au o atitudine cinstită față de muncă, față de proprietatea socialistă, față de îndatoririle sociale; se dezvoltă neconținut intrajutorarea tovarășească, determinată de comunitatea intereselor și concepțiilor, respectul față de om și intransigența militantă față de încălcările infracționale sau mai puțin grave ale ordinii noastre de drept — manifestare activă a dezvoltării conștiinței juridice socialiste a maselor de cetățeni.

Alături, însă, de oamenii cinstiți, cu conștiința socialistă în plină dezvoltare, în societatea noastră, după cum reiese din activitatea organelor judiciare, mai sînt oameni „păstrători ai tradițiilor capitalismului” după expresia lui V. I. Lenin — al căror număr este în continuă scădere — care comit sustrageri din avutul obștesc și personal, vătămări ale integrității corporale, acte de huliganism și alte fapte de aceeași natură prin care se prejudiciază interesele statului și ale oamenilor muncii.

În prezent, însă, datorită dezvoltării conștiinței socialiste a oamenilor muncii — ca rezultat al uriașei activități educative desfășurate de partid, de organele de stat și de organizațiile obștești — crește exigența societății față de comportarea membrilor ei și, datorită acestei împrejurări, infracțiunile și celelalte încălcări ale legalității populare, chiar în proporție mică, devin cu totul intolerabile, ceea ce determină tendința firească de a se intensifica lupta împotriva lor.

Prin intensificarea luptei împotriva infracțiunilor nu trebuie să se înțeleagă însă aplicarea mecanică a unor pedepse severe în toate cazurile de încălcare a ordinii de drept. Un asemenea punct de vedere este legat de concepția greșită că tot ce privește lupta împotriva fenomenului infracțional interesează numai organele de stat cu atribuții de exercitarea constrîngerii penale. A intensifica lupta împotriva infracțiunilor înseamnă a folosi, în scopul prevenirii și combaterii acestor fenomene negative, în afară de pedepse, — și cînd este necesar, chiar pedepse severe — toate pirghiile economice, sociale, politice și juridice de care dispune societatea noastră, între care un loc de importanță crescîndă îl ocupă influența opiniei publice, a colectivității.

Prin urmare, etapa actuală a dezvoltării sociale care se caracterizează prin succese remarcabile în dezvoltarea economiei naționale, prin creșterea continuă și sistematică a nivelului material și cultural de trai al oamenilor muncii, prin dezvoltarea democrației socialiste, determină abordarea problemelor luptei împotriva infracțiunilor într-un fel nou și anume: punerea accentului pe acțiunea de prevenire, ca mijloc principal de luptă împotriva infracțiunilor, întărirea și dezvoltarea formelor organizatorice de natură să asigure participarea, pe scară tot mai largă, a colectivității la această luptă și înlocuirea treptată a sancțiunilor penale prin măsuri de înrîurire obștească.

Aceasta este linia partidului și statului nostru. Astfel, de exemplu, în ce privește lupta împotriva infracțiunilor în paguba avutului obștesc și personal, încă cu cîțiva ani în urmă Comitetul Central al P.M.R. și Consiliul de Miniștri al R.P.R. au adoptat hotărîrea nr. 240 din 8 martie 1955 intitulată: *Cu privire la prevenirea și înlăturarea cauzelor care duc la delapidare, furt și alte forme de încălcare a legalității populare ce provoacă pagube avutului obștesc*. Din chiar titlul acestei hotărîri reiese că atenția principală este îndreptată în direcția prevenirii infracțiunilor la care se referă; totodată, lupta pentru întărirea legalității populare și împotriva infracțiunilor este privită în această

hotărîre ca o sarcină a tuturor oamenilor muncii, nu numai a organelor de stat.

Ulterior, în raportul prezentat la Congresul al III-lea al Partidului, referindu-se la rolul crescînd al opiniei publice și al formelor de influențare obștească în lupta împotriva elementelor antisociale, în etapa desăvîrșirii construcției socialiste, tov. Gh. Gheorghiu-Dej a spus: „...capătă o însemnătate tot mai mare judecata opiniei publice, a colectivității, formele obștești de influențare a celor ce încalcă normele vieții sociale, de combatere a manifestărilor nesănătoase ale unor elemente înapoiate ale societății”¹.

În ce privește posibilitatea înlocuirii unei sancțiuni penale printr-o măsură de influențare obștească, legislația noastră admite această posibilitate, deocamdată, numai în cazul prevăzut de art. 505 pct. 1 al. 2 c. pr. pen. Potrivit acestui text de lege în cazul săvîrșirii infracțiunilor pentru care legea prevede executarea pedepsei într-o colonie de muncă, făptuitorii nu vor fi supuși sancțiunii penale dacă adunarea obștească, în discuția căreia au fost supuse faptele săvîrșite, a luat o asemenea hotărîre.

II. După cum s-a arătat mai sus, în societatea noastră se mai comit infracțiuni. În lupta pentru stîrpirea acestor fenomene negative, accentul trebuie să cadă pe munca de prevenire, pe identificarea și înlăturarea cauzelor care le generează. Care sînt deci aceste cauze? Ar fi o greșeală grosolană să se identifice cauzele infracțiunilor din societatea noastră cu cauzele fenomenelor asemănătoare din orînduirea capitalistă. În condițiile acestei din urmă societăți, criminalitatea este a calamitate socială inevitabilă și în continuă creștere, avîndu-și rădăcinile chiar în structura social-economică a societății. Datorită caracterului legic al criminalității în societatea capitalistă, aici nici nu se poate concepe o acțiune reală de prevenire a fenomenului infracțional. Spre deosebire de capitalism, socialismul lichidează dominația proprietății private, antagonismul și inegalitatea de clasă — adică cauzele fundamentale ale criminalității, specifice orînduirii capitaliste — și totodată el constituie baza pentru transformarea vieții spirituale a societății pe temeiul ideologiei și moralei socialiste care sînt total incompatibile cu săvîrșirea de infracțiuni și alte fapte antisociale. Iată de ce și în țara noastră, după cum a arătat tov. Gh. Gheorghiu-Dej: „...ca urmare a transformărilor social-economice.... a luat naștere și se dezvoltă tot mai mult o morală nouă, socialistă, o nouă atitudine față de muncă, față de bunurile obștești și îndatoririle sociale, noi relații de întrajutorare to-vărășească între cei ce muncesc”².

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Raport la cel de al III-lea Congres al P.M.R.* Ed. pol. București, 1960, p. 101.

² *Idem*, p. 100.

Dar, prin simpla instaurare a socialismului nu dispar infracțiunile deoarece socialismul, după cum a arătat K. Marx, — nu apare pe loc gol, ci se naște din capitalism și de aceea „în orice privință — economică, moralicește, spiritualicește — mai poartă... stigmatele societății vechi, din care a luat naștere”³.

Subliniind marea însemnătate a lămuririlor date de Marx, V. I. Lenin adaugă: „În prima fază, la prima lui treaptă, comunismul nu poate fi încă economică cu totul matur, eliberat de tradițiile sau de urmele capitalismului”⁴.

Rămășițele capitalismului există și sint viabile, în primul rind în sfera psihologiei și conștiinței oamenilor, datorită răminerii în urmă — și în cadrul socialismului — a conștiinței sociale față de existența socială, conștiința socială fiind prin chiar natura ei, reflectarea existenței sociale care o precede.

Marxism-leninismul mai explică că o anumită rămânere în urmă a conștiinței sociale față de viața materială se datorește și tendinței inerente conștiinței sociale către o relativă independență, adică ideile și concepțiile generate de un anumit mediu social se înrădăcinează în conștiință, capătă o mare tenacitate, se transformă în obișnuință și se transmit din generație în generație.

În sfârșit, la menținerea unor rămășițe ale capitalismului în conștiință contribuie și influența propagandei imperialiste care răspindește ideologia și morala burgheză. Așa se explică faptul că în societatea noastră, în care oamenii muncii din uzine și mine, șantiere, gospodării colective și gospodării de stat, desfășoară o activitate plină de entuziasm, abnegație și spirit de inițiativă pentru desăvîrșirea construcției socialiste și trecerii treptate la construirea comunismului, se întilnesc și unele persoane la care mai persistă, ca o rămășiță a trecutului: mentalitatea de proprietar privat, individualismul și egoismul, tendința către o viață parazită și alte deprinderi și obiceiuri generate de orinduirea burgheză.

Aceste rămășițe ale capitalismului în conștiința unor elemente inapoiate constituie cauzele generale care, în condițiile societății noastre, duc la săvîrșirea de infracțiuni și alte fapte socialmente periculoase. Astfel, de exemplu, sustragerile din avutul obștesc și personal sint determinate de tendința către o existență fără muncă — după cum se arată în hotărîrea nr. 240/1955; infracțiunile contra persoanei își au rădăcinile în ura față de om generată și ea de proprietatea particulară; infracțiunile de luare de mită constituie manifestarea rămășițelor mentalității vechiului funcționar pentru care funcția era un izvor de venituri personale etc.

Practica ne mai arată că manifestarea acestor rămășițe ale trecutului prin fapte antisociale concrete depinde de o serie de împrejurări negative ca: control sau pază insuficientă (în cazul infracțiunilor pa-

³ K. Marx, *Critica programului de la Gotha*, Editura P.M.R., Buc., 1948, p. 31.

⁴ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 25, E.S.P.L.P., 1956, p. 464.

trimoniale), atmosfera nesănătoasă din unele familii izolate sau influența dăunătoare exercitată asupra adolescenților de către elementele antisociale (în cazul infracțiunilor săvârșite de minori), un nivel cultural scăzut, ruperea individului de activitatea socială de muncă, alcoolismul etc., în cazul majorității infracțiunilor.

După cum ușor se poate vedea din cele ce preced, atit cauzele generale cit și condițiile care contribuie la săvârșirea infracțiunilor din societatea noastră sint fenomene străine socialismului, ceea ce in-seamnă că ele pot fi anihilate și lichidate în mod definitiv.

Bineînțeles că baza lichidării acestor fenomene o constituie uriașele succese obținute de poporul nostru, sub conducerea Partidului, în domeniul economic, politic și cultural-educativ, mai cu seamă în ultimii ani, succese care se amplifică pe măsura înaintării pe calea desă-vârșirii construcției socialiste.

Ar fi însă greșit să credem că fenomenele sus menționate vor dis-pare de la sine fără luptă. Dimpotrivă, lichidarea lor cere o muncă neîntreruptă din partea organelor de partid, de stat și a organizațiilor obștești. De aceea, atingerea țelului de mai sus implică, în principal, intensificarea acțiunii preventive care atacă chiar cauzele generatoare ale infracțiunilor în afară de acțiunea represivă care în societatea noastră urmărește nu numai sancționarea, ci în același timp îndreptarea și reeducarea infractorilor. În această direcție acționează Partidul Mun-citoresc Român, statul democrat popular prin organele sale, organele și organizațiile obștești.

Lăsînd deoparte problema tehnică a oragnizării și coordonării acti-vităților de cunoaștere a cauzelor directe care generează sau contri-buie la săvârșirea de infracțiuni și a elaborării pe baza lor a măsurilor preventive corespunzătoare, este necesar să arătăm că putem distinge două forme principale de prevenire a infracțiunilor. Una este prevă-zută în codul de procedură penală și se referă la prevenirea unei anu-mite infracțiuni. Astfel, potrivit art. 179¹ c.pr.pen., organele de urmă-rire penală au obligația să stabilească și să verifice, în afară de fap-tele și împrejurările care pot duce la confirmarea sau înlăturarea în-vinuirii și "... împrejurările care au determinat și înlesnit săvârșirea infracțiunii". Cunoașterea acestor împrejurări este necesară pentru re-comandările pe care procurorul sau instanța de judecată — potrivit unei practici încetățenite și la noi — le va face instituției, întreprin-derii de stat, sau organizației interesate, cu privire la înlăturarea con-dițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii respective, pentru a se preîntîmpina posibilitatea repetării unei asemenea infracțiuni de către persoana vinovată sau de către o altă persoană.

Cealaltă formă constă în studierea și prevenirea nu a unei anumite infracțiuni, ci a uneia sau mai multor categorii de infracțiuni la nive-lul unui raion, a unei regiuni sau la nivelul republicii. Această formă necesită, după cum arată și penalistul sovietic A. A. Ghertenzon, atit generalizarea mai amplă a cauzelor și condițiilor care contribuie la

săvârșirea infracțiunilor, precum și elaborarea mai amplă a măsurilor preventive concrete.

Pentru teoria și practica luptei preventive împotriva infracțiunilor la nivel republican, un exemplu clasic îl constituie hotărârea nr. 240/1955 la care ne-am mai referit.

Pe baza unei profunde analize marxist-leniniste, această hotărâre a stabilit, în afară de cauzele generale ale infracțiunilor în dauna avutului obștesc și personal — care de altfel sint aceleași pentru toate categoriile de infracțiuni, și anume rămășițele trecutului în conștiința persoanelor care le comit — și condițiile care contribuiau la săvârșirea susmenționatei infracțiuni, care la acea dată înregistrau o creștere trecătoare.

În hotărâre sint menționate drept condiții contributive: paza slabă a proprietății obștești și personale, lipsuri în activitatea organelor controlului financiar, în activitatea judiciară, în încadrarea funcțiilor legate de gestiune materială și bănească etc.

Totodată, în scopul înlăturării cauzelor și condițiilor care contribuiau la săvârșirea faptelor de încălcare infracțională a proprietății obștești și personale, hotărârea a preconizat un amplu sistem de măsuri preventive care își păstrează valabilitatea și azi, deși fenomenul infracțional a înregistrat și continuă să înregistreze o scădere considerabilă, deoarece munca de prevenire nu este o acțiune sporadică, ci una cu caracter permanent.

Pentru necesitățile studiului, măsurile preventive prescrise pot fi repartizate în două mari categorii în funcție de natura cauzelor asupra cărora sint destinate să acționeze: măsuri preventive subiective, menite să înlătore cauzele subiective ale infracțiunilor, și măsuri preventive obiective, destinate să înlătore condițiile exterioare care favorizează săvârșirea de infracțiuni.

Intră în prima categorie: educația comunistă a oamenilor muncii, propaganda juridică pentru cunoașterea și respectarea legilor țării. Fac parte din cea de a doua: măsurile de întărirea pazei avutului obștesc și personal, îmbunătățirea activității de control etc.

De asemenea, este necesar să arătăm că mersul înainte al construcției socialiste creează posibilitatea obiectivă pentru dezvoltarea măsurilor preventive cu caracter economic, cultural și educativ.

III. Succesul în lupta de prevenire și combatere a infracțiunilor necesită, însă, ca statul să se sprijine efectiv pe participarea activă a întregii colectivități, întrucât aceasta, după expresia tovarășului N. S. Hrușciiov — dispune în acest scop, de nu mai puține posibilități, și foarte decit organele miliției, ale justiției și procuraturii⁵.

De altfel, participarea colectivității la apărarea și întărirea legalității este o necesitate internă a societății socialiste, întrucât, în această societate, legile exprimă voința și consfințesc interesele poporului.

⁵ În volumul *Materiale ale Congresului al XX-lea extraordinar al P.C.U.S.*, Ed. pol. București, 1959, p. 119.

Devenind conștiente de această necesitate prin munca educativă desfășurată de partid, de organele statului și de organizațiile obștești, păturile cele mai largi ale populației respectă, de bună voie, legile și acordă o atenție crescândă luptei împotriva infracțiunilor care în această societate constituie cu adevărat fapte antisociale.

Așa se explică faptul că participarea colectivității la apărarea ordinii de drept împotriva manifestărilor socialmente periculoase, reprezintă un fenomen specific societății socialiste și de neconceput în condițiile societății burgheze în care dreptul exprimă voința și interesele minorității exploatare.

Totodată, pe măsură ce societatea noastră înaintează pe calea desăvârșirii socialismului, capătă o amploare tot mai mare participarea colectivității la acțiunea de combatere și, mai cu seamă, de prevenire a infracțiunilor și a celorlalte încălcări ale legalității populare.

Expresie a dezvoltării democratismului socialist, procesul de lărgire a participării colectivității la acțiunea de prevenire a infracțiunilor se realizează în forme diferite: consiliile de judecată din întreprinderi și instituții, comisiile de împăciuire, controlul obștesc, adunările oamenilor muncii, paza obștească etc. Fără a intra în amănunte considerăm, însă, util să arătăm cum înfăptuiesc munca de prevenire a infracțiunilor, de exemplu, consiliile de judecată din întreprinderi și instituții și comisiile de împăciuire.

1. *Consiliile de judecată din întreprinderi și instituții.* Introduse pentru prima oară în țara noastră sub denumirea de consilii de judecată tovarășească, prin decretul nr. 255/1953, consiliile de judecată din întreprinderi și instituții au căpătat o reglementare mai eficientă sub aspect educativ și preventiv prin decretul nr. 320/1958 (completat prin decretul nr. 211/1958) care a abrogat decretul nr. 255/1953.

Avînd la bază hotărîrea Plenarei C.C. al P.M.R. din 8—13 iunie 1958, care a subliniat din nou importanța deosebită a mobilizării maseilor la lupta împotriva infracțiunilor și a celorlalte încălcări ale legalității populare, reglementarea dată consiliilor de judecată din întreprinderi și instituții oglindește procesul obiectiv al îngustării sferei constringerii exercitate de stat prin trecerea din competența organelor de stat în competența unor organe obștești — consiliile de judecată din întreprinderi și instituții — a examinării și sancționării unor fapte care atrăgeau, de obicei, răspundere penală.

Chemate să contribuie la educarea oamenilor muncii în spiritul respectării stricte a legilor, al disciplinei în muncă, al grijii deosebite față de proprietatea socialistă, al respectului față de proprietatea personală și față de regulile de conviețuire socialistă, prin metoda convingerii, consiliilor de judecată din întreprinderi și instituții le revine prin aceasta un rol important în acțiunea de prevenire nu numai a faptelor la care se referă decretul nr. 320/1958, dar și a infracțiunilor, ceea ce rezultă din organizarea, competența și modul lor de funcționare.

Formate din muncitori și funcționari care vădese o atitudine socialistă față de muncă, consiliile de judecată au sarcina să examineze și să sancționeze faptele săvârșite de angajații unităților socialiste, cînd aceste fapte neavînd gravitatea unei infracțiuni constituie contravenții în condițiile decretului nr. 320/1958.

Astfel, de exemplu, constituie contravenții, și nu infracțiuni, sustragerile sub orice formă din avutul obștesc dacă sînt săvârșite pentru prima dată, la locul de muncă, dacă valoarea pagubei produse nu depășește suma de 200 lei și dacă nu produc urmările din art. 4. Prin urmare, repetarea unei asemenea fapte constituie infracțiune în dauna avutului obștesc.

Aplicînd o sancțiune din cele prevăzute de art. 10 al decretului, în raport cu gravitatea sustragerii săvârșite — după discutarea și condamnarea ei de către colectiv — consiliul de judecată previne repetarea faptei de către cel vinovat, adică săvîrșirea unei infracțiuni și totodată contribuie la formarea unei opinii de masă împotriva unor asemenea manifestări antisociale.

Practica ne arată că în marea majoritate a cazurilor, oamenii aduși în fața consiliilor de judecată, datorită, atît criticii aspre a tovarășilor de muncă, cît și sancțiunilor pronunțate își îndreaptă greșelile, iar în unitățile respective, abaterile se reduc în măsură considerabilă și uneori dispar total.

2. Comisiile de împăciuire. Un loc important în sistemul organelor obștești care participă la lupta de prevenire a infracțiunilor îl ocupă comisiile de împăciuire.

Instituite prin decretul nr. 132/1957, pe lîngă Comitetele executive ale sfaturilor populare comunale, orășenești și de raion orășenesc, comisiile de împăciuire se compun din cîte doi deputați și un învățător sau profesor desemnați de către Comitetul executiv al sfatului popular.

Manifestare concretă a procesului de trecere a unor atribuții ale organelor de stat asupra organelor obștești, comisiile de împăciuire au sarcina să încerce împăcarea părților în cauzele privitoare la o serie de infracțiuni de pericol social redus ca: lovirea, vătămarea simplă a integrității corporale etc. etc.

Pentru infracțiunile de mai sus partea vătămată este obligată, înainte de a se adresa instanței judecătorești competente, să judece cauza, să se adreseze comisiei de împăciuire în vederea îndeplinirii procedurii prealabile de împăcare.

Comisia cheamă părțile în fața ei, le ajută să se convingă de necesitatea respectării benevole — chiar în interesul lor — a legilor și regulilor de conviețuire socialistă, dîndu-le totodată sfaturi și stăruind în vederea împăcării.

Reușind să împăce părțile — și în marea majoritate a cazurilor, practica ne arată că ele reușesc — comisiile de împăciuire restabilesc relațiile de întrajutorare tovarășească și de respect reciproc între părți, și prin aceasta preîntîmpină săvîrșirea de noi infracțiuni.

Făcînd bilanțul participării colectivității la acțiunea de prevenire a infracțiunilor prin intermediul diferitelor forme obștești de influențare, putem conchide că acestea au prins rădăcini în viață și că perfecționîndu-și continuu activitatea, lupta împotriva infracțiunilor devine mult mai ușoară, deoarece înrîurirea socială poate interveni ca o frînă, chiar din momentul în care o persoană vădește în comportarea sa abateri de la normele vieții sociale, abateri care pot duce la acțiuni cu caracter penal.

К ВОПРОСУ БОРЬБЫ С ПРЕСТУПНОСТЬЮ

Краткое содержание

В эпоху завершения строительства социализма, когда на первый план выдвигается вопрос развития технико-материальной базы социализма и формирование нового человека в массовом масштабе, приобретает особенное значение изучение вопросов борьбы с преступностью в целях её ликвидации.

По этой научной линии, автор излагает некоторые аспекты вопроса предупреждения преступлений и участия общественности в этой деятельности.

CONSIDERATIONS SUR QUELQUES PROBLÈMES CONCERNANT LA LUTTE CONTRE LES INFRACTIONS

Résumé

Dans l'étape sociale actuelle — qui se caractérise par le développement de la base technique-matérielle du socialisme et par la formation, en proportion de masse, de l'homme nouveau, membre digne de la société socialiste —, acquiert une grande importance l'étude des problèmes concernant la lutte contre les infractions, dans le but d'accélérer le processus de leur liquidation.

Sur cette ligne scientifique, l'auteur examine quelques aspects généraux du problème de la lutte préventive contre les infractions, et du rôle joué par la collectivité dans cette lutte.

cin
în
rin
jud
can
ces
ho
câl
can
une
din
în
ten

jud
ho
fir
tâ
est

acc
cur
și
tul
pri

CU PRIVIRE LA NATURA ȘI TRĂSĂTURILE RECURSULUI
ÎN SUPRAVEGHERE ÎN DREPTUL PROCESUAL PENAL AL R.P.R.

DE

GR. GR. THEODORU

I. Recursul în supraveghere, instituție procesuală socialistă

Respectarea întocmai a legii și stabilirea adevărului în fiecare primă, ca principii ale justiției socialiste, nu pot îngădui menținerea puterea lucrului judecat a hotărîrilor ce nu corespund acestor cerințe. Dreptul judiciar socialist a subordonat instituția puterii lucrului judecat principiilor legalității și adevărului, dîndu-i un nou conținut, care ridică pe o treaptă nouă rolul pe care-l are această instituție procesuală în asigurarea stabilității hotărîrilor judecătorești. Stabilitatea hotărîrilor definitive este, într-adevăr, necesară, dar nu cu prețul încălcării drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor, încălcare care aduce atingere însăși intereselor statului socialist. Desființarea unei hotărîri definitive nu știrbește prestigiul justiției socialiste, ci dimpotrivă îl întărește, deoarece se formează convingerea deplină că puterea lucrului judecat nu sînt lăsate decît hotărîrile legale și raționale.

Pentru a se asigura acest nou conținut al instituției puterii lucrului judecat, dreptul judiciar socialist a instituit și mijlocul prin care orice încălcare nelegală și netemeinică, rămasă totuși definitivă, poate fi desființată și înlocuită cu hotărîrea corespunzătoare principiilor legalității și adevărului. Acest mijloc procesual, cu caracter larg și eficient, este recursul în supraveghere.

Recursul în supraveghere este o instituție procesuală socialistă; este mijloc de îndreptare a hotărîrilor judecătorești definitive, necunoscut dreptului burghez, decurge din caracterul profund democratic și realist al activității justiției socialiste și este propriu numai dreptului procesual socialist, care trebuie să asigure soluționarea tuturor cauzelor potrivit legii și adevărului.

În cadrul procedurii judiciare, recursul în supraveghere este reglementat ca o *cale extraordinară de atac*; procedura de reexaminare în supraveghere a hotărîrilor penale definitive nu se desfășoară din oficiu de către instanțele superioare, ci numai în baza atacării acestor hotărîri printr-un recurs în supraveghere. În legislația procesuală a R.P.R., caracterul de cale de atac al recursului în supraveghere este deplin, exercitarea lui fiind încredințată numai Procurorului General, organ din afara instanței care judecă în supraveghere.

Recursul în supraveghere are, însă, o poziție specială între căile de atac. Deși este o cale extraordinară de atac, recursul în supraveghere este mai apropiat, prin conținutul său, de calea ordinară de atac a recursului. În principiu, nu există deosebire între modul cum instanța de recurs și cea de supraveghere efectuează verificarea legalității și temeiniciei hotărîrilor judecătorești atacate.² De asemenea, instanța de supraveghere poate pronunța, de regulă, aceleași soluții ca și instanța de recurs, avînd dreptul să desființeze hotărîrile nelegale și netemeinice în favoarea sau în defavoarea părților din proces. În acest mod, se dă posibilitatea pronunțării de hotărîri legale și temeinice în fiecare cauză judecată.

Această reglementare a recursului în supraveghere dovedește superioritatea procesului socialist față de cel burghez. În procesul penal burghez, calea de atac denumită recurs extraordinar, în loc să ducă la înlăturarea oricăror efecte ale hotărîrilor definitive nelegale și netemeinice, produce — în principiu — numai o declarație formală a nelegalității sau netemeiniciei hotărîrilor atacate¹. Dacă ne referim, de exemplu, la recursul extraordinar așa cum era reglementat de Codul de procedură penală român din 1937, sub cele trei forme ale sale — recursul în interesul legii, recursul pentru anularea unei hotărîri vădit nedrepte și recursul Ministrului Justiției — constatăm că nici nu folosea nici nu dăuna părților. Numai în cazuri restrînse, expres prevăzute de lege, admiterea recursului putea profita celui condamnat, dar numai cu privire la latura penală a cauzei, drepturile cîștigate de partea vătămată rămînînd definitive. Desființarea hotărîrilor definitive de achitare sau de încetarea urmăririi, date în mod vădit cu încălcarea legii sau bazate pe neadevăr, nu era permisă pe calea recursului extraordinar²; o astfel de reglementare nu constituia un pericol pentru interesele de clasă ale burgheziei, deoarece instanțele judecătorești burgheze erau prea puțin dispuse să pronunțe hotărîri de achitare vădit nedrepte în favoarea oamenilor muncii.

Recursul în supraveghere, dimpotrivă, produce efecte atît cu privire la latura penală cît și la cea civilă, atît în folosul cît și împotriva

¹ „... casarea pronunțată în urma recursului în interesul legii rămîne cu totul platonice; ea nu poate profita părților și nici să le dăuneze; ea nu are alt rezultat decît a face lumină în jurisprudență”, P. Bouzat, *Traité théorique et pratique de droit pénal*, Paris, 1951, p. 935.

² „În dreptul francez, eroarea comisă în favoarea invinutului, care, de exemplu, a beneficiat de o achitare nemeritată, este ireparabilă”. P. Bouzat, *op. cit.*, p. 937.

părților. Cerințele justiției socialiste sînt încălcate nu numai prin hotărîrea de condamnare a unui nevinovat, ci și prin hotărîrea de achitare pe nedrept a celui care a săvîrșit o infracțiune. De aceea, recursul în supraveghere creează posibilitatea îndreptării oricăror hotărîri nelegale și netemeinice, producînd efecte asupra părților din proces, ca și în cazul recursului ordinar.

Deși are astfel de efecte față de părți, recursul în supraveghere nu a devenit, însă, o a doua cale ordinară de atac, deoarece nu este încredințat spre exercitare părților, ci numai unui număr restrîns de organe cu atribuții de supraveghere a activității judiciare a instanțelor judecătorești. De asemenea, condițiile de exercitare și de judecare a recursului în supraveghere fac ca această cale de atac să-și păstreze caracterul extraordinar și să nu fie instituit al treilea grad de jurisdicție, la care procesul penal socialist a renunțat definitiv.

Recursul în supraveghere are o poziție specială și față de celelalte căi extraordinare de atac. Fiecare din căile extraordinare de atac — recursul în supraveghere, revizuirea, contestația contra hotărîrii — are sfera ei de aplicare, legea prevăzînd cazurile în care poate fi exercitată. În principiu, nu se poate exercita o cale extraordinară de atac în locul altei căi extraordinare de atac, cazurile de exercitare a acestora fiind distincte. Cu toate acestea, între căile extraordinare de atac recursul în supraveghere are o poziție dominantă. Revizuirea și contestația contra hotărîrii rezolvă, de regulă, un interes al părților și sînt date, în ce privește sesizarea organelor judiciare, în căderea lor. Recursul în supraveghere decurge însă din sarcina superioară de supraveghere a activității judiciare, care are de obiect justa și uniforma aplicare și interpretare a legii, pe întreg teritoriul țării, și stabilirea adevărului în toate pricinile, asigurînd astfel interesele generale chiar peste voința părților din proces.

Statul fiind interesat să nu rămînă în puterea lucrului judecat decît hotărîrile legale și temeinice, indiferent dacă părțile acționează sau nu, a instituit o cale extraordinară de atac cu un caracter general și eficient, prin care să poată fi desființată orice hotărîre definitivă neconformă cu legea și adevărul. Neștiința părții sau chiar voința de a nu acționa, pentru a rămîne în ființă o hotărîre nelegală și netemeinică, nu poate împiedica organele competente să acționeze pe calea recursului în supraveghere pentru desființarea acestor hotărîri. Ca o consecință a sarcinii de stat din care decurge, recursul în supraveghere poate fi exercitat, dacă este necesar, și în cazurile prevăzute de lege pentru revizuire sau contestație. Astfel, în cazul contestației, hotărîrea definitivă fiind pronunțată cu încălcarea unor forme procesuale esențiale, există o lipsă cu privire la legalitatea hotărîrii care poate fi îndreptată și pe calea recursului în supraveghere, dacă partea nu acționează. De asemenea, dacă noile situații descoperite, și care se încadrează în unul din cazurile de revizuire, pot fi stabilite cu înscrisuri noi, prezentate în supraveghere, sau dovedirea acestor situații noi este atît de necesară încît hotărîrea apare în mod evident ca netemeinică, recursul în supraveghere își are un cîmp larg de acțiune.

Recursul în supraveghere are, astfel, o poziție dominantă între căile extraordinare de atac, putînd fi introdus chiar dacă pentru lipsurile pe care le prezintă hotărîrea definitivă se poate folosi și altă cale extraordinară de atac.

II. Trăsăturile recursului în supraveghere

Poziția pe care o are recursul în supraveghere între toate căile de atac, ordinare și extraordinare, a determinat următoarele trăsături generale ale acestei instituții a dreptului procesual penal al R.P.R.

Recursul în supraveghere este calea de atac cea mai generală în ceea ce privește hotărîrile împotriva cărora se poate exercita și temeiurile pentru care acestea pot fi atacate.

Sfera hotărîrilor judecătorești ce pot fi atacate este limitată pentru celelalte căi ordinare și extraordinare de atac; astfel, recursul ordinar poate fi declarat numai împotriva hotărîrilor date în primă instanță, contestația prevăzută de art. 433 pct. 1 Cod proc. pen. contra hotărîrilor date de instanța de recurs, revizuirea împotriva hotărîrilor care au rezolvat fondul pricinii. Recursul în supraveghere, dimpotrivă, se poate exercita împotriva oricăror hotărîri definitive pronunțate de instanțele penale ordinare sau speciale, judecînd în primă instanță, în recurs sau în supraveghere. Sînt supuse, separat, recursului în supraveghere și încheierile definitive ale tribunalelor de orice fel, care au un caracter de sine stătător.

Recursul în supraveghere poate fi exercitat nu numai împotriva hotărîrilor definitive date în ciclul procesual ordinar de judecată, ci și împotriva hotărîrilor definitive date în revizuire, în contestație, în reabilitare, sau în procedurile speciale de executare.

Acest caracter atît de general al recursului în supraveghere a determinat includerea printre hotărîrile ce pot fi atacate cu această cale de atac și a deciziilor de casare cu trimitere, deși ciclul procesual nu a fost întrerupt; atît timp cît printr-o decizie de casare cu trimitere s-au dat indicații greșite pentru instanța de rejudecare, dar avînd un caracter obligatoriu, apare ca necesară desființarea unei asemenea hotărîri mai înainte de a se proceda la rejudecarea cauzei pe baza indicațiilor greșite. Ca o consecință a aceluiași caracter, credem că și deciziile de speță ale Plenului Tribunalului Suprem pot fi atacate cu recurs în supraveghere, dacă este cazul de a se desființa o astfel de decizie³.

Spre deosebire de celelalte căi de atac, care se pot îndrepta numai împotriva unei singure hotărîri (cu care fac corp comun și încheierile premergătoare), recursul în supraveghere poate fi îndreptat împotriva

³ În același sens, Ilie Stoeneșcu, *Supravegherea judiciară în procesul civil*, în «Analele Universității București», seria științe sociale (științe juridice), nr. 11/1958, p. 95.

mai multor hotăriri. În raport de lipsurile pe care le prezintă fiecare pricină în parte, poate fi atacată cu recurs în supraveghere numai hotărîrea definitivă a primei instanțe, a instanței de recurs sau a celei de supraveghere, dar pot fi atacate cu același recurs în supraveghere toate hotărîrile date într-o pricină, fie că aparțin ciclului procesual ordinar, fie că au fost date într-o cale extraordinară de atac sau vreo procedură specială.

Necesitatea înlăturării hotărîrilor definitive nelegale și netemeinice impune introducerea recursului în supraveghere chiar dacă hotărîrea este în curs de executare sau a fost executată.

Datorită umanismului socialist, de care este pătruns procesul nostru penal, s-a făcut totuși, prin lege, o limitare a sferei hotărîrilor care pot fi atacate cu recurs în supraveghere. Într-adevăr, trecerea unei anumite perioade de timp de la pronunțarea unei hotărîri judecătorești, în care perioadă cei care au fost judecați s-au îndreptat și s-au încadrat în ritmul nou al vieții socialiste, face să nu mai fie educativă rejudecarea cauzei în defavoarea lor, chiar dacă hotărîrea definitivă este nelegală și netemeinică. De aceea, dacă recursul în supraveghere poate fi introdus oricînd în favoarea celui condamnat, pentru că niciodată nu este tardivă înlăturarea unei erori judiciare făcute în detrimentul unei persoane, în toate celelalte cazuri recursul în supraveghere nu poate fi introdus împotriva unei hotărîri care a rămas definitivă de mai mult de un an.

Recursul în supraveghere este cea mai generală dintre căile de atac și în ceea ce privește temeiurile pentru care poate fi exercitat. Procedurile de revizuire și de contestație nu pot fi pornite decît în cazurile limitativ prevăzute de lege; de aceea, interpretarea cazurilor de revizuire și contestație se face întotdeauna restrictiv.

Recursul în supraveghere poate fi introdus pentru orice lipsuri de legalitate și temeinicie pe care le prezintă o hotărîre definitivă. Din acest punct de vedere, recursul în supraveghere are un caracter și mai larg decît recursul ordinar, deoarece acesta din urmă declanșează verificarea legalității și temeiniciei activității procesuale desfășurate și de instanțele de recurs și de supraveghere. De asemenea, recursul ordinar are limite în ceea ce privește temeiurile de casare, legate de persoana care-l exercită: partea civilă și partea responsabilă civilmente nu pun în mișcare decît verificarea laturii civile a cauzei; recursul inculpatului nu poate atrage agravarea situației sale, nici sub aspectul laturii penale nici al celei civile, dacă nu există un alt recurs în cauză. Recursul în supraveghere poate fi, însă, introdus și pe motive de nelegalitate și netemeinicie cu privire la latura penală, dar și la latura civilă, și pe motive de soluții greșite în defavoarea inculpatului, a părții civile, a părții responsabile civilmente, dar și în favoarea lor, așadar pentru orice temeiuri de nelegalitate și netemeinicie a unei hotărîri judecătorești.

Deși este calea cea mai generală în ceea ce privește temeiurile pentru care poate fi introdus, recursul în supraveghere nu trebuie exercitat pentru orice fel de lipsuri în activitatea judiciară. Necesitatea

tatea stabilității hotărîrilor definitive cere ca recursul în supraveghere să fie introdus numai în cazul acelor lipsuri care au influențat sau au putut să influențeze asupra justei soluționări a cauzei, fie că se referă la legalitatea activității judiciare, fie la temeinicia soluției date.

Recursul în supraveghere este calea de atac cea mai calificată în ceea ce privește titularii dreptului de a o exercita și instanța competentă de a o judeca, fiind încredințată celor mai înalte organe judiciare.

Pentru asigurarea stabilității hotărîrilor judecătorești definitive, recursul în supraveghere trebuie să fie exercitat de organe cu cea mai înaltă calificare. În legislația actuală a țării noastre, singurul titular al recursului în supraveghere este Procurorul General al R.P.R., organul de stat căruia i-a fost încredințată prin Constituție sarcina supravegherii superioare a respectării legilor. Avînd această sarcină, Procurorul General este obligat să declare recurs în supraveghere ori de cîte ori este necesară îndreptarea unei hotărîri definitive. Procurorul General are, însă, obligația să stabilească dacă lipsurile unei hotărîri definitive, semnalate în sesizările, plingerile și memoriile persoanelor interesate, atrag nelegalitatea și netemeinicia hotărîrii, deoarece numai în acest caz se impune introducerea unui recurs în supraveghere.

Deși exercitarea recursului în supraveghere este încredințată numai Procurorului General, reglementarea acestei căi de atac asigură realizarea principiului democratic al participării maselor la înfăptuirea justiției. Orice persoană are dreptul să sesizeze Procurorul General despre existența unei hotărîri definitive nelegale și netemeinice în vederea introducerii unui recurs în supraveghere, acesta fiind obligat să verifice cauza și să comunice rezultatul verificării pe care a făcut-o. Dacă la aceste sesizări se adaugă și cele făcute de organele de control și îndrumare ale Ministerului Justiției și de președinții tribunalelor, se poate trage concluzia că au fost create toate posibilitățile pentru depistarea oricăror hotărîri definitive nelegale și netemeinice.

Judecarea recursului în supraveghere este de competența celei mai calificate instanțe judecătorești, Tribunalul Suprem al R.P.R., căruia îi este încredințată prin Constituție sarcina de supraveghere a activității judiciare. Fiind dat spre judecare instanței supreme, recursul în supraveghere este o cale de atac de reformare și numai în cazul cu totul excepțional cînd este atacată însăși decizia Plenului, recursul în supraveghere devine o cale de retractare.

Cînd hotărîrile atacate prin recurs în supraveghere au fost pronunțate de alte instanțe decît Tribunalul Suprem, este competent să judece, după caz, Colegiul penal sau militar al Tribunalului Suprem; cînd hotărîrea atacată aparține Tribunalului Suprem, judecarea recursului în supraveghere se face de Plen.

Recursul în supraveghere are caracterul cel mai eficient dintre toate căile de atac, instanța sesizată cu judecarea recursului în supraveghere neavînd, în principiu, limite în îndreptarea hotărîrilor definitive nelegale și netemeinice.

Avînd dată prin Constituție sarcina supravegherii activității judiciare, Tribunalul Suprem verifică întreaga pricină, sub toate aspectele, fără a se limita la hotărîrile, persoanele și temeiurile la care se referă recursul în supraveghere. Pentru a-și îndeplini sarcina de supraveghere, Tribunalul Suprem are dreptul să admită un recurs în supraveghere și pe alte temeiuri decît cele formulate de Procurorul General sau chiar contrare acestora; poate desființa hotărîrea și față de persoanele la care nu se referă recursul în supraveghere, dacă lipsurile afectează întreaga hotărîre; poate desființa, în afară de hotărîrile atacate prin recursul în supraveghere și alte hotărîri date în aceeași pricină sau chiar în altă pricină, organic legată de aceasta. Numai printr-o astfel de supraveghere integrală Tribunalul Suprem poate înlătura erorile comise în soluționarea pricinilor penale.

Totuși, pentru a asigura în favoarea cetățenilor stabilitatea hotărîrilor definitive, umanismul socialist a impus unele limite și drepturilor Tribunalului Suprem ca instanță de supraveghere. Un recurs în supraveghere exercitat în favoarea unui condamnat, nu poate fi folosit pentru agravarea situației acestuia dacă este depășit termenul de un an de la rămînerea definitivă a hotărîrii. Tribunalul Suprem nu poate extinde verificarea sa și asupra altor hotărîri decît cele atacate, dacă de la rămînerea lor definitivă a trecut termenul de un an.

Recursul în supraveghere are cel mai eficient caracter prin soluțiile pe care le poate pronunța pentru îndreptarea hotărîrilor definitive nelegale și netemeinice. Tribunalul Suprem nu se mărginește la casarea hotărîrilor definitive pe care le constată că nu sînt conforme cu legea și adevărul, ci își impune propria lui hotărîre fie prin înlocuirea soluției de fond a pricinii cu propria lui soluție, fie prin indicațiile obligatorii pe care le dă organelor judiciare la care se trimite cauza.

Astfel, Tribunalul Suprem, ținînd seama de înscrisurile noi prezentate și dînd aprecierea justă probelor din dosar, poate stabili o nouă situație de fapt și schimba astfel soluția pricinii, achitînd pe cel condamnat, ori încetînd sau anulînd urmărirea penală; poate modifica soluția prin schimbarea încadrării juridice sau a pedepsei în favoarea inculpatului. De asemenea, în legătură cu latura civilă, poate înlătura sau reduce reparațiile civile acordate. În principiu, este posibilă și agravarea directă a situației inculpatului, prin condamnarea celui achitat, dacă se constată că fapta exista, că a fost săvîrșită de inculpat și că ea constituie infracțiune, sau prin schimbarea încadrării juridice și a pedepsei în defavoarea celui condamnat. Pentru a pronunța o asemenea soluție, credem, însă, că instanța de supraveghere trebuie să asigure inculpaților dreptul de apărare, prin citarea lor, dacă sînt în stare de libertate, sau prin aducerea lor, în caz contrar.

Cînd nu este cazul de a soluționa pricina în fond, după casare, Tribunalul Suprem o poate trimite spre rejudecare la instanța de recurs, la prima instanță sau chiar organelor de procuratură, pentru refacerea

sau completarea urmăririi penale⁴. În acest mod, instanța de supraveghere stabilește, pentru fiecare caz concret în parte și în raport de lipsurile pe care le prezintă pricina, faza procesuală din care trebuie re-luată activitatea judiciară, ceea ce creează cele mai potrivite condiții pentru soluționarea justă a pricinii.

O dată cu trimiterea la instanța de recurs, la prima instanță, ori la organele de procuratură, instanța de supraveghere își exercită rolul activ și dă indicații cu privire la actele de procedură ce trebuie re-făcute sau îndeplinite, ori la modul cum trebuie soluționată cauza. Aceste indicații sînt obligatorii pentru organele de trimitere în măsura în care situația de fapt a rămas aceeași. Astfel, Tribunalul Suprem nu numai că desființează hotăririle nelegale și netemeinice, dar are rol hotărîtor și în soluționarea justă în fond a acestor pricini.

Întrucît recursul în supraveghere este exercitat de Procurorul General în scopul aplicării corecte a legii penale, după casarea în supra-veghere se poate agrava situația inculpatului la care se referă calea de atac, fie direct fie la rejudecarea cauzei, neaplicîndu-se deci regula „non reformatio in pejus”.

Din trăsăturile examinate se trage, în mod firesc, concluzia că re-cursul în supraveghere constituie un mijloc important de întărire a legalității în activitatea organelor judiciare.

ОТНОСИТЕЛЬНО ПРИРОДЫ И ЧЕРТ ПРОТЕСТА В ПОРЯДКЕ НАДЗОРА В ПРОЦЕССУАЛЬНОМ УГОЛОВНОМ ПРАВЕ РНР

Краткое содержание

Как процессуальное учреждение, протест в порядке надзора является чрезвычайным путем обжалования, являясь способом поправки исключительно окончательных судебных решений. Но протест в порядке надзора имеет и преобладающую позицию среди других чрезвычайных путей обжалования, ввиду того что он не служит только интересам сторон, а вытекает из функции высшего надзора судебной деятельности, таким образом обжалование надзора можно использовать во всех случаях нелегальности и неосновательности окончательных судебных решений.

Исходя из этого, автор считает что протест в порядке надзора судебных решений является самым общим путем обжалования решений которые могут быть обжалованы и кассационных обоснований; самым квалифицированным, потому что он доверен высшим судебным органам — Генеральному Прокурору и Верховному Суду; самым эффективным, что касается возможности исправления ошибок допущенных в решении уголовных дел.

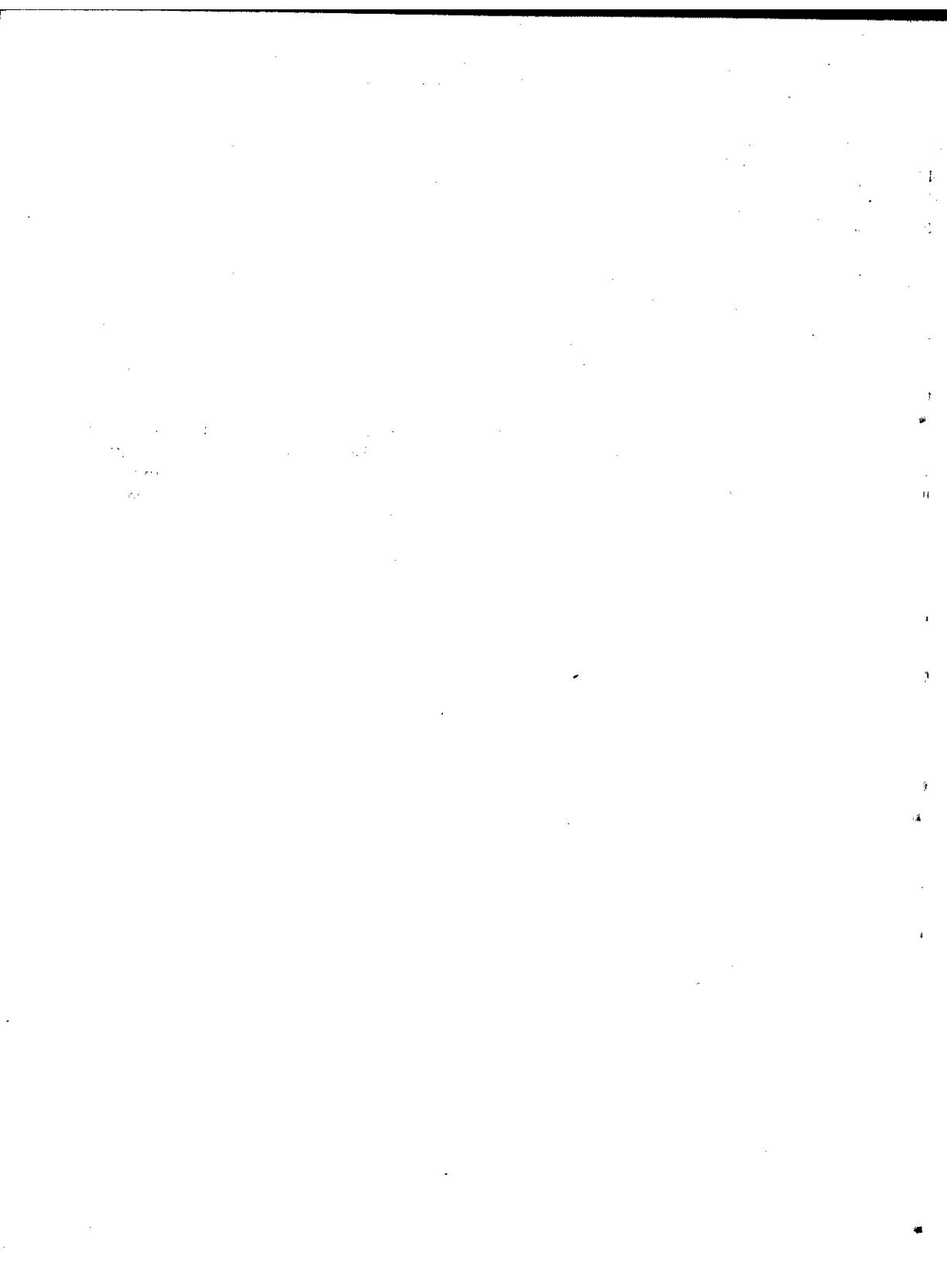
⁴ Nu este permisă însă trimiterea pricinii la organele de procuratură în cazul casării numai cu privire la latura civilă. Decizia de îndrumare nr. 3/1959 a Plenului Tribunalului Suprem al R.P.R., în *Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem al R.P.R. pe anul 1959*, p. 66, sp. 22.

AU SUJET DE LA NATURE ET DES TRAITS DU RECOURS
EN SURVEILLANCE DANS LA PROCÉDURE PÉNALE DE LA R.P. ROUMAINE

Résumé

Dans la procédure pénale roumaine, le recours en surveillance est réglementé comme une voie extraordinaire d'attaque, en vue du redressement des jugements définitifs contraires à la loi ou non-fondés. Mais, par la fonction qu'il accomplit, de surveillance supérieure de l'activité judiciaire, le recours en surveillance occupe une position dominante parmi les autres voies extraordinaires d'attaque, ainsi qu'il peut être exercé dans tous les cas lorsqu'il s'impose le redressement d'un jugement définitif.

Par conséquent, l'auteur estime que le recours en surveillance est la voie d'attaque la plus générale en ce qui concerne les jugements susceptibles d'être attaqués et les motifs de cassation ; la plus qualifiée, parce qu'elle est confiée aux organes judiciaires suprêmes ; la plus efficiente, par les droits accordés à l'instance de surveillance en vue du redressement des jugements définitifs contraires à la loi ou non-fondés.

ÎN LEGĂTURĂ CU CONCURSUL REAL DE INFRAȚIUNI

DE

MARIA ZOLYNEAK

Studiind practica judiciară în legătură cu concursul real de infracțiuni, ne-a atras atenția, în mod special, o problemă de importanță deosebită care a fost soluționată de instanțele noastre judecătorești în mod diferit.

Ne propunem ca în cele ce urmează să contribuim la rezolvarea justă a problemei ținând seama de faptul că științei dreptului penal îi revine sarcina să înarmeze practica judiciară cu soluțiile corespunzătoare consolidării legalității populare în țara noastră.

Problema la care ne referim este următoarea: dacă legătura de la mijloc la scop între două infracțiuni (cu privire specială la fals și o infracțiune în dauna avutului obștesc) determină o unitate infracțională sau o pluralitate de infracțiuni.

În practica judiciară și în literatura juridică de specialitate, s-a dat o calificare juridică diferită complexității faptice în care găsim întrunite trăsăturile a două fapte prevăzute de legea penală, între care există o legătură de la mijloc la scop, caracterizându-se această situație fie ca o unitate infracțională, fie ca o pluralitate de infracțiuni¹.

Realitatea vieții ne arată că, în săvârșirea unor fapte socialmente periculoase, infractorii se folosesc adeseori de alte fapte periculoase pentru societate, ca mijloc pentru înlesnirea comiterii celor dintii. Să exemplificăm această afirmație. Astfel, în săvârșirea infracțiunilor care provoacă pagube avutului obștesc, ca delapidarea de exemplu, se

---

¹ Cu privire la aceeași problemă a se vedea și I. Oancea, *Regimul juridic al infracțiunii mijloc și al infracțiunii scop în dreptul penal R.P.R., cu privire specială la infracțiunile împotriva avutului obștesc*, în «Studii juridice», Ed. Academiei R.P.R., 1960, p. 431 și urm.; Oliviu Stoica, *Considerații privitoare la problema latusului în acte, ca mijloc de săvârșire sau înlesnirea a săvârșirii unor infracțiuni*, în «Legalitatea populară» nr. 2/1960, p. 26 și urm.

folosește de multe ori falsul, ca mijloc ce înlesnește comiterea (sau acoperirea) ei. Activitatea de fals cît și cea căreia falsul îi servește ca mijloc de realizare — delapidarea în cazul nostru — fiind înscrinate ca două infracțiuni distincte în legislația noastră penală, se pune întrebarea dacă aceste fapte vor fi calificate și sancționate în mod distinct, separat deci, sau stabilindu-se legătura strînsă care există între ele, se va reține și sancționa numai delapidarea, adică infracțiunea scop, cealaltă activitate infracțională — falsul — considerată infracțiune mijloc — absorbindu-se în infracțiunea reținută.

A califica deci din punct de vedere juridic această complexitate faptică, înseamnă a stabili dacă ne găsim în prezența unei unități infracționale sau a unei pluralități de infracțiuni — respectiv concurs real de infracțiuni — calificare care evident interesează sub aspectul răspunderii penale.

Dacă se va reține în sarcina inculpatului o singură infracțiune și anume infracțiunea scop, se va aplica pedeapsa corespunzătoare acesteia. Dacă dimpotrivă se va considera că există două fapte penale, acestea vor fi sancționate în mod distinct, făcîndu-se apoi aplicarea art. 101 cod penal care reglementează materia concursului real de infracțiuni și, potrivit căruia, la pedeapsa cea mai gravă instanța va putea adăuga un plus de pedeapsă, variabil în funcție de natura criminală sau corecțională a pedepselor stabilite.

În calificarea juridică a acestei complexități faptice s-au conturat opinii diferite. Vom examina două păreri care au dominat în literatura și practica judiciară, și anume pe de o parte calificarea ansamblului de fapte ca o unitate infracțională, iar pe de altă parte drept concurs real de infracțiuni². Precizăm de la început că această ultimă părere o considerăm justă. Potrivit primei opinii — larg îmbrățișată în practica judiciară și susținută și în literatura juridică de specialitate³ — întreaga complexitate faptică este caracterizată ca o unitate infracțională. Se consideră că deși cele două fapte sub aspect formal intrinsec trăsăturile a două infracțiuni distincte, totuși, datorită conexiunii intime care există între ele nu sînt decît două acte componente ale unei fapte penale unice cu caracter complex.

² A mai fost susținută și teza concursului ideal între infracțiunea mijloc și infracțiunea scop, considerîndu-se că există o activitate unică compusă din două acte, cu o singură rezoluție delictuoasă care încalcă două norme penale. Vezi B. Dia-mant, nota la *Decizia penală nr. 12/1954 a Trib. Reg. Suceava*, în «Justiția nouă» nr. 5/1955, p. 73.

³ Gr. Rîpeanu, *Cîteva observații pe marginea unei hotărîri judecătorești, în legătură cu problema pluralității și unității de infracțiune*, în «Legalitatea populară» nr. 1/1956, p. 25 și urm.; C. Stănescu, notă la *Decizia penală nr. 2997/1955 a Tribunalului reg. Banat*, în «Legalitatea populară», Nr. 1/1957, p. 76; I. Pohonțu, notă la *Decizia penală nr. 70/1957 a Tribunalului reg. Crișana*, în «Legalitatea populară» nr. 1/1958, p. 70—74; De asemenea, Tribunalul Suprem, colegiul penal, decizia nr. 540/1954 în *Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem al R.P.R. pe anii 1952—1954*, vol. II, p. 91, sp. 52; decizia nr. 132/1955, în *Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem al R.P.R. pe anul 1955*, nr. 3, p. 63, sp. 33; decizia nr. 1073/1956, în «Legalitatea populară» nr. 12/1956, p. 1498.

Argumentele aduse în sprijinul acestei teze sînt variate dar neconvîngătoare.

Astfel, se susține într-o variantă a aceslei teze, că unitatea infracțională se datorește absorbției infracțiunii mijloc în infracțiunea scop. Falsul ca infracțiune mijloc — în exemplul pe care l-am dat — se va absorbi deci în fapta socialmente periculoasă la a cărei săvîrșire a ajutat, considerată ca infracțiune scop.

Așa a argumentat Tribunalul regional Bacău într-o cauză avînd ca obiect infracțiunea economică prevăzută de art. 268⁷ cod penal, în care se punea problema sustragerii uiumului datorat statului, prin falsificarea bonurilor de măcinîș. Tribunalul a decis că fapta inculpatului morar, care prin falsificarea bonurilor de măcinîș a sustras din uiumul realizat, reprezintă o singură infracțiune, aceea prevăzută de art. 268⁷ cod penal, considerînd că falsificarea bonurilor de măcinîș, deci falsul nu este decît „o infracțiune mijloc pe care învinuîtul nu ar fi comis-o dacă nu ar fi urmărit să realizeze astfel sustragerea uiumului reținut de la producătorii care măcinau la moara sa⁴. Infracțiunea de fals ca infracțiune mijloc nu este pedepsibilă fiind absorbită de infracțiunea scop.

Intrucît pornind de la această construcție, în unele cazuri s-ar fi ajuns la situații ciudate și anume cînd infracțiunea mijloc ar fi pedepsită mai grav decît infracțiunea scop, unele instanțe au venit cu un corectiv în sensul că au considerat această teză valabilă atît timp cît infracțiunea mijloc nu prezintă un grad de pericol social mai mare decît infracțiunea scop. Mergînd pe această linie același tribunal regional Bacău, într-o altă cauză, a adoptat soluția concursului de infracțiuni opinînd că „principiul aplicat în materie de delapidare prin fals nu-și are aplicare în situația în care infracțiunea mijloc este mai gravă”⁵. Iată deci în lumina acestei decizii, că principiul nu este absolut și că atunci cînd infracțiunea mijloc este mai gravă se va da calificarea juridică a pluralității de infracțiuni. Observăm soluții contradictorii la același tribunal datorită unei înțelegeri insuficiente a instituției concursului real de infracțiuni. Potrivit acestei ultime decizii, absorbirea infracțiunii mijloc în infracțiunea scop, ar fi condiționată de regimul de sancționare a unei infracțiuni. Or, dacă regimul de sancționare a infracțiunii mijloc s-ar schimba, agravîndu-se pedeapsa, ar însemna că în funcție de această schimbare să depindă existența unității sau pluralității de infracțiuni. Este știut, că ne găsim în prezența unei pluralități de infracțiuni, ori de cîte ori se săvîrșesc în realitatea obiectivă, două sau mai multe fapte socialmente periculoase incriminate de legea penală, fără a se lua în considerare gravitatea sancțiunii, care este un element corelativ și nu constitutiv al infracțiunii:

⁴ Decizia penală nr. 153/1955, în «Justiția nouă» nr. 6/1956, p. 1033.

⁵ Decizia penală nr. 3374/1955, în «Justiția nouă», nr. 6/1956, p. 1032.

Nu sintem aşadar de acord cu teza unităţii infracţionale bazată pe ideea absorbţiei infracţiunii mijloc în infracţiunea scop, intrucit, o astfel de construcţie nu are nici un temei legal în legislaţia noastră penală în vigoare, fiind potrivnică principiului de bază al dreptului nostru penal şi anume — principiul legalităţii incriminării şi pedepsei.

Cei ce îmbrăţişează acest punct de vedere confundă absorbirea pedepselor cu absorbirea infracţiunilor, probleme cu totul diferite.

Într-o altă variantă se susţine că infracţiunea mijloc şi infracţiunea scop formează o infracţiune complexă. Infracţiunea complexă, potrivit concepţiei dreptului penal socialist, este o creaţie a legiuitorului şi nu a organului judiciar. Numai legea poate să recunoască într-o infracţiune unică complexă, mai multe activităţi delictuoase diferite.

A fi de acord cu punctul de vedere potrivit căruia, într-o asemenea situaţie, instanţele de judecată ar putea da calificarea juridică de infracţiune unică-complexă — prin absorbirea infracţiunii mijloc în infracţiunea scop, înseamnă a recunoaşte instanţelor de judecată — organe chemate să aplice legea — dreptul de a crea noi conţinuturi de infracţiuni complexe, de a se substitui organului legiuitor, fenomen de gravă încălcare a legalităţii noastre populare.

La aceeaşi concluzie a unităţii infracţionale, s-a ajuns invocându-se un alt argument potrivit căruia, infracţiunea mijloc nu are semnificaţie penală proprie, nu are autonomie infracţională⁶. Deci temeiul principal al considerării ca unitate infracţională a ansamblului de fapte nu este ideea absorbţiei infracţiunii mijloc în infracţiunea scop, ci, aceea de autonomie infracţională proprie. Într-o atare situaţie activitatea mijloc fiind lipsită de semnificaţie penală nu poate forma un termen al concursului real de infracţiuni.

A primi punctul de vedere potrivit căruia, o faptă care intruneşte conţinutul unei infracţiuni ar deveni infracţiune numai dacă ar prezenta şi autonomia penală, ar însemna să sfărimăm însuşi conceptul de conţinut al infracţiunii, potrivit căruia, el constituie ansamblul trăsăturilor obiective şi subiective prevăzute în legea penală. Potrivit acestei accepţiuni a noţiunii de conţinut al infracţiunii, organul judiciar are îndatorirea să stabilească dacă fapta pe care o cercetează sau o judecă corespunde sau nu conţinutului unei infracţiuni determinate. În caz afirmativ el trebuie să calibreze fapta ca infracţiune a cărui conţinut îl realizează, deoarece întrunirea trăsăturilor conţinutului unei infracţiuni îi dă activităţii materiale autonomie infracţională.

Analizând fiecare activitate materială în parte — activitatea mijloc şi activitatea scop — ne vom găsi în prezenţa a două conţinuturi de infracţiuni distincte şi, pentru că se contestă numai autonomia infracţională a activităţii mijloc ne vom opri cu analiza numai asupra ei.

Separind falsul — ne referim la exemplul de mai sus — de cealaltă activitate infracţională, vom desprinde o serie de trăsături obiec-

⁶ I. Pohonţu, *op. cit.*, p. 73—74.

tive și subiective care-i dau o fizionomie infracțională proprie. Astfel, această faptă aduce atingerea unui obiect juridic în sensul că se zdruncină încrederea în actele încheiate de autoritatea de stat sau de organizațiile obștești, independent dacă falsul a fost folosit sau nu ca mijloc pentru săvârșirea unei alte infracțiuni. Sub aspect obiectiv, falsul se caracterizează printr-un anumit mod de săvârșire, iar din punct de vedere subiectiv printr-o rezoluție delictuoasă proprie. Falsul poate să nu fie urmat de infracțiunea scop, după cum infracțiunea scop poate fi săvârșită și fără mijlocirea falsului. Așa stînd lucrurile falsul, întrunind trăsăturile conținutului unei infracțiuni, va intra în concurs cu cealaltă infracțiune la săvârșirea căreia a ajutat. Este lesne de înțeles că legătura strînsă care există între cele două activități delictuoase nu poate să șteargă caracterul infracțional al uneia din ele.

S-a mai dat calificarea de infracțiune unică complexă cu motivația că la baza activităților materiale săvârșite stă unitatea de scop⁷. În această concepție se pornește de la confundarea unității de rezoluție cu unitatea scopului.

Într-un ansamblu de fapte săvârșite, unitatea scopului nu exclude pluralitatea de rezoluții delictuoase care stau la baza activităților materiale săvârșite. Mergînd pe această linie, am putea ajunge la situații cu totul anormale. Să admitem că pentru atingerea unui anumit scop infractorul a săvârșit mai multe activități delictuoase. Confundînd rezoluția delictuoasă cu scopul l-am absolvi pe infractor de răspunderea penală pentru toate activitățile delictuoase săvârșite — în vederea realizării scopului — și l-am pedepsi numai pentru infracțiunea scop, singura considerată ca săvârșită ca rezoluție delictuoasă.

Un anumit scop, o anumită finalitate pe care și-o propune infractorul nu exclude existența unor rezoluții delictuoase diferite, care stau la baza activităților socialmente periculoase desfășurate de infractor.

În situația în care se săvîrșesc două activități delictuoase, dintre care una mijloc și alta scop, rezoluțiile delictuoase care stau la baza acestora se relevă cu toată evidența. Infractorul a avut în ambele cazuri reprezentarea consecințelor socialmente periculoase ale activităților sale (momentul intelectual) și a acceptat sau a dorit producerea lor (momentul volitiv). Activitățile materiale diferite avînd la bază rezoluții delictuoase proprii și fiind încriminate în mod distinct în legislația noastră penală vor fi considerate săvârșite în concurs real.

Potrivit celeilalte opinii,⁸ se consideră că în cazul ce formează obiectul discuției, calificarea juridică justă este aceea a concursului real de infracțiuni. Fiînd de acord cu acest punct de vedere, este necesar ca în fundamentarea sa să pornim de la noțiunea de conținut

⁷ Gr. Rîpeanu, *op. cit.*, p. 29; C. Stănescu, *op. cit.*, p. 76.

⁸ V. Gh. Tarhon, *Infracțiunile pentru care se aplică proceduri speciale de urmărire și de judecată*, Editura Științifică, 1958, p. 124; I. Oancea, *op. cit.*, p. 445; O. Stoica, *op. cit.*, p. 31. În sensul concursului real de infracțiuni s-a pronunțat: Tribunalul popular Filimon Sirbu, sentința penală nr. 1746/1954 în «Justiția nouă», nr. 2/1955, p. 225; Tribunalul reg. Iași, decizia penală nr. 484/1954, în «Justiția nouă», nr. 6/1956, p. 1041.

al infracțiunii, potrivit căruia, el reprezintă un ansamblu de trăsături obiective și subiective prevăzute în lege și care definesc o faptă socialmente periculoasă drept infracțiune.

În comiterea unor fapte socialmente periculoase dintre care, fie că una apare ca activitate mijloc iar cealaltă ca activitate scop, instanța examinând materialitatea faptelor săvârșite, în raport cu prevederile legii penale, va trebui să statueze că există concurs real, ori de câte ori în această activitate materială constată că sint întrunite trăsăturile obiective și subiective ale conținutului a două sau mai multe infracțiuni.

Pe această poziție justă s-a situat și Plenul Tribunalului Suprem al R.P.R., care în vederea asigurării unei practici judiciare unitare în această materie, prin decizia nr. 1 din 30 ianuarie 1960 a dat instanțelor de judecată următoarea îndrumare: „În caz de săvârșire sau acoperire prin fals, a infracțiunilor care produc pagube avutului obștesc, există concursul real de infracțiuni și se aplică în consecință dispozițiile art. 101 cod penal”⁹.

Combătind teza unității de rezoluție în săvârșirea falsului și a delapidării, Plenul Tribunalului nostru Suprem a statuat că unitatea de rezoluție atrage unitatea infracțională numai în cazurile prevăzute de lege, cum este infracțiunea continuată; or, în cazul a două infracțiuni diferite — fals și delapidare, spre exemplu, chiar dacă au fost concepute în același timp „realizarea lor concretă a fost precedată, la timpul său și pentru fiecare în parte, de o rezoluție delictuoasă proprie, independent de mobilul celor două infracțiuni care poate să fie comun”. Cît privește teza că falsul și delapidarea formează o infracțiune complexă, în aceeași decizie de îndrumare se arată că — în afară de cazul cînd legea prevede în mod expres aceasta, ele nu pot forma o infracțiune complexă deoarece falsul nu este inclus în conținutul infracțiunii care a pricinuit o pagubă avutului obștesc și care se poate consuma și fără ajutorul falsului.

Trebuie reținut că Plenul Tribunalului Suprem al R.P.R. face o rezervă și anume că cele două infracțiuni — mijloc și scop — pot fi considerate ca o infracțiune complexă, dar numai în baza unei prevederi legale¹⁰. Ca urmare, dat fiind modul de redactare a art. 549 cod penal, s-a pus în practica judiciară problema dacă infracțiunea de înșelăciune în dauna avutului obștesc săvârșită prin fals, ca mijloc fraudulos, nu formează o singură infracțiune complexă, situație care s-ar putea încadra în decizia de îndrumare sus citată. Autorii care au susținut teza concursului real de infracțiuni¹¹, deși erau în vigoare dispozițiile art. 549 și 536¹ cod penal, n-au admis nici o excepție de la

⁹ *Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem al R.P.R., pe anul 1960, p. 40, sp. 12.*

¹⁰ În redactarea art. 236 cod penal, în urma modificării intervenite prin Decretul nr. 192 din 5 august 1950, delapidarea prin fals era considerată ca o singură infracțiune de delapidare, calificată.

¹¹ Vezi nota nr. 8.

tratarea drept concurs real de infracțiuni a unei infracțiuni contra avutului obștesc săvârșită prin fals.

Tribunalul Suprem, colegiul penal, a adoptat însă, teza infracțiunii complexe, prevăzute de lege, în cazul când înșelăciunea în dauna avutului obștesc a fost săvârșită prin fals ca mijloc fraudulos¹². În motivarea sa Tribunalul Suprem constată, în mod just, că printre mijloacele frauduloase prevăzute de art. 549 al. 3 cod penal, intră și falsul; în acest caz falsul nu mai poate constitui o infracțiune distinctă, deoarece devine un element constitutiv al infracțiunii de înșelăciune în dauna avutului obștesc. Art. 549 și 536¹ cod penal prevăzând o infracțiune complexă, în care înșelăciunea contra avutului obștesc se săvârșește prin infracțiunea de fals, pluralitatea de infracțiuni devine o unitate infracțională prin voința legii.

O astfel de soluționare a problemei legăturii dintre fals, ca mijloc fraudulos al săvârșirii infracțiunii de înșelăciune în dauna avutului obștesc se situează pe linia interpretării juste a art. 549 cod penal, ca o derogare legală expresă de la teza principală a tratării celorlalte infracțiuni contra avutului obștesc săvârșite prin fals ca un concurs real de infracțiuni¹³.

К ВОПРОСУ О РЕАЛЬНОЙ СОВОКУПНОСТИ ПРЕСТУПЛЕНИИ

Краткое содержание

В данной работе автор анализирует и пытается разрешить вопрос о реальной совокупности преступлений, вызывающий в юридической литературе противоположные взгляды.

Речь идет о том, если связь средство цель между двумя преступлениями (в особенности в случае подделки с одним общественным имущественным преступлением) следует рассматриваться, как единственная или множественная преступность.

В сущности, автор считает, что в данном случае единой возможной квалификацией с точки зрения юридической, может быть только та, которая рассматривает его, как реальную совокупность преступлений.

¹² Decizia nr. 1073/1961, în *Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem al R.P.R. pe anul 1960*, p. 457, sp. 172; decizia nr. 1138/1961, *ibidem*, p. 509, sp. 98; decizia nr. 1242/1961, *ibidem*, p. 513, sp. 199.

¹³ În același sens, Gh. Elian, *Cu privire la încadrarea juridică a infracțiunii de înșelăciune săvârșită prin fals*, în «Justiția nouă», nr. 5/1962, p. 78 și urm.; Colectiv, *Probleme de drept din practica de casare a tribunalelor regionale raportată la practica Tribunalului Suprem al R.P.R. în «Justiția nouă» nr. 9/1962*, p. 62.

AU SUJET DU CONCOURS RÉEL D'INFRACTIONS

Résumé

Ce travail traite du problème du concours réel d'infractions et lui donne une solution au sujet de laquelle la pratique judiciaire a été contradictoire, c'est-à-dire le problème de savoir si la liaison existant entre le moyen et le but de deux infractions (en ce qui concerne spécialement le faux et l'infraction au préjudice de la propriété socialiste) détermine une seule infraction ou une pluralité d'infractions.

Le point de vue de l'auteur est que dans une telle situation la seule qualification juridique juste est celle du concours réel d'infractions.

L. 77

